

18502

ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ Κ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ Δ. Φ.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΓΚΡΙΘΕΝΤΑ

κατά τὸν τελευταῖον
τοῦ Ἐπιμελητηρίου

Επιμορφωτικὸν Ἐπιμελητήριον
Τμήμα μετὰ τοῦ Βιβλιοστίμιου δαγ. 35
Βιβλιοστίμιον 0,70

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ — Ζωοδόχου Πηγῆς 11

1917

18502

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ

Πᾶν ἀντίτυπον, μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν
τοῦ ἐκδότου εἶναι κλεψίτυπον, καὶ ὁ ἐκτυπῶν, ἐκδίδων ἢ
κυκλοφορῶν τοιοῦτον καταδιωχθήσεται κατὰ τὸν νόμον.

Σαγγαλιώτης

Τυπογραφεῖον ᾿Αθαν. Δεληγιάννη — Ζήνωνος 2

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

1

Ἡ ἀγάπη

Ἡ θαυμαστή καὶ μεγάλη ἀρετὴ τῆς ἀγάπης ἀπὸ ἐκεῖνο
τὸν ὕψιστον καὶ ὑπερέτελιον Θεόν, τὸν ὅποιον λατρεύομεν, ἔχει
τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς. Ὁ Θεὸς ἐπειδὴ ἐθεμελίωσεν ὅλον τὸν
νόμον τοῦ ἐπάνω εἰς τὴν ἀγάπην καὶ ἐγνώριζε καλὰ πῶς ἡ
ἀγάπη μοναχὴ ἀρκετὴ εἶναι νὰ πλουτίσῃ τὸν ἄνθρωπον μὲ
κάθε λογῆς εὐτυχίαν καὶ πλοῦτον, διὰ τοῦτο ἔχυσεν ἀπὸ τὴν
ἀγάπην τοῦ μέσα εἰς ταῖς καρδίας μας, διὰ νὰ εἴμεθα ὅλοι
πλουτισμένοι μ' ἓνα τοιοῦτον θησαυρόν, διὰ νὰ ἔχωμεν ὅλοι τὰ
σπέρματα τῆς σωτηρίας μας μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας. Δοχεῖον
λοιπὸν εἶναι ἡ καρδιά τοῦ κάθε ἑνός, μέσα εἰς τὸ ὅποιον βάνει
ὁ Θεὸς τὸ πολύτιμον καὶ εὐδέστατον μύρον τῆς ἀγάπης. Ἄν
τὸ δοχεῖον εἶναι σαπρόν, αὐτὴ δὲν στέκει μέσα, χύνεται ἔξω,
φεύγει· ἂν τὸ δοχεῖον εἶναι τέλειον καὶ στερεόν, αὐτὴ πρώτον
εὐωδιάζει ὅλον τὸν ἑαυτὸν μας, ἔπειτα ἀπλώνεται ἡ εὐωδία τῆς,
εὐωδιάζει τὸν κόσμον ὅλον, ἀναβαίνει τόσο ὕψηλὰ ὅπου φθάνει
ἕως εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Καί, ὦ! πόσον εὐτυχεῖς ἤθελαν εἶναι
ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἂν εὐρίσκετο τοῦτο τὸ οὐράνιον μύρον μέσα
εἰς ταῖς καρδίαις τους! Δὲν θὰ ἦτον πλέον εἰς τὸν κόσμον ὁ
ἓνας πλούσιος καὶ ὁ ἄλλος πέννης· δὲν θὰ ἦτον πλέον ὁ ἓνας γυ-
μνός καὶ ὁ ἄλλος μὲ χρυσᾶ φορέματα ἐνδεδυμένος· δὲν θὰ ἔδλεπες
πλέον τὸν ἓνα νὰ πεινᾷ καὶ τὸν ἄλλον νὰ ἔχη τὴν τράπεζάν του
πάντοτε γεμάτην· ἡ ἀγάπη ἐποῦ εἴχαμεν μέσα εἰς ταῖς καρδίαις

μας δὲν ὑποφέρει τόσην ἀδικίαν καὶ ἀνισότητα· δὲν θὰ μᾶς ἄφηνε νὰ βλέπωμεν τοὺς ἀδελφούς μας εἰς κατάστασιν κατωτέραν ἀπὸ τὴν ἐδικὴν μας· ἂν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἕκατοῖκα μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας, ποῦ πλέον ἔριδες καὶ μάχαις ; Ποῦ νὰ εὕρης πλέον φθόνον καὶ μῖσος ; Ποῦ νὰ ἀκούσης ἀδικίαν καὶ καταδυναστείαν ; Οὐδὲ δόλος, οὐδὲ ὑπόκρισις, οὐδὲ ψεῦδος, οὐδὲ ἀπάτη ἤθελε φαίνεται ποτὲ εἰς τὸν κόσμον. Ἡ συκοφαντία, ἡ κατάκρισις, ἡ ἀρπαγή, ἡ πλεονεξία, ὁ φόβος, θὰ ἔφευγαν τόσον μακρὰν ἀπὸ τὸν κόσμον, ὅσον μακρὰν εἶναι τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς τὰ καταχθόνια. Δὲν θὰ ἦτον πλέον ἔχω καὶ ἔχεις· ἐδικόν μου καὶ ἐδικόν σου· ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς κοινὰ θὰ ἦτον εἰς ὅλους· ὅλοι θὰ τὰ ἀπολάμβαναν μὲ εἰρήνην· ὅλοι θὰ τὰ ἐχαίροντο μὲ χαρὰν καὶ ἡσυχίαν, χωρὶς κανένα φόβον. Φθονερός δὲν θὰ ἦτον· ποῖος νὰ τὰ φθονήσῃ ; Ἐπιβουλος δὲν θὰ εὕρισκετο· ποῖος νὰ τὰ ἐπιβουλεύσῃ ; Ἐνας παράδεισος θὰ ἦτον ὁ κόσμος· ἕνας οὐρανὸς θὰ ἐγίνετο ἡ γῆ· οἱ ἄνθρωποι θὰ ἕκατασταίνοντο ἄγγελοι ἐπίγειοι.

Βασιλεῦ ἀόρατε, Θεὲ ὑπερτέλειε, ἀληθινὸν εἶναι πῶς ἐκούτῃ ἡ ἀρετὴ ἀπὸ λόγου σου προέρχεται καὶ ἐδικὴ σου εἶναι. Διὰ τὴν ἐγὼ βλέπω καθαρὰ πόσον εὐτυχῆς εἶναι τῶν ἀνθρώπων ἡ κατάστασις καὶ πόσον μέγαν εἶναι τὸ κέρδος τους, ὅταν φυλάττουν τὴν θησαυρὸν τῆς ἀγάπης ὅπου ἔβαλες μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τους. Ἡ ἀγάπη μοναχὴ δύναται νὰ ξεριζώσῃ κάθε κακίαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, νὰ παύσῃ ὅλα τὰ ἀναρίθμητα κακά, νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην μέσα εἰς ταῖς πολιτείας, νὰ γεμίσῃ τὴν γῆν ἀπὸ ὄλαις ταῖς εὐτυχίαις τοῦ οὐρανοῦ, νὰ πλουτίσῃ τὸν κάθε ἕναν μὲ ὅλα τὰ καλά.

Ὅταν ἡ ἀγάπη φυτευθῇ μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας εἶναι ἀδύνατον νὰ μείνῃ ἀτελεσφόρητος καὶ ἄκαρπος. Εὐθὺς βλαστάνει τοὺς οὐρανίους καὶ εὐθαλεῖς κλάδους τῆς, εὐθὺς παραρησιάζει τοὺς ὄραιοις καὶ γλυκεῖς καρπούς τῆς. Οἱ ἔσθιοι εὕρισκουσιν ὑποδοχὴν, ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἡ ἀγάπη· οἱ ἀσθενεῖς ἔχουν ἐπίσκεψιν, ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἡ ἀγάπη· ἡ ἀγάπη εἶδεν ἔνδυμα εἰς τοὺς γυμνοὺς, τροφήν εἰς τοὺς πεινασμένους,

εἰς τοὺς ὄφρανοὺς ἀντίληψιν, εἰς ταῖς χήραις προστασίαν, παρηγορίαν εἰς τοὺς λυπημένους. Ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἡ ἀγάπη, εὐρίσκουν καταφύγιον οἱ ἀπηλπισμένοι. Ποιοὶ ταράττονται καὶ δὲν τρέχει ἐκεῖνος ὅπου ἔχει τὴν ἀγάπην νὰ τοὺς ἠσυχάσῃ; Ποῖος ἀμαρτάνει καὶ δὲν προφθάνει ἐκεῖνος ὅπου ἔχει τὴν ἀγάπην νὰ τὸν διορθώσῃ; Ποῖος ἀσθενεῖ καὶ δὲν συμπάσχει ἐκεῖνος ὅπου ἔχει τὴν ἀγάπην;

Ὁ μακάριος Παῦλος ἦτον τὸ ἐκλεκτὸν σκεῦος εἰς τὸ ὅποιον εὐρίσκετο ἡ μεγάλη ἀρετὴ τῆς ἀγάπης. Εἶχε τὴν ἀγάπην καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς τὸν βλέπομεν νὰ πετᾷ, ὡς ἀετὸς ὑπόπτερος, εἰς ἔσλην σχεδὸν τὴν οἰκουμένην, νὰ κηρύττῃ μὲ τόσον ζῆλον τοῦ Χριστοῦ τὸ Εὐαγγέλιον, νὰ φωτίξῃ τόσα ἔθνη, νὰ διορθώσῃ τόσους ἀπίστους, νὰ κτίξῃ τόσας Ἐκκλησίας. Ἡ φλόγα τῆς ἀγάπης ὅπου εἶχε τὸν ἔκανε καὶ ἐνύμιζε τοὺς κινδύνους ἀνάπαυσιν, ταῖς ὑβρίσιν ἐγκώμια, τὰς ἀλύσους στέφανα, ταῖς φυλακαῖς παράδεισον...

Ἀπόστολε τοῦ Θεοῦ, ὅπου τόσον ἐρεῦνησες τοὺς θεῖους νόμους καὶ τόσον βαθύτατα εἰς τὰ ἀνεξερεῦνητα κρίματα τοῦ Θεοῦ ἐπροχώρησες· ἐσὺ ὅπου ἕως εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν ἀνέβης καὶ ἤκουσες ἄρρητα ῥήματα, εἰπέ μας καθαρά· εἶναι δυνατόν νὰ σωθῶμεν ὅταν ἔχωμεν ἄλλαις πολλαῖς ἀρεταῖς καὶ μᾶς λείπῃ ἡ ἀγάπη;

«Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον»¹⁾

Ἐκεῖνον ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν τὴν δύναμιν νὰ ὁμιλῇ ἔλαις ταῖς γλώσσαις, ἡμεῖς βέβαια τὸν θαυμάζομεν καὶ νομίζομεν πῶς ἕνας τοιοῦτος ἀνθρώπος ὅταν δὲν ἔχῃ τὴν ἀγάπην, εἶναι ὡσὰν τὸ ἀναίσθητον χάλκωμα, ὅπου ὅταν τὸ κτυπᾷς κάνει ἤχον, καὶ ὡσὰν τὸ ἄψυχον κύμβαλον, ὅπου κάνει διάφορα λαλή-

1) Πούλου, πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴ Α' § γ'.

ματα κατὰ τοὺς διαφόρους τρόπους κατὰ τοὺς ἑποίους τὸ κρούει
ὁ μουσικός...

Ἡ ἀγάπη εἶναι τόσο ἀναγκαία διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ὅσον ἀναγκαία εἶναι ἡ τροφή διὰ τὴν ζωὴν μας. Χριστιανοί, μίαν ἀρετὴν τόσο ἀναγκαίαν καὶ τόσο εὐκολὴν, μίαν ἀρετὴν ὅπου μᾶς πλουτίζει ἀπὸ κάθε εὐτυχίαν, διατί τόσο πολλὰ τὴν ἀμελοῦμεν; Διατί ἐσβύσθη ἡ ἀγάπη, ἡμεῖς δοκιμάζομεν τόσα πάθη ἀπὸ τὸν κόσμον. Ἐπαυσεν ἡ ἀγάπη καὶ διὰ τοῦτο δὲν εὐρίσκομεν προστάτην εἰς τὴν ἀνάγκην μας, δὲν ἔχομεν σύμβουλον εἰς ταῖς χρεῖαις μας, δὲν εἶναι κανένας νὰ μᾶς παρηγορήσῃ εἰς ταῖς θλίψαις μας...

ὦ ἀγάπη, ἀρετὴ θεία, ἤλιε λαμπρότατε τῶν ψυχῶν μας, ἐσὺ δύνασαι νὰ ἐξορίσῃς ὅλα τὰ κακὰ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ νὰ φέρῃς ἔλαις ταῖς εὐτυχίαις εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἄν δὲν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος καὶ νὰ θερμάνῃ τὴν γῆν, ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀπολαύσωμεν τῆς γῆς τὰ ἀγαθὰ· ἂν ἐσὺ δὲν ἔλθῃς εἰς τὰς ψυχὰς μας καὶ δὲν ἀνάψῃς τὸν θεῖον ἔρωτα εἰς τὴν καρδίαν μας, εἶναι ἀδύνατον νὰ χαροῦμεν τὰ κάλλη τοῦ οὐρανοῦ.

Νικηφόρος Θεοτόκης

Ἀγάπη

ὦ λέξις θεία, ἐστάλαξες
ἀπ' τὴν πηγὴ τῶν οἰκτιρῶν
κ' εὐθὺς τὴν ὄψιν ἄλλαξες
τῆς γῆς αὐτῆς τῶν στεναγμῶν.

Ἡ σκοτεινὴ ψυχὴ τῆς γῆς
ποῦ τόσο ἐβαρβαρώθηκε
μὲ τὰ λουλούδια ἐστρώθηκε
νέας, χαρμόσυνης αὐγῆς.

Σὺ τῶν τυράννων τὴν καρδίαν
τὴν πέτρινην ἡμέρωσες
κι' ἀπ' τὴν ἀλύτρωτην σκλαβίαν
τοὺς δούλους ἐλευθέρωσες.

Ἄρ. Προβελέγγιος

Ἡ μητρικὴ ἀγάπη τῆς Παναγίας

Κάθεται ἀγωνοθέτις αὐτὴ ἡ θεόνυμφος Ἄνασσα, ἡ βασίλισσα τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, ἐκ δεξιῶν τοῦ θρόνου τῆς τρισηλίου θεότητος καὶ βλέπουσα ἐδῶ κάτω τὸ ἄθλον, κρατεῖ τοὺς στεφάνους διὰ νὰ στεφανώσῃ τοὺς ἀθλητάς. Μακάριοι ἡμεῖς, ἀνἀγωνισθοῦμεν καθὼς πρέπει. Ὅποιος νικήσῃ, αὐτὸς ὡς θαρρῆ βέβαια καὶ θέλει λάβῃ παρὰ τῆς Θεομήτορος τὸ ἀντάξιον γέρας. Ἐγὼ τὸν βεβαιώνω ἐκ μέρους αὐτῆς τῆς Ὑπεραγίας Παρθένου καὶ ἔρχομαι διὰ τοῦτο νὰ ἀποδείξω πόσῃν χαρὰν καὶ βοήθειαν λαμβάνει ἀπὸ τὴν Παναγνον Δέσποιναν ὅποιος ἔχει εὐλάβειαν πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν τιμᾶ με προσευχὴν καὶ νηστείαν.

Εἶναι καὶ λέγεται ἡ ἀγιωτάτη Παρθένος Μήτηρ κατὰ δύο τρόπους· πρῶτον Μήτηρ Θεοῦ καὶ δεύτερον Μήτηρ πάντων τῶν Χριστιανῶν. Ὡς μήτηρ Θεοῦ, διὰ τὸ μητρικὸν ἀξίωμα αὐτὴ πρέπει νὰ ἔχῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν τόσῃν χάριν, ὅσῃν πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ μήτηρ ἀπὸ τὸν υἱόν· καὶ πάλιν ὡς μήτηρ τῶν Χριστιανῶν, διὰ τὴν μητρικὴν ἀγάπην, πρέπει νὰ δίδῃ τόσῃν χάριν εἰς τοὺς Χριστιανούς, ὅσῃν πρέπει νὰ δίδῃ ἡ μήτηρ εἰς τὰ παιδιά. Ἄλλ' ἡ χάρις ὅπου ἔχει ἡ Παναγία Παρθένος ἀπὸ τὸν Θεόν, πρέπει νὰ συμμετρῆται μετὰ τὸ ἀξίωμα τῆς Μητρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦτο τὸ ἀξίωμα εἶναι ἄπειρον· λοιπὸν καὶ ἡ χάρις ὅπου λαμβάνει εἶναι ἄπειρος. Ὅμοίως καὶ ἡ χάρις ὅπου δίδει εἰς τοὺς Χριστιανούς, πρέπει νὰ συμμετρῆται μετὰ τὴν ἀγάπην τῆς μητρὸς πρὸς

τὰ τέκνα καὶ ἐτούτῃ ἢ ἀγάπῃ εἶναι ἄπειρος· λοιπὸν καὶ ἡ χάρις ὅπου δίδει εἶναι ἄπειρος. Ἡ Παρθένος εἶναι ἓνα πέλαγος τῶν Χαρίτων.

Καὶ ὄντως πέλαγος μέγα εἰς τὴν εὐρυχωρίαν, ὅπου δέχεται δηλαδὴ ὡσάν Μήτηρ τοῦ Θεοῦ, ὅλους τοὺς ἀκενώτους ποταμοῦς τῶν θείων χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Μέγα εἰς τὴν πλημμύραν, ὅπου ὡσάν Μήτηρ τῶν Χριστιανῶν μεταδίδει εἰς αὐτοῦς τῶν αὐτῶν θείων χαρισμάτων τὴν ἀφθονίαν. . .

Ἄδικως εἶχεν ἐξορισθῆ ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Ρώμην ὁ Κοριο-
λανός, εὐγενέστατος ἄρχων καὶ ἀνδρειότατος στρατηγός· καὶ
διὰ τοῦτο παροξυνθεὶς, σηκώνει στράτευμα, κινεῖ πόλεμον ἐναν-
τίον τῆς ἀχαρίστου Πατρίδος· πολεμεῖ, νικᾷ καὶ νικητὴς πλη-
σιάζει εἰς τὴν Ρώμην· τὴν περιτριγυρίζει, τὴν πολιορκεῖ, τὴν
στενεύει· ἀναβαίνει πρῶτος εἰς τὸ τεῖχος· ἀστρον τῆς πόλεως,
κρατῶντας τὸ σπαθὶ εἰς τὸ χέρι, πνέοντας ἀπειλὴν καὶ φόνον,
φοβερίζει τὴν μὲν πόλιν νὰ καταστρέψῃ ἐκ θεμελίων, τοὺς δὲ
πολίτας νὰ κατασφάξῃ ἐν στόματι μαχαίρας καὶ μὲ τὸ αἷμα τῶν
νὰ σθέσῃ τὸν δίκαιόν του θυμὸν καὶ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἄδικον
ὑβριν ὅπου τῷ ἔκαμαν.

Τότε γνωρίζουσι τὸ σφάλμα τῶν αἰ Ρωμαῖοι, μετανοοῦσιν
εἰς ἐκεῖνο ὅπου ἔκαμαν, σιστέλλονται ἀπὸ τὸν φόβον καὶ ἐντρο-
πήν, συνάγονται ἐντρομοὶ εἰς Βουλὴν καὶ δὲν εὐρίσκουσιν ἄλλην
ἰατρειάν εἰς τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον πρὸς νὰ προσπέσωσιν εἰς
τοὺς πόδας τοῦ ἀνδρός, νὰ ζητήσωσι συγχώρησιν καὶ μὲ τοῦτο
νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν θυμὸν του. Πηγαίνουσι λοιπὸν ἔμπρὸς αἱ πρό-
κριτοι τῆς Γερουσίας, ἀκολουθοῦσιν αἱ ἄρχοντες, κατόπιν ὁ
κοινὸς λαός, τάγματα γυναικῶν καὶ παιδίων, ὅλοι μὲ τὰ δάκρυα
εἰς τὰ μάτια, μὲ πολλὴν κατήφειαν εἰς τὸ πρόσωπον· ἀναβαί-
νουσιν εἰς τὸ τεῖχος, παρρησιάζονται ἔμπροσθεν τοῦ Κοριολα-
νοῦ, πίπτουσι, προσκυνοῦσι, παρακαλοῦσι, κλαίουσιν, καὶ ὅλοι
ἕμωσιν μὲ μίαν ἐλεεινὴν φωνὴν ζητοῦσιν ἔλεος διὰ τὴν κινδύ-
νεύουσαν ζωὴν καὶ Πατρίδα. Πλὴν στέκει ἐκεῖνος ἀνίλωος, δὲν
παρακινεῖται εἰς τὰ παρακάλια, δὲν μαλακώνεται εἰς τὰ δάκρυα

ἔλων τῶν πολιτῶν παροξύνεται μάλιστα, θέλει νὰ δώσῃ τὸ σημάδι τοῦ πολέμου, νὰ παρακινήσῃ τοὺς στρατιώτας εἰς ὄρμην, εἰς φόνον, εἰς ἐξολόθρευσιν. Τότε, ὅταν βλέπῃ ἀνάμεσα εἰς τὸ πλῆθος, τὸ λυπημένον πρόσωπον μιᾶς σεβασμιωτάτης γυναικός, καὶ ἦτον Βετούρια ἢ μητέρα του, ὅπου κλαίει καὶ παρακαλεῖ καὶ τὸν ἀναθυμίζει τὸ γάλα, τὰ σπλάγχνα, τὴν ἀγάπην τὴν μητρικὴν. Βλέπει καὶ εἰς ἐκείνην τὴν παρουσίαν ἡμερώνει τὸ βλέμμα, σβένει τὸν θυμόν, ἀφίνει καὶ πίπτει τὸ σπαθί, κρατεῖ τὴν ὄρμην τοῦ στρατεύματος, συμπαθεῖ τοὺς πολίτας, ἐμβαίνει, ὄχι πλέον ὡς ἐχθρός, ἀλλ' ὡς φίλος εἰς τὴν Πατρίδα τὴν ὅποιαν ἔλευθέρωνει ἀπὸ τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Τόσον δύναται, περισσότερον ἀκόμη ἀπὸ ἓνα ἀναρίθμητον πλῆθος λαοῦ, σιμὰ εἰς υἷον τῆς μητρὸς μόνης ἢ παρουσία. Σιμὰ εἰς ἓνα υἷον ἢ γλυκύτερον, ὡσὰν τὸ ὄνομα τῆς Μητρὸς; Σιμὰ εἰς ἓνα υἷον ἢ δυνατότερον ὡσὰν μιᾶς μητρὸς τὰ δάκρυα καὶ τὰ παρακάλια;

... Ὁρφανοί, ὅπου ἐστερήθητε ἀπὸ τοὺς γονεῖς σας· ξένοι, ὅπου ἐχάσατε τὴν Πατρίδα· πτωχοί, ὅπου ἐξεπέσατε ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν σας· ἄρρωστοι, τεθλιμμένοι, ἁμαρτωλοί, μὴ λυπᾶσθε· ἐσεῖς ἔχετε μητέρα τὴν μητέρα τοῦ Θεοῦ· μητέρα ὅπου σας κυβερνᾷ εἰς τὴν ξενιτείαν σας, ὅπου σας τρέφει εἰς τὴν πτωχείαν σας, ὅπου σας δίδει εἰς τὰ πάθη τὴν ἰατρειάν, εἰς τὰς θλίψεις τὴν παρηγορίαν, εἰς τὰς σκλαδίας τὴν ἐλευθερίαν, εἰς τὰς ἁμαρτίας τὴν συγχώρησιν. Νκυται, ὅπου πλέετε τὴν θάλασσαν, τὴν Παρθένον ἐπικαλεῖσθε, νὰ ἔχετε λιμένα εἰς τὰς ζάλας. Πραγματευταί, ὅπου περιπατεῖτε τὴν ξηράν, τὴν Παρθένον ἐπικαλεῖσθε νὰ ἔχετε βοηθὸν εἰς τοὺς κινδύνους. Γεωργοί, ὅπου δουλεύετε τὴν γῆν, τὴν Παρθένον ἐπικαλεῖσθε νὰ ἔχετε εὐλογίαν καρποφορίας εἰς τοὺς κόπους σας. Νέοι, ὅπου σπουδάζετε εἰς τὰ σχολεῖα, τὴν Παρθένον ἐπικαλεῖσθε νὰ ἔχετε φῶς γνώσεως εἰς τὴν σπουδὴν σας.

Ἡλίας Μηνιάτης

Ἡ ἐλεημοσύνη

Ποῦ πᾶς, ποῦ πᾶς, ἁμαρτωλέ, ποῦ πᾶς, κριματισμένε ;
 τὸ λάδι σου εἶναι νερὸ καὶ τὸ κερί σου ξύλο
 καὶ τὸ λιβάνι ποῦ κρατεῖς κουφάλα ἵναι καὶ ἴκεινο.
 Ἄμε νὰ ντύσης ἀρφανά, ἄμε νὰ ντύσης ξένα,
 νὰ ντύσης καὶ τὰ νιόπαντρα, τὰ φτωχοπαντρεμένα·
 τότες καὶ σύ, ἁμαρτωλέ, θὰ σώσης τὴν ψυχὴ σου!

Δημῶδες

Τρεῖς ἀρεταὶ

Ἀταραξία ψυχῆς

Ἄν ὅλα τὰ συμβαίοντα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν ἔπρεπε
 νὰ μᾶς ταράττωσι καὶ νὰ μᾶς ρίπτωσιν εἰς ἀνησυχίαν, ἡ ψυχὴ
 μας ἤθελε βασιανίξεσθαι ἀκαταπαύστως καὶ ἡ εὐθραυστος αὕτη
 μηχανὴ τοῦ σώματος δὲν ἤθελεν ἐμπορεῖν νὰ ἀντέχη πολὺν
 καιρὸν εἰς τόσας ἀλλεπαλλήλους προσβολὰς τῆς τύχης· τὸ
 στάδιον τῆς ζωῆς μας ἤθελε τελειῶναι δυστυχῶς καὶ παρὰ
 τοὺς ὠρισμένους ἔρους ἀπὸ τὴν φύσιν. Ὁ φρόνιμος λοιπὸν καὶ
 σοφὸς ἄνθρωπος πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ μὲ βλέμμα γενικὸν
 ὅλον τὸ σύστημα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς· νὰ προβλέπῃ τί ἐμπο-
 ρεῖ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ καὶ νὰ μὴ ταράττεται εἰς τὰ συμ-
 βαίοντα.

Ἡ διάθεσις αὕτη λέγεται Ἰσότης ψυχῆς καὶ Ἀταραξία,
 ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ συµμεταβάλλεται μὲ τὴν ἄστατον
 τύχην, ἀλλὰ νὰ φυλάττῃ πάντοτε τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα. Δὲν
 εἶναι βέβαια ἄλλο δυστυχέστερον παρὰ τὸν ἄστατον καὶ εὐμε-
 τάβλητον ἄνθρωπον, ὅστις κλίνει ἔπου φυσᾷ ὁ ἄνεμος τῆς τύ-
 χης· ὅστις λαλεῖ καὶ πράττει σήμερον οὕτω καὶ αὔριον ἀλλῶως·
 ὅστις δὲν ἔχει καμμίαν σύστασιν οὔτ' εἰς τὸ πνεῦμα, οὔτ' εἰς

τὴν καρδίαν του. Ἐκ τούτων ψευδεῖς ὑποσχέσεις· ἐκ τούτων προδοσίαι κρυφαί· ἐκ τούτων ἀπάται, κολακείαι, δολιότητες καὶ ἐπιβουλαί. Δὲν ἐξεύρει κανεὶς πῶς νὰ φερθῆ μετ' ἀνθρώπους τοιούτου πολυμόρφου εἶδους. Τὸ παραμικρότερον συμβεβηκὸς τοὺς μεταβάλλει· ἢ πλεόν ἐλαφρὰ δυστυχία τοὺς ἀπελπίζει· ἢ παραμικροτέρα ἐναντιότης τοὺς ἀνατρέπει, ὡς νὰ ἀγνοοῦσαν τὴν ἀσπασίαν, τῶν ἐπιγείων πραγμάτων.

Ἄλλ' ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος καὶ σοφὸς πολὺ διαφέρει ἀπὸ τοὺς τοιούτους· γνωρίζει τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἀληθινὴν ἀξίαν τῶν πραγμάτων καὶ ἐξεύρει νὰ τὰ μεταχειρίζεται πρεπόντως καὶ ὄχι νὰ ὑποδουλώνεται. Δὲν ἐκπλήττεται εἰς τὰ συμβαίνοντα, διότι τὰ προβλέπει· εἰς ὅλα εἶναι ἕτοιμος.

Ἐξεύρων καλῶς τὰ χρέη του, ἐκτελεῖ αὐτὰ εὐχαρίστως· εἶναι πιστὸς καὶ ἀσφαλὴς εἰς τὰ συναλλάγματά του, εὐκρινὴς εἰς τὴν φιλίαν του, τίμιος καὶ σύμφωνος μετ' ὁρθὸν λόγον εἰς ὅλους τοὺς τρόπους του. Ὅτι εἶναι σήμερον, τοῦτο καὶ αὔριον καὶ μετὰ τὴν αὔριον καὶ πάντοτε. Ἐξέρχεται καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν αἰκίαν του μετ' αὐτὴν ἰλαρότητα· τὰ πλεόν παράδοξα εἰς τοὺς ἄλλους φαινόμενα, εἰς αὐτὸν δὲν προξενοῦν καμμίαν ἐκπληξιν, διότι ἐξεύρει· τὰς αἰτίας τῶν αἰσθητικώτερος εἰς τὰς δυστυχίας τῶν ἄλλων παρὰ εἰς τὰς ἰδικὰς του, ἀντὶ νὰ χύνη μάταια ἢ ὑποκριτικὰ δάκρυα, μεταχειρίζεται τὰ πλεόν δραστήρια μέτρα διὰ νὰ παρηγορῆ τοὺς δυστυχεῖς.

Μεγαλοψυχία

Ἡ ἀρετὴ αὕτη δὲν ἀφίνει τὸν ἄνθρωπον νὰ πράττῃ ἢ νὰ λέγῃ μικροπρεπῆ καὶ ἀνάξια. Ὁ μεγαλόψυχος δὲν ἐκπλήττεται εἰς τοὺς κινδύνους· δὲν δίδει ποτὲ ἀκρόασιν εἰς τὰς κολακείας τῆς φιλαυτίας· δὲν ταπεινῶνεται εἰς τὰς καταδρομὰς τῆς τύχης. Εἶναι πρόθυμος νὰ εὐεργετῇ· αἰσχύνεται νὰ εὐεργετηθῆ, ἀντευεργετῆ δὲ μεγαλύτερα. Φυλάττει πρὸς τοὺς μεγάλους χαρακτῆρα σεμνόν, πρὸς δὲ τοὺς μικροὺς συγκαταβατικόν·

εἶναι φανερόμισος καὶ φανερόφιλος, παρρησιαστικός, ἀληθευτικός· δὲν εἶναι μνησίκακος, οὔτε κακολόγος, ἀλλ' οὔδὲ ἐπαινετικός μὲ εὐκολίαν. Εἰς ἓνα λόγον, ὁ μεγαλόφυχος μισεῖ καὶ ἀποστρέφεται πᾶσαν μικροπρέπειαν καὶ εἰς λόγους καὶ εἰς πράξεις.

Ἦτο νόμος εἰς τὰς Θήβας, οἱ ἄρχοντες τοῦ Κοινοῦ, οἵτινες ὠνομάζοντο Βοιωτάρχαι, νὰ παραδίδωσι τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν τῶν εὐθὺς ἅμα ἤθελε τελειώσῃν ὁ ὠρισμένος καιρὸς τῆς Βοιωταρχίας τῶν· ἔστις δὲ ἤθελε παραβῆν τὸν νόμον τοῦτον, νὰ θανατώνεται. Ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας, στρατηγοὶ συγχρόνως καὶ Βοιωτάρχαι, πολεμοῦντες τοὺς Πελοποννησίους, ἐβάστασαν τὴν Βοιωταρχίαν τέσσαρας μῆνας παρὰ τὸν ὠρισμένον χρόνον, διὰ νὰ μὴν ἀφίσωσιν ἀτελεῖ τὴν ἐκστρατείαν τῶν. Ἀφοῦ ὁμως ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα τῶν, ὁ φθόνος ἤγειρεν ἐναντίον τῶν πολλοὺς κατηγορούς. Ἄλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας συκοφαντούμενος ὡς παραβάτης τοῦ Βοιωταρχικοῦ νόμου, δὲν ἐκαταδέχθη οὔτε νὰ ἀπολογηθῆ, οὔτε συγγνώμην ἀναξίως νὰ ζητήσῃ, ἀλλά: «Δέχομαι, εἶπε, τὴν αὐστηρὰν καταδίκην τῶν νόμων· τοῦτο ὁμως σὰς ζητῶ, Κριταί, νὰ ἐγχαράχθῃ ἐπάνω εἰς τὸ μνημα μου ἢ ἐπιγραφή αὐτῆ· ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐκαταδικάσθη εἰς θάνατον, διότι χωρὶς τὴν θέλησιν τῶν Θηβαίων ἐλεηλάτησε τὴν γῆν τῶν ἐχθρῶν Λακεδαιμονίων, ἀνέστησε τὴν Μεσσήνην ἠφανισμένην ἀπὸ τοὺς πολεμίους, εἰρήνευσε τὴν Ἀρκαδίαν καὶ ἠλευθέρωσε ἐλὴν τὴν Ἑλλάδα». Οἱ λόγοι οὔτοι ἔφεραν εἰς αἴσθησιν τοὺς κριτὰς καὶ ἀπέλυσαν εὐθὺς τὸν Ἐπαμεινώνδαν.

Ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλεν εἰς τὸν Φωκίωνα δωρεὰν ἑκατὸν τάλαντα, ἠρώτησε τοὺς φέροντας διατί εἰς μόνον αὐτὸν ἀπ' ὅλους τοὺς Ἀθηναίους δίδει τόσα· καὶ ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν·

— Διότι γνωρίζει σὲ μόνον ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγαθόν.

— Λοιπὸν ἄς μὲ ἀφίσῃ, εἶπε, νὰ φαίνωμαι πάντοτε καὶ νὰ εἶμαι τοιοῦτος.

Ἄνδρεία

Ἡ ἀνδρεία εἶναι δύναμις πνεύματος, ἣτις κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ καταφρονῇ ἢ νὰ ὑποφέρῃ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς θλίψεις μετὰ λόγου καὶ φρονήσεως, ἀλλ' ὄχι ἀπὸ ἀναισθησίαν ἢ ἀγνοίαν ἢ ἀπειρίαν ἢ ἐλπίδα, διότι δὲν εἶναι πλέον ἀρετὴ.

Ὁ Κλεομένης, βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων, πολεμῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του καὶ ἔλης τῆς Ἑλλάδος, ἦλθεν εἰς ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ βοήθειαν ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτρα, βασιλέα τῆς Αἰγύπτου, ὅστις τοῦ ὑπεσχέθη βοήθειαν, μὲ τὴν συμφωνίαν ὅμως νὰ στείλῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον δμήρους τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα του. Ὁ Κλεομένης δὲν ἐτόλμα νὰ προσβάλῃ τοιοῦτον πρᾶγμα εἰς τὴν μητέρα του· ἐπλησίασε πολλάκις νὰ τῆς τὸ εἰπῇ καὶ πάλιν συστελλόμενος ἀνεχώρει, ἕως οὗ ἐκεῖνη βλέπουσά τον κατηφῆ καὶ ζητοῦσα νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν, τὸν ἐξίασε νὰ εἰπῇ τὴν ἀλήθειαν. Τότε γελῶσα τοῦ εἶπε·

— Τοῦτο εἶναι, τὸ ὅποσον πολλάκις ὀρμήσας νὰ μὲ εἰπῆς, ἐυστάλθης; Δὲν μὲ βάλλεις εἰς κανὲν πλοῖον νὰ μὲ στείλῃς ἔπου νομίζεις ὅτι τοῦτο τὸ σῶμα ἔμπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ τὴν Σπάρτην, πρὶν καθήμενον ἐδῶ, διαλυθῇ ἀπὸ τὸ γῆρας;

Νεόφυτος Βάμβας.

Ὁ θρέιμβος τοῦ Διαιγόρα

Μέσα στὸ Στάδιο τῆς χαρᾶς σαλεύει ἡ τρικυμία,
τὰ πεντελήσια μάρμαρα σκεπάζει τὰ ὀλαὸς
κι ἀπὸ τὸ φῶς τὸ ἀθάνατο ντυμένη ἡ Ὀλυμπία
φαντάζει, ἀστράφτει ὀλόγυρα, καὶ δείχνεται ὡς ναός.

Νὰ τῆς Ἑλλάδος τὰ ξανθὰ καὶ ξακουστὰ βλαστάρια,
ποὺ ἐπάλαιψαν, ποὺ ἀκόντισαν, ποὺ ἐτρέξανε! Καὶ νὰ

τὰ μαῦρα καὶ τὰ χάλκινα κορμιά, πὸν παλληκάρια
τὸν Πέρση πέρα ἐσπρωῶσανε στῆς Θράκης τὰ βουνά.

Οἱ πανοπλίες λάμπουνε στὸν ἥλιο, καὶ τὸ τόξα,
πὸν νικηφόρα ἐστήσανε τὰ τρόπαια ἕναν καιρό,
πὸν βροντερὰ ἀντηλάλαξαν τῆ Σαλαμίεια δόξα
καὶ πὸν τὸν κάμπο ἐβάψανε τὸ Θέσπιο αἱματηρό.¹⁾

Καὶ νὰ τὰ ὠραῖα γεράματα τὰ εἰρηνικὰ τριγύρα,
πὸν μὲ τὰ κισσοστέφανα στὴν τίμια κεφαλή,
ἂν τῆς Αἰωνιότητος ἐφτάσανε τῆ θύρα,
μὰ ὑψώνεται τὸ Πάνθεο κ' ἐγκάρδια τοὺς καλεῖ.

Ὅλα μεγάλα καὶ λαμπρὰ κι ἀμιόλυντα καὶ ὠραῖα
κάτου ἀπ' τὸ μάγον ἥλιο σου, Ἑλλάς μου φωτεινή,
τ' ἀγάλματα πὸν δείχνονται πανέμορφα καὶ νεα,
τὰ λάβαρα πὸν ὁ ἄνεμος μὲ ἀγάπη τὰ κινεῖ.

Τ' ἄσπρα μαλλιά καὶ τὰ ἱερὰ καὶ οἱ πορφυρὲς χλαμίδες
καὶ οἱ σάλπιγγες ποῦ εἶν' ἔτοιμες τῆς νίκης γιὰ νὰ εἰποῦν
κ' οἱ μεγαλόψυχες καρδιές, πὸν οἱ μυστικὲς πατρίδες
μὲ ἅγιο μεθύσι ἐγέμισαν κι ἀδιάκοπα χτυποῦν.

Κ' ἦρθε στῆ μέση ὁ κήρυκας κ' ἐστάθηκε καὶ ὑψώνει
χρυσὸ ραβδί, κι ὀλόγυρα τὴν ἀγωνία θωρεῖς,
κ' ἦρθε στῆ μέση ὁ κήρυκας καὶ κράζει : «Στεφανώνει
τοὺς νικητὰς μὲ κότινον ἢ Ὀλυμπία πατρίς!

• Ἡ Ρόδος παίρνει σήμερα τῆς δυὸ μεγάλες νίκες.
Τοῦ Διαγόρα ἄς ἔρθουνε τὰ δυὸ παιδιὰ μπροστά!»
Κι ἀπὸ τὰ πλήθη ἐπρόβαλαν πρὸς τοὺς ἑλλανοδίκες
οἱ δυὸ ἀδελφοί.— ὦ δίδυμα λουλούδια ταιριαστά.

1) ἔννοεῖ ὁ ποιητὴς τὴν πεδιάδα τῶν Θεσπιῶν.

Χαρᾶς την πού σᾶς γέννησε καὶ πού σᾶς μοσκοβόλα !
 τὰ πλαστικά, τ' ἀτσάλινα, τὰ δυνατὰ κορμιά,
 πού βγαίνουν σάν ἡμίθειοι μὲ μάτια φωτοβόλα
 μὲ τὰ πλατειά τους μέτωπα καὶ τὰ χυτὰ μαλλιά ! . . .

— «Χαίρετε, ὦ Ρόδιοι, χαίρετε !· ὁ Ἑλλανοδίκτης κράζει·
 τοῦ Διαγόρα εἶσατε τὰ φύτρα τὰ ἱερά,
 πού ἦ φήμη μὲ τὸ οὐράνιο φῶς πλατειά τονὲ σκεπάζει
 πού ἑφτὰ φορὲς ἐχάρηκε τῆς νίκης τὴ χαρά.

» Ἄς τρικυμίσουν οἱ χαλκοί, καὶ ἄς ἀντηχοῦν τὰ σειστρα,
 τὰ κύμβαλα ἄς ἠχήσουνε κ' οἱ σάλπιγγες ἔμπρός ! »
 Κι ἀνέβη, ἀνέβη ἀλαλαγμὸς ἀπάνω ἀπ' τὴν κονίστρα
 ὅπου ὁ λαὸς ἐβόησε περίγυρα ἠχηρός.

Κι ὅλοι κυττάζανε δεξιὰ στοῦ γύρου τὴν κερκίδα.
 Μὰ ὁ Διαγόρας ἄφθονα τὰ δάκρυα του κυλᾷ,
 καὶ ἀμίλητος τὰ μάτια του σφουγγαίει μὲ τὴ χλαμύδα
 καὶ τοῦ κρατεῖ ἡ συγκίνηση δεμένη τὴ λαλιά.

Καὶ οἱ νικητές, μὲ τὰ γλωρὰ στεφάνια τώρα, πᾶνε
 καὶ στοῦ πατέρα τὸ λευκὸ κεφάλι τὰ φοροῦν,
 καὶ ὀρμητικὰ τὸν ἄρπαξαν ἴστους ὤμους καὶ περναῖνε
 καὶ ὦ θρίαμβος, ἀγέρωχα στὸ Στάδιο προχωροῦν.

Γύρω τὰ πλήθη τὸ ἱερὸ μεθύσι φλέγει τώρα
 καὶ σειοῦν τοὺς κλάδους καὶ σκορποῦν τ' ἄνθια μ' ἀγνὴ χαρὰ,
 καὶ κράζουνε : « ὦ, ἀπόθανε, ἀπόθανε, Διαγόρα !
 ποιά δόξα ἐσὺ ὠραιότερη θὰ ἐπιθυμήσης πιά ! »

Κ' ἐκεῖνος, ὡς ἐφτάσανε στὸ ἄγαλμα ἔμπρὸς τῆς Νίκης,
 τ' ἄσπρο κεφάλι του ἔγειρε μὲ χαμογέλιο ἀχνό,
 κ' εὐτυχισμένος τρεῖς φορές ὁ γέρω-Ὀλυμπιονίκης
 τὰ μάτια του ἐπαράδωσε στὸ φῶς τὸ ἀληθινο.

Γύρω ἐξεσποῦσε ὁ θρίαμβος κι ἀλάλαζαν τὰ σεῖστρα
 καὶ τὸν παιᾶνα οἱ σάλπιγγες χτυπούσανε ἠχηρό,
 καὶ τ' ἄνθια πάντα ἐπέφτανε ἐπάνω στὴν κονίστρα
 καὶ τ' ἄνθια πάντα ἐρραίνανε τὸ γέροντα νεκρό!

Στέφανος Δάφνης

2

Ἡ δύο θρησκείες

Μιὰ λάμπρις ὄνειρώδης σιγοπλέκει
 μέσ' στὰ ἐρείπια. Θαρρεῖς πῶς ἀνεβαίνει,
 χιονόλευκη καὶ στοιχειωμένη,
 ἀπὸ τὰ βάθη ὠραίου, μαρμαρένιου κόσμου.
 Ἄκόμα μιὰ πλευρά των στέκει,
 δόξας φτεροῦγα γιγαντένια ἔμπρὸς μου.

Στὰ μάρμαρα, ποῦ τᾶστησε μιὰ τέχνη αἰθέρια
 γιὰ τὴ θεά της στοῦ Φειδία τὸν αἰῶνα,
 ἱστόρησαν τῆς Παναγίας τὴν εἰκόνα
 μ' ἀγάπης οἴστρο χριστιανοῦ ζωγράφου χέρια.

Θαρρεῖς ὁ τοῖχος, πῶς περήφανος ψηλώνει
 γιὰ τ' ἀκριβὸ τὸ εἰκόνισμα ποῦ τὸν ἀγιάζει,
 καὶ τὴν τρανή του τὴν ἀγκάλη ἀπλώνει
 κι' ἀπὸ τ' ἀγριοκαίρια τὸ σκεπάζει.

Κι' ὅταν ὁ ἥλιος βασιλεύῃ ἀστραποβόλος
 ἀγνάντια ἀπὸ τὰ σκόρπια τοῦτα κάλλη
 κι' ὁ μέγας τοῦρανοῦ γαλήνιος θόλος
 ἀπὸ καμπάνας βραδινῆς τοὺς ἤχους πάλλη,

Εἰρήνης πνεῦμα χύνεται ροδολουσμένο
 καὶ λάμπει πέρα ὡς πέρα μαγικὸ στεφάνι,
 ἀπὸ τὰ ἴα τοῦ Ὑμηττοῦ πλεγμένο,
 πλεγμένο ἀπὸ τὰ κρίνα τοῦ Ἰορδάνη.

Ἄριστ. Προβελέγγιος

Γεννηθήτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ

Ἄν ἡ θέλησις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τόσο σφαλερὰ καὶ μοναχὴ ἢ θέλησις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀσφαλεστάτη, τί ἄλλο ἔχεις νὰ κάμῃς παρὰ νὰ ὑποτάξῃς τὴν θέλησίν σου εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ; Νὰ θέλῃς ἐκεῖνο μόνον ὅπου θέλει ὁ Θεὸς καὶ νὰ λέγῃς εἰς κάθε σου προσευχὴν·

«Θεέ μου, οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ· γεννηθήτω τὸ θέλημά σου!»

Ἔπεσε διὰ νὰ πλυθῇ εἰς τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ Κύδνου ὁ

Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα Β' Γυμνασίου

Μέγας Ἀλέξανδρος, τότε ὅταν εὐρισκόμενος εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπολέμει διὰ νὰ πάρῃ τὸ βασιλείον τῆς Ἀνατολῆς ἀπάσης, ἀπὸ Δαρείου, βασιλέα τῶν Περσῶν· ἔπεσε, μὰ μετὰ βίας εἰσέβη εἰς τὰ νερά, ὅπου ἓνα αἰφνίδιον κρύος τοῦ ἔπιασεν ὅλα τὰ μέλη, τοῦ ἐσφάλισε τὸ πνεῦμα, σιμὰ νὰ τοῦ σηκώσῃ καὶ τὴν ψυχὴν· καὶ ἰδοῦ, ἀπὸ μίαν εἰς ἄλλην στιγμήν, εἰς πολλὰ μέγαν κίνδυνον τῆς ζωῆς του ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος· εἰς μίαν στιγμήν νὰ μαρραθῇ ἐκεῖνο τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας, τῆς δόξης, τῆς ἀρετῆς. Φίλιππος, ὁ πιστὸς καὶ φίλος καὶ ἰατρός, ἐπεχειρήσθη νὰ ἰατρεύσῃ τὸν βασιλέα καὶ ἄρχισεν εὐθὺς τὴν θεραπείαν. Τώρα μὲ μυριστικά, τώρα μὲ θερμὰ τὸν βοηθεῖ, τὸν δυναμώνει, τὸν ζωογονεῖ καὶ ἠτοίμαζε διὰ τὴν τρίτην ἡμέραν νὰ τῷ δώσῃ νὰ πῖνῃ ἓνα ἰατρικὸν φάρμακον, μὲ τὸ ὅποιον νὰ τῷ ἐπιστρέψῃ ἑλπίδα τὴν ὑγείαν του. Ὡς τόσον πέμπεται μία γραφή, ἀπεσταλμένη ἀπὸ τὸν Παρμενίωνα, πιστότατον ἀνάμεσα εἰς ὅλους τοὺς στρατηγούς τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἰς τὴν ὁποίαν τῷ γράφει νὰ φυλάγεται ἀπὸ Φίλιππον τὸν ἰατρὸν, νὰ μὴν ἐμπιστευθῇ εἰς τὰ χέρια του· νὰ μὴν ἐπιχειρησθῇ τὰ ἰατρικά του· διατὶ ὁ Φίλιππος ἐσυμφώνησε μὲ τὸν Δαρείου, βασιλέα τῶν Περσῶν, νὰ φαρμακεύσῃ τὸν Ἀλέξανδρον καὶ νὰ πάρῃ διὰ πληρωμὴν τῆς προδοσίας του τὸς χιλιάδας τάλαντα καὶ διὰ γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν τοῦ Δαρείου. Ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ χωρὶς νὰ φανερώσῃ τὸ πρᾶγμα πρὸς τινα, τὴν ἔδωκεν εἰς τὸ προσκέφαλόν του. Ἦλθεν ἡ τρίτη ἡμέρα· Φίλιππος ὁ ἰατρός, ὅπου δὲν εἶχε καμμίαν εἶδησιν, μήτε τῆς προδοσίας, οὔτε τῆς γραφῆς, ἐμβαίνει εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Βασιλέως, κρατῶντας τὸ ποτήριον, ὅπου ἦτο τὸ ἰατρικόν, τὸ δίδει τῷ Βασιλεῖ.

Τοῦτος μὲ τὸ ἓνα χέρι παίρνει ἀπὸ τὸν ἰατρὸν τὸ ποτήριον, μὲ τὸ ἄλλο τῷ δίδει τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἔως ὅπου ὁ Φίλιππος ἐδιάβαζεν, ὁ Ἀλέξανδρος χωρὶς νὰ ἀμφιβάλλῃ, χωρὶς νὰ δειλιάσῃ, ἔπιεν ὅλον τὸ ποτὸν.

Στάσου, ὦ Ἀλέξανδρε, τί κάνεις; Τόσον δὲν ψηφᾶς ὀλόγηλα τὴν ἰδίαν σου ζωὴν; Καὶ πρῶτα δὲν ἀξίζεις νὰ μάθῃς καὶ

ταλειπῶς τὴν ἀλήθειαν, ἂν εἶναι πταίστης ἢ ἄπταιστος ὁ ἱα-
τρὸς ; Δὸς τῷ πρῶτα ν' ἀναγνώσῃ τὴν γραφὴν καὶ καθὼς θέλεις
γνωρίσῃ τὴν συνειδησὶν τοῦ ἀπὸ τὴν ὄψιν του, ἔπειτα ἢ παραί-
τησε ἢ ἔπαρε τὸ ποτήριον. Μὰ πρῶτα ἐσὺ πίνεις, ἐκεῖνος ἀναγι-
νώσκει ; Καὶ τόσῃν ἔχεις πίστιν πρὸς ἓνα ἄνθρωπον ;

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ μέγας βασιλεὺς, ὁ νικητὴς καὶ τροπαιοῦ-
χος πιστεύει τοῦ Φιλίππου, καὶ τῷ παραδίδει τὴν ζωὴν του·
πιστεύει μ' ὄλον ὁποῦ ἦτον ὑποψία, πῶς ἔχει νὰ τὸν φαρμα-
κεύσῃ, διότι ἐστοχάσθη καὶ εἶπε μὲ τὸν ἑαυτὸν του· ὁ Φίλιππος
εἶναι ἱατρὸς, λοιπὸν ἠξέυρει νὰ μὲ ἱατρεύσῃ. Ὁ Φίλιππος εἶναι
φίλος, λοιπὸν δὲν θέλει νὰ μὲ φαρμακεύσῃ.

Καὶ ἐσὺ, Χριστιανέ, ἢ εἰς ταῖς ἀρρωστειαῖς σου ἢ εἰς ταῖς
ἀνάγκαις σου ἢ εἰς ταῖς χρεῖαις σου, παραδοθῆς εἰς τὰ χέρια τοῦ
Θεοῦ, εἰς τίνος χέρια λογιάζεις νὰ παραδίδεσαι ; Ἐκεῖνος εἶναι
Θεός, ἐκεῖνος εἶναι πατέρας. Καὶ λοιπὸν, εἶπέ καὶ ἐσὺ μὲ τὸν
ἑαυτὸν σου· εἶναι Θεός, λοιπὸν ὡς πάνσοφος γνωρίζει τι χρειάζ-
ομαι. Εἶναι Πατέρας, λοιπὸν ὡς πανάγαθος θέλει νὰ μοὶ δώσῃ
ἐκεῖνο ὁποῦ χρειάζομαι. Πιστεύω εἰς τὴν σοφίαν του καὶ πιστεύω
εἰς τὴν ἀγάπην του· ἐγὼ δὲν θέλω παρὰ ἐκεῖνο ὁποῦ θέλει
δι' ἐμὲ ὁ Θεός μου καὶ Πατέρας μου. Δὲν τοῦ ζητῶ τίποτε,
διὰτὶ ἐγὼ δὲν ἠξέυρω τί ζητῶ, δὲν γνωρίζω ποῖον εἶναι τὸ συμ-
φέρον μου· ἄς τὸ γνωρίσῃ Αὐτὸς ὁποῦ εἶναι πάνσοφος Θεός· ἄς
μοὶ τὸ δώσῃ Αὐτὸς ὁποῦ εἶναι πανάγαθος Πατέρας.

Θεέ μου, Πατέρα μου, νὰ εἶμαι εἰς τοῦτον τὸν κόσμον ἄρ-
ρωστος ἢ ὑγιής, πλούσιος ἢ πτωχός, σοφός ἢ ἀγράμματος· νὰ
ὕψωθῶ εἰς μεγάλας ἀξίας ἢ νὰ μείνω εἰς τὴν ταπεινὴν μου
κατάστασιν· νὰ ἔχω παιδιὰ ἢ νὰ εἶμαι ἄτεκνος· νὰ μὲ ἀγα-
παῦσιν ἢ νὰ μὲ μισοῦσιν οἱ ἄνθρωποι· νὰ ζήσω ἀκόμη πολὺν
καιρὸν ἢ νὰ ἀποθάνω σήμερον ἢ αὔριον. Ἐγὼ δὲν ἠξέυρω τί μοὶ
συμφέρει· τὸ γνωρίζεις ἐσὺ καὶ κάμε ἐκεῖνο ὁποῦ γνωρίζεις ἐσὺ.

«Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ, γεννηθήτω τὸ θέλημά σου!»

Ἡλίας Μηνιάτης

Ὁ Χάρος ἐστὴν ἔρημιά

Μιά μέρα ὁ Χάρος βρέθηκε βαθειὰ ἐστὴ Σιβηρία.
 κ' εἶπε· «Τί τόπος νᾶν' αὐτός ;
 οὐδὲ χορτάρι· οὐδὲ θνητὸς·
 ὅλα λευκὰ καὶ κρύα.

Ἄς πάρω λίγη ἀνάσαση. Τὸ ποθητό μου χιόνι
 ἐστὴν ἔρημη τούτη κατοικιά,
 μία κλίνη μοῦστρωσε γλυκειὰ
 μὲ κάτασπρο σεντόνι.

Ὡς πότε τὴν ἀστéρεφτη ζωὴ νὰ πολεμᾶω ;
 κ' ἐκεῖ ποῦ πρόσκαιρα νικῶ
 ἄσβυστο γέλιοιο μαγικὸ
 ἐστὸν κόσμον νὰ θωρᾶω ;

Σὰν ἀπ' ἀστέρια ὀλόγυμνος μείνη ὁ γαλαΐσιος θόλος,
 σὰ γλόη δὲν ἔβγη πουθενά,
 δικός μου τότε ἀληθινὰ
 θε νᾶναι ὁ κόσμος ὅλος.

Δικός μου, ναί !» Τὸ λόγο του νὰ σώση δὲν προφταίνεα
 ποῦ σκάει τὸ κρούσταλλο μὲ μιᾶς
 καί, στόλισμα τῆς ἔρημιᾶς,
 ἓνα λουλοῦδι βγαίνει.

Μέσ' ἀπὸ τ' ἄσπρα φύλλα του στὸ βορεινὸν ἄερα
 χύνει ἀπριλιάτικην ὄσμή·
 τὸ βλέπει ὁ Χάρος καὶ μ' ὄρημ
 πετάει σκιασμένος πέρα.

— «Ἄχ! μιὰ φορά», πάει σκούζοντας ὅθε μὲ βία διαβαίνει,
 «ξάφνου, ὡς τοῦ πάγου τὸν ἀνθὸ
 μέσ' ἀπὸ ἀφώτιστο βυθὸ
 θὰ βγοῦν οἱ πεθαμένει!»

Γεράσιμος Μαρκοῦς

Τὰ πάθη τοῦ Ἰησοῦ

Δύο μεγάλα καὶ παράδοξα θαύματα εἶδεν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον· ἓνα Θεὸν νὰ κατέβῃ ἀπὸ τὸν Οὐρανὸν εἰς τὴν γῆν, νὰ γένη ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν καὶ ἄνθρωπον νὰ ἀνέβῃ ν' ἀποθάνῃ ἐπάνω εἰς ἓνα Σταυρόν.

Τὸ ἓνα ἐστάθη ἔργον μιᾶς ἄκρας σοφίας καὶ δυνάμεως, τὸ ἄλλο ἔργον μιᾶς ἄκρας φιλανθρώπου ἀγάπης. Πλὴν καὶ τὰ δύο ἔλαβον περιστατικὰ πολλὰ διάφορα.

Εἰς τὸ πρῶτον θαῦμα ὅταν ὁ Θεὸς ἐγένεν ἄνθρωπος, ἔκαμε κοινήν πανήγυριν ἔλη ἢ κτίσις. Ἄγγελοι εἰς τὸν Οὐρανὸν ἔψαλλον χαρμόσυνον δοξολογίαν. Παιμένες εἰς τὴν γῆν ἐχόρευον διὰ τὰ Εὐαγγέλια τῆς σωτηρίας καὶ τῆς χαρᾶς. Καὶ βασιλεῖς ἦλθον ἐξ Ἀνατολῶν καὶ ἐπροσκύνησαν μὲ δῶρα τὸν νεοτεχθέντα Δεσπότην.

Εἰς τὸ δεύτερον θαῦμα ὅταν ὁ Θεᾶνθρωπος ἀπέθανεν ἐσταυρωμένος, ὡσάν κατάδικος ἐν μέσῳ δύο ληστῶν, ὁ ἄνω καὶ κάτω κόσμος ἐθρήνησεν· ὁ Οὐρανὸς ἐσκέπασε μὲ βαθύτατον σκότος τὸ πρόσωπον, ἡ Γῆ ἐσεισθη ἐκ θεμελιῶν ἀπὸ τὸν τρόμον, αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν.

Ἐκείνη ἐστάθη μία λαμπρὰ νύχτα, πρόξενος παγκοσμίου χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως· ἐτούτη μία σκοτεινὴ ἡμέρα, ἀφορμὴ λύπης καὶ ἀδημονίας. Εἰς ἐκείνην ἔκαμεν ὄσσην εὐεργεσίαν ἐδύνετο νὰ κάμῃ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον· εἰς ἐτούτην ἔκαμεν ὄσσην παρανομίαν δύναται νὰ κάμῃ ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν Θεόν

Δίκαιον ἔχεις νὰ λέγῃς, ὦ Θεάνθρωπε καὶ τεθλιμμένε Ἰησοῦ :
«Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου !»

Πολλὰ εἶναι τὰ πάθη σου, μεγάλη εἶναι ἡ λύπη σου· πάθη, τόσοσιν πολλά, ὅσα δὲν ἐβάσταξεν ἀκόμη ἀνθρώπου ὑπομονή· λύπη τόσοσιν μεγάλη, ὅσην δὲν ἐδοκίμασεν ἀνθρώπου καρδιά. Καὶ ἀληθινὰ, Χριστιανοί, ὅσον ἐγὼ ἐξετάζω νὰ εὔρω ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους κανένα ἄλλο παράδειγμα, τόσοσιν εὐρίσκω καὶ τὸν πόνον του εἰς τὸ πάθος καὶ τὴν λύπην του εἰς τὸν πόνον ἀσύγκριτον.

Μέγας ἦτον ὁ φθόνος τοῦ Κάϊν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ· ἀλλὰ πολλὰ μεγαλύτερος ὁ φθόνος τῶν Ἀρχιερέων καὶ Γραμματέων ἐναντίον τοῦ Κυρίου. Καὶ ὁ ἄδικος φόνος τοῦ Ἄβελ δὲν εἶναι νὰ συγκριθῇ μὲ τὸν σταυρικὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ. Μεγάλη ἡ ὑπομονὴ τοῦ Ἰσαάκ, ὅταν ἔμελλε νὰ θυσιασθῇ ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, τὸν πατέρα του· πολλὰ μεγαλύτερη τοῦ Ἰησοῦ, ὅπου ἀληθινὰ ἐθυσιάσθη ἀπὸ τὸν Οὐράνιον πατέρα του, εἰς τὸ μίσος τῶν ἐχθρῶν του. Μεγάλη ἡ δυστυχία τοῦ Ἰωσήφ νὰ πωληθῇ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του, νὰ συκοφαντηθῇ ἀπὸ μίαν γυναῖκα καὶ νὰ σφαλισθῇ, ὡσάν πταίστης εἰς μίαν φυλακὴν· μεγαλύτερη τοῦ Ἰησοῦ νὰ πωληθῇ ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, νὰ κατηγορηθῇ ἀπὸ τὴν συναγωγὴν, νὰ συρθῇ ἀπὸ κριτήριον εἰς κριτήριον, ὡσάν κατάδικος. Μεγάλη ἡ καταφρόνησις τοῦ Δαυῖδ· ὁ ἴδιος υἱὸς νὰ τὸν διώξῃ ἀπὸ τὸν βασιλικὸν θρόνον, οἱ ὑπῆκοοί του νὰ τὸν ἀπαρτήσωσιν, οἱ δοῦλοι του νὰ τὸν κυνηγοῦσι μὲ πέτραις καὶ νὰ τὸν συντροφεύουσι μὲ ὕβρεις, ὅταν αὐτὸς φεύγοντας μὲ γυμνὰ πόδια νὰ ἀνεβαίῃ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Μὰ ὁ Ἰησοῦς παραιτημένος ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, δεμένος ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, στεφανωμένος μὲ ἀκάνθας, φορτωμένος μὲ τὸν σταυρὸν, συντροφευμένος ἀπὸ τὰς βλασφημίας καὶ ὄνειδισμοὺς ὀλης μᾶς πόλεως, νὰ ἀνεβαίῃ ἄτιμον θάνατον, ἀνάμεσα εἰς δύο ληστὰς, τοῦτο δὲν εἶναι ἕνα ἐλεεινότερον θέαμα ; Ὁμολογῶ πῶς πολὺς ἦτον ὁ πόνος τοῦ Ἰῶβ ὕστερημένου ἀπὸ τὰ παιδιά καὶ ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα, πεσμένου εἰς μίαν κοπρίαν, πληγωμένου ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν· μὰ

αὐτὸς ἦτον ἓνας τύπος, μία σκιά τῶν πόνων καὶ τῶν πληγῶν τοῦ πολυπαθοῦς Υἱοῦ τῆς Παρθένου. Πολλὰ ἦτον καὶ τὰ πάθη, ὅπου ἔλαβον, ἐκείνων μετέπειτα ὅσοι ἐμιμήθησαν τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, τῶν ἁγίων Μαρτύρων· ἀλλ' ἐκεῖνα ἦτον πάθη τοῦ σώματος, ἀνάμεσα εἰς τὰ ὅποια ἔχαιρεν ἡ ψυχὴ· ἐκεῖνα ἦτον καὶ θάνατος καὶ τιμὴ· ἐκεῖνα ἦτον καὶ μαρτύριον καὶ στέφανος.

Τὸ δὲ πάθος τοῦ Ἰησοῦ εἶναι· πάθος καὶ σώματος καὶ ψυχῆς· ὅλον πάθος, χωρὶς καμμίαν παρηγορίαν, θάνατος ὅλος ἀτιμία, μαρτύριον ὅλον λύπη καὶ λύπη θανάσιμος.

«Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου!»

Ἡλίας Μηνιάτης

Εἰς τὸν Γολγοθᾶν

Ἦσουν βουνὸ καὶ ταπεινὸ καὶ στεῖρο
καὶ εἰς τὰ ἔρημα πλευρὰ σου γύρω
μόλις ἐφύτρωναν φτωχὰ χορτάρια.

Ἡ φρίκη στήν κορφή σου τριγυρνοῦσε
καὶ πόδι καθαρὸ δὲν ἐπατοῦσε
τὰ ματοκελισμένα σου λιθάρια.

Ἦσουν σπαρμένο μὲ ληστῶν κρανία,
βογγοῦσε θάνατος καὶ ἁμαρτία
μέσ' ἄστον ἀφωρεσμένο σου ἀγέρα.

Μὰ φορτωμένος τὸν Σταυρὸ ἄστον ὄμο,
ὡσάν ληστής, τὸν φοβερό σου δρόμο
ἀνέβηκεν ὁ Λυτρωτὴς μιὰ μέρα.

Καὶ τοῦρανοῦ ἐγέλασε τὸ δῶμα
ἐπάνω εἰς τὸ ἄχαρό σου χῶμά
κι' ἀπὸ τὴν ὄραν ἄγιασες ἐκεῖνη.

Γιατὶ μὲ τοῦ Χριστοῦ μας τὸ μαρτύριο,
τὸ πιὸ βαθὺ καὶ ὑψηλὸ μυστήριον
στὰ ὕψη σου, ὦ Γολγοθᾶ, ἐγίνη.

ᾠ ἅγιο βουνὸ τοῦ μαρτυρίου,
τοῦ πόνου καὶ τῆς δόξας τοῦ Κυρίου,
ποῦ ἄστραψεν ἀθάνατη ἐκεῖ πέρα !

Εἶσαι ὁ βράχος ποῦ ἡ ἀνθρωπότης
ἀνέβηκε καὶ βρῆκε τὸ θεό της
ποῦ ἐξήτει μὲ λαχτᾶρα νύκτα μέρα.

Τὸ ὑστερὸν τοῦ Θεανθρώπου βῆμα,
ποῦ σύντριψε τὸ προαιώνιο κρῖμα,
ἀντήχησε ἴσθιν ἄκαρπῆ σου πλάτη.

Ἐκεῖ μέσ' ἴσθιν ἀγάπης θείας,
στοργῆς, φιλανθρωπίας καὶ θυσίας
μέσ' ἴσθιν αἰῶνας ἔρριξε τὸ μάτι.

Κ' ἐνῶ τοῦ ἐβασάνιζαν τὸ σῶμα
κ' ἔβρεχαν τὸ ἀγνὸ γλυκὸ του στόμα
μὲ ξεῖδι καὶ χολὴ τὰ χέρια ἀπίστου,

Ἐκεῖνος ἔβλεπε ἑκατομμύρια
νὰ πίνουνε ζωὴν ἀπ' τὰ μαρτύρια
κι' ἀπὸ τὴ θεία στάλα τῆς πληγῆς του.

Τὸ μέλλον ἔβλεπε· καὶ τοῦ ἐφάνη
ὅτι ἀπὸ τ' ἀκάνθινο στεφάνι
τ' ἄνθη ἐφύτρωναν τῆς σωτηρίας.

Κ' ἐνῶ τριγύρω τὸν ἐβλαστημοῦσαν,
'στὸ μέλλον ἤκουε ποῦ τὸν ὑμνοῦσαν
ὑμνοὶ εὐχαριστίας καὶ λατρείας.

'Αγάπη ἀπ' τὰ λόγια τὰ στερνά του,
ἀγάπη ἀπ' τὴν ὑστερηματιά του
ἐχύθηκε κατὰ τὴν οἰκουμένη,

Γλυκειὰ καὶ ζωογόνος καὶ ἁγία,
κ' ἡ γῆ ἐξύπνησε μέσ' στὴ μαγεία
χαρούμενη καὶ ξαναγεννημένη.

'Ω Γολγοθᾶ, ὁ κόσμος ὁ ἀρχαῖος
ἔδυσσε πίσω μου, καὶ ἄλλος νέος
'στὰ μυστικά σου ὕψη ἀνεστήθη.

'Ἐχει αἰσθήματα καὶ ὄνειρα ἄλλα
ψηλότερα, βαθύτερα, μεγάλα,
γιατὶ ἀπὸ θυσίαν ἐγεννήθη.

Καὶ παίρνει τὸ Σταυρὸ τοῦ μαρτυρίου
καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς ὑψηλίου
νικήτρια σημαία τὸν σηκώνει.

Αὐτὸς εἶναι ἀλήθεια κι' ἀγιότης,
πατρίς, ἐλευθερία κι' ἀδελφότης·
αὐτὸς τὸν νοῦν φωτίζει καὶ ὑψώνει.

Ὡ Γολγοθᾶ, κι' ὅποιος 'σιῆς γῆς τὸν δρόμο
βογγάει μὲ μάρτυρος σταυρὸ 'στὸν ὄμο,
σ' ἔσὲ γυρνᾷ τὸ μάτι κι' ἀνασαίνει.

Γιατὶ θωρεῖ τὴν ὑψηλὴν εἰκόνα
ἐνὸς Θεοῦ, ποῦ μὲ θνητοῦ ἀγῶνα
γιὰ τοὺς θνητοὺς εἰς τὸν Σταυρὸ πεθαίνει.

Ἄριστ. Προβελέγγιος

Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ

Μιὰ μυστικὴ μὲ κυριεύει νοσταλγία,
σὰν μιὰ λαχτάρα τῆς ψυχῆς μου ἁγία,
γιὰ σέ, γιὰ σένα, ὄνειροφάνταστη πατρίδα,
ποῦ δὲν σ' ἐγνώρισα, καὶ ποῦ δὲν σὲ εἶδα.

Σὰν ζωγραφιὰ μέσ' στ' οὐρανοῦ τὰ μάγα πλάτια
ἐφανερώθηκες στὰ παιδικά μου μάτια·
εἶδα τὸ κῦμα τὸ γαλάζιο τοῦ Ἰορδάνη,
τὴν ταπεινὴ τῆ στάνη,
φωτολουσμένη ἀπὸ τὸ θεῖον βρέφος.
Καὶ στὸ στερέωμα τὸ δίχως νέφος
εἶδα τῶν Μάγων τὸ προφητικὸ ε' ἀστέρι
νὰ μαρμαίρη.

Εἶδα τὴν πόλι τὴν ἁμαρτωλὴ νὰ τὴν σκεπάζῃ
μιὰ πάχνη ἔματωμένη.
Κι' ἄκουσα μιὰ φωνὴ βαρεῖα θλιμμένη,
«Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ!» νὰ κραζῇ.

Στὴν παιδικὴ ψυχὴ μου σὰν ποιὸ χέρι
 σᾶς ἐξωγράφισεν, ὦ θεῖα μέρη,
 καὶ μὲ καρδιὰν ἀπὸ συγκίνησι γεμάτη
 ἐβάδισα στὸ κάθε μονοπάτι,
 ποῦ τοῦ Σωτῆρος τ' ἄγιασε τὸ βῆμα,
 ποῦ ἀντήχησε τ' ἀθάνατό του ρῆμα !

Ὁνειροπόλος, μὲ κατάνυξι ἔχω κόψει
 τὸ ρόδο τῆς Ἱερειχῶς. Εἶδα τὴν ὄψη
 τὴν ἀγγελόμορφη τοῦ Ναζωραίου νὰ δακρῦζει,
 καὶ μ' ἓνα πόνο οὐράνιο νὰ κλίνει
 χλωμὴ στῆς ἐρημίας τὴ γαλήνη.

Τὸν ἄκουσα μὲ πάθος καὶ στοργὴ νὰ ψιθυρίζη
 στ' ὄρος τῶν Ἐλαιῶν μιὰν ἱκεσία
 γιὰ τ' ἡ μεγάλη εἰσίμωνε θυσία.

Κι' ὅλη τὴν ἄγνωστη ἀγωνία ἐκείνη,
 ποῦ ἐπλάκωνε τὴν Παλαιστίνη,
 ὅλο τὸν τρόμο καὶ τὴ ζάλη, ποῦ στὴν Πλάση ἐχύθη
 τὴν ὥρα, ποῦ στὸν νοῦ τοῦ Ἰσκαριώτου
 ἀπλώθηκαν τῆς προδοσίας τὰ σκότη,
 τὴν ἔννοιωθα μέσ' στῆς καρδιάς τὰ βύθη.

Κ' ἐβλεπα τότε, σὰν στὰ βάθη μαύρου ὄνειρου,
 στ' ἀνταριασμένα τὰ ὕψη βουνοῦ στείρου,
 σ' ἄγρια νέφη ποῦ ἔσχίζε τ' ἀστροπελέκι,
 τοῦ Μαρτυρίου τὸν Σταυρὸ νὰ στέκη.

Κ' ἔτρεχε πύρινο τὸ δάκρυ μου στὸ χῶμα,
 κι' ἀπλῶνα τρέμοντας τ' ἀθῶα τὰ χέρια
 τοῦ Σταυρωμένου τὸ πολύπαθο τὸ σῶμα,
 νὰ τ' ἀγκαλιάσω, καὶ μὲ μύρα αἰθέρια,

σάν τὴν ἀμαρτωλὴ τοῦ Εὐαγγελίου,
 νὰ τοῦ ἐροῦσίνω τὴ φωτιὰ τοῦ μαρτυρίου.

Ἐντήχησεν ἡ τελευταία του κραυγὴ
 κ' ἀποχαιρέτισε τὴν τρομαγμένη γῆ.
 Κ' εἶδα τῶν Ἰουδαίων τ' ἄγρια πλήθη,
 π' οὐρλιαζάν γύρω του σάν φρενιασμένα,
 τὰ εἶδα νὰ κτυποῦν μ' ἀπελπισιὰ τὰ στήθη,
 καὶ τὸν Σταυρὸ νὰ προσκυνοῦν μετανοιωμένα.

Κ' ὕστερα ; Ἀνάστασις ! Παγκόσμιο πανηγύρι,
 καὶ νικήτρια, καὶ τρισάγιο ψαλτήρι !
 ἀγγέλων ἄσπασμοί, στὴ γῆ χαρᾶς φιλήματα,
 ἀνοιξις, ἄνθη καὶ ἀρωμάτων κύματα.

Ὡ οὐράνιον ὄνειρον, ὦ εἰκόνα μαγεμένη,
 ἀπὸ λατρείας πνεῦμα χαραγμένη
 μέσ' στῆς καρδιᾶς μου τὰ ἱερώτερα τὰ βάθη !
 Οὔτε τοῦ κόσμου ἡ πείρα καὶ τὰ πάθη,
 ἀλλ' οὔτε ἡ ἐπιστήμη ποῦ ἀμφιβάλλει,
 θὰ σοῦ ἀμαυρώσουν τὰ περίλαμπρά σου κάλλη !

Καμμία δύναμις, καμμία πλάνη,
 ὅσον κ' ἂν εἶναι ὁρατά, δὲν θὰ ξεράνη
 τὸ δάκρυ τῆς λατρείας ποῦ θὰ τρέχη
 καὶ τὸν Σταυρὸ τὸν τίμιο θὰ βρέχη.

Σ' αὐτὴν τοῦ πάθους καὶ τοῦ κάλλους τὴν εἰκόνα,
 ποῦ ἀνέσπερη στὸν νοῦ μου ζωγραφίζεται,
 στρέφ' ἡ ψυχὴ, μέσ' ἀπ' τοῦ κόσμου τὸν ἀγῶνα,
 καὶ μέσ' στὸ δάκρυ ἐκεῖνο ἀναβαπτίζεται.

Ἄριστ. Προβελέγγιος

Δέησις εἰς τὸν Χριστὸν ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως
τῆς Ἑλλάδος

Φθάνει, Κριτὰ δικαιοῦτάτε, φθάνει· ἕως πότε οἱ τρισάθλιοι Ἕλληνες ἔχουσι νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας, καὶ μὲ ὑπερήφανον πόδα νὰ τοὺς πατῆ τὸν λαιμὸν ὁ βάρβαρος Θράκης; ἕως πότε Γένος τόσον ἔνδοξον καὶ εὐγενικὸν ἔχει νὰ προσκυνᾷ ἐπάνω εἰς βασιλικὸν θρόνον ἕνα ἄθεον τουλουπάνι καὶ ἡ Χώρας ἐκείναις, εἰς ταῖς ὁποίαις ἀνατέλλει ὁ δράτὸς τοῦτος Ἥλιος, καὶ εἰς ἀνθρωπίνην μορφήν ἀνέτειλες καὶ ἐσὺ ὁ ἀόρατος, ἀπὸ ἡμῶν φεγγάρι νὰ βασιλεύωνται; Ἄ, ἐνθυμήσου, σὲ παρακαλῶ, πῶς εἶσαι ὄχι μόνον Κριτῆς, ἀμὴ καὶ πατήρ, καὶ πῶς παιδεύεις, ἀμὴ δὲν θανατώνεις τὰ τέκνα σου· ἔθεν ἀνίσως καὶ ἡ ἁμαρτίαις τῶν Ἑλλήνων ἐπαρακίνησαν τὴν δικαίαν σου ὀργήν, ἀνίσως καὶ εἰς τὴν κάμινον τῆς ἰδίας των ἀνομίας σου ἐχάλκευσαν τὰ ἀστροπελέκια, διὰ νὰ τοὺς ἀφανίσῃς ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς Οἰκουμένης, Ἐσὺ, ὅπου εἶσαι ὄλος εὐσπλαγχνία, συγχώρησαι καὶ σβῦσε ἐκεῖνα εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἀπέιρου σου ἐλεημοσύνης. Ἐνθυμήσου, θεάνθρωπε Ἰησοῦ, πῶς τὸ Ἑλληνικὸν Γένος ἐστάθη τὸ πρῶτον, ὅπου ἀνοίξε ταῖς ἀγκάλαις, διὰ νὰ δεχθῆ τὸ θεῖον σου Εὐαγγέλιον· τὸ πρῶτον, ὅπου ἔρριξε χαμαὶ τὰ εἰδῶλα, καὶ κρεμάμενον εἰς ἕνα ξύλον σὲ ἐπροσκύνησεν ὡς Θεόν· τὸ πρῶτον, ὅπου ἀντεστάθη τῶν τυράννων, ὅπου μὲ τόσα καὶ τόσα βάσανα ἐγύρευαν νὰ ξερριζώσουν ἀπὸ τὸν Κόσμον τὴν Πίστιν, καὶ ἀπὸ ταῖς καρδίαις τῶν Χριστιανῶν τὸ θεῖον σου Ὄνομα· μὲ τοὺς ἰδρωτας τῶν Ἑλλήνων ἠῦξανε, Χριστέ μου, εἰς ὄλην τὴν Οἰκουμένην ἡ Ἐκκλησία σου, οἱ Ἕλληνες τὴν ἐπλούτισαν μὲ τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας, τοῦτοι καὶ μὲ τὴν γλῶσσαν, καὶ μὲ τὸν κάλαμον, καὶ μὲ τὴν ἰδίαν ζωὴν τὴν ἐδιαφέντευσαν, τρέχοντας μὲ ἄπειρον μεγαλοψυχίαν καὶ εἰς ταῖς φυλακαῖς καὶ εἰς ταῖς μάστιγαις καὶ εἰς τοὺς τροχοὺς καὶ εἰς ταῖς ἐξορίαις, καὶ εἰς ταῖς φλόγαις, καὶ

εἰς ταῖς πίσσαις μένον διὰ νὰ σβύσουν τὴν πλάνην, διὰ νὰ ἐξαπλώσουν τὴν πίστιν, διὰ νὰ σὲ κηρύξουν Θεάνθρωπον, καὶ διὰ νὰ λάμπῃ, ὅπου λάμπει ὁ Ἥλιος, τοῦ Σταυροῦ ἢ δόξα, καὶ τὸ μυστήριον. Ὅθεν ὡς εὐσπλαγχνος μετὰ τὴν θεϊκὴν σου παντοδυναμίαν κάμε νὰ φύγουν τὸν ζυγὸν τέτοιας βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας· ὡς φιλόδωρος καὶ πλουσιοπάροχος ἀνταποδότης, ἀνοίγοντας τοὺς θησαυροὺς τῶν θείων σου χαρίτων, ὕψωσε πάλιν εἰς τὴν προτέραν δόξαν τὸ Γένος, καὶ ἀπὸ τὴν κοπρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν κάθεται, ὁὸς τοῦ τὸ σκῆπτρον, καὶ τὸ Βασιλείον. Naί, σὲ παρακαλῶ, μὰ τὸ χαῖρε ἐκεῖνο, ὅπου ἔφερε τὴν χαρὰν εἰς τὸν Κόσμον· μὰ τὴν θείαν σου ἐκείνην Ἐνοάρκωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὄντας Θεὸς ἐγένηκες ἄνθρωπος, διὰ νὰ φανῆς μετὰ τοὺς ἀνθρώπους φιλόανθρωπος. Μὰ τὸ Βάπτισμα, ὅπου μᾶς ἱέπλυνεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Μὰ τὸν Σταυρόν, ὅπου μᾶς ἀνοίξε τὸν Παράδεισον. Μὰ τὸν Θάνατον, ὅπου μᾶς ἔδωκε τὴν ζωὴν. Καὶ μὰ τὴν ἐνδοξὸν ἐκείνην Ἐγερσιν, ὅπου μᾶς ἀνεβίβασεν εἰς τὰ οὐράνια. Καὶ ἀνίσως καὶ ἡ φωναίς μου τοῦταις δὲν σὲ παρακινούσιν εἰς σπλάγχχνος, ὡς σὲ παρακινήσουν τὰ δάκρυα, ὅπου μοῦ τρέχουν ἀπὸ τὰ ὄμματα, καὶ ἀδὲν φθάνουν καὶ τοῦτα, ἡ φωναίς, ἡ παρακάλεσαις τῶν Ἁγίων σου, ὅπου ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη τῆς τρισαθλίας Ἑλλάδος φωνάζουσι.

Φωνάζει ἀπὸ τὴν Κρήτην ἓνας Ἀνδρέας καὶ σὲ παρακαλεῖ νὰ ἐξελοθρεύσῃς τοὺς Ἀγαρηνοὺς λύκους ἀπ' ἐκεῖνο τὸ Βασιλείον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐποίμανε τῆς Χριστιανότητος σου ποιμνῆς τὰ πρόβατα. Φωνάζει ἀπὸ τὴν Πόλιν ἓνας Χρυσόστομος, καὶ σὲ παρακαλεῖ νὰ μὴν κυριεύεται ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Υἱοῦ ἐκείνη ἡ Χώρα, ὅπου μίαν φορὰν ἀφιερώθη τῆς Μητρὸς καὶ Παρθένου· φωνάζει ἡ Αἰκατερίνη, καὶ δείχνοντάς σου τὸν τροχὸν εἰς τὸν ὁποῖον ἐμαρτύρησε, σὲ παρακαλεῖ, ὁ τροχὸς πάλι νὰ γυρίσῃ τῆς τύχης διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Φωνάζουσι οἱ Ἰγνάτιοι ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, οἱ Πολύκαρποι ἀπὸ τὴν Σμύρνην, οἱ Διονύσιοι ἀπὸ ταῖς Ἀθήναις, οἱ Σπυρίδωνες ἀπὸ τὴν Κύπρον καὶ δείχνοντάς σου τοὺς λέοντας ὅπου τοὺς ἐξέσχισαν

ταῖς φλόγαις ἔποῦ τοὺς ἔκαυσαν, τὰ σίδηρα ἔποῦ τοὺς ἐθέρι-
σαν, ἐλπίζουσιν ἀπὸ τὴν ἄκραν σου εὐσπλαγχνίαν τῶν Ἑλλη-
νικῶν Πόλεων καὶ ἔλθῃ τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀπολύτρωσιν.

Φ. Σκοῦφος

3

Ἡ ἔννοια τῆς Πατρίδος

Τί εἶναι ἡ Πατρίς; Τί σημαίνει ἡ λέξις αὕτη, ἡ τόσον γλυκεῖα, ἡ ὅποια ἐγκλείει καὶ τὸν πρὸς τὸν πατέρα σεβασμὸν διὰ τῆς ρίζης τῆς καὶ τὴν πρὸς τὴν μητέρα τρυφερὰν λατρείαν διὰ τοῦ γένους τῆς;

Τί σημαίνει τὸ ὄνομα τοῦτο τὸ θεῖον, εἰς τὸ ὅποιον πᾶσα ἀνθρωπίνῃ γλῶσσαι ἤγνωσεν ἀδιασπᾶστω τὰ ὑψηλότερα καὶ εὐγενέστερα τοῦ ἀνθρώπου αἰσθήματα, τὰ πρὸς τοὺς γονεῖς;

Ποία εἶναι ἡ Πατρίς αὕτη, τῆς ὁποίας ἡ ἀγάπη ἡ θερμὴ νικᾷ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ αὐτὸ τὸ φυσικώτερον πάντων τῶν ἐμψύτων αἰσθημάτων, τὸ αἶσθημα τῆς αὐτοσυντηρησίας, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ζωὴν; Ποία εἶναι ἡ Πατρίς, χάριν τῆς ὁποίας καὶ οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας, καὶ οἱ πατέρες προσέφεραν τὸ αἷμά των θυσίαν ἱερὰν ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητός τῆς, ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς, ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς;

Ποία εἶναι ἡ Πατρίς αὕτη, διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ὁποίας ἐξαλείφεται ὁ ἀνθρώπινος ἐγωϊσμός, νεκρώνεται τὸ ἀτομικὸν

συμφέρον, και εις την οποίαν οι υιοί της προσφέρουν πᾶν ὅ, τι ἀπεταμίευσεν ἐπὶ χρόνους μικροὺς ἢ ἐργασία των καὶ ἡ ἐργασία τῶν πατέρων των, κενώνουν πρὸ τοῦ βωμοῦ τῆς λατρείας της τὰ βαλάντιά των, θυσιάζουν τὴν ἀγάπην τῆς οἰκογενείας καὶ προσφέρουν αὐτὰ τὰ τέκνα των εἰς ὑπεράσπισιν τῆς ἀκεραιότητος καὶ τῆς δόξης της ;

Ποῖον προσκύνημα, ποῖαν ἀγίαν εἰκόνα παριστᾷ τὸ ὄνομα τῆς Πατρίδος, τὸ ὁποῖον δονεῖ τὴν καρδίαν ὀλοκλήρου λαοῦ διὰ τῶν εὐγενεστέρων παλμῶν καὶ ἐμπνέει τὰς ὠραιότερας πράξεις ἀρσιώσεως, αὐταπαρνησίας καὶ αὐτοθυσίας ;

Ποῖαν θεῖαν ὑπόστασιν ἐκφράζει ἡ λέξις ἡ μαγικὴ «Πατρίς», διὰ τὴν δόξαν τῆς ὁποίας καὶ ὁ ἔσχατος πολίτης ὑψώνει ὑπερήφανον καὶ ἀκτινοβόλον τὸ μέτωπον, ἐνῶ πάλιν διὰ τὰς συμφορὰς της ἔχουν κοινὰ τὰ πικρὰ δάκρυα οἱ ὀφθαλμοὶ ὄλων ὄσσοι ζοῦν μὲ τὸ ὄνομά της ;

Ὡ ! Τί εἶναι ἡ Πατρίς, τὸ διδάσκει περισσότερο ἀπὸ πᾶσαν ἀνάπτυξιν διὰ λόγων ἡ καρδία ἐκάστου πολίτου, καὶ περισσότερο ἀπὸ πάντα ἄλλον ἡ καρδία τοῦ Ἑλλήνου.

Τί εἶναι Πατρίς μᾶς τὸ ἐκμυστηρεῦεται ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν ἡ γῆ τὴν οποῖαν πατοῦμεν, τῆς ὁποίας ἐκάστη σπιθαμὴ κλείει καὶ μίαν ἀνάμνησιν δόξης, ἢ μίαν ἀνάμνησιν πόνου καὶ συμφορᾶς· μᾶς τὸ διδάσκουν τὰ σκορπισμένα ὄστα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τὴν ἀνέστησαν· τὰ πελάγη μας, τὰ Ἑλληνικὰ πελάγη, τὰ ὁποῖα ἀντήχησαν τοὺς κεραυνοὺς τῶν πατέρων μας· τί εἶναι Πατρίς μᾶς τὸ ἐξηγοῦν οἱ δακρυσμένοι ὀφθαλμοὶ τῶν ὑποδούλων, οἱ ὁποῖοι στρέφουν πάντοτε μὲ πίστιν καὶ μὲ ἐλπίδα τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Μητέρα Πατρίδα.

Πατρίς δὲν εἶναι μόνον ἡ γῆ τὴν οποῖαν πατοῦμεν, ἡ φύσις ἡ ἄψυχος, ἢ ὁποῖα τὴν περιβάλλει· δὲν εἶναι μόνον ὁ καπνὸς τοῦ χωρίου μας, τὸν ὁποῖον μὲ τόσον πόνον ἐπόθει νὰ ἴδῃ ἡ νοσταλγία τοῦ Ὀδυσσεύς. Δὲν εἶναι μόνον ἡ οἰκία, εἰς τὴν οποῖαν εἶδομεν τὸ φῶς, δὲν εἶναι αἱ πεδιάδες μας, τὰ δάση, τὰ ὄρη, τὸ χωρίον μας, ὁ κώδων τῆς ἐκκλησίας μας. Ὅλα ταῦτα μένουν τὰ ἴδια

μέ τὰ αὐτὰ ἀρώματα, μέ τὰ αὐτὰ ὠραῖα χρώματα καί ὑπὸ τὴν δουλείαν. Ἄλλ' ὑπὸ τὴν δουλείαν ἀποβαίνει μισητὴ καὶ αὐτὴ ἡ γῆ τῆς γεννήσεώς μας καὶ ἠθέλομεν τὴν ἐγκαταλίπη, ἂν ἦτο δυνατόν, τὴν δουλωμένην γῆν, φέροντες μαζί μας τὰ ὄστα τῶν προγόνων μας, ὅπως τὴν ἐγκατέλιπον οἱ Πάργιοι.

Ἡ ἔννοια τῆς Πατρίδος περιλαμβάνει καὶ τὴν ἄψυχον φύσιν, ἡ ὁποία μᾶς περιβάλλει, ἀλλ' αὕτη τρόπον τινὰ εἶναι τὸ σῶμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατοικεῖ τῆς Πατρίδος ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα.

Δὲν καθορίζεται διὰ λέξεων ἡ ἰδέα τῆς Πατρίδος. Ἀποτελεῖ ἔννοιαν φωτεινὴν καὶ πλήρη λάμψεως· ἔννοιαν ὅμως ὄχι ἀπλήν ἀλλὰ πολυσύνθετον, ὅπως εἶναι ἡ ἡλιακὴ ἀκτίς, ἡ ὁποία μᾶς φωτίζει καὶ μᾶς ζωογονεῖ, ὡς ἐνιαίᾳ λάμψις, χωρὶς νὰ φανταζώμεθα ὅτι ἐνώνει εἰς μίαν χρυσὴν ἁρμονίαν φωτὸς ὅλα τῆς ἕριδος τὰ χρώματα. Πατρίς εἶναι τὸ κοινὸν παρελθόν, τὸ ὁποῖον ἤνωσαν εἰς γρανίτην στερεὸν ἀποτελοῦντα ἐν ἔθνος κοινοὶ ἀπαιώνων ἀγῶνες καὶ θυσίαι καὶ αἵματα.

Πατρίς εἶναι ὅλη ἡ ἱστορία τῆς δόξης καὶ τῶν συμφορῶν μας, διότι πᾶσα ἡμέρα, ἀπὸ τοῦ παρελθόντος τοῦ ἀπωτάτου, προσέθεσεν ἓνα κρίκον εἰς τὸν ἀδιάσπαστον σύνδεσμον, ὅστις λέγεται Πατρίς. Ὅλοι οἱ ὑπὲρ τοῦ πατρίου ἐδάφους ἀγῶνες τῶν προγόνων καὶ τῶν πατέρων μας κατὰ τῶν ξένων κατακτητῶν, ὅλοι αἱ ὑπὲρ τῆς Πατρίδος αἰματηραὶ θυσίαι ἀποτελοῦν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὰς γενεὰς τοῦ μέλλοντος κληροδοσίαν ἀγάπης πρὸς τὴν μεγάλην ταύτην πάντων ἡμῶν Μητέρα.

Εἰς ἡμᾶς ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδος ἐπιβάλλει διηνεκὴ ἐργασίαν, διὰ νὰ τὴν μεγαλώσωμεν, διὰ νὰ τὴν τιμῶμεν καὶ τὴν δοξάζωμεν, καὶ διὰ νὰ μὴ ὀπισθοδρομῶμεν ἀπέναντι οἷας δῆποτε θυσίας, ὥστε νὰ τὴν ἀνορθώσωμεν ἐκπεσοῦσαν καὶ ταπεινωμένην.

Πατρίς εἶναι τὸ παρόν, εἶναι δὲ ἐπίσης καὶ τὸ μέλλον, τὸ μέλλον τῶν τέχνων μας καὶ τῶν γενεῶν αἱ ὁποῖαι θὰ τὸ ἀκολουθήσουν εἰς τὴν ζωὴν. Πατρίς εἶναι ἐπίσης τὸ ἀνεξήγητον αἰσθημα μερίμνης ἀνησύχου περὶ τοῦ μέλλοντος, τὸ τόσον ἀσυμπίδαστον πρὸς τὸν ἀνθρώπινον ἐγωισμόν, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐμπνέει

τὸ καθήκον νὰ ἐργασθῶμεν διὰ νὰ παραδώσωμεν εἰς τοὺς μεθ' ἡμᾶς εὐτυχεστέραν, ἰσχυροτέραν, ἐνδοξοτέραν τὴν χώραν, ἐπὶ τῆς ὁποίας, ἀδελφοί πάντες καὶ τέκνα κοινῆς Μητρὸς, εἶδομεν τὸ φῶς· τὸ αἶσθημα, τὸ ὁποῖον μᾶς κάμνει νὰ ριγῶμεν καὶ νὰ φρίττωμεν καὶ μὲ μόνην τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι δυνατὸν τὸ δουλωμένον τμήμα τοῦ ἔθνους μας νὰ μὴ ἴδῃ καὶ ἐκεῖνο τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας ἢ ὅτι πέπρωται νὰ κινδυνεύσῃ νὰ δουλωθῇ ποτε τὸ ἐλεύθερον τμήμα του !

Δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ἀγαθὸν τι ἄνευ τῆς ἐλευθέρας Πατρίδος ; Τί ὠφελοῦν τὰ ἀτομικὰ ἀγαθὰ εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δουλεύει τὸν ξένον, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ξένος ὑπαγορεύει ὡς νόμον τὴν θέλησίν του ; Διὰ τὸν δούλον, τὸν ταπεινωμένον, ὑπάρχει χαρὰ καὶ ἔχει ἀξίαν τινα ἢ οἰκογενειακὴ γαλήνη καὶ εὐτυχία ; Τὸ πένθος καὶ ἡ ὀδύνη κτεχέουν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου καὶ μόνον διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπολυτρώσεως ὑπάρχει θέσις εἰς τὴν καρδίαν του.

Καὶ ὅμως ὅλα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ δώσουν τὴν εἰκόνα τῆς Πατρίδος.

Τὴν μορφήν τῆς τὴν βλέπουν ἐξ ὀρμεμφύτου οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς παντὸς πολίτου· θὰ τὴν ἴδῃ δὲ τὴν μορφήν τῆς τὴν θεῖαν, ἀκόμη διαυγεστέραν, ὁ ἐλεύθερος πολίτης, ὅταν πρὸς στιγμὴν στρέψῃ τὸν νοῦν πρὸς τοὺς λαοὺς τοὺς ἀτυχεῖς, ὅσοι ἔπαυσαν νὰ ἔχουν Πατρίδα.

Τότε θὰ ἴδῃ φωτεινὴν, λάμπουσαν, μειδιῶσαν πρὸς αὐτὸν μειδίαμα ζωοφόρον, τὴν μορφήν τῆς Πατρίδος.

³ *Ἐμ. Λυκούδης*

Τὲ αἰσθάνομαι διὰ τὴν πατρίδα μου

Δὲν εἶναι διαβατάρικο πουλί, ποῦ γιὰ μιὰ μέρα
σχίζει τὰ νέφη καὶ περνᾷ, γοργὸ σὰν τὸν ἀγέρα·

οὔτε κισσὸς π' ἀναίσθητος τὴν πέτρα περιπλέκει,
οὔτ' ἀστραπὴ ποῦ σβύνεται χωρὶς ἀστροπελέκι·
δὲν εἶναι νεκροθάλασσα, βοή χωρὶς σεισμό·
νοιώθω γιὰ σέ, πατρίδα μου, 'στὰ σπλάχνα χαλασμό!

Ἄρ. Βαλαωρίτης

Ἡ ἐπιστροφή

Μὲ δάκρυα σὲ χαιρετῶ, πατρίδα μου μικρῆ,
ποῦ σὲ γαλάζια θάλασσα κοιμᾶσαι δροσερῆ,
κ' οἱ ἄνεμοι σὲ νανουρίζουν.

Ποῦ κῦμα ταξειδιάρικο αἰώνια σὲ κτυπᾷ
καὶ 'στὰ πλευρά σου τὰ 'ψηλὰ ἀσημωμένω σπᾶ
καὶ οἱ ἄφροί σου σὲ ραντίζουν.

ᾠ, δέξου με 'στὴς ἡσυχες νὰ τρέξω λαγκαδιές,
νὰ πίνω τὸ γλυκό σου φῶς, νὰ πίνω μυρωδιές,
νὰ νοιώθω γύρω τ' ἀγγελούδια,

πούρχονται ἀπ' τὰ χρόνια μου ἐκεῖνα τὰ παληά,
καὶ χρυσοπτέρουγα πετοῦν ἐδῶ 'στὴ σιγαλιά,
μὲ ἄγια κρυφὰ τραγούδια.

Ἀσπρίζει μέσ' 'στὰ πράσινα τὸ σπίτι μας κλαδιά·
ἄχ, πῶς πηδᾷ καὶ λαχταρᾷ 'στὸ στήθος ἢ καρδιά,
καὶ στρέφεται 'στὰ περασμένα!

Τί ὄνειρα κ' ἐνθύμησες 'στὸ βῆμα μου ξυπνοῦν!
ἔτσι 'στὸν κάμπο τὰ πουλιὰ σηκώνονται, γυροῦν
σὲ βῆμ' ἀνθρώπου ξαφνισμένα.

Ἐδῶ τὸ φῶς ἀντίκρυσσα τοῦ ἡλίου μιὰ φορὰ,
 ἔδῶ τὴν πρώτην ἔννοιωσα τῆς γῆς αὐτῆς χαρὰς.
 τὸ πρῶτο δάκρυ ἔχω χύσει.

Ἐδῶ πρωτοαντίκρυσσα τ' ἀτέλειωτο νερὸ
 καὶ ἔτρεξα κ' ἐπήδησα, παιδάκι ζωηρό,
 μέσα ἴσῃ ἀνθισμένη φύσι.

Νὰ ἡ γρηά, χιλιόχρονη μεγάλη μου μουρηά,
 ὅπου μ' ἐχόρευε μικρὸ ἴστα δύνατὰ κλαριά
 κ' ἀπλωσ' ἀπάνω μου τὸ σκίό της.

Αὐτὴ μοῦ γλυκοξύπνησε τὸ στήθος τ' ἀπαλὸ
 καὶ μ' ἔμαθε τὸ πρῶτο μου τραγοῦδι νὰ λαλῶ
 μὲ τὸν κρυφὸ μουρμουρισμὸ της.

Χορταριασμένο στέκεται τὸ ἔρημο σκολειό
 οἱ τοῖχοι του ἐμάδησαν ἀπὸ τὸ γηραιό.
 Φωλιάζουν τώρα νυκτερίδες

ἐκεῖ ποῦ δίνανε ζωὴ παιδάκια τοῦ χωριοῦ
 κ' ἐλάμπανε σμικτὰ-σμικτὰ, σὰν ἄνθη κηπαριοῦ,
 τόσες μικρὲς χαρὲς κ' ἐλπίδες.

Στέκει ἔμπρὸς ἴσῃ ἐκκλησιὰ ἀκόμ' ἡ φοινικιά,
 ὅπου τὰ βράγια κόφταμε, σὰν ἡμεθα παιδιά.
 Ἐπάνω ἴστο παληό της δῶμα

τὰ χελιδόνια κτίζουνε, σὰν πάντοτε, φωληές,
 καὶ ἡ εἰκόνες κρέμονται ἀκόμη ἡ παληές,
 ποῦ μ' ἄνθηρὸ φιλοῖσα στόμα.

Νὰ καὶ ὁ γέρω μύλος μου· τὸν βλέπω καὶ θαρρῶ,
 πῶς νὰ γυρνᾷ δὲν ἔπαυσε ἀπ' τὸν παλιὸ καιρὸ
 μὲ τὰ κατάλευκα ξεφτέρια.

Ὁλόγυρα ἢ θάλασσα! ὅτ' αὐτὰ μάτια ἐμπροστὰ
 κρέμεται σὰ θεόρατη εἰκόνα ποῦ βαστᾷ
 ἀπὸ τῆ γῆ ἕως τ' ἀστέρια!

Καράβια μέσ' ὅτ' αὐτὰ κύματα περνοῦν τὰ γαλανά.
 ὦ, τί λαχτᾶρα μ' ἄρπαξε γιὰ μέρη μακρινά,
 σὰν τ' ἀβλεπα παιδι ἀκόμα!

Τὰ βλέπω πάλι· ὄνειρα δὲν ἔχω ὅτ' ἐν τῇ καρδίᾳ
 τὸν κόσμον τὸν ἐγνώρισα. Σὲ μιά σου ἀμμουδιά
 θέλω νὰ γύρω ἤσυχα τὸ κουρασμένο σῶμα.

Σὲ χαιρετῶ μὲ δάκρυα, πατρίδα μου μικρῆ,
 νεραΐδα τ' Ἐσπέρης θάλασσας, νυφοῦλα δροσερῆ
 καὶ βορηοποῦλα χαϊδεμένη.

Ἀπ' ὅσα μοῦ ἐγέμισες τραγούδια τὴν ψυχῆ,
 πάρ' τὸ φτωχὸ τραγοῦδι μου, αὐτὸ ποῦ ἀντηχεῖ
 ἀπὸ καρδιὰ συγκινημένη.

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

Εἰς τὴν ἄνοιξιν

Ἄνοιξις! Μόλις ξέσπασε τοῦ φθινοπώρου ἡ μπόρα
 καὶ ἐγὼ τὸ καρᾶβάκι σου ὄνειρεύομαι ἀπὸ τώρα
 ν' ἀράξῃ ὅτ' αὐτὸ λιμάνι μας μὲ τ' ἄρμενα ἀνθισμένα
 μέσ' ὅτ' αὐτὰ καΐκια τὰ φτωχά, τὰ θαλασσοδαρμένα!

Νὰ φέρης κρόσσια ἀπὸ ἀφρούς 'στὸ κῦμα καὶ κορδέλες
γύρω 'στὰ βράχια, τῶν φυκιῶν τῆς πρῶσινες ταντέλες
καὶ γιὰ τοὺς ἥσκιους ποῦ περνοῦν ἢ μένουν στὸ ἀκρογιαλί
ἀθόλωτο ἀπ' τὴ Βενετιά καὶ μαγικὸ κρουστάλλι.

'Στὰ δέντρα ποῦ θρηνοῦν βραχνά, σκορποῦν βραχνά τὰ γέλοια,
νὰ φέρης 'στὰ βιολάκια τους χρυσᾶ καινούργια τέλια,
μέσα 'στὰ ρόδα τ' οὐρανοῦ τὸ φῶς τοῦ 'Αποσπερίτη,
καὶ μένα μιὰ μικρὴ φωλιά χελιδονιῶν 'στὸ σπίτι !

Δάμπρος Πορφύρας

Ἑλλάδος καὶ Ἑλλήνων ἔπαινος

Τί γελᾷς, ὦ φθονερὲ τῆς Ἑλληνικῆς δόξης ; καὶ καὶ εἶναι
ἀλήθεια, πῶς καὶ ἡ Φήμη καὶ ὁ νοῦς τῶν ἀνθρώπων κουρά-
ζονται, ἐκείνη νὰ διηγᾶται, τοῦτος νὰ θαυμάζη τῆς Ἑλλάδος
τὰ ἐνδοξα μεγαλεῖα. Εἶπέ, ἂν ὁ φθόνος δὲν σοῦ πνίγη μέσα
εἰς τὸν λάρυγγα τὴν φωνὴν καὶ τὸν λόγον, πόθεν ἀνέτειλαν
τόσοι Ἥλιοι τῆς σοφίας, μὲ ταῖς ἀκτίνας τῶν ὁποίων στολισμέ-
νοι οἱ ἄλλοι, φαίνονται ἀστέρες, ὅπου τάχα ἤθελαν ἦσται σκό-
τος καὶ κάρβουνα ; Δὲν ἄστραψαν ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, ἀπὸ τὴν
Ἑλλάδα, τόσοι Φιλόσοφοι, καὶ ἀναμέσα εἰς τοὺς ἄλλους οἱ
Ἄριστοτέλεις καὶ Πλάτωνες, τῶν ὁποίων τὰ λόγια δέχεται καὶ
προσκυνᾷ ὁ κόσμος τῶν ἐναρέτων ὡς τὰ ἐκ τρίποδος. Τοῦτοι, λέγω,
καὶ ἄλλοι μυρία δὲν εἶναι Ἑλληγες ; Ποῖον Γένος ὡσὰν τὸ Ἑλ-
ληνικὸν ἐμπορεῖ νὰ δεῖξῃ εἰς τὴν Παιητικὴν τέχνην ἕνα Ὅμη-
ρον, ὅπου τυφλὸς εἰς τὰ ὄμματα ἦτον ἡ κόρη καὶ τὸ φῶς τῶν
Μουσῶν ; ἕνα Πίνδαρον, ὅπου χύνοντας ἀπὸ τὸ στόμα ἔσους
στίχους τόσα ρόδα καὶ ἄνθη, τοῦ ἔτρεχαν εἰς τὴν γλώσσαν ἢ
μέλισσαις, διὰ νὰ πιπιλίσουν τὸ μέλι καὶ τὴν γλυκύτητα ; ἕνα

Ἀριστοφάνη, ἓνα Εὐριπίδην, ἓνα Ἡσίοδον καὶ τόσους ἄλλους Παιητάς, ὅπου διὰ τὰ τοὺς στεφανώσῃ, ἐμάδισεν ὁ Ἀπόλλων ταῖς δάφναις ὄλαις τοῦ Ἐλικῶνος; ὁ Δημοσθένης, ὅπου εἰς τὴν εὐγλωττίαν εἶναι ὁ ἀρχηγός, καὶ ἡ στολὴ τῶν ρητόρων; ὁ Εὐκλείδης, ὅπου εἰς τὴν Μαθηματικὴν ἐπλεξε τῆς ἰδίας του κεφαλῆς τόσους στεφάνους, ὄσους ἔκαμε κύκλους, καὶ ὕψωσεν εἰς ἀθανασίαν τοῦ ὀνόματος τόσους πυραμίδες, ὅσα εὗρηκε τρίγωνα καὶ τετράγωνα σχήματα; ὁ Ἴπποκράτης, ὁ Γαληνός, θεοὶ τῆς Ἱατρικῆς τέχνης, ὅπου χωρὶς τὰ κλέψουν ὡς ὁ Προμηθεὺς τὴν φωτιὰν ἀπὸ τὴν Ἥλιακὴν σφαιραν, ἐμφύχωσαν τοὺς νεκρούς, καὶ μὲ ποτὰ θαυμαστότερα ἀπὸ τὸν κρατῆρα τῆς Ἐλένης τῶν ἐπότιζαν τὴν ζωὴν; ὁ Ἀλέξανδρος, ὅπου διὰ τὴν στρατηγικὴν ἀνδρείαν ἐφάνη εἰς τοὺς πολέμους ἄλλος Ἄρης, καὶ σφίγγοντας ὄχι μάχαιραν, ἀμὴ ἀστροπελέκι, ἐπροσκυῖνᾶτο ἀπὸ τὸν Κόσμον ὡς παιδί τοῦ μεγάλου Διός; καὶ τέλος ὁ Θουκυδίδης ἐν ταῖς ἱστορίαις, ὁ Ξενοφῶν, ὁ Πλούταρχος, εἰς τὴν ὁποῖον βλέπομεν θησαυρισμένα τὰ πλούτη κάθε μαθήσεως καὶ σοφίας (διὰ τὰ ἀφήσω τόσους ἄλλους εἰς κάθε ἐπιστήμην καὶ ἀρετὴν ὄχι ἀπλῶς ἐναρέτους ἀνδρας, ἀλλὰ Ἡρώας καὶ Ἡμιθέους), τοῦτοι ὅλοι δὲν εἶναι τῆς σοφῆς Ἑλλάδος γόνοι καὶ τέκνα; Ποῦ οἱ περίπατοι τοῦ μεγάλου Ἀριστοτέλους; ποῦ ἀνθησαν ἢ Ἀκαδημαῖαις τοῦ θεοῦ Πλάτωνος; ποῦ οἱ Ἀρειοπάγοι τῶν σοφῶν Ἀθηναίων; ποῦ ἢ στοαῖς τῶν Στωϊκῶν Φιλοσόφων; πόθεν οἱ Λυκούργοι, οἱ Σόλωνες, καὶ ἄλλοι νομοθέται τῆς Οἰκουμένης; πόθεν οἱ νόμοι, ὅπου ἕως τὴν σήμερον κυβερνοῦσι τὸν Κόσμον; ὡσὰν τὰ μὴν ἐφθάνεν ἄλλη σοφία, διὰ τὰ τὸν κυβερνήσῃ, παρ' ἐκείνη τῶν Ἑλλήνων; Διατί λοιπόν, ἂν δὲν ἔχῃς ὄμματα τὰ ἰδῆς τόσον φῶς, ἔχεις γλῶσσαν τὰ γαυγύζῃς ὡς ἄλλος Κέρβερος; ἀλλ' ἀκούω, τί λέγεις. Ὑστερον ὅπου τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου ἔδιωξε τὰ σκότη τῆς πλάνης, καὶ ἔλαμψεν εἰς τὸν Κόσμον ἢ Πίστις, ἐστύθη καὶ τῶν Ἑλλήνων ἡ δόξα. Σφαίνεις, πονηρέ, διατί ποτὲ δὲν ἄστραψε περισσότερον, παρὰ ἀνάμεσα εἰς ταῖς ἀκτίνας τῆς Πίστεως, μάρτυρας ὄλη ἢ Χριστῶνυμος πολιτεία. Τούτῃ ἄς εἰπῇ

πόσους διδασκάλους τῆς ἔδωκεν ἢ Ἑλλάδα, ὅπου μὲ τοὺς ἴδρω-
 τας τοῦ προσώπου, μὲ ἐξορισμοὺς, μὲ κινδύνους, καὶ μὲ χιλιάς
 ἄλλαις ταλαιπωρίαις ὑπερμάχησαν διὰ τὴν Ἑκκλησίαν· πόσους
 Ποιμένας, ὅπου μὲ τὸ γάλα τῆς εὐσεβείας ἔθρεψαν Λαοὺς, Χώ-
 ραις, Βασιλεία καὶ μὲ τὴν ποιμαντικὴν ράβδον ἔδιωξαν μακρὰν
 τοὺς σατανικοὺς λύκους· πόσους ἐμπεύρους ναύτας, ὅπου ἀνά-
 μεσα εἰς ταῖς τρικυμίας τῶν αἰρέσεων, εἰς τοὺς σκληροὺς ἀνέ-
 μους τῶν διωγμῶν, εἰς ταῖς ἀστραπαῖς τῶν ἀκονισμένων μαχαί-
 ρων, εἰς ταῖς βρονταῖς τῶν Τυράννων, ὅπου ἐφοβέριζαν χιλίους
 θανάτους, ἐκυβέρνησαν τὸ σκαφίδιον τοῦ Πέτρου, διὰ νὰ μὴν μα-
 κρύνῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς ἀληθείας· πόσους Γεωργοὺς,
 ὅπου ξερριζώνοντας ἀπὸ ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων ταῖς ἀκάν-
 θαις τῆς πλάνης, ἐφύτευσαν τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, ὅπου εἶναι
 ἡ ἀληθινὴ καὶ καθολικὴ Πίστις. Ἡ πορφύρα, ὅπου στολίζει
 τὴν Ἑκκλησίαν, δὲν ἐβάφη εἰς τὰ αἵματα τῶν γενναίων καὶ
 ἀθλοφόρων Μαρτύρων, ὅπου ἐγέννησε ἢ Ἑλλάδα ; ὁ στέφανος,
 ὅπου τῆς στεφανώνει τὴν κορυφήν, δὲν ἐπλέχθη μὲ τοῦτα τὰ
 ρόδα, καὶ μὲ τοὺς κρίνους, ὅπου ἐβλάστησαν εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς
 κήπους ; τὸ σκῆπτρον, ὅπου ἔχει, ὄχι εἰς μίαν ἢ ἄλλην Χώραν,
 ἀλλ' εἰς ὅλην τὴν Οἰκουμένην, δὲν τῆς τὸ ἀπόκτησαν οἱ Ἀθα-
 νάσιοι, οἱ Γρηγόριοι, οἱ Βασιλῆιοι, οἱ Χρυσόστομοι καὶ τόσοι ἄλλοι
 Πατέρες καὶ ὑπέρμαχοι τῆς ἀληθείας, ἀρπάζοντας ἀπὸ τὴν
 τυραννίδα τοῦ σατανικοῦ Κοσμοκράτορος τὰ Βασιλεία καὶ ὑπο-
 τάζοντας τοῦτα εἰς τὸν γλυκὺν ζυγὸν τοῦ Σταυροῦ ; τοῦτοι δὲν
 ἐκήρυξαν μὲ τὴν γλῶσσαν, δὲν ἐβεβαίωσαν μὲ τὸν κάλαμον,
 δὲν ἐλάμπρυναν μὲ τὰ βιβλία, δὲν ἐμαρτύρησαν μὲ τὰ θαύματα
 (ὅπου ἐθαύμασαν καὶ θαυμάζουσιν οἱ αἰῶνες) τὴν Πίστιν, τὰ δόγ-
 ματα, ὅπου ἐκείνη ὁμολογᾷ καὶ κηρύττει ; Μίλησε καὶ Ἐσὺ, ὦ
 Οὐρανέ, εἶπέ καὶ Ἐσὺ μὲ ἀκτινοβόλον γλῶσσαν τῆς χριστωνύ-
 μου Ἑλλάδος ταῖς δόξαις. Ποῦ εἶδες τὴν πρώτην φορὰν ἀνθρώ-
 πους νὰ περνοῦσι μέσα εἰς τὰς ἐρήμους ζώην τῶν Ἀγγέλων,
 καὶ νὰ ἀντιλαλοῦσι τοὺς θεϊκοὺς ὕμνους ἐκεῖνα τὰ δάση, εἰς τὰ
 ὅποια δὲν ἀκούοντο παρὰ ἢ ἄγριαις φωναῖς τῶν θηρίων ; ποῦ

εἶδες τὰ ὄρη πετρώδη καὶ ἄκαρπα νὰ βλοστάνουσιν ἄνθη τῶν ἀρετῶν καὶ κάθε πλέα θαυμαστῆς ἀγιότητος ; Ποῦ εἶδες τόσους Παραδείσους, ὅσα Κοινόβια, καὶ τόσους νέους Ἄδὰμ χωρὶς ἁμαρτίαν καὶ πταῖσμα, ὅσους μονάζοντας ; πόθεν ἐξερρίζωσας τόσους κρίνους, διὰ νὰ στολίσῃς τοὺς ἰδίους σου κήπους ; πόθεν ἐτρύγησας τόσα ῥόδα, διὰ νὰ μυρήσῃ μετ' ἐκεῖνα ὁ Παράδεισος ; πόθεν ἐμάζωξας τόσους φοίνικας, τόσαις δάφναις, διὰ νὰ ῥαντίσῃς μετ' αὐταῖς, καὶ νὰ στεφανώσῃς μετ' ἐκείνους τοῦ μεγάλου Βασιλέως τὸν θρόνον ; ποῖος παρὰ ἢ Ἑλλάδα σοῦ ἐχάρισε τὰ πλέα ὑπέρφωτα ἄστρα, ὅπου νὰ σοῦ ἀστράπτουσι εἰς τὸ στερέωμα ; ποῖοι παρὰ οἱ Ἕλληγες ἐστάθησαν ἐκεῖνοι, ὅπου σοῦ ἐλεύκαναν τὸν εὐμορφον Γαλαξίαν μετ' τὸ γάλα τῆς παρθενίας, ὅπου σοῦ ἐζωγράφησαν τὴν θαυμαστήν Ἴριν μετ' τὸ αἶμα, ὅπου ἔχυσαν διὰ τὴν Πίστιν, καὶ μετ' αὐτὰς ἀρεταῖς, ὡς μετ' ἰμίαις πέτραις, σοῦ ἔκτισαν τὴν μακαρίαν καὶ ἀστραπηφόρον σου Πόλιν ; καὶ εἰς βραχυλογίαν, ἂν ὁ Ἐωσφόρος σὲ ἐγδύσε ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, τὸ Ἑλληνικὸν γένος τόσους καὶ τόσους Ἀγίους σοῦ ἔδωκε, ὅπου δὲν φαίνεσαι πλέον Οὐρανός, ἀμὴ χωρὶς καμίαν ὑπερβολὴν, ὅλος ὅλος φαίνεσαι μία Ἑλλάδα.

Φ. Σκοῦφος

Εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ πνεύματος

Μόνι οἱ Μαραθωνομάχοι
δὲν σ' ἐδόξασαν, Πατρίδα,
δὲν σ' ἐδόξασαν μονάχοι
οἱ τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.

Ἐβαστάξαν τὰ παιδιὰ σου,
παλληκάρια διαλεμμένα,
πάντα σὰν τὰ ἰδρῶτά¹ τοῦ δάσου,
σὰν τοὺς βράχους, ἕνα κ' ἕνα,

1) δρῆς.

ὅμοιοι ἀκλόνηστοι κι' ἀγνάντια
 'σιῶν ὄχτροῶν τὴν ἄγροια φόρα,
 κι' ὅμοια στέρεοι 'στὴ γιγάντια
 καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.

'Αλλ' ἀκόμα πλειὸ μεγάλη
 τῶν παιδιῶν σου ἢ δόξα ἐφάνη
 εἰς μίαν ἄλλη ἄγια πάλη
 γιὰ ἓνα πλεῖ' ὅμορφο στεφάνι·

Εἰς τὴν πάλη ὁποῦ τὸ πνέμα
 τ' οὐρανοῦ νικᾷ τὸν Ἄδη,
 τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμα,
 τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοιάδι.

Δ. Μαβίλης

Ἡ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς τὴν Ἀνατολήν

Ἐπεσον ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν τὸ ἐν κατοπιν τοῦ ἄλλου, ἅπαντα τὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἑλληνικὰ κράτη. Ἄλλ' ἔαν ὁ ἀνατολικὸς Ἑλληνισμὸς ἀπέβαλεν οὕτω κατὰ τὴν πρώτην π. Χ. ἑκατονταετηρίδα τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὑπαρξιν, ὁ ἔθνικὸς αὐτοῦ βίος δὲν κατεβλήθη ὑπὸ τῆς ξενικῆς ἐκείνης δυναστείας. Ἐὰν εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης ἠττήθη πολλάκις ὑπὸ τῶν ρωμαϊκῶν λεγεῶνων, ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ πεδίου τῆς κοινωνικῆς ἐνεργείας δὲν ἔπαυσεν ἀναδεικνύμενος νικηφόρος εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων ἐξελληνισθείσας χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Συρίας, τῆς Αἰγύπτου.

Ὁ Ρωμαϊσμός οὐδέποτε εἶχε κατορθώσῃ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὅ,τι εἶχε κατορθώσῃ ὁ Ἑλληνισμός· οὐδέποτε εἰσέδυσσε μέχρι τῶν σπλάγχχνων τῶν λαῶν τούτων ἵνα μεταδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν γλῶσσαν, τὰ ἦθη, τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ μόνη ἦ

Κυβέρνησις ὑπῆρξε λατινική, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Κυβέρνησις ἐξελληνίσθη ἐπὶ τέλους, ἐπὶ δὲ τῶν ἐρειπίων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους ἠγέρθη κατὰ μικρὸν Κράτος ἕτερον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου πάντες, νόμοι, ἄρχοντες, βασιλεῖς καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ ὑπήκοοι τὴν Ἑλληνικὴν ἐλάλησαν γλῶσσαν.

Αὕτη δὲ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ ἀναβίωσις συνέβη πρὸ πάντων διότι ὁ μετ' ὀλίγον προκύψας εἰς μέσον Χριστιανισμὸς ἐταύτισε τὴν τύχην αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν, ὅπερ πάλιν ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸ μέγα γεγονός, τὴν κατὰ τὴν Ἀνατολήν διάδοσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διὰ τῶν κτισμάτων καὶ τῶν θεσμοθετημάτων τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐπεκράτησεν ἡ γλῶσσα ἡ Ἑλληνικὴ ὡς γλῶσσα τῆς Κυβερνήσεως, τῶν γραμμάτων, τοῦ ἐμπορίου, ὄλων ἐν γένει τῶν ὑψηλοτέρων καὶ εὐγενεστέρων κοινωνικῶν σχέσεων· ὥστε παρεσκευάσθη τοιοῦτοτρόπως τὸ ὄργανον, δι' οὗ μετ' οὐ πολὺ ἐκηρύχθη τὸ Εὐαγγέλιον, ἔγραψαν καὶ ἐλάλησαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἐνομοθέτησαν δὲ αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, τὸ ὄργανον ἐνὶ λόγῳ δι' οὗ ἀπεκαλύφθη, ἡρμηνεύθη καὶ ἐκανονίσθη τὸ θεόδοτον τοῦ Χριστιανισμοῦ θρησκευμα.

Πλὴν τούτου διεδόθη εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ τὸ ἑλληνικὸν θρησκευμα καὶ συνεδυσάσθη μετὰ τοῦ ἐπιχωρίου, ἐντεῦθεν δὲ συνέβη σύγκρισίς τις καὶ ταυτισμὸς τῶν ἑλληνικῶν θεῶν μετὰ τῶν πατρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου.

Καὶ λέγοντες ὅτι ταῦτα τὰ θαυμάσια παρήγαγεν ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ὑπονοοῦμεν ὅτι καὶ παρήγαγε τὸν Χριστιανισμὸν. Ἡ μὲν ἀποκαλυφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἀλήθεια εἶναι ἔργον ὑπεράνθρωπον, ὁ δὲ διαδοθεὶς κατὰ τὴν Ἀνατολήν Ἑλληνισμὸς διὰ τῆς θρησκευτικῆς συγχωνεύσεως καὶ συνθέσεως, ἣν πρὸς ταῖς ἄλλοις ἐπήγαγεν, ὑπεδοθήθησεν ἀπλῶς τὸ ἔργον τῆς Θείας Προνοίας, παρασκευάσας τὰ πλήθη εἰς τὴν παραδοχὴν καὶ τὴν κατέληψιν τοῦ μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου κηρυχθέντος,

ένος καὶ μόνοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἐπὶ τούτῳ δὲ προηγήθη ἡ τοῦ Ἑλληνισμοῦ διάδοσις.

Δὲν ἀρνούμεθα βεβαίως τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐξεπλήρωσαν προδήλως ἐντολὴν ἀνωθεν αὐτοῖς τεταγμένην, οὐδὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρμηνευθῶσιν ἄλλως ἅπασαι τοῦ ἱστορικοῦ τούτου δράματος αἱ περιπέτειαι. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκει προσχεδιάσας μᾶλλον ἢ ἐπιτελέσας τὸ βούλευμα αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ ἅμα εἰσέρχεται δεινοτάτη πραγμάτων, προσώπων, χωρῶν, συμφερόντων, περιστάσεων, ἀναστάσις καὶ σύγκρουσις. Οὐδὲν ἦττον καὶ ἀναμέσον ἀπάσης τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἀνωμαλίας τὸ ἔργον τῆς διαδόσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν παύει ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας διεξαγόμενον. Ἡ Εὐρώπη χωρίζεται ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου· ἡ Μακεδονία διατελεῖ εἰς πολεμίας σχέσεις πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῆς δημιουργηθέντα κράτη... Τὸ ἔργον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου φαίνεται καταλυθέν. Ἄλλ' ἐν τῷ φαινομένῳ τούτῳ ναυαγίῳ ἐξακολουθεῖ ἐπιπλέουσα, ἐπιμένει θριαμβεύουσα, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς βαρβάροις δυνάσταις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ ἰδέα τῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ διαδόσεως. Πῶς ἄρα νὰ μὴν ἴδῃ τις τὸν δάκτυλον τῆς Θεῆς Προνοίας ἐν ταῖς περιπετείαις ταύταις καὶ μάλιστα ὅταν ἀποβλέψῃ πρὸς τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν;

Φαντασθῶμεν τῷ ὄντι ἄνευ τῆς ἐγκαίρου ταύτης τοῦ Ἑλληνισμοῦ διαδόσεως, οἷας ἤθελεν ἀπαντήσῃ δυσχερείας ἡ τοῦ Χριστιανισμοῦ διάδοσις! Τὸ Εὐαγγέλιον ἤθελε κηρυχθῆ εἰς τὴν ἑβραϊκὴν· οὐ μόνον δὲ ἡ ἑβραϊκὴ ἦτο ἀκατάληπτος εἰς τοὺς πολλοὺς ἐκτὸς τῆς Ἰουδαίας, ἀλλ' εἰς τὴν Συρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Θράκην, τὴν Ἑλλάδα, ποικίλαι ἐπεκράτου ἐγχώριοι διάλεκτοι, εἰς ἃς ἔδει νὰ μεταφρασθῇ τοσαυτάκις ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος. Καὶ οὐδὲ τοῦτο ἤρκει· τὸ Εὐαγγέλιον ἐχρηζεν οὐ μόνον κηρύγματος, ἀλλὰ καὶ ἐρμηνείας· ἐχρηζε γλώσσης ἐπιτηδείας νὰ ἐξηγήσῃ, καὶ ἀναπτύξῃ τὰς ὑψηλὰς ἀληθείας καὶ ἐννοίας τοῦ νέου θρησκευμα-

τος, γλώσσης τελειοτάτης, τεχνικωτάτης, φιλολογικωτάτης, ἥς ἄνευ δὲν ἐννοεῖ τις πῶς ἤθελε κατορθωθῆ ἢ τοσοῦτον θαυμασία αὐταῦ ἐπικράτησις.

Ἴσως εἶπη τις ὅτι ὁ βραδύτερον ἐπελθὼν εἰς τὴν Ἀνατολὴν Ρωμαϊσμός ἤθελεν ἀναπληρώσῃ κατὰ τοῦτο τὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔργον. Ἄλλ' ὁ Ρωμαϊσμός οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ μεταδώσῃ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ εἰς τὰς χώρας ταύτας.

Ἐὰν ἐχρηιάσθησαν τρεῖς ἑκατονταετηρίδες ἵνα παραχθῶσιν οἱ καρποὶ τῆς ἐγκεντρίσεως τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων γενομένης, ὁ ἐπὶ τῆς κηρύξεως σχεδὸν τοῦ Εὐαγγελίου καταλαβὼν τὴν Ἀσίαν Λατινισμός δὲν ἤθελε βεβαίως ἀπαντήσῃ ὀλιγώτερον πρὸς τὸν ἐνοφθαλμισμὸν αὐτοῦ χρόνον. Τίς δὲ ἤθελεν ἀποβῆ ἔν τῷ μεταξύ ἢ τοῦ Χριστιανισμοῦ τύχη; Καὶ ἔπειτα ὅπως οἰκτρὰ δὲν ἤθελε καταντήσῃ διὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἢ τοιαύτη τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ διάδοσις! Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν διεσώθη, τοῦλάχιστον δὲν διέσωσε τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, εἰμὴ διὰ τῆς μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ συμμαχίας. Ἄλλ' ἐὰν ὑπηρετήσῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, πολλαπλασίονα ἀπήλαυσε παρ' αὐτοῦ, ἕνεκα τῆς διακονίας ἐκείνης, τὴν ἀνταμοιβήν· διότι δι' αὐτοῦ ἰδίως ἐπρωταγωνίστησεν ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι καὶ δι' αὐτοῦ ἰδίως ἀνεκαινίσθη ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις.

Μέγα λοιπὸν καὶ ὑπὸ τῆς Προνοίας αὐτῆς θαυματουργηθὲν μᾶλλον ἢ ὑπ' ἀνθρώπων διαπραχθὲν γεγονός ἐστὶν ἡ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν διάδοσις· μέγα διὰ τὴν ὅλην τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνότητος τύχην, διότι ἅπαντα ἡμῶν ἢ μετέπειτα κοινωνικῆ, ἠθικῆ, διανοητικῆ κατάστασις τοῦ γεγονότος ἐκείνου ἐστὶν ἀπόρροια.

Κ. Παπαρηγόπουλος

Ἦ Ἑλληνικὴ Ψυχὴ

Σὺ ποῦ πνέεις, σὺ ποῦ λάμπεις
 στήν ἀνατολήν τοῦ κόσμου
 καὶ μαγεύεις τὰ ὄνειρά μου,
 σὺ ποῦ σὲ μαντεύω ἔμπρός μου
 στὰ γαλάζια τοῦρανοῦ μας
 καὶ τῆς θάλασσάς μας πλάτη,
 στοιχειωμένα μέσ' ἄστ' ἀρχαῖο
 μισογκρέμιστο παλάτι,
 Ἑλληνικὴ ψυχὴ.

Κόσμος ὁμορφιάς κι' ἀλήθειας
 ἴσθην πνοή του ἐγεννήθη,
 ὁμορφιά κι' ἀλήθεια κρύβουν
 ὡς κ' οἱ θαυμαστοί σου μῦθοι.
 Στῆς ζωῆς τὸ βῆμα στρώνεις
 τ' ἀνθή τῆς χαρῆς τὰ θεῖα
 καὶ χαρίζεις ἴστοὺς θεοῦ σου
 τῆ δικῆ σου ἀθανασία,
 Ἑλληνικὴ ψυχὴ.

Δίνεις τὴν παντοεινὴ σου
 τὴν νεότητα ἴσθην Ἥβη,
 ἴστον Ἀπόλλωνα τὸ φῶς σου
 καὶ ἴστον Ἄρη τὴν ὀρμή σου.
 Καὶ τὴν αἰθερία σου αἴγλη—
 τὸ παντέλειο τοῦ τεχνίτη
 ὄνειρο— ἴσθην Οὐρανίαν
 ἐνσαρκώνεις Ἀφροδίτη,
 Ἑλληνικὴ ψυχὴ.

Μὲ λαχιάρα σὲ θωπεύω
 ὅτι μαρμάρινό σου πλάσμα,
 ποῦ κλεισμένη ζῆς καὶ πάλλεις,
 σὰν κρυσταλλογέννητο ἄσμα.
 Καὶ σὲ ἀκούω μέσ' ὅτου Ὀμήρου
 τὴν ἀθάνατη ἁρμονία,
 μέσ' ὅτι πύρινο τὸ κλάμμα
 τῆς Σαπφῶς, ὧ ἀωνία
 Ἑλληνικὴ ψυχὴ.

Ὅταν μέσα σὲ ἄγρια χρόνια
 ψηλαφοῦσε ἡ ἀνθρωπότης
 κ' ἴδρωεν ἀπ' ἀγωνία
 τὸ θρασὺ τὸ μέτωπό της,
 σὲ καὶ πάλιν ἐκαλοῦσε
 μέσ' ὅτ' ἀβάρβαρά της σκότη,
 σέ, τὴν βρῦση τῆς σοφίας,
 σέ, τὸν νοῦν τὸν φωτοδότη,
 Ἑλληνικὴ ψυχὴ.

Καὶ φιλόανθρωπη κατέβης
 ἀπ' τ' Ὀλύμπιο σου δῶμα,
 τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ φιλήσης
 τὸ θεόπνευστο τὸ στόμα.
 Κι' ἀπὸ κεῖ μὲ νέαν ὄψη,
 κι' ἀπὸ κεῖ μὲ λάμψη νέα
 νὰ χυθῆς στὴν οἰκουμένη
 ὅσο ἁγία, τόσο ὠραία,
 Ἑλληνικὴ ψυχὴ.

Ἐσπειρες ἴσῃς γῆς τὰ ἔθνη
 τὰ θαυματουργά σου δῶρα,
 ἔγινες ψυχὴ τοῦ κόσμου!
 Κ' ἦλθε μέρα κ' ἦλθεν ὥρα,
 ἄχ, ποῦ πέταξες κ' ἀφήκες
 τὴν πατρίδα σου τὴν πρώτη.
 Κ' ἐνῶ φώτιζες τὰ ξένα,
 τὴν ἐσκέπαζαν τὰ σκότη,
 Ἑλληνικὴ ψυχὴ.

Ἐφυγες. Ἄλλ' ἔχει μείνη
 ὁ ζωποιοὺς σου σπόρος
 καὶ ἴσ' ἀνάθη ἀνατριχιάζει
 γιὰ ν' ἀνθήσῃ νικηφόρος.
 Ἐφυγες. Μ' ἂν τ' ἄρωμά σου
 τὸ σκορπᾶς ἴσῃν οἰκουμένη,
 ὅμως ἡ βαθειά σου ρίζα
 ἐδῶ βόσκει ἀντρειωμένη,
 Ἑλληνικὴ ψυχὴ.

Κι' ὅλη ἡ ὁμορφιά σου ἐχύθη
 μέσ' ἴσ' τοῦ Γένους τὸ τραγοῦδι,
 τῶν αἰῶνων μας τῶν στείρων
 ὀλοπάρθενο λουλοῦδι.

Κι' ὅλη ἐκεῖν' ἡ περηφάνεια
 κ' ἡ παλιά σου δόξα πάλι
 μέσ' ἴσ' ἡ λευτεριάς ἐφάνη
 τ' ἄστραπόβολα τὰ κάλλη,
 Ἑλληνικὴ ψυχὴ.

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

Ἡ κηδεὶα τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ

Ἐκκαιδεκῆρης πενθοῦσα εἰσήρχετό ποτε εἰς τὸν λιμένα τῆς Κορίνθου παρακολουθουμένη ὑπὸ στόλου Μακεδονικοῦ, ὁμοίως πενθοῦντος καὶ ὡς ἐπιστρέφοντος ἀπὸ μεγάλης καταστροφῆς ἐν ἄτυχῃ ναυμαχίᾳ. Δὲν ἔδλεπέ τις ὅμως εἰς τὸν στόλον τοῦτον τὸν βραδέως εἰσπλέοντα σημεῖα καταστροφῆς, ἀφ' ὧν νὰ εἰκάσῃ ὅτι μετέσχε τοῦ πολέμου, ἡμύνθη καρτερικῶς, ἐνίκηθη, ἐσφί- ζετο. Ἦσαν τὰ πλοῖα ταῦτα βεβαμμένα χρώμασι πενθίμοις καὶ εἶχον ἀνηρτημένους ἀπὸ τῶν ἰσθῶν αὐτῶν μαύρας σημαίας. Κατὰ τὸν εἰσπλουν αὐτῶν γαλήνη κατηφῆς ἐπεκράτησε καὶ τὸ πένθος, τὸ ὁποῖον ἤρχετο ἀπὸ ξένας θαλάσσης, εἶχε διασπαρῆ καὶ εἰς τὰ Κορινθιακὰ κύματα. Ἡ ἐκκαιδεκῆρης προσεγγίσασα εἰς τὸν λιμένα ἀνεγνωρίσθη ὡς ἡ πεφιλημένη ναυαρχὸς Δημη- τρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ἣτις ἄλλοτε ἡγουμένη διακοσίων νεῶν στόλου, πολλάκις ἀνήρτησε δάφνας εἰς τὸ περίδοξον στέμμα τοῦ Μακεδόνο βασιλέως.

Οἱ Κορίνθιοι κατελθόντες εἰς τὴν παραλίαν ἀνέμενον νὰ μάθωσιν ἐκ τίνων θαλασσῶν ἢ κατηφῆς αὕτη παράταξις ἤρχετο. Ὁ στόλος βραδυπορῶν προσέπλεεν, ἡ δὲ ναυαρχὸς ἐλα- φρῶς σχίζουσα τὰ κύματα, ὡς φοβουμένη ταῦτα, προσήγγιζε τὸ μέρος ἔνθα ἤθελε νὰ προσαράξῃ. Πάντων τὰ βλέμματα εἶχον στραφῆ πρὸς αὐτήν, διότι μουσικὴ νεκρικὴ ἀντήχει συνοδεύουσα τὴν τεθλιμμένην πορείαν. Ἡ κωπηλασία ἐρρῦθμος γινομένη παρηκολουθεῖτο ὑπὸ ψόφου μυστηριώδους ὡς κοπετοῦ φοβεροῦ καὶ θρήνου, ἅμα τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο μέλος τοῦ αὐλοῦ κατέπαυεν.

Ἄλλ' ἔτι μᾶλλον κατεπλάγησαν οἱ Κορίνθιοι, ὅτε ἐν τῇ πρῶμνῃ τῆς ναυαρχίδος κατείδον χρυσήλατον νεκρικὴν κάλπην πορφύρα καὶ διαδήματι κεκοσμημένην, περὶ αὐτήν δὲ ἐν βαθεῖ πένθει δορυφοροῦντας ἐστεφανωμένους νεανίσκους φέροντας τὰ διακριτικὰ σημεῖα πλείστων πόλεων, αἵτινες ἐτίμων τοῦ Πολι- ορκητοῦ τὰ σπῆπτρα.

Ἦτο μεσημβρία ὅτε ἡ ναυαρχίς προσήραξεν ἐγγύς τῆς παραλίας. Αἰφνης ψιθυρισμοὶ ὑπόκωφοι ἤρξαντο νὰ κυμαίνωνται ἐντὸς τοῦ ἀναμένοντος πλήθους, ἰδόντες παρὰ τῆ νεκροφόρῃ ὕδρῃ γονυκλινῇ καὶ κλαίοντα τὸν Ἀντίγονον. Ἐγνώσθη πλέον ὅτι ἡ ναυαρχίς ἀπεκόμιζεν ἐκεῖ τὴν κόριν Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, τὸ δὲ πλήθος ἐθλίβη ἔτι μᾶλλον τεκμηριώσαν τὰς ὑποψίας του.

Ὁ μέγας ἐκεῖνος βασιλεὺς τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐν ταῖς ζωσιν, ἡ δὲ ἱερὰ αὐτοῦ κόριν ἐφέρετο εἰς Κόρινθον, ἵνα κατατεθῆ ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ συνοικισθείσῃ πόλει Δημητριάδι.

Ἡ δακρυφόρος αὐτῇ ἀγγελία διαδοθεῖσα ἐν ἀκαρεῖ εἰς ἀπασαν τὴν πόλιν ἐνέπλησε κατηφείας αὐτὴν Πανταχοῦ καπετοὶ καὶ θρῆνοι, κατάραι καὶ δάκρυα, ὡς εἰ ἀπώλετο μέγας τῆς πόλεως εὐεργέτης.

Ἀπὸ τοῦ Κρανείου ἄλλοις ταχυπόροι ἐφηβοί, διαπρέποντες ἐπὶ κάλλει ἐν ταῖς διασημοτέραις τῆς πόλεως οἰκογενείαις, ἔπλεξαν στεφάνους κισσοῦ, μυρσίνας καὶ δάφνας, δι' ὧν κατεκόσμησαν ἀναδήσαντες τὴν περιέχουσαν τὴν βασιλικὴν κόριν ὕδριαν. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐξεληθόντες ἀπὸ τῶν πλοίων ἐν πομπῶδει παρατάξει ἀπετέλεσαν τὴν συνοδείαν τοῦ πεφιλημένου νεκροῦ, ἥτις ἐν μεγαλοπρεπεῖ βήματι ἔβαινε πρὸς τὴν Δημητριάδα, τεσσάρων στρατηγῶν, τῶν ἐνδοξοτέρων τοῦ βασιλέως, βασταζόντων τὴν ἱερὰν κάλπην. Τῆς κηδείας προηγούντο σαλπικταὶ σαλπίζοντες ἐν πένθει, εἶπετο δὲ ἴλη ἱππέων κλείουσα τὴν μεγαλοπρεπῆ παρατάξιν. Πλήθη δὲ λαοῦ ἠκολούθουν, ἐν οἷς οἱ ἄρχοντες τῆς Κορινθίας ἀποδίδοντες τὰς τελευταίας βασιλικὰς τιμὰς εἰς τὸν ἐπίσημον νεκρόν.....

Τὸ πᾶν εἶχεν αἰσθανθῆ τὸ πένθος ἐπὶ τῷ ἀπηχῆσαντι τούτῳ θανάτῳ. Ὁ ἄρρενωπὸς ἐκεῖνος τοῦ βασιλέως χαρακτήρ, ὁ ἀδιάσειστος καὶ ἐπιβάλλων ἐν ταῖς μάχαις πλήρης ἐπιφθάνου ἀνδρείας, ἦτο συνάμα κύριος τῆς ζωῆς ἐν εἰρήνῃ. Ἐγνώριζε νὰ νικᾷ τὴν περιστοιχοῦσαν αὐτὸν τσαούτην βασιλικὴν κολακείαν

καὶ νὰ ἐπιδίδῃται εἰς συμπόσια διαρκῆ μετὰ φίλων καὶ οἰκείων, ὡς ἐγνώριζε διὰ τῆς θαυμασίας ἐκείνης τόλμης του νὰ νικᾷ ἐν τοῖς πολέμοις. Οὐδεὶς βασιλεὺς ἐδοξάσθη τοσοῦτον ἐν τοῖς βασιλείοις αὐτοῦ, οὐδεὶς ἄνθρωπος ἠγαπήθη τοσοῦτον ἐν τῷ βίῳ. Ἡ ζωὴ αὐτοῦ, πλήρης περιπετειῶν, θορύβου καὶ συγκινήσεων, εἶχε κινήσει τὸν θαυμασμὸν τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου.

Μετὰ τινὰς ὥρας ἡ νεκροφόρος πομπὴ ἐδεύουσα ἐξηφανίσθη εἰς τὰ χλοάζοντα Κορινθιακὰ πεδία, εἰσελθοῦσα ἤδη εἰς τὰ ἐδάφη τῆς Σικυῶνος. Οἱ ἀτμοὶ τῶν ἀφθόνως καιομένων λιθάνων καὶ μύρων εἶχον ἀποκρῦψει αὐτὴν ἀπὸ τὰ τεθλιμμένα ὄμματα τῶν γεροντοτέρων, οἵτινες μὴ ἀντέχοντες εἰς τοὺς πόδας παρέμειναν θεώμενοι εἰς τὴν τελευταίαν ἐσχατιὰν τῆς πόλεως.

Ἡ χρυσήλατος καὶ δαφνοστεφῆς ἱερὰ κάλπη δὲν ἐτέθη ἐπὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς τεθρίππου ἄρματος, οὔτινος τοὺς ἵππους εἶχεν ἐπικοσμήσει τεχνηέντως καὶ καλαισθήτως ἡ Ἀντίκιρρα. Οἱ ἐνδοξοὶ στρατηγοὶ δὲν ἠνέχθησαν νὰ παραιτήσων τὸν βασιλέα των, καὶ ἐπὶ τῶν γηραιῶν αὐτῶν ὤμων δι' ὅλης τῆς ὁδοῦ ἀπεκόμισαν τὸν πολύτιμον θησαυρὸν εἰς τὴν αἰωνίαν αὐτοῦ κατοικίαν.

A. A. Μωραϊτίδης

Οἱ γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

Ἐστὶ Σοῦσα γάμοι γίνονται, μύρια βαροῦν παιγνίδια,
παίζουσι φλογέροις τεχνηταῖς, λύραις, χρυσοῖς κιθάραις,
οἰμίζει καὶ ὁ τραγουδιστὴς τὴν εὐμορφη φωνή του. . .
Μέτρα τοὺς εὐμορφους γαμβρούς! περνοῦν τοὺς ἐνενηντα
ἐπὶ Μακεδονίτισσας μητέρας γεννημένοι. . .
Ἐτάθονται εἰς θρόνους ἀργυροῦς οἱ νέοι μὲ τὴν ἀράδα
σημιότερος καὶ ὀλόχρυσος τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ θρόνος.
Ἄμπει κορῶνα ἑστὰ ξανθὰ μαλλιά τοῦ βασιλέως,

τὰ ρόδα τῆς νεότητος ἀνθοῦν ὅτ' ἰσὺς πρόσωπό του.
 Οἱ φίλοι του νὰ τὸν θωροῦν χαίρονται κ' οἱ ἐχθροὶ του:
 Σιμὰ ὅτ' οὓς θρόνους τῶν γαμβρῶν εἶναι καὶ ἄλλος θρόνος
 πλησίον τοῦ νυμφίου τῆς ἡ νύμφη νὰ καθίσῃ. . .
 Φέρονον ποτήρια δλόχρυσα, γλυκὸ κρασὶ γεμάτα
 ὁ Βασιλεὺς κ' οἱ στρατηγοὶ δέση δια νὰ κάμουν,
 νὰ εὐχῆθ' ἀπ' τοὺς Θεοὺς χαρὰς καὶ μεγαλεῖα.
 Στεφανωμένα ἦτον με ἄνθη τὰ ποτήρια.
 Ὁρθὸς στέκει ὁ Ἀλέξανδρος, κ' οἱ λαμπηροὶ ὀφθαλμοὶ του
 τὸν οὐρανὸ κυττάζοντας, Θεὸν παρακαλεῖται.
 Ἡ συνοδιὰ με θαυμασμὸν στέκει ὀρθὴ ν' ἀκούσῃ·
 «Θεὲ μου Παντοκράτορα, λέγει, καὶ καρδιογνώστη!
 Μάρτυς μου νᾶσαι εἰς Θεοὺς καὶ εἰς θνητοὺς ἀνθρώπους,
 παίρνω ἐγὼ συμβία μου τὴν κόρην τοῦ Δαρείου. . .
 Δὸς μου, Θεέ, παρακαλῶ τοῦ σκήπτρου κληρονόμους
 καὶ δύο ἔθνη ἀφίλιωτα νὰ δέσω εἰς μίαν ἀγάπην.
 Φανὸς εἰρήνης εἰς τὴν γῆν τὰ τέκνα μου νὰ λάμπουν.
 Πατέρα θάχουν Ἑλληνα καὶ μάννα ἀπ' τὴν Περσία.
 Τῆς κορασιᾶς οἱ παλαιοὶ προγόνοι ἀνδρειωμένοι
 τὴν εὐμορφὴν ἐβασάνισαν Ἑλλάδα με πολέμους.
 Καίουν τοὺς θεῖους τῆς ναοῦς, τὰ ἱερά τῆς δάσης,
 τὴν Σμύρνην καὶ τὴν Ἐφεσο ὅτ' ἰσὺς ἄλλυσον κρατοῦνε.
 Λόγγη βαρβάρου ἐλόγγευσεν τῆς Ἀθηνᾶς τὸ δένδρον,
 ἡ ἴδια ὅτ' ἰσὺς Ἀκρόπολι ποῦ τῶχει φυτευμένο.
 Χρόνοι διαβαίνουν καὶ καιροί, φέγγει μεγάλη ἡμέρα,
 ἐμένα ἀρχιστράτηγον οἱ Ἕλληνες ψηφίζουν. . .
 Μακεδονίτης βασιλεὺς καὶ Ἕλληνας στρατάρχης.
 . . . Εἰς βράχους καὶ εἰς ποταμοὺς κ' εἰς ἀνοικτὴ πεδιάδα
 τὸ ἄνθος τῶν πολεμιστῶν νικοῦμεν τῆς Περσίας.
 Μανίζει τὸ κοντάρι μας καὶ ὅτ' ἰσὺς Ἰνδικὰ βασίλεια
 μ' ἄγρια θεριὰ ἐπαλεύσαμεν καὶ μ' ἤρωας ἡγεμόνας. . .
 Συντρόφοι μου, ἂν μ' ἀκούατε ὅτ' ἰσὺς πέρατα τοῦ κόσμου
 θὰ φθάναμε, τὴν ἄγνωστην κτίσιν ἐκεῖ νὰ ἰδοῦμεν.

Τὰ ὅσα δὲν ἐκάμαμεν θὰ κάμωμεν ἐλπίζω·
 μοῖρα οὐρανόθεν φανερὴ βοηθάει τ' ἄρματα μάς.
 ὦ Ἕλληνες, ἀδέλφια μου, τέκνα μου Μακεδόνες!
 εἰς πεῖνα, δίψα κι' ἀγρυπνιαῖς, πολεμικοὺς κινδύνους,
 ἀπὸ τοὺς στρατιώτας μου μικρότερος δὲν εἶμαι.
 Λαβωματιαῖς τὸ σῶμα μου πατόκορφα ὅλο ἔχει,
 ἀπὸ σαῖταις κοφτεραῖς κι' ἀνδρειωμένου λόγῃ·
 ταῖς δόξαις ταῖς μοιράζαμε ἴσα καὶ τοὺς κινδύνους.
 εἴμεστε ὅλοι ἐλεύθεροι καὶ νικηφόροι ὅλοι,
 εἴμεστε κόσμου νέα ἀρχὴ καὶ μυστικὴ ἡμέρα,
 τέλος ἢ βασιλεία μάς δὲν θάῃη στοὺς αἰῶνας.
 Μαντεύσατε, γνωρίσατε, Θεοῦ ἢ βουλὴ τί θέλει...
 θέλει μὲ τὴν ἀνδρεία μάς σ' ὅλη τὴν Οἰκουμένην
 τὸ κάλλος τῆς Ἑλληνικῆς ν' ἀπλώσωμεν σοφίας,
 λαοὺς νὰ ἡμερώσωμεν καὶ βασιλείαις βαρβάρων!»

Γεώργ. Τερτζέτης

Νικηφόρος Φωκᾶς

ΠΡΑΞΙΣ Α'—Σκηνὴ Θ'.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (προσκυνῶν)

τὴν βασιλεία σου ὁ Θεὸς ὁ μέγας ἅς φυλάγῃ!

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

ὦ Ἀθανάσιος!

(σπεύδει καὶ τὸν ἐναγκαλιζέται)

Ἄγιε καὶ ποθητὲ πατέρα!

ἴσον καιρὸν σ' ἐζήτησα, σ' ἐκάλεσα—αοῦ ἦσουν;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

καὶ τί μὲ θέλεις, Βασιλεῖ; Προσεύχομαι γιὰ σένα
 μακρὰν σου.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Ἄλλὰ σὲ ἤθελα πλησίον μου νὰ σ' ἔχω.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Τ' ὄνειρο ἐκεῖνο πέρασε.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Στὰ λόγια σου ἔχεις πίκρα.

Τὴν παλαιὰ λησιμόνησες φιλία ; τὴ ζωὴ μας
 ἔστοῦ στρατοπέδου τὴ σκηνή, ἔστις φάραγγες τοῦ Ταύρου,
 ἔστιν Κιλικία τὴ μακρινή, ἔστις Κρήτης τὰ λαγκαδία ;
 Ποῦ μὲ τὸ ξίφος ἔστο πλευρὸ καὶ τοὺς ἐχθροὺς τριγύρω
 ἐμελετούσαμε μαζί τὰ ἱερὰ βιβλία ;
 Τὰ οὐράνια τὰ λόγια σου, τῆς πίστεώς σου ἢ φλόγα
 καὶ τῆς ἀγγελοφόρητης ψυχῆς σου ἢ γοητεία
 μ' ἐμάγευαν, μ' ἀνάρπαζαν σὲ ὑπερκόσμιες σφαῖρες,
 σὲ κόσμους ἀγιότητος. Μὴ τᾶχης λησιμονήσῃ ;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Τότε ἦσαν ἄλλος. Ὁ τραχὺς τότε ἦσαν στρατιώτης,
 ὁ ἀσκητής, ποῦ ἐφλόγιζαν τὴν ἄδολη ψυχὴ σου
 ἄγιοι πόθοι. Σήμερα τὸ ταπεινὸ μου ράσο
 μὲ τὴν αὐτοκρατορικὴ πορφύρα δὲν ταιριάζει.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Ἐνα πανάγιο σύμβολον, τὸ ράσον ἐδελφώνει
 μὲ τὴν πορφύραν· ὁ Σταυρός ! Ἀπόστολός του ἂν εἶσαι,
 μήπως κ' ἐγὼ δὲν ἔμεινα πιστός του στρατιώτης ;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Ἀθέτησες τὸ λόγο σου καὶ τὴν ὑπόσχεσί σου !
 Ὅταν ἀπ' τοὺς Σαρακηνοὺς ἐλύτρωσες τὴν Κρήτη
 ἀπὸ τὰ πλούσια λάφυρα μοῦ ἔδωκες καὶ μοῦ εἶπες :
 « Πήγαινε ἀμέσως, πήγαινε νὰ κτίσῃς ἔσὲ Ἅγιον Ὅρος
 τὴν ἥσυχν κ' ἐρημικὴ φωλιὰ τῆς προσευχῆς μας,
 γιὰτ' ἦλθεν ἡ ὥρα κ' ἡ στιγμή μαζί σου ν' ἀσκητέψω.
 Καὶ μὲ μιὰν ἄδολη χαρὰν ἐλῆγα σὲ Ἅγιον Ὅρος
 καὶ μὲ λαχτάραν ἔκτισα τὴν Λαύραν τὴν Ἅγιαν.

Ἄλλ' ἔξαφνα ὁ θεοσεβῆς ἐκεῖνος στρατηλάτης,
ὁ ἀσκητής, ἐφόρεσε βασιλικὴ κορῶνα!
ὦ, πόσο σὲ ἀποπλάνησεν ἡ λάμπις ἡ ματαία
τοῦ κόσμου! Κ' ἐπροτίμησες τὰ πρόσκαιρ' ἀγαθὰ
ἀπ' τὸ οὐράνιο βύθισμα ἵστὰ κάλλι τῆς λατρείας!

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Δὲν μ' ἐπλανέσαν τ' ἀγαθὰ τὰ πρόσκαιρα τοῦ κόσμου.
Ἐχθρὸς τῆς Ἐκκλησίας μας, τοῦ Κράτους μας προδότης
θὰ ἦμουν ἂν ἵστὸ δόλοσμο κελλί μου ἀναπανόμουν,
ἐνῶ τριγύρω κίνδυνοι μᾶς περιζώνουν μύριοι,
καὶ τόσες βάρβαρες φυλές σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύσι
μ' ἄγρια λαχτάρια στρέφουνε τὸ βάσκανό των μάτι
κατὰ τὴ θεοφρονητὴ καὶ ζηλεμμένη Πόλι!
Μὴν παύσης τῆς θρησκείας μας τὸ πῦρ ν' ἀναδαυλίξης.
Μὲ τὰ χρυσᾶ τὰ λόγια σου τὰ πνεύματα κατέχεις.
Ἔργαζου γιὰ τὴ δόξα τῆς. Ἐγὼ μὲ τὸ σπαθί μου
τὴ θεία βασιλεία τῆς ἵστὸν κόσμον θὰ ξαπλώσω,
τοῦ Κωνσταντίνου τὸ ἄπειρο βασίλειο θ' ἀναστήσω
τὸν Τάφο τὸν Πανάγιον θὰ τὸν ἐλευθερώσω
ποῦ χρόνια τὸν κατέχουνε, τὸν βεβηλώνουν χρόνια
οἱ ἄπιστοι Σαρακηνοί.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Δίκαιος εἶσαι κ' εὐσεβής. Ἄλλὰ πρὸς τὴν κακίαν
ὁ θρόνος εἶναι ὀλίσθημα. Ὁ θρόνος εἶναι πλάνος,
ποῦ αἰχμαλωτίζει τὴν ψυχὴν, τὸ πνεῦμα σαγηνεύει
καὶ τοὺς δικαίους κ' ἀγαθοὺς κάνει σκληροὺς κ' ἀδίκους...
Ἄν ὠμιλοῦσαν οἱ βουβοὶ τῶν παλατιῶν σου τοῖχοι,
θὰ μαρτυροῦσαν πράγματα, ποῦ ὀρθὸς τῆς κεφαλῆς σου
ἦ τρίγες θὰ ἐσηκῶνοντο.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Μὰ καὶ θὰ ἠμολογοῦσαν

ὅτι σ' αὐτὸν ἐκάθισαν τὸν θρόνον βασιληάδες,
ποῦ εἶχαν ἀσάλευτη ψυχὴ ἵστῆς ἀρετῆς τὸ βᾶθρον,

ἅγιοι, θεοφοβούμενοι. Κ' εἶχαν ἀγάπη μόνη
 τὸ Κράτος. Μόνην ἔχθρα των καὶ μῖσος τοὺς ἔχθρους του.
 Σ' ἐμὲ λοιπὸν δὲν ἔχεις πίστιν ;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Ἵστὸν στρατηγὸν ἐπίστευα. Στὸν αὐτοκράτορα ὄχι !
 Ἐφοῦ τὸν θρόνον ἔκλεξες δὲν μ' ἀπομένει πλέον
 παρὰ μὲ πόνο καὶ στοργὴ νὰ σοῦ φωνάξω : Ἐργύπνα !
 Ἦλθα ἴστῆς ἀπροσπέλαστες τοῦ θρόνου σου βαθμίδες,
 ποῦ τόσα πάθη κρύβονται, τόσα φωλεύουν φίδια,
 ποῦ σκίβουν δούλων μέτωπα καὶ χαμερπῶν κολάκων,
 ἦλθ' ἄφοβα κ' ἐλεύθερα νὰ σοῦ φωνάξω : Ἐργύπνα !
 Καὶ τώρα φεύγω, Βασιλεῖα.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Μὴ φεύγεις ! Στάσου ἀκόμα !
 ...Μεῖνε κοντά μου σύμβουλος, πνευματικὸς μου μεῖνε.
 Μεῖνε καὶ δός μας φώτισιν ἀπ' τὸ περίσσιο φῶς σου.
 Ἐγγελικὴ γαλήνη σου θὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην
 στὴν ταραγμένη μας ψυχὴ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Ζητεῖς ψυχῆς γαλήνην
 καὶ ἀκόμα τὴν ἁμαρτωλὴν ἀνέχεσαι πορφύρα ;
 εἶναι στενὴ γιὰ τὸ πλατὺ κ' ἐλεύθερό σου στῆθος.
 Δὲν ἔχεις τόση δύναμι νὰ τὴν ἀποτινάξεις ;
 Παράτησέ την. Δόσε τὴν στοὺς πορφυρογεννήτους.
 Σὺ μέγας εἶσαι, Βασιλεῖα, καὶ δίχως τὴν πορφύρα.
 Γι' αὐτὴν δὲν ἐγεννήθηκες. Ἐλα ἴστο Ἐγιον Ἵρος,
 ποῦ ἀνθοβολοῦν τῆς πίστεως τὰ ρόδα καὶ τὰ κρίνα,
 καὶ μέσ' ἴστην ἀσυντάραχτη γαλήνην εὐωδιάζουν.
 Μαζὶ μὲ τὸ ψιθύρισμα τὸ μυστικὸ τῆς Πλάσης
 θὰ σμίγουν οἱ ὀφθαλμοὶ μας,
 καὶ μὲ τὸ φῶς τὸ ἀθάνατο ποῦ στὰ οὐράνια τρέχει,
 ἴστον Πλάστη θ' ἀνεβαίνη ἢ προσευχὴ μας !
 Ἐκεῖ ἴναι ἡ βασιλεία σου. Ἐπάνω ἀπὸ τὸν κόσμον !

Λαμπρότερη ἀπ' τῆς γῆς τοὺς θρόνους.

Δὲν ἔχει ἀνάγκη ὁ Σταυρὸς ἀπ' τὸ βαρὺ σου ξίφος.

Ἡ ἀγγελικὴ του δύναμις καὶ τὸ γλυκὺ του πνεῦμα
τῆς Οἰκουμένης τῆς καρδιᾶς θενὰ τῆς ὑποτάξει.

Θενὰ χαθοῦν βασιλεία, θὰ συντριφτοῦνε θρόνοι,
ἀλλ' ὁ Σταυρὸς ἀθάνατο τὸ κράτος του θ' ἀπλώνη.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ (ἐν ἐκστάσει)

Μὲ συναρπάξ' ἢ γλῶσσα σου στὸ μαγικὸ τῆς ρεῦμα.

ὦ, νὰ μὴν εἶμ' ἐλεύθερος νὰ σὲ ἀκολουθήσω

εὐθύς, χωρὶς ἀναβολή.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Κανεὶς δὲν σ' ἐμποδίζει.

Στὸν βασιλεῖα Βασιλείον, τοῦ Ρωμανοῦ τὸ τέκνον,

ὡς εἶναι ἀκόμ' ἀνίλικος, παραδος τὴν κορῶνα

(ὁ Νικηφόρος ὀπισθοχωρεῖ συνοφρουόμενος)

κ' ἔλα μαζί μου νὰ ὑψωθῆς στὸν θρόνο ποῦ σοῦ ἀνῆκει.

Καὶ μὴν ἀργῆς. — Ἄλλ' ἄκουσε. Ἄν ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη

ἢ ἀνταριασμένη σου ψυχὴ ζητήσῃ τῆς θρησκείας

τὸ στήριγμα—τὸν Γαβριήλ, τὸν θεῖον ὑμνογράφον,

ἀπ' τοῦ Στουδίου τὴν μονὴ προσκάλεσε.

(ὁ Νικηφόρος ἵσταται ἀλλοφρονῶν)

Σὲ ἀφίνω.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ (ὡς ἀνανήφων, ἀτενίζει τὸν Ἀθανάσιον
καὶ τὸν ἐναγκαλίζεται)

Ὁ ἄγγελος προστάτης μου φεύγει, θαρρῶ, μ' ἐσένα.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (ἐκτείνων πρὸς αὐτὸν ἐν εἰδει εὐλογίας τὰς χεῖρας)

Ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ κ' ἡ φώτισις μαζί σου!

(Ἐξέρχεται).

Σκηνὴ Γ'.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ (μόνος, εἰς βαθεὶς διαλογισμοὺς)

Νὰ παραδώσω τὴν ἀρχὴν στοῦ Ρωμανοῦ τὸ τέκνον!

(συνερχόμενος αΐφνης περιβλέπει ἐν ταραχῇ ὡς ἀναζητῶν
τὸν Ἄθανάσιον)

Ἔφυγε! δὲν ἐβύθισε τὴν ἀδυστηρῆ ματιά του
στὴν ταραχὴ τοῦ στήθους μου, σὶδὸ χάος τῶν λογισμῶν μου.

(μὲ ὕφος σκοτεινόν)

Εἶν' ἡ καρδιά μου καθαρὰ καὶ ἡ συνείδησίς μου;

(τύπτει τὸ στήθος του)

ᾠ, πῶς μποροῦν σὲ μιὰ καρδιά μαζί νὰ βασιλεύουν

ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία,
δικαιοσύνη κ' ἀδικία!

(μὲ πικρίαν)

ᾠχι! δὲν εἶναι κτῆμα μου τὸ στέμμα ποῦ μ' ἀγῶνας

ἐλάμπρυνα κ' ἐδόξασα! Θεὰ μὲ στιγματίζουν!

Ἐπίορκον, παράνομον, ληστήν θὰ μὲ ὑβρίσουν,

ἂν ἀγκαλιάσω ὡς κτῆμα μου τὸ δημιούργημά μου!

(Λαμβάνει τὸ στέμμα ἀπὸ τὴν κεφαλὴν του, τὸ ἀτενίζει μετὰ
παραφορᾶς καὶ τὸ ἐπανοθέτει ἐπ' αὐτῆς.

Εἰσέρχεται ὁ Λέων Φωκᾶς).

Σκηνὴ ΙΑ'.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ, ΛΕΩΝ

ΛΕΩΝ

Τοὺς στοχασμούς σου ἐτάραξα;

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Σ' ἔχω καλέσει, Λέον.

ΛΕΩΝ

Νὰ μὲ προστάξης.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Ἄδελφέ, τὸ ξεύρεις πῶς ὁ κόσμος
γογγύζει ἐναντίον μου;

ΛΕΩΝ

Οἱ δυσαρεστημένοι.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Ἡ κάθε ἀρχὴ δημιουργεῖ καὶ δυσαρεστημένους.
 Αὐτοὺς δὲν τοὺς ἐλόγιασα. Τὸν κόσμον διεγείρου
 αἰτίες σπουδαιότερες ἢ στέρησις καὶ ἡ πείνα.
 Καὶ στή δεινὴ περίστασι τί ἔκαμες σὺ γιὰ μένα ;
 Ποιὰ συνδρομή ; Τὸ Ἰσκέφτηκες πῶς εἶσαι ἀδελφός μου ;
 Πῶς κάθε πρᾶξις, λέξις σου καὶ στοχασμός σου ἀκόμα
 τοῦ βασιληᾶ τὸ μέτωπον ἀντικτυπᾷ.

ΛΕΩΝ

Νομίζω

πῶς τίποτε δὲν ἔκαμα ποτὲ μου ἀνάξιόν μου,
 τοῦ Νικηφόρου ἀνάξιον.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Ἄλλὰ σωριάξεις πλούτη.

ΛΕΩΝ

Κανένα δὲν ἀδίκησα.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Καὶ ὅμως ἀσωτεύεις.

ΛΕΩΝ

Ἔσα ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ὑπουργήματός μου
 μοῦ ἐπιβάλλει, δαπανῶ.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Λέον, πεινοῦν τὰ πλήθη !

ΛΕΩΝ

Εἶναι στὸν κόσμον ἀνοικτὲς τοῦ σίτου ἢ ἀποθῆκες,
 καθὼς τὸ πρόσταξις. — Ἄλλὰ συγγνώμην, ἀδελφέ μου.
 Τὸ ὕφος σου, τὰ λόγια σου εἶν' αἶνιγμα γιὰ μένα. —
 Τὸ νόημά των τοῦ κακοῦ ζητῶ νὰ τὸ συλλάβω.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Μοῦ λέγουν ὅτι τοῦ πτωχοῦ τὸν ἄρτον καταχρᾶσαι.

ΛΕΩΝ

Ἐγώ ; Τὸν ἄρτον τοῦ πτωχοῦ ; Συκοφαντία μαύρη.
 Τὸ νοιώθω ἀπ' τὸ φαρμάκι των τὰ βέλη ποιδὺς τὰ ρίχνει.

“Ο Ἰωάννης Τιμισκῆς ! Ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς σου —
αὐτὸς ποῦ καὶ τὸν θρόνον σου τὸν ὑποσκάπτει. —

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Στάσου !

Λόγος βαρῦς σοῦ ξέφυγεν ! Ἄλλὰ κατηγορία,
ποῦ ξεστομίζεται μ’ ὀργῆς εἶτε καὶ μ’ ἔχθρας πάθος,
εἶναι ὑποπτη καὶ ἀμφίβηλη. Τὸ κῦρος της τὸ χάνει.
Σκέψου πῶς εἶμαι βασιληᾶς καὶ σὺ κουροπαλάτης.
Σβύσε τὴ φλόγα τῆς ὀργῆς καὶ τότε λάλησέ μου.

ΛΕΩΝ

Κι’ ἂν κατηγορήσα μ’ ὀργὴν καὶ μ’ ἔχθραν, ἡ ὀργή μου
οὐδέποτε θὰ δυνηθῆ νὰ μὲ τυφλώσῃ τόσον,
ὥστε νὰ γίνω καὶ ἀδικὸς καὶ ψεύστης. — Οἱ ἔχθροί μου
εἶναι κ’ ἔχθροί σου. Κ’ εἶναι αὐτοὶ τριγύρω σου, κοντά σου.

.....

ΠΡΑΞΙΣ Ε΄ — Σκηνὴ Γ΄

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ, ΓΑΒΡΙΗΛ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Γαβριήλ, σ’ ἐπρόσμενα. Ἡ ψυχὴ μου
ἀνάγκην ἔχει προσευχῆς. Βοήθα την.

ΓΑΒΡΙΗΛ

Μαζί σου

θὰ δεηθῶ.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Καὶ τὸν ψαλμὸ τὸν ἔγραψες ;

ΓΑΒΡΙΗΛ (ἀνελίσσων περιγμηνήν)

Ἴδού τον.

Θίστρος ἀγάπης καὶ στοργῆς χριστιανικῆς γιὰ σένα

στὰ βάθη μὲ κατέβασε τῆς ἄρρωστης ψυχῆς σου.

Κ' εἶν' ὁ ψαλμὸς αὐτὸς φωνὴ τῆς συνειδήσεώς σου.

Εἶναι τὸ ἴδιο πνεῦμα σου, ποῦ μέσ' ἀπ' τοὺς ἀγῶνας
καὶ τὴν ἀντάρα τῶν παθῶν ζητᾷ τὴν λύτρωσί του.

Εἶν' τῆς γαλήνης τὸ ἄφθαστον, οὐράνιον ὄνειρό σου,
ποῦ καταυγάζει τὸν ψαλμὸν ἢ λάμπις του.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ (προσηλώνει τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ Γαβριήλ)

Γαλήνη!

(τὸν πλησιάζει)

“ὦ, ποιά γαλήνη ἀγγελικὴ στὸ μέτωπό σου λάμπει!

(τοῦ θωπεύει τὴν κόμην)

“Ἦθελα νὰ μεταγγίζα τ' ἀκτινοβόλημά της
μέσ' ὅσπιν καρδιά μου.

ΓΑΒΡΙΗΛ

Δύνασαι—κ' εἶναι στὸ θέλημά σου
ἂν ἀποσπάσης τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς γῆς τὰ πάθη.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

“Αχ, πόσα πάθη τρέφει ἡ γῆ—καὶ πόσους παραδείσους!

Πῶς! τῆς ζωῆς τὰ θέλητρα δὲν μάγεψαν κ' ἐσένα;

Τὸ κάλλος, ἡ νεότης σου δὲν ἔγιναν προδόται

αὐτῆς τῆς σωφροσύνης σου καὶ τῆς ἀγνότητός σου;

ΓΑΒΡΙΗΛ (μὲ τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ἄνω ἐν ἐκστάσει).

Μοῦ καταλάμπει τὴν ψυχὴν ἀγάπης φλόγα οὐράνια.

Στῆς γαλανῆς φτεροῦγες της ἐπάνω μ' ἀνυψώνει

ἀπ' τὰ ἐγκόσμια. Λαχταρῶ νὰ φθάσω τὴν εἰκόνα,

ποῦ μὲ καλεῖ πανεύμορφη!

Διαβάτης ἀνυπόμονος μέσα στὸ δάσος εἶμαι

καὶ μιὰν ἀκτῖνα τοῦρανοῦ ν' ἀναφεγγίξῃ βλέπω

ἀνάμεσ' ἀπὸ τὸ φύλλωμα κατὰ τὰ βάθη πέρα

καὶ τρέχω νὰ λουστῶ στὸ φῶς!

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

“Αχ, ἄλλοτε κ' ἐμίνα

οἱ πόθοι αὐτοὶ μ' ἐμάγευαν.—Μὰ τώρα τῆς φτεροῦγες

τοῦ πνεύματός μου, τῶν παθῶν τῆς ἔκαψαν ἢ φλόγες
καὶ λαχταρῶ νὰ λυτρωθῶ. Καὶ ὑψώνομαι καὶ πέφτω
μέσα σ' ἀγῶνα ἀτέλειωτον.—

(σιγά)

Ἀγάπη, ζήλεια, φθόνος—

σκότη ἀδικίας, ζάλη ὀργῆς—ἐπιθυμία φόνου,
ἀγωνιώδες, σκοτεινὸ προαίσθημα θανάτου.

(καταπίπτει ἐξηντλημένος ἐπὶ ἀνακλίντρον)

ΓΑΒΡΙΗΛ (ἄρχεται ἀπαγγέλλων τὸν ἀκόλουθον ψαλμὸν συνοδευόμενος
ὑπὸ ἄρπας, ὑποκρουομένης ὀπισθεν τῆς σκηνῆς)

Ψυχὴ μου, ψυχὴ μου!
ποιὸς σὲ ταράξει σάλος;
Ποῦ ἡ δόξα σου ἡ πρώτη;
Ποῦ τὸ σεμνὸ σου κάλλος;
Σὲ ποιὰ πλανᾷσαι σκότη;

Σύ, τὸ ἐπίγειον,
ἀσάλευτο προπύργιον
τῆς εὐσεβείας
συγκλονίζεσαι;
Εἰς πέλαγ' ἁμαρτίας
κλυδωνίζεσαι;

Ἐγείρου ἀπ' τὸν πηλὸν
πρὸς τὰ οὐράνια!
Πλῦνε τὸν ρύπον τῶν παθῶν.
Εἶναι καιρὸς ἀκόμη
γιὰ τὴ μετάνοια,
γιὰ τὴ συγγνώμη!

Ψυχὴ μου, ἀνάστα! Ἐγείρου!
Λάμπουν γύρου

δικαιοσύνης οὐρανοί.
 Εἰρήνη ἐκεῖ παντοτεινή !
 Ἐκεῖ χορὸς ἁγίων,
 τῆς πίστεως ἀθληταί,
 τῶν νόμων τηρηταί,
 μὲ δόξα περιμένουν,
 μὲ θεῖα ρόδα ραίνουν
 τὸν νικητὴν τῶν ἐπιγείων !

(Διαρκούσης τῆς ἀπαγγελίας τοῦ ψαλμοῦ, ὁ βασιλεὺς ἀνεγείρει βραδέως τὸ μέτωπον καὶ ἀνατείνει τὰς χεῖρας ἐν ἐκστάσει, εἶτα ὀλισθαίνει βαθμηδὸν ἀπὸ τὸ ἀνάκλιτρον καὶ εὐρίσκεται γονυπετῆς πρὸ τοῦ Γαβριήλ, ὅστις ἀπαγγέλλων τότε τὴν ἀρχὴν τῆς τελευταίας στροφῆς λαμβάνει ἀπὸ τὴν χεῖρα τὸν βασιλέα καὶ τὸν ἀνεγείρει.)

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ (ἐν ἐκστάσει)

Εἰς οὐρανοὺς εἰρήνης !
 Εἰς σφαῖρες ἅγιες δικαιοσύνης.—
 Ἡ θεία χάρις μὲ φωτίζει,
 ἀπ' τὴ βαρειά μου ζάλη μ' ἐξυπνίζει !

Εἶν' ἡ ψυχὴ μου ἐλεύθερη !—

(περιβλέπων)

Ποῦ εἶν' οἱ στρατηγοί μου ;

ΓΑΒΡΙΗΛ

Δικαιοσύνην ἀπὸ σέ προσμένουν.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Θὰ τὴν λάβουν.

Ἄπ' τοὺς γενναίους καὶ πιστοὺς συγγνώμην θὰ ζητήσω.—
 Εἰρήνη θέλω καὶ χαρὰ τριγύρω μου νὰ λάμπη.

ΓΑΒΡΙΗΛ

Σὺ τῆς χαρᾶς εἶσαι πηγὴ, σὺ τῆς εἰρήνης βρούσις.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Ἡ θεία χάρις ἔλαμψεν ἀπ' τᾶγιά σου χεῖλη

μὲς' ἰστὴν καρδιά μου. — Δισθάνομαι ὅτι ξαναγεννῶμαι! —
 Ἐλάτε πάλι, ὄνειρατα μεγάλα, πάρτε με
 στὰ μαγεμένα σας φτερά! — Ἐλάτε, στρατηγοί μου,
 κυκλώσετε, ὅπως ἄλλοτε, τὸν ἀρχιστρατήγῳ σας,
 ἀλλ' ὄχι πλέον βασιλῆᾱ! — Θὰ χαιρετίση ὁ κόσμος
 τὸν Νικηφόρον αὔριο, τὴν πρώτη του λατρεία,
 ὅπως τὸν ἔβλεπε ἄλλοτε νὰ στρέφη ἀπὸ τὴν Κρήτη
 καὶ τὴ Συρία νικητὴν. Ἐνώπιον τοῦ κόσμου
 καὶ τοῦ τροπαιοφόρου μου στρατοῦ θενὰ προσφέρω
 τὸ δοξασμένο στέμμα μου στὸν νέον βασιλῆᾱ μας
 Βασίλειον! — Κ' ἐγὼ πιστὸς θὰ μείνω στρατιώτης
 τοῦ θρόνου του καὶ τοῦ Σταυροῦ, καὶ θὰ τὸν ὀδηγήσω
 στὴ δόξα καὶ στὸ θρίαμβο. Κ' ὕστερα θενὰ τρέξω
 στὸν Ἀθανάσιον! —

ΓΑΒΡΙΗΛ

Βασιλῆᾱ, τρόντι μέγας εἶσαι,
 εἶσαι ἅγιος. Εἶναι θέλημα Θεοῦ τὸ θέλημά σου.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Τὴν νύκτ' αὐτὴ θὰ κοιμηθῶ τὸν ὕπνο τοῦ δικαίου.
 Δέου γιὰ μένα.

ΓΑΒΡΙΗΛ

Ὁ ὕπνος σου ἄς εἶν' εὐλογημένος.

(Ὁ Νικηφόρος εἰσέρχεται διὰ τῆς θύρας δεξιᾶ εἰς τὸν κοιτῶνα του, καὶ ὁ Γαβριὴλ ἐξέρχεται. Ἡ σκηνὴ φωτίζεται ἀμυδρῶς. Βρονταὶ καὶ βοὴ τῆς τρικυμίας. Μετ' ὀλίγον εἰσέρχεται ἡ Θεοφανὼ καὶ βαίνει ἀκροποδητὴ πρὸς τὴν θύραν τοῦ κοιτῶνος καὶ ἀκροάζεται. Ὁ Μιχαὴλ εἰσέρχεται κρατῶν τὸ δελτίον τοῦ χρησιμοῦ).

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

**Ἐκφωνηθέντα κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ
Μνημοσύνου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου**

.... Ἀπὸ τὴν μαύρην, τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην ἡμέραν κατὰ τὴν ὅποιαν ἔπεσεν ἡ Πόλις καὶ ὁ Κωνσταντῖνος, ἀπὸ τὴν 29 Μαΐου 1453, δὲν ἀποθνήσκει πλέον ὁ Παλαιολόγος, ἀνέρχεται εἰς τὰ ὕψη τῆς αἰωνιότητος, κερδίζει τὴν ἀθανασίαν.

Γίνεται Κόδρος αὐτοθυσιαζόμενος ὑπὲρ τῆς Πατρίδος. Γίνεται Μιλτιάδης ἀγωνιζόμενος εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ νικῶν τοὺς βερβάρους· γίνεται Θεμιστοκλῆς ναυμαχῶν εἰς τὴν Σαλαμίνα καὶ διασώζων τῆς πατρίδος τὰ ἱερά· γίνεται Ἀλέξανδρος Μακεδὼν σαλπίζων ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης τὴν λάμπιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τὴν δόξαν τοῦ ἡρωϊσμοῦ· διότι καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, ὅπως ἐκεῖνος, παρέδωκε τὴν ψυχὴν του χάριν τοῦ ἰδίου ἰδεώδους, ἐνὸς ἀπεράντου Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ τι πλέον· γίνεται Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος. Διότι, ἂν ἐκεῖνοι ἐδούλωσαν τοὺς βερβάρους συνθηκολογήσαντες μὲ τὴν νίκην, ὁ ἥρωος τοῦ Βυζαντίου συνθηκολογεῖ μὲ τὸν θάνατον καὶ πίπτει εἰς τὴν Πύλην τοῦ Ρωμανοῦ.

Ἰδοῦ διατὶ ἐγκαθίσταται ὁ Παλαιολόγος ὑπερήφανος, ὅπως ὁ Λεωνίδας τῶν Θερμοπυλῶν, εἰς τὸ Πάνθεον τῶν ἡρώων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἀλλὰ τὸ ἰδεῶδες τοῦ Παλαιολόγου δὲν εἶναι ἀπλοῦν· δὲν ἀγωνίζεται μόνον ὑπὲρ τῆς Πατρίδος. Ἀπὸ τὴν ὠραίαν Πύλην τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶδε τὴν Ἀειπάρθενον τεθλιμμένην, εἶδε τὰς εἰκόνας ὀδυρομένας, εἶδε τὸ φῶς τῶν ἱερῶν λαμπάδων ἀποσβεννύμενον, εἶδε τέλος τὴν ἀπειλὴν νὰ αἰωρῆται ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν πιστῶν καὶ ὠρκήσθη νὰ προασπίσῃ τὴν Πίστιν.

— Ὑπὲρ τεσσάρων, εἶπε, θὰ πολεμήσωμεν· ὑπὲρ ἡμῶν, ὑπὲρ τῶν συγγενῶν, ὑπὲρ τῆς Πατρίδος, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὑπὲρ τῆς Πίστεως· διότι ἡ Πίστις εἶναι τὸ κεφάλαιον πάντων. Μαχόμεθα, ἔλεγε συγκεκινημένος πρὸς τοὺς Χριστιανούς, μαχόμεθα μὲ τὸν Θεὸν καὶ μάχονται μὲ τὴν βίαν, ἀγωνιζόμεθα διὰ τὴν

ἐλευθερίαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ ἀγωνίζονται διὰ τὸν ἐξουθενισμόν καὶ τὴν ὑποδούλωσιν, ἀμυνόμεθα διὰ τὴν πίστιν τοῦ Ναζωραίου.

Ἴδοὺ διατὶ ὁ Παλαιολόγος δὲν εἶναι δι' ἡμᾶς μόνον ἥρωσ. Εἶναι ἥρωσ εἰς τὸ παγκόσμιον πάνθεον τῶν ἡρώων, εἶναι ἥρωσ εἰς τὴν συνείδησιν τῆς ἀνθρωπότητος! Τὸ ἰδεῖσθαι διὰ τὸ ὅποιον πίπτει δὲν περιορίζεται οὔτε ἀπὸ καιροῦ οὔτε ἀπὸ τόπου. Εἶναι ἀπέραντον καὶ ὑψηλόν, ὅπως καὶ ἡ φωνὴ ἐκείνου, ὅστις τὸ ἐμελῶδησεν εἰς τὴν λίμνην τῆς Γεννησαρέτ.

Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, ἐὰν συμβολίξῃ τὴν ἔνδοξον ἤτταν, τὴν δύσιν μιᾶς παρακμασάσης αὐτοκρατορίας, συμβολίξει συγχρόνως καὶ τὴν Ἀνάστασιν, τὴν χαραυγὴν τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ! . . .

Ὅταν ὁ Μωάμεθ ὁ κατακτητὴς ἐπρότεινεν εἰς τὸν Παλαιολόγον νὰ προδώσῃ ἐν εἰρήνῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, λαμβάνων ὡς ἀντάλλαγμα τὴν δεσποτείαν τῆς Πελοποννήσου, ὁ αὐτοκράτωρ, καίτοι πεπεισμένος περὶ τῆς ἤττης του, ἀπέρριψεν ἀγέρωχος τὰς προτάσεις. Ἐγνώριζεν ἡ μεγάλη ψυχὴ του ὅτι ἐξηυτελισμένη καὶ ἄδοξος πτώσις θὰ συνεπήγετο τὴν ἐντροπὴν καὶ τὴν λήθην τῆς Ἑπταλόφου. «Ἐὰν δὲν εἶναι παρὰ Θεοῦ ὠρισμένον, εἶπε, νὰ σώσωμεν μὲ θυσίαν μας τὴν Παιρίδα, πρέπει νὰ ἀφήσωμεν εἰς τοὺς ἀπογόνους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς τσαούτην, ὅση ἀναγκαστῇ ὥστε νὰ διαφυλάξουν εἰς ἐνδεχομένην δουλείαν τὴν πίστιν τῶν Πιτέρων καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν ἀρχαίαν δόξαν», καὶ εἶτα ὤρμησε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, «ἐν ᾧ τὸ αἷμα ἔρρεε ποταμηδὸν ἐκ τῶν χειρῶν του καὶ τῶν ποδῶν», καὶ ἀπέθανεν ἡρωϊκῶς, ἐξαγνίζων τὰς ἁμαρτίας τοῦ Βυζαντίου, σπείρων εἰς τὸ μέλλον τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκδικήσεως, παρέχων εἰς τοὺς λαοὺς διδάγματα αὐτοθυσίας καὶ ἡρωϊσμοῦ.*

Ἀπὸ τὸν θάνατον αὐτὸν ἐξεπήδησεν ἡ ζωὴ· ἀπὸ τὸ χῶμα ἐποὶ ἐτάφη ὁ Παλαιολόγος ἀνέθαλεν ἡ ἐλπίς· καὶ ἡ ἐλπίς αὕτη ἔδῃ ἔσημέραι γιγαντουμένη· ἔκαμεν ὥστε νὰ πιστεύσῃ τὸ ἔθνος εἰς ἀνάστασιν, εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς πραγματώσεως τοῦ ὄνειρου τῆς Μιᾶς Ἑλλάδος.

Καὶ ἡ παράδοσις ἡ βαυκαλιζουσα τὴν μαρτυροῦσαν συνείδησιν τῶν ὑποδοῦλων ἐγιγαντώθη καὶ προχωρεῖ· ἡ πτώσις τοῦ Βυζαντίου γίνεται μῦθος· πλανῶνται πλέον τὰ ἐγχειρίδια τῆς ἱστορίας, δὲν ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ. «Μένει μαρμαρωμένος παρὰ τὴν Χρυσόπορταν, λέγει ὁ θρύλος, διὰ τῆς ὁποίας κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς Αὐτοκρατορίας εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Πέλιν οἱ νικηφόροι βασιλεῖς. Ἐκεῖ μένει μαρμαρωμένος ἕως νὰ ἐπιστῇ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου· καὶ τότε εἰς τὸ σπήλαιον θὰ κατέβῃ ὁ ἄγγελος, θὰ ξεμαρμαρώσῃ καὶ θὰ τοῦ δώσῃ πάλι στὸ χέρι τὸ παθὶ ποῦ εἶχε στῆ μάχη, καὶ θὰ σηκωθῇ ὁ Βασιλεὺς καὶ θὰ ἀπῆλθῇ εἰς τὴν Πόλιν ἀπὸ τῆ Χρυσόπορτα καὶ κυνηγῶντας μὲ τὰ ρουκιάτα τοὺς Τούρκους θὰ τοὺς διώξῃ εἰς τὴν Κόκκινη Μηλιά».

Εἶναι τὸ ἀσβεστον φῶς αἱ παραδόσεις αὐταὶ τὸ φωτίσαν τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ σκότος τῆς δουλείας. Εἶναι ἡ δύναμις ἡ γιγάντιος μὲ τὴν ὁποίαν εἰς τοὺς μακροὺς αὐτῆς χρόνους διετήρησεν ὁ Ἕλληνας ἀμόλυντον καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ῥησικεῖαν καὶ τὸν ἔθνησμον του· εἶναι ἡ κολυμβήθρα, ἡ γεμάτη ἀπὸ τὸ αἶμα τοῦ Παλαιολόγου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβαπτίσθησαν οἱ ψυχαὶ καὶ ἀνέθαλον ἐκ τῆς τέφρας τῶν ὅπως ὁ Φοῖνιξ, καὶ νεδύθησαν τὴν πορφύραν τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ ἀνεστήλωσαν τὴν σημαίαν τῆς Ἐλευθερίας.

Μὴ πλανώμεθα! Τὸ μνημόσυνον τοῦ Παλαιολόγου δὲν εἶναι ἁπλῶς νὰ συντελεσθῇ οὔτε μὲ τῶν ἀγορητῶν τὰ ἔπη τὰ πτερόεντα, οὔτε μὲ τῶν σημάντρων τὴν πένθιμον μελαγχολίαν, οὔτε ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τοὺς θρηνηδοὺς. Συντελεῖται μόνον ἐκεῖ ὅπου ἀστήθη τινάσσονται ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα, ὅπου ἀνανάται τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας καὶ πληροῖ τὰ πάντα, ὅπου τὰ φλόγες τοῦ μαρτυρίου μεταμορφοῦνται εἰς χαρμοσύνους πρὸς τὴν Πατρίδα ἐναγκαλισμούς.

Τοιοῦτον μνημόσυνον ἐπετελεῖτο τετρακόσια χρόνια, ἐν ὧσιν ἕθνος ἐστέναζεν ὑπὸ τὸν σκληρὸν ζυγόν. Ὅταν οἱ δοῦλοι Ἕλληνες ἠσθάνοντο τοὺς ὀφθαλμούς των ὑγραίνομένους εἰς τὴν γῆν τὴν ἀναπόλησιν τῆς ἐκπεσοῦσης Αὐτοκρατορίας, ὅταν

πληρώνοντες τοῦ αἵματος τὸν φόρον τὸν ἀνόσιον ἐμάχοντο ἐν τούτοις εὐφροσύνως καὶ κατὰ τῶν σπλάγγων τῆς ψυχῆς των ἐτα μεταμορφουμένων εἰς Γιαννισάρους, ὅταν ἀπέθνησκον ἐνθουσιωδῶς καὶ ἐμαρτύρουν διὰ τὴν Πατρίδα, τότε ἔψαλλον ὕμνον πράγματι πρὸς τὴν μνήμην τοῦ Παλαιολόγου, τότε ἀνεκούφιζον τὴν βαρυθυμοῦσαν ψυχὴν τοῦ ἥρωος, διότι ἐπραγματίζον τὴν διαθήκην του.

Καὶ ὅταν ὕστερα, ἀφοῦ ἐπέρασαν τὰ δέσκα χρόνια τῆς σκλαδιᾶς καὶ τῆς καταδίκης, ὁ κοιμισμένος ἀντίλαλος τῆς ἐλευθερίας ἐξύπνησε πάλιν εἰς τὰ βουνὰ καὶ τὰ ἥρωϊκὰ τραγούδια τῶν Κλεφτῶν ἐπλήρωσαν τὴν ἀτμοσφαῖραν τοῦ Μαρτυρίου, τότε ἠκούσθη πάλιν τὸ μνημόσυνον τοῦ Παλαιολόγου, ἀπὸ τὰ στόματα τῶν ὅπλων, μὲ τὴν χαρμώδη κλαγγὴν τὴν ὁποίαν ἀνέδιναν τῶν ἡρώων τὰ καρποφύλλα καὶ τὰ δαμασκιά σπαθιά. Εἰς τὸν βράχον τοῦ Ζαλόγγου ἀνέμελψαν ἢ Σουλιώτισσαι, καὶ τὸν ἐπανάλαβον εἰς τοὺς βράχους τοῦ Μεσολογγίου σὶ «Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι», τὸν ἀθάνατον ἥρωϊκὸν ὕμνον τοῦ Παλαιολόγου—τὸ πίπτειν ὑπὲρ Πατρίδος.

Μὴ πλανώμεθα! Τὸ μνημόσυνον τοῦ Παλαιολόγου δὲν ἤμπορει πλέον νὰ συντελεσθῇ μὲ τὰ ἔπη τῶν θρηνησδῶν.

Πλανᾶται τὸ πνεῦμά του ἀνὰ τὴν ἑκτασίαν τῆς παλαιᾶς Αὐτοκρατορίας του καὶ ζητεῖ ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς ἐκδίκησιν διὰ τὴν βεβήλωσιν τοῦ ἱεροῦ του καὶ περιμένει ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἀνόρθωσιν τῶν βωμῶν τῆς δόξης.

Περιμένει καὶ ὅταν ἴδῃ τὴν γαλανόλευκον νὰ κυματίζῃ εἰς τῆς Πατρίδος τοὺς θολοὺς ὀρίζοντας, ὅταν ἀκούσῃ ἀπὸ τὰ χεῖλα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὸν ὕστατον ἔρκον τῆς Νίκης ἢ τοῦ Θανάτου μέχρι τῆς πραγματώσεως τοῦ μεγαλοπρεποῦς ὀνείρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τότε θὰ αἰσθανθῇ ὅτι τελεῖται πράγματι μνημόσυνον ὑπὲρ τῆς ψυχῆς του, τότε θὰ ξεμαρμαρώσῃ καὶ θὰ μπῆ ἀπὸ τὰ Χρυσόπορτα ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Γ. Παπανδρέου

Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως

Πῆραν τὴν Πόλη, πῆραν τὴν, πῆραν τὴ Σαλονίκη,
 Πῆραν καὶ τὴν Ἁγία Σοφία, τὸ μέγα Μοναστήρι,
 Ποῦ ἔχε τριακόσια σήμαντρα κ' ἐξῆντα δυὸ καμπάνες.
 Κάθε καμπάνα καὶ παπᾶς, κάθε παπᾶς καὶ διάκος.
 Σιμὰ νὰ βγοῦν τὰ ἅγια κι' ὁ βασιλεὺς τοῦ κόσμου
 Φωνὴ τοὺς ἦρτ' ἐξ οὐρανοῦ ἀγγέλων ἀπ' τὸ στόμα·
 — «Ἀφῆστ' αὐτὴ τὴν ψαλμωδιά, νὰ χαμηλώσουν τ' ἅγια·
 Καὶ στείλτε λόγο στὴ Φραγκιά, νᾶρτουνε νὰ τὰ πιάσουν,
 Νὰ πάρουν τὸ χρυσὸ σταυρὸ καὶ τ' ἅγιο τὸ Βαγγέλιο
 Καὶ τὴν Ἁγία Τράπεζα, νὰ μὴν τὴν ἀμολύνουν».
 Σὰν τ' ἄκουσεν ἡ Δέσποινα, δακρῦζουσιν ἡ εἰκόνες·
 — «Σώπασε, Κυρὰ Δέσποινα, μὴ κλαίγῃς, μὴ δακρῦξῃς,
 Πάλε μὲ χρόνους, μὲ καιροὺς, πάλε δικὰ μας εἶναι !»

Δημῶδες

Ὁ βροχὸς καὶ τὸ κῦμα

«Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ ! τὸ κῦμ' ἀνδρειωμένο
 Λέγει ὅτι τὴν πέτρα τοῦ γιαιοῦ θολό, μελανιασμένο,
 Μέριασε, μέσ' ἰστά στήθη μου, ποῦσαν νεκρὰ καὶ κρῦα,
 Μαῦρος βορραῖα ἐφώλιασε καὶ μαύρη τρικυμία.
 Ἄφρους δὲν ἔχω γι' ἄρματα, κούφια βοή γι' ἀντάρα,
 Ἐχω ποτάμι αἵματα, μὲ θέριψε ἡ κατάρρα
 Τοῦ κόσμου ποῦ βαρέθηκε, τοῦ κόσμου ποῦπε τώρα,
 Βράχε, θὰ πέσης, ἔφθασεν ἡ φοβερὴ σου ἡ ὄρα.
 Ὅταν ἐρχόμουναι σιγά, δειλό, παραδαρμένο
 Καὶ σῶγλυφα καὶ σῶπλενα τὰ πόδια δουλωμένο,
 Περήφανα μ' ἐκύτταζες καὶ φώναζες τοῦ κόσμου
 Νὰ ἰδῇ τὴν καταφρόνεση, ποῦ πάθαινε ὁ ἀφρός μου.
 Κι' ἀντὶς ἐγὼ κρυφὰ κρυφὰ, ἐκεῖ ποῦ σ' ἐφιλοῦσα

Μέρα και νύχτα σ' ἔσκαφτα, τὴ σάρκα σου ἐδαγκοῦσα·
 Καὶ τὴν πληγὴ ποῦ σ' ἄνοιγα, τὸ λάκκο ποῦθε κάμω
 Μὲ φύκη τὸν ἐπλάκωνα, τὸν ἔκρυβα ἴστον ἄμμο.
 Σκῦψε νὰ ἰδῆς τὴ ρίζα σου ἴστῆς θάλασσας τὰ βάρη,
 Τὰ θέμελά σου τᾶφαγα, σ' ἔκαμα κουφολίθι.
 Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ ! Τοῦ δούλου τὸ ποδάρι
 Θὰ σὲ πατήσῃ ἴστο λαιμό ! . . . Ἐξῦπνησα λιοντάρη» . . .

Ὁ βράχος ἐκοιμώτουνε. Ἐστὴν καταχνιὰ κρυμμένος,
 Ἄναισθητος σοῦ φαίνεται, νεκρός, σαβανωμένος.
 Τοῦ φώτιζαν τὸ μέτωπο, σχισμένο ἀπὸ ρυτίδες,
 Τοῦ φεγγαριοῦ, ποῦταν γλωμό, μισόσβυστες ἀχτίδες.
 Ὀλόγυρά του ἐνείρατα, κατάρες ἀνεμίζουν,
 Καὶ ἴστον ἀνεμοστρόβιλο φαντάσματα ἀρμενίζουν,
 Καθὼς ἀνεμοδέρνουνε καὶ φτεροθορυβοῦνε
 Τὴ δυσωδία τοῦ νεκροῦ τὰ ὄρνια ἂν μωριστοῦνε.

Τὸ μούγκρισμα τοῦ κύματος, τὴν ἄσπλαγνη φοβέρα
 Χίλιες φορὲς τὴν ἄκουσεν ὁ βράχος ἴστον ἀέρα
 Ν' ἀντιβοᾷ τρομαχτικὰ χωρὶς κἂν νὰ ξυπνήσῃ·
 Καὶ σήμερ' ἀνατρίχιασε, λὲς θὰ λιγοψυχήσῃ.

«Κῦμα, τί θέλεις ἀπὸ μὲ καὶ τί μὲ φοβερίζεις ;
 Ποιὸς εἶσαι σὺ κ' ἐτόλμησες, ἀντὶ νὰ μὲ δροσίξῃς,
 Ἄντὶ μὲ τὸ τραγοῦδι σου τὸν ὕπνο μου νὰ εὐφραίνῃς
 Καὶ μὲ τὰ κρύα σου νερὰ τὴ φτέρνα μου νὰ πλένῃς,
 Ἐμπρὸς μου στέκεις φοβερό, μ' ἀφροὺς στεφανωμένο ;
 Ὅποιος κ' ἂν εἶσαι, μάθε το, εὐκόλα δὲν πεθαίνω».

«Βράχε, μὲ λένε Ἐκδίκησι. Μ' ἐπότισεν ὁ χρόνος
 Χολὴ καὶ καταφρόνηση. Μ' ἀνάθρεψεν ὁ πόνος.
 Ἦμουνα δάκρυ μιὰ φορά, καὶ τώρα, κύτταξέ με,
 Ἐγεῖνα θάλασσα πλατειά, πέσε, προσκύνῃσέ με.»

Ἐδῶ μέσα ἴστα σπλάχνα μου βλέπεις δὲν ἔχω φύκη,
 Σέρνω ἓνα σύγγεφο ψυχές, ἐρμιὰ καὶ καταδίκη,
 Εὐτύπησε τώρα, σὲ ζητοῦν τοῦ ἄδη μου τ' ἀχνάρια...
 Μ' ἔκαμες, ξυλοκρέββατο... Μὲ φόρτωσες κουφάρια...
 Σὲ ξένους μ' ἔρριξες γιαλοὺς... Τὸ ψυχομάχημά μου
 Τὸ περιγέλασαν πολλοὶ καὶ τὰ παθήματά μου
 Τὰ φαρμακέψανε κρυφὰ μὲ τὴν ἐλεημοσύνη.
 Μέριασε, βράχε, νὰ βιαβῶ, ἐπέρασε ἡ γαλήνη,
 Καταποτήρας εἶμ' ἐγώ, ὁ ἄσπονδος ἐχθρὸς σου,
 Γίγαντας στέκω ἐμπρὸς σου !»

Ὁ βράχος ἐβουβάθηκε. Τὸ κῦμα ἴστην ὀργή του
 Ἐκαταπόντισε μὲ μιᾶς τὸ κούφιο τὸ κορμί του.
 Χάνεται μὲς ἴστην ἄβυσσο, τρίβεται, σβύεται, λυώνει
 Σὰν νᾶταν ἀπὸ χιόνι.

Ἐπάνωθι τοῦ ἐβόγγιξε γιὰ λίγο ἀγριωμένη
 Ἡ θάλασσα κ' ἐκλείστηκε. Τώρα δὲν ἀπομένει
 Ἰτόν τόπο ποῦταν τὸ στοιχειὸ κανεὶς παρὰ τὸ κῦμα,
 Ποῦ παίζει γαλανόλευκο ἐπάνω ἀπὸ τὸ μνημα.

Ἄριστ. Βαλαωρίτης

Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τοῦ Καποδιστριαίου

(Εἰς Αἴγιαν τὴν 12 Ἰανουαρίου 1828)

«Οὐκ ἄρξω ἐγὼ· οὐκ ἄρξει ὁ υἱὸς μου ἐν ὑμῖν. Κύριος
 ἄρξει ὑμῶν. Κύριος κυβερνήσει ὑμᾶς.»¹⁾

Εἰς τοιαύτην λαμπρὰν καὶ ἐπίσημον ἡμέραν, Κυβερνήτα
 τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν ὁποίαν Σὲ ὑπῆντησε καὶ Σὲ ὑπεδέχθη
 ἡ Πατρίς, ἐν τῷ μέσῳ ἀνεκφράστου χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως, εἰς
 τὴν τοιαύτην λαοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐμήγυριν, ἐνῶ ὑψώνει φωνὰς

1) Κριτῶν § Η', 24.

εὐχαριστηρίους πρὸς τὸν Ὑψίστον διὰ τὴν τόσον ἐπιθυμητὴν καὶ εὐκταίαν ἔλευσίν Σου, ποίαν ἀγγελίαν πλέον χαρποιαὴν ἠδύνατό τις νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον ἐκ μέρους Σου, σύμφωνον τῷ ὄντι μὲ τὰ φρονήματα τῆς ψυχῆς Σου, μὲ τὰ συναισθήματα τῆς καρδίας Σου, μὲ τὰς ἐγκαρδίους εὐχὰς ἔλων τῶν ἀληθινῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὰς μεγάλας ἐλπίδας, τὰς ὁποίας ἔχουσιν εἰς Σέ! Τί ἄλλο ἠδύνατο ν' ἀναγγεῖλῃ πλέον χαρμόσυνον, κατὰλληλον μάλιστα εἰς τὰς παρούσας τῆς Πατρίδος περιστάσεις καὶ ἐχέγγυον τῆς διὰ Σοῦ ἐλπίζομένης εὐτυχίας της, παρὰ ὅ,τι ἀρχηγὸς λαοῦ ἐλευθέρου, ἐλευθέρως ἐκλεχθεὶς παρ' αὐτοῦ, καὶ ὑπέσχετο πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ ἐπροσπάθησε νὰ φέρῃ εἰς ἔκβασιν!

Ἀκούσατε λοιπὸν λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου, ἀκούσατε, σεβάσμιε Πρόεδρε καὶ Βουλευταί, ἀκούσατε πολιτικά, πολεμικά, ἔλος ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἀκούσατε. «Κύριος ἄρξει ὑμῶν· Κύριος κυβερνήσει ὑμᾶς». Δὲν θέλουσιν ἐξουσιάζει εἰς τὸ ἐξῆς ὀλέθρια πάθη, ὄχι χαμερπεὶς ἰδιοτέλειαι, ὄχι ραδιουργίαι, ὄχι αἰκείος, ἐὰν δὲν εἶναι ἄξιος, ὄχι συγγενής, ἐὰν εἶναι ἀνεπιτήδεις, ὄχι φίλος τοῦ Κυβερνήτου, ἐὰν δὲν ἔχῃ ἱκανότητα· ἀλλ' ἢ ἱερὰ δικαιοσύνη καὶ οἱ αἰώνιοι καὶ ἀμετάβλητοι νόμοι τοῦ Θεοῦ, οἱ πρὸς κυβέρνησιν ἐλευθέρου ἀνθρώπου διορισθέντες, θέλουσι κυβερνᾶ. Τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος, ἡ εὐνομία της, ἡ εὐτυχία της, ἡ δόξα της, ὁ θρίαμβός της θέλουσι διευθύνῃ καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν καὶ τοὺς σκοποὺς καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τοῦ Κυβερνήτου. «Κύριος ἄρξει ὑμῶν· Κύριος κυβερνήσει ὑμᾶς».

Ὅσοι εἶδατε τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς σας πυρποληθεῖσαν καὶ καταστραφεῖσαν, τοὺς γεννήτοράς σας σφαγέντας ἔμπροσθέν σας, τὰ φίλτατά σας ἀπὸ τὰς ἀγκάλας ἀρπαγέντα καὶ αἰχμαλωτισθέντα, ὅσοι ἐγεῖνατε θύματα τῆς παρανομίας καὶ τῆς ἀναρχίας τῶν ἰδίων ἀδελφῶν σας, ἀκούσατε καὶ χαίρετε. Χαίρετε, διότι παύουσιν εἰς τὸ ἐξῆς τὰ δεινὰ μας· διότι θέλομεν ἰδῆ τὴν δικαιοσύνην ἰσχύουσαν, τοὺς νόμους ἐνεργουμένους, τὴν κακίαν τιμωρομένην, τὴν ἀρετὴν βραβευσμένην καὶ ἐν γένει:

τὴν Πατρίδα εὐνομουμένην καὶ εὐδαιμονοῦσαν εἰς τὰ ἔσω, τροπαιοῦχον καὶ θριαμβεύουσαν εἰς τὰ ἔξω, τὴν πίστιν ὄχι πενθοῦσαν, ἀλλὰ λαμπροφροοῦσαν καὶ χαίρουσαν.

Χαῖρε καὶ Σὺ, Κυβερνήτα τῆς Ἑλλάδος, διότι μετὰ τοσοῦτον πολυχρόνιον ἀποδημίαν, ἐπιστρέφεις εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα, τὴν βλέπεις, τὴν χαίρετ᾽ ὄχι πλέον δούλην καὶ στενάζουσαν ὑπὸ τὸν ζυγόν, ἀλλ' ἐλευθέραν, ἀλλὰ δεχομένην Σε Κυβερνήτην καὶ περιμένουσαν νὰ Σὲ ἴδῃ νὰ δηγήσῃς τὰ τέκνα τῆς εἰς τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν καὶ εἰς τὴν ἀληθινὴν δόξαν. Ζῆθι! ἀλλ' ἔχων ἱερὸν ἔμβλημα· «Ὁ Θεὸς καὶ ἡ δικαιοσύνη κυβερνήσουσι τὴν Ἑλλάδα». Ζῆθι! ἀλλὰ κυβερνῶν οὕτως ὥστε νὰ αἰσθανθῇ ἡ Πατρίς, νὰ καταλάβωμεν καὶ ἡμεῖς, νὰ ἐπαναλάβῃ ἡ ἀδέκαστος ἱστορία, ν' ἀντηχήσωσιν ἔλοι οἱ αἰῶνες, ὅτι οὐ Σὺ, οὐδὲ ὁ υἱὸς Σου, οὐδὲ ὁ οἰκεῖός Σου, οὐδὲ ὁ φίλος Σου, οὐδὲ πνεῦμα φατρίας, ἀλλ' ἀληθῶς αὐτὸς ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ τὸ δίκαιον, αὐτοὶ τῆς Ἑλλάδος οἱ θεσμοὶ κυβερνῶσι τὴν Ἑλλάδα διὰ Σοῦ . . . .

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃς δὲ τὸν ὑψηλὸν τοῦτον σκοπὸν, ἄκουσον τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀπὸ ἀνθρώπου, ὅστις δὲν ἔχει καμμίαν πρόφασιν νὰ Σὲ εἴπῃ ψεῦδος.

Ἀφοῦ ἀποβλέψῃς πρῶτον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις κυβερνᾷ τὰ σύμπαντα, ἀφοῦ στοχασθῇς ὅσα ἢ μετ' ἐπιμελείας ἔρευνα τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μάλιστα τοῦ Ἑλληνος, ὅσα ἢ ἀκριβοῦς παρατήρησις τῆς ἱστορίας τῶν ἐλευθέρων ἐθνῶν· ἢ ἀρχή, ἢ πρόδοτος, ἢ ἀκμὴ καὶ ἢ παρακμὴ των, τὰ αἷτια τῆς ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας των, τῆς δόξης ἢ ἀδοξίας των, τῆς κακοδαιμονίας ἢ εὐδαιμονίας των, ὅσα τέλος αἱ βαθεῖαι πολιτικαὶ Σου γνώσεις Σὲ ὑπαγορεύουσιν· ἀφοῦ συλλογισθῇς ἔλα τὰ ἀναγκαῖα μέσα, τὰ ὅποια πρέπει νὰ βάλῃς εἰς πρᾶξιν διὰ τὴν καλὴν ἔκβασιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐγχειρήματος, ἐνθυμοῦ προσέτι ὅτι, ἂν στρίψῃς ὀλίγον μόνον τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, βλέπεις τὴν γῆν τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Ἀριστείδου, ἐὰν πρὸς ἐκεῖνο, τὴν γῆν τοῦ Λυ-

κούργου καὶ τοῦ Λεωνίδου, ὅτι εὐρίσκεσαι εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἠφανίσθησαν ὅλοι τοῦ μεγαλυτέρου τυράννου τοῦ κόσμου αἱ δυνάμεις, ἐτάφησαν ὅλοι τῆς τυραννίας αἱ ἐλπίδες, καὶ ἐστερεώθη ἡ φαεινὴ, ἡ λαμπρὰ τῆς ἐλευθερίας κρηπίς, εἰς τὴν ὁποίαν, ὅποιον ἔθνος θέλει, ἀναδαίνει καὶ μένει ἐλεύθερον· ὅτι τὸ ἔδαφος, τὸ ὁποῖον πατεῖς, εἶναι ἐρείπια ἐπισήμου καὶ ἐλευθέρας πόλεως τῆς Ἑλλάδος· αὐτὴ, τὴν ὁποίαν πῶρα βλέπεις, ἀνηγέρθη παραδόξως ἀπὸ τὴν τέφραν τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πυρποληθεισῶν πόλεων, ὁ λαός, ὅστις Σὲ περικυκλῶνει, ἔμεινεν ἄπολις καὶ ἄδικος δι' αὐτήν.

Ἐνθυμοῦ ὅτι, ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, ὄλων τῶν ἀνθρώπων, ὄλων τῶν αἰῶνων, αὐτῆς τῆς συνειδήσεώς Σου, ἀνεδέχθης νὰ κυβερνήσης τοὺς ἀδελφούς Σου, τὸ ἔθνος Σου, ἔθνος, τὸ ὁποῖον πρῶτον ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους ὅτι ἔχουσι δικαιώματα, καὶ πρῶτον ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ζῶσιν ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς· τὸ ὁποῖον εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐλευθέρας κυβερνήσεώς του, ἐγέννησε τοὺς μεγαλυτέρους ἄνδρας ὄλου τοῦ κόσμου, καὶ τὸ ὁποῖον ὄλας τὰς δυστυχίας καὶ συμφορὰς ἠμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ, ὄχι ὄμως καὶ νὰ μένῃ διὰ παντὸς δεδουλωμένον. Φέρε πάντοτε κατὰ νοῦν, ὅτι πρὸ ὀλίγων ἡδῆ ἐτῶν ἐσύνητριψε τὰς ἀλύσεις, μὲ τὰς ὁποίας ἦτο δεμένον, καὶ ἐτίναξε τὸν βαρύντατον τῆς δουλείας ζυγόν· ὅτι ἀπεφάσισεν ἢ νὰ ζήσῃ αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον, ἢ νὰ ταφῇ ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς ἐπισημοτέρας διὰ τὴν ἐλευθερίαν γῆς τοῦ κόσμου· ὅτι διὰ νὰ τὴν ἀναλάβῃ πάλιν, εἶδε τοὺς ἱερεῖς τῆς ἱερᾶς θρησκείας τοῦ κρεμαμένους καὶ συρομένους εἰς τὴν γῆν ὡς καταδίκους, τὸ Βυζάντιον, τὴν Σμύρνην, πολλὰς τῆς Ἀσίας, τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν περὶ αὐτὰς νήσων χώρας βαμμένας μὲ τὸ αἷμα τῶν τέκνων του, τὰς Κυδωνίας πρῶτην τῶν Ἑλληνίδων πόλεων θῦμα γενομένην τῆς μανίας τῶν τυράννων, πυρποληθείσας καὶ καταστραφείσας. Ἀπὸ τὴν Θράκην ἕως εἰς τὴν Ἠπειρον, καὶ ἀπὸ τὴν Ἠπειρον ἕως εἰς τὸ ἔσχατον τῆς Πελοποννήσου ἀκρωτήριον, τὰς ἐπισημοτέρας πόλεις καὶ κωμοπόλεις του κατηδαφισμένας καὶ

ἐρημωμένους· ὅτι μὲ ὄλας τὰς τάλαιπωρίας, μὲ ὄλας τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς πολυειδεῖς ἐναντιώσεις, μὲ ὄλην τὴν φρίκην, τὴν ὁποῖαν ἐμπνέουσιν αἱ τρομεραὶ σκηναὶ τῶν πυρπολήσεων, τῶν ἀναστατώσεων, τοῦ ἀνδραποδισμοῦ, τῶν σφαγῶν, ἐθριάμβευσε καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν· καὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν τοῦ στρατιωτικοῦ καὶ ναυτικοῦ του ἔσεισεν ἐκ θεμελίων τὸν θρόνον τοῦ Σουλτάνου, καί, τὸ θαυμασιώτερον, ὅτι ἐν τῇ μέσῳ τῶν φλογῶν καὶ τοῦ ἐχθρικοῦ σιδήρου, τοῦ κρότου τῶν ὄπλων καὶ τῆς συγκρούσεως τῶν παθῶν ἐσυλλογίσθη καὶ ἐδυνήθη νὰ συντάξῃ Πολιτικὸν Σύνταγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἠθέλησε νὰ πολιτευῆται καὶ τὸ ὁποῖον μὲ τὸ αἷμά του ἀπεφάσισε νὰ υπερασπίζηται.

Ἐχε λοιπὸν πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ὅσον αἱ συμφοραὶ του εἶναι δειναί, αἱ πληγαὶ του δυσίατοι, ὁ κίνδυνος προφανής, ὅσον ἢ διὰ τὴν ἐκλογὴν Σου χαρὰ μας, ἢ διὰ τὴν ἔλευσίν Σου ἀγαλλίασίς μας, αἱ εἰς Σὲ ἐλπίδες μας ὑπάρχουσι μεγάλαι, τόσοσιν μεγαλυτέρας προσοχῆς καὶ προφυλακῆς εἶναι χρεία, μὴν εὐρη χῶραν εἰς τὴν ψυχὴν Σου, εἰς τὴν καρδίαν Σου, εἰς τὰς πράξεις Σου, εἰς τὰς ἐκλογάς, τὰς ὁποίας μέλλεις νὰ κάμῃς τῶν διαφόρων ὑπουργῶν Σου, καμμία ἀπὸ τὰς ὀλεθρίους ἐκεῖνας ἀφορμάς, διὰ τὰς ὁποίας ἐκινδύνευσεν νὰ ματαιωθῶσι βέβαια ὄλαι αἱ θυσίαι, ὄλοι οἱ ἀγῶνες, ὄλα τὰ αἵματα, τὰ ὁποῖα ἐχύθησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους μας, ἐάν Μεγάλαι καὶ Σεβασταὶ Δυνάμεις δὲν τὸ εὐσπλαγχνίζοντο καὶ δὲν τὸ ἐλάμβανον ὑπὸ τὴν ἰδίαν προστασίαν καὶ υπεράσπισιν. Μὴ συγχωρήσης εἰς κανένα νὰ πράξῃ μηδὲ τὸ παραμικρόν, ἀπὸ ὅσα ἔκαμαν νὰ κινδυνεύῃ νὰ σπαραχθῇ ἡ Ἑλλάς, καὶ ἐν τῇ μέσῳ τῶν ὑπὲρ αὐτῆς θριάμβων αὐτῶν τῶν Σεβαστῶν Μεγάλων Δυνάμεων.

Ἐνθυμοῦ τελευταῖον, ὅτι ὄλη ἢ Ἐυρώπη, ὄλος ὁ κόσμος, ὄλοι οἱ φίλοι τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀνθρωπότητος, αὐτὴ ἐκείνη ἢ Ἑλλάς διευθύνουσι πρὸς Σὲ τὰ ὄμματά, ὡς εἰς τὸ ὄραιότερον, τὸ λαμπρότερον καὶ ἐνδοξότερον στάδιον κατὰ τῆς βαρ-

δαρότητας καὶ τῆς ἀνομίας πρωταγωνιζόμενον. Ἐὰν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐνθυμούμενος κατορθώσῃς, ὥστε νὰ παύσῃς αἱ διχόνοιαι, νὰ διαλυθῶσιν αἱ φατρίαι, νὰ ἐνεργῶνται καὶ νὰ ἰσχύωσιν οἱ νόμοι, νὰ ἀσφαλισθῇ ἐκάστου ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ, ἡ ἰδιοκτησία· ἐὰν ἐμπνεύσῃς τὴν ὁμόνοιαν, τὴν συμφωνίαν καὶ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην· ἐὰν ὀδηγήσῃς τοὺς πολιτικούς της εἰς τὰ ἀληθινὰ αὐτῆς συμφέροντα καὶ τοὺς πολεμικούς της εἰς τὴν ἀληθινὴν αὐτῆς δόξαν· ἐὰν κάμῃς ὥστε νὰ εὐδαιμονῇ ἐσωτερικῶς εὐνομούμενη καὶ νὰ θριαμβεύσῃ τὰ ἔπλα της κατὰ τοῦ ἀσπόνδου ἐχθροῦ της, νὰ μὲνῃ ἀσάλευτος καὶ ἀκλόνητος ἢ ἀνεξαρτησία της, ἄθικτος ἢ αὐτονομία της, ὦ, ποῖα δόξα τότε, ἀλλὰ τότε καὶ μόνον, Σὲ περιμένει! ποῖοι στέφανοι Σοῦ ἐτοιμάζονται! ποῖοι αἰῶνες θέλουσι παραλάβει τὸ ὄνομά Σου!...

Ἐὰν ἄνθρωπος δὲν ἀνεδέχθη ἀκόμη κυβέρνησιν ἔθνος μὲ ὁποίας καὶ εἰς ὁποίας περιστάσεις ἀναδέχεται· Σὺ τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἔθνος Σου, ἤξευρε ὅτι καὶ ἄνθρωπος δὲν ἐδοξάσθη ἀκόμη, ὡς Σὺ μέλλεις νὰ δοξασθῇς, ἐὰν κατορθώσῃς τὸ μέγα τοῦτο κατόρθωμα...

Ἄλλ' ὦ Κυβερνήτα τοῦ παντός! Σὲ ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας ἐπικαλούμεθα! διαφύλαξε τὸν Κυβερνήτην ἡμῶν καθαρὸν ἀπὸ τὸ ὀλέθριον τῶν φατριῶν μίασμα! φώτισέ τον νὰ μάθῃ ἔλας τὰς ἀληθινὰς τῶν μεγάλων δυστυχῶν καὶ συμφορῶν μας αἰτίας καὶ νὰ τὰς ἐξαλείψῃ· νὰ γνωρίσῃ ἔλας τὰς πληγὰς μας καὶ νὰ τὰς θεραπεύσῃ· νὰ μὴν ἀπατάται ἀπὸ τοὺς λόγους, μὴδὲ ἀπὸ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ νὰ ἐρευνᾷ καὶ τοὺς σκοπούς, καὶ τὰ ἔργα, καὶ τὴν ἱκανότητα ἄλων ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους μέλλει νὰ ἐμπιστευθῇ τὰ ἱερὰ τῆς πατρίδος ὑποργήματα· ἐνίσχυσέ τον νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν ἔλα, ἔσα εἰς τὴν εὐνομίαν καὶ τὴν ἀληθινὴν αὐτῆς εὐδαιμονίαν συντείνουσιν. Ἀξίωσε δὲ καὶ ἡμᾶς νὰ ἰδῶμεν τελευταῖον τὰς τόσον ἐπιθυμητὰς καὶ εὐχταίας ἡμέρας τῆς δικαίας καὶ ἀληθινῆς κυβερνήσεως, τὴν πατρίδα ἀληθῶς ἐλευθέραν, αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον, καὶ νὰ καυ-

χώμεθα, ὅτι οὐχὶ πάθος χαμερπές, οὐδὲ ἰδιοτέλεια, οὐδὲ πνεῦμα φατρίας, ἀλλ' αὐτὸ τὸ δίκαιον, αὐτὸ τῆς Ἑλλάδος τὸ Πολιτικὸν Σύνταγμα, αὐτὸς Σὺ κυβερνᾷς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ αὐτῆς Κυβερνήτου. Γένοιτο !

Θεόφιλος Καΐρης.

-4-

Σύντομος ἱστορικὴ ἔκθεσις

περὶ τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας

Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων (29 Μαΐου 1453) ἀνέκοιπεν, ὡς ἡτθ' ἐπόμενον, παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει τὴν παραγωγὴν φιλολογικῶν ἔργων. Ὑπὸ τὸν βαρὺν ζυγὸν τῆς δουλείας οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων ἢ κατέφυγον εἰς τὴν Εὐρώπην ἢ παρέμειναν δυναστευόμενοι εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος.

Οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων λογίων κατέφυγον εἰς τὴν Ἰταλίαν κυρίως, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν ὡς πατρώους θεοὺς τὰ συγγράμματα τῶν ἐνδόξων προγόνων. Εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀφ' ἑνὸς διδάσκοντες εἰς δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ μαθήματα, ἀφ' ἑτέρου ἐκδίδοντες ἢ μεταφράζοντες τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, διέδιδον τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ πολὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν καλουμένην Ἀναγέννησιν ἐν τῇ Δύσει τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν.

Ἐπιφανέστατοι τῶν λογίων τούτων ἀπέβησαν ὀλίγον μὲν πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναχωρήσαντες ὁ Λεόντιος Πιλάτος, ὁ Μανουὴλ καὶ ὁ Ἰωάννης Χρυσολωρᾶς, ὁ

Θεόδωρος Γαζής, ὁ Γεώργιος Τραπεζούντιος, ὁ Βήσσαριών και ἄλλοι· μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος, ὁ Δημήτριος Χαλκοκονδύλης, ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Ἰανὸς Λάσκαρις, ὁ Μᾶρκος Μουσοῦρος καὶ ἄλλοι. Οὗτοι καὶ διὰ τῶν συγγραφῶν καὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν ἀπέδειξαν ὅτι οὐδέποτε ἔλησμόνησαν τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα.

Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι ἡ πνευματικὴ κίνησις δὲν εἶχεν ὀλοσχερῶς νεκρωθῆ. — Εἰς τρεῖς κυρίως κύκλους δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

1ον—τὸν Κρητικὸν κύκλον

2ον—τὸν Ἑπτανησιακὸν κύκλον κυρίως

καὶ 3ον—τὸν κύκλον τῶν δημοτικῶν ᾠσμάτων

Λαμπρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀκμὴ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἀπὸ τοῦ ΠΕ' μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ὁ βαρβαρικὸς ζυγὸς τῶν Τούρκων μόλις κατὰ τὸ 1669 τελικῶς ἐπεβλήθη διὰ τῆς ἀλώσεως τοῦ Χάνδακος (τοῦ νῦν Ἡρακλείου). Τὰ πνευματικὰ προϊόντα τῶν Κρητῶν τῆς περιόδου ταύτης κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν καὶ τὴν μίμησιν ἔργων τῆς Δύσεως, ἰδίᾳ ἰταλικῶν, σὺν τῷ χρόνῳ δ' ὅμως ὑπὸ μορφὴν πρωτοτυπωτέραν καὶ ἑλληνικωτέραν, διεγείρουσι καὶ σήμερον ἔτι τὸν θαυμασμόν.

Τὰ κυριώτερα ἔργα τῆς Κρητικῆς περιόδου εἶναι· ὁ «Ἐρωτόκριτος», μέγα ἐπικολυρικὸν ποίημα, ἔξ 11.000 περίπου στίχων. Τὸ ποίημα τοῦτο, ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Βιτζέντζον Κορνᾶρον καὶ συνταχθὲν πιθανῶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰῶνος, διεδόθη εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνισμόν καὶ ἐγένετο προσφιλὲς ἀνάγνωσμα καὶ ἀκρόαμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ εἶναι δημοφιλὲς ἀκόμη μέχρι τῆς σήμερον. Τὸ ὅλον ποίημα διαιρεῖται εἰς 5 μέρη, μὲ πολλὴν δραματικὴν πλοκὴν καὶ τέχνην, ἡ γλῶσσά του εἶναι ἡ ὁμαλὴ ὠμιλημένη τοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος, θανμάσαι δὲ αἱ περιγραφαὶ τῶν γαλλωνῶν τῆς φυ-

σεως, αἱ λαμπραὶ παρομοιώσεις, ἡ εὐγένεια τῶν ἡρώων του, ἡ θερμὴ ἐξύμνησις τῆς ἀνδρείας, τῆς φιλοπατρίας καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν.

Ἐτερον λαμπρὸν ἔργον εἶναι ἡ τραγωδία τοῦ Γεωργίου Χορτάτζη «Ἐρωφίλη», ἔνθα, παρ' ὅλην τὴν ἐπίδρασιν ἰταλικῶν ἔργων, διαλάμπει ἡ δραματικὴ τέχνη καὶ τὸ ὕψος τῶν ποιητικῶν εἰκόνων.

Ἀναφέρομεν τέλος τὸ δημοφιλὲς εἰς παλαιότερους χρόνους ποίημα: «Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ» καὶ τὸ χαριέστατον εἰδύλλιον τοῦ Νικολάου Δριμυτικοῦ «Ἡ Εὐμορφη Βοσκοπούλα» (1627).

Μετὰ τὸν Κρητικὸν τοῦτον κύκλον τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, ἔχομεν τὸν Ἑπτανησιακὸν κυρίως, ἀλλὰ συνάμα καὶ ὅλης τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Σὺν τῷ χρόνῳ, παρ' ὅλην τὴν ἐπαχθὴ δουλείαν, πνευματικὴ κίνησις παρετηρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα· σχολεῖα ἠνοίχθησαν πανταχοῦ, διδάσκαλοι ἐνθουσιώδεις καὶ σοφοὶ ἐδίδασκον τὴν Ἑλληνίδα νεότητα, διδακτικὰ ἔγχειρίδια ἐξεδόθησαν, βιβλία θεολογικὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς ἐκκλησίας ἔριδας καὶ τέλος πραγματεῖαι γλωσσικαὶ — διότι ἀπὸ τῶν μέσων κυρίως τοῦ 18ου αἰῶνος οἱ Ἕλληνες λόγιοι διηρέθησαν εἰς δύο γλωσσικὰ στρατόπεδα· εἰς τοὺς ὑπερμάχους τῆς ἀρχαῖζουσῆς γλώσσης καὶ εἰς τοὺς ὑποστηρίζοντας τὴν λαλουμένην ὑπὸ τοῦ λαοῦ παραλλήλως δὲ προέβλεε τρίτη δμὰς λογίων, κηρυχθεῖσα συμβιβαστικῶς ὑπὲρ ἀναμίκτου ἰδιώματος.

Τοῦ κύκλου τούτου ἀξιολογώτεροι ἀντιπρόσωποι ὑπῆρξαν ὁ Ἡλίας Μηνιάτης (1669—1714) ἐκ Κεφαλληνίας, μαθητῆς τοῦ ὀνομαστοῦ Κρητὸς ἐκκλησιαστικοῦ ρήτορος Φραγγίσκου Σκούφου, γεννηθέντος κατὰ τὸ 1639 καὶ ἀποθανόντος περὶ τὸ 1710. Ὁ Ἡλίας Μηνιάτης εἶχεν ἐφαμίλλως μὲ τὸν διδάσκαλόν του θαυμαστήν εὐγλωττίαν καὶ φλογερὰν φιλοπατρίαν.

Ἄλλοι μεγάλοι Ἑπτανήσιοι πεζογράφοι ὑπῆρξαν ἐπίσης ὁ Κεφαλὴν Δαμωδός, ὁ Κερκυραῖος Νικηφόρος Θεοτόκης (1736—1800), ἐκδόσας πλείστα θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ συγγράμματα, καὶ ὁ ἐπίσης Κερκυραῖος Εὐγένιος Βούλγαρης (1716—1806), ἀνὴρ πολυμαθέστατος καὶ φιλοπονώτατος.

Ἄλλ' ὅμως ἐξέγουσαν θέσιν κατέχει εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἑλληνικῶν γραμιμάτων ὁ Χῖος Ἀδαμάντιος Κοραῆς (1748—1833). Οὗτος διὰ τῶν πολλῶν καὶ σοφῶν συγγραμμάτων του, γεγραμμένων εἰς γλῶσσαν οὐχὶ ὑπεράγαν ἀρχαίζουσαν, οἷα ἦτο ἢ τοῦ Βουλγάρεως, ἀλλ' εἰς γλῶσσαν ἀπλήν, προσιτὴν εἰς τὸν λαόν, ἠδυνήθη νὰ γίνῃ ὁ ἀληθὴς Διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ εἰς ἓκ τῶν κυριωτάτων πρωτεργατῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀναγεννήσεως.

Ὁ τρίτος κύκλος περιλαμβάνει τὰ πνευματικὰ προϊόντα τῆς δημοτικῆς Μούσης. Ὁ λαὸς πολὺ πρὸ τῶν χρόνων τῆς δουλείας εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐκφράζῃ εἰς τὰ δημοτικὰ του τραγούδια τὰ ποικίλα συναισθήματα τῆς ψυχῆς του. Τοιαῦτα ἔσματα ὑπῆρξαν τὰ τοῦ Ἀκριτικοῦ λεγομένου κύκλου, ἅτινα, ποιηθέντα κατὰ τὸν Ι' μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ μέχρι τοῦ νῦν φερόμενα εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς ποικιλοτάτας παραλλαγάς, ἐξυμνοῦσι τὰς διαφορὰς περιπετείας καὶ ἀνδραγαθίας τοῦ μυθικοῦ ἥρωος πολεμιστοῦ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας Ἑλλάδος. Ὁ Διγενῆς Ἀκρίτας, ὡς παρουσιάζεται εἰς τὴν δημώδη ποίησιν, δὲν εἶναι βεβαίως πρόσωπον ἱστορικόν, ἀλλὰ συνολικὴ ἐκπροσώπησις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τοῦ ἀδιακόπως καὶ ἡρωϊκῶς μαχομένου κατὰ τῶν βαρβάρων.

Ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ Μοῦσα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐξέφρασε μὲ ἀνυπέρβλητον συντομίαν καὶ ἀπλότητα, μὲ δραματικὴν ἐνάργειαν καὶ μὲ βαθύτατον αἴσθημα τοὺς μυχίους πόθους τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους—τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα, τὸ μῖσος

πρὸς τοὺς τυράννους, τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, πρὸς τὴν φύσιν καὶ πρὸς τὴν ζωὴν.

Τὰ δημοτικὰ τραγούδια, ψαλλόμενα ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐξύψουν τὸ φρόνημά του καὶ ἐνεδυνάμουν τὴν ψυχὴν του, διότι οἱ Ἕλληνες ἐπανεύρισκον ἐν αὐτοῖς ἀγνά καὶ ἀκέραια τὰ ἰδανικὰ τῆς φυλῆς.

Ἐπὶ τῶν δημοτικῶν μας τούτων ἁσμάτων βασιζομένη ἡ νεοελληνικὴ Μοῦσα παρήγαγεν ὅπῃ τοῦ Ρήγα Φεραίου, Ἰ. Βηλαρά, Ἀθανασίου Χρηστοπούλου καὶ Διονυσίου Σολωμοῦ καὶ ἐφεξῆς τὰ κάλλιστα ποιητικὰ ἄνθη τοῦ νεοελληνικοῦ Παρνασσοῦ.

Παραλλήλως πρὸς τὴν ποίησιν καὶ κατὰ τὰς δύο διαφοροὺς γλωσσικὰς ἀντιλήψεις ἀνεπτύχθη ἡ εἰς πεζὸν δημιουργικὴ λογοτεχνία, ἰδίως τὸ διήγημα, ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ ἐλευθέρου Κράτους, προοδευτικῶς καὶ πρωτοτύπως ἐξελιχθεῖσα κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν.

Ἀπὸ τὸν Ἀκριτικὸν κύκλον

Ὁ κήπος τοῦ Ἀκρίτα

Πρὸς θαυμαστὸν τινα λοιπὸν λειμῶνα προσελθόντες,
ἐκεῖ τὴν τένταν ἔστησα καὶ τὴν ἰδίαν κλίνην
κύκλωθεν ταύτης ἐμβαλὼν φυτῶν παντοίων εἶδη...

Τὸ ἔδαφος μὲ τάνθηα ἦτον δὲ στολισμένον,
τόπον χαρούμενον καλὸν καὶ στολισμένον εἶχον,
ρόδα, τριαντάφυλλα πολλά, κόκκινα, μυρωδάτα,
δένδρα πυκνότατα πολλά, ὑψίκομα, μεγάλα·
ἦσαν λαμπροὶ οἱ κλάδοι τους, καλῶς περιπλεγμένοι·
ἡ εὐωδία τῶν καρπῶν ὠμοίαζε τοῖς ἄνθοις,
τὰ δένδρα ἐπενδύοντο ὁμοῦ μετὰ κλημάτων,
ἀναβλαστάνουσιν ὁμοῦ κλήματα μὲ τὰ δένδρα,

καὶ ἄνθη ὠραιότατα ἦσαν ἴσθιν γῆν ἀπάνω,
 κισσὸς ἀνάθαλλε γλωρὸς, τριαντάφυλλα καὶ κοντζάδες,¹⁾
 κρύο νερόν τε ἔτρεχε ἴσθιν μέσην τοῦ λειμῶνος,
 καὶ πανταχοῦ διέτρεχε ἴσθιν ἰκίω τε τῷ τόπῳ·
 χαράδραις ἦσαν ἀνοικταὶ εἰς τὴν πηγὴν ἐκείνην,
 καθρέπτῃς ἦτον τὸ νερόν ἴσθιν δένδρα τε καὶ ἄνθη,
 τὰ πάντα, ὅλα ἴφαινοντο ὅσα ἄνθη τε καὶ δένδρα.
 Καὶ τὰ πουλιὰ τοῦ ἰκάθοντο ἀπάνω εἰς τοὺς κλάδους
 ἐκηλαδοῦσαν τὴν αὐγὴν καὶ ἀγάλλετο ἡ ψυχὴ μου.
 Ἦσαν ὀρνέων γένη ἰκανά, τοῦ ἔβοσκον εἰς δάσος,
 ἦσαν παγώνια ἡμερα καὶ ψιττακοὶ καὶ κύκνοι,
 οἱ ψιττακοὶ ἐκρέμοντο ἐπὶ τοῖς κλώνοις τότε,
 οἱ κύκνοι τε ἐβόσκοντο εἰς τὰ νερά τῆς βρύσης,
 καὶ τὰ παγώνια ἔξάπλωναν τὰς πτέρυγας εἰς τὴν ἄνθη,
 ἀντέλαμπον αἱ πτέρυγες ταῖς τῶν ἀνθέων χροαῖς,
 τὰ δὲ ἐπίλοιπα πουλιὰ ἐπέτοντο τοῖς κλάδοις,
 (ἔπαιζον καὶ ἐπέτοντο ἐπάνω εἰς τοὺς κλάδους)
 καὶ λιγυρῶς ἐπάδουσαι ὑπὲρ Σειρήνων μέλη,
 καὶ τὰ παγώνια ἀγάλλοντο τῇ τῶν πτερῶν κοσμήσει.

Ἡ ἀμαζῶν Μαξιμῶ

Καὶ ὅταν ἡμέρα γέλασε καὶ ἥλιος ἐφάνη
 καὶ τοῦ ἡλίου λάμπαντος ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας
 καὶ τότε μόνη ἡ Μαξιμῶ ἐφάνη εἰς τὸν κάμπον
 ἵππον ἐκαβαλλίκευεν ἄσπρον ὡσάν χιόνιν,
 τὰ τέσσαρα ὀνύχια τοῦ δηλωθέντος ἵπου
 βαμμένα ὅλα ἦσασιν κίτρινα μὲ τὸν κρόκον.
 Λωρίον²⁾ θανμαστότατον καὶ κατωχρωμένον,

1) μπουμπούκια.

2) θώραξ.

ἄπάνω ἑστὸ λωρίκιον¹⁾ λαμπρὸν ἐφόρει ροῦχον
 πολῦτιμον καὶ θαυμαστὸν διὰ λιθομαργάρων·
 ἐν τῇ χειρὶ ἐβάσταζε πολλὰ λαμπρὸν κοντάρι,
 κοντάρι ἀραβίτικον, βένετον,²⁾ χρυσωμένον,
 σπαθίον εἰς τὴν μέσην της, ἀρτάχιν³⁾ εἰς τὴν σέλλαν,
 σκουτάρι⁴⁾ ἐκράτει ἀργυρὸν, γύρωθεν χρυσωμένον,
 ὅστιν μέσην εἶχαν λέοντα ὀλόχουσον ἐκ λίθου
 καὶ διὰ τάχους ἤρχετο διὰ τὰ πολεμήσια.

Τὸ ψυχορρίγημα τοῦ Ἀκρίτα

Ἐκεῖνος ἀναστέναξε καὶ ἔκλαιε ὅστιν κλίνην
 μὲ θρήνους καὶ μὲ δάκρυα πικρὰ φαρμακωμένα,
 ὅπου ῥαίσθητιν ἢ καρδιά, καὶ θάμπωσε τὸ φῶς του,
 καὶ ἀτόνησεν ἡ δύναμις ἐκείνη ἢ μεγάλη,
 ὅπου ἐνίκα δυνατοὺς καὶ ξέσχιζε λεοντόρια,
 καὶ ἄρκτους ἐδιέφθειρε ἐμοῦ καὶ λεοπάροδους·
 τὰ πάντα ὅλα ᾤχοντο ὡς κορνιοκτόν⁵⁾ ἀέρος,
 ὁ δυνατὸς καὶ ἰσχυρὸς Βασίλειος Ἀκρίτας.

Ὁ θάνατος τὸν πολεμᾶ εἰς τὸ παλάτι μέσα,
 Ἀκρίτας τὸν ἐγνώρισεν καὶ ξεφωνεῖ καὶ λέγει :
 « ὦ πάντερον Βασίλειε, ὁ θάνατός σου ἤλθεν,
 καὶ τὸ λοιπὸν ἀπὸ τοῦ νῦν ὄπλα οὐδὲν ἔχεις,
 ἀνδρεία ποῦ σου ἀπειρος, ἀνείκαστος ἢ τόλμη,
 ποῦ δυναστεία ἢ πολλή, ποῦ ἢ τοῦ πλοῦτου δόξα ;
 ἄρτι οὐδεὶς εἰς θάνατον δύναται βοηθῆσαι,
 αἱ χεῖρες γὰρ ἐλύθησαν, τὰ ἄθλα οὐ ποιοῦσαι,

1) θώρακα.

2) κυανοῖν.

3) ξίφος μέγα.

4) ἀσπίδα.

5) κορνιοτόν.

οἱ πόδες ἐδεσμεύθησαν οἱ τὰς ὁδοὺς κρατοῦντες,
ὀλίγον δὲ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος ἐκφεύγει
καὶ τάφος σὲ τὸν δυνατὸν μέσα νὰ κλείσῃ θέλει».

Ὁ θάνατος τοῦ Ἀκρίτα

Τρίτ' ἐγεννήθη ὁ Διγενῆς, Τρίτῃ θὲ νὰ πεθάνῃ·
Στέλνει, φέρνει τοὺς φίλους του, ὅλους τοὺς ἀντρειωμένους.
Νᾶρθ' ὁ Μηνᾶς, ὁ Μαυραῖλῆς κι' αὐτὸς ὁ γυιὸς τοῦ Δράκου.
Καὶ πῆγαν καὶ τὸν ἠῦρανε 'στὸν κάμπο ξαπλωμένο·
βογγάει τρέμουν τὰ βουνά, βογγάει τρέμουν οἱ κάμποι.
— Σὰν τί νὰ σ' ἠῦρε, Διγενῆ, καὶ θέλεις νὰ πεθάνῃς ;
— Ὀγδόντα χρόνους ἔζησα εἰς τὸν ἀπάνω κόσμο,
κανένα δὲ βοθήθηκα ἀπ' τοὺς ἀντρειωμένους,
τῶρ' εἶδα ἓνα ξυπόλυτο καὶ λαμπροφορεμένο·
φορεῖ τοῦ ἥλιου τὰ μαλλιά, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια·
μὲ κράζει νὰ παλέψωμε 'στὰ μαρμαρένια ἁλώνια·
κι' ὅποιος νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δυό, νὰ παίρῃ τὴν ψυχὴ του.
Καὶ πῆγαν καὶ παλέψανε 'στὰ μαρμαρένια ἁλώνια·
κι' ὅθε χτυπάει ὁ Διγενῆς, τὸ αἶμ' ἀδλάκι κάνει·
κι' ὅθε χτυπάει ὁ Χάροντας, τὸ αἶμα τάφο· κάνει !

Δημῶδες

Ὁ Διγενῆς εἰς τὸν Ἄδην

Καβάλλα πάει ὁ Χάροντας
τὸ Διγενῆ 'στὸν Ἄδην,
κι' ἄλλους μαζί... Κλαίει, δέρεται
τ' ἀνθρώπινο κοπάδι.

Καὶ τοὺς κρατεῖ 'στοῦ ἀλόγου του
δεμένους τὰ καπούλια

τῆς λεβεντιᾶς τὸν ἄνεμο
τῆς ὁμορφιᾶς τὴν πούλια.

Καὶ σὰ νὰ μὴν τὸν πάτησε
τοῦ Χάρου τὸ ποδάρι,
ὁ Ἄκροίτας μόνο ἀτάραχα
κνιτάει τὸν καβαλλάρη :

— Ὁ Ἄκροίτας εἶμαι, Χάροντα,
δὲν περνώ μὲ τὰ χορόνια.
Μ' ἄγγιξες καὶ δὲ μ' ἔνοιωσες
ἴσῃ μαρμαρένια ἀλώνια ;

Εἶμ' ἐγὼ ἡ ἀκατάλυτη
ψυχὴ τῶν Σαλαμίνων.
Ἰστὴν Ἐφτάλοφη ἔφερα
τὸ σπαθὶ τῶν Ἑλλήνων.

Δὲ χάνομαι ἴσῃ Τάρταρα,
μονάχα ξαποσταίνω.
Ἰστὴ ζωὴ ξαναφαίνομαι
καὶ λαοὺς ἀνασταίνω.

Κ. Παλαμᾶς

Ἡ μάννα μὲ τοὺς ἐννητὰ γυιοὺς

Μάννα μὲ τοὺς ἐννητὰ σου γυιοὺς καὶ μὲ τὴ μιὰ σου κόρη,
τὴν κόρη τὴ μονάκριβη, τὴν πολυαγαπημένη,
τὴν εἶχες δώδεκα χρονῶ κ' ἥλιος δὲν σοῦ τὴν εἶδε !
Ἰσῃ σκοτεινὰ τὴν ἔλουζε, ἴσῃ τᾶφεγγα τὴν χτενίζει,
ἴσῃ τᾶστροι καὶ τὸν αὐγερινὸ ἔπλεκε τὰ μαλλιά της.

Προξενητάδες ἦρθαν ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα,
 νὰ πάρουνε τὴν Ἄρετὴ πολὺ μακριὰ ἴστα ξένα.
 Οἱ ὀχτῶ ἀδερφοὶ δὲ θέλουνε κι' ὁ Κωσταντῖνος θέλει.

«Μάννα μου, κι' ἄς τη δώσωμε τὴν Ἄρετὴ ἴστα ξένα.
 ἴστα ξένα ἔκει ποῦ περπατῶ, ἴστα ξένα ποῦ πηγαίνω,
 ἂν πάμ' ἐμεῖς ἴστην ξηνητεία, ξένοι νὰ μὴ περνοῦμε.

— Φρόνιμος εἶσαι, Κωσταντῆ, μ' ἄσκημα ἀπιλογήθης.

Κι' ἂ μῶρτη, γυιέ μου, θάνατος, κι' ἂ μῶρτη, γυιέ μου, ἀρρώστια
 κι' ἂν τύχη πίκρα γῆ χαρά, ποιὸς πάει νὰ μοῦ τὴ φέρῃ;

— Βάλλω τὸν οὐρανὸ κριτὴ καὶ τοὺς ἁγιοὺς μαρτύρους,
 ἂν τύχη κ' ἔρτη θάνατος, ἂν τύχη κ' ἔρτη ἀρρώστια,
 ἂν τύχη πίκρα γῆ χαρά, ἐγὼ νὰ σοῦ τὴ φέρω».

Καὶ σὰν τὴν ἐπαντρέψανε τὴν Ἄρετὴ ἴστα ξένα,
 κ' ἐμπῆκε χρόνος δίσεχτος καὶ μῆνες ὠργισμένοι.
 κ' ἔπεσε τὸ θανατικὸ, κ' οἱ ἐννῆα ἀδερφοὶ πεθάναν,
 βρέθηκε ἡ μάννα μοναχὴ σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο.
 Ὅλα τὰ μνήματα ἔκλαιγε, ὅς ὅλα μοιρολογιῶταν,
 ἴστοῦ Κωσταντῖνου τὸ μνημεῖο ἀνέσπα τὰ μαλλιά της.

«Ἀνάθεμά σε, Κωσταντῆ, καὶ μυριανάθεμά σε,
 ὅποῦ μοῦ τὴν ἐξώριζες τὴν Ἄρετὴ ἴστα ξένα!
 Τὸ τάξιμο ποῦ μοῦταξες πότε θὰ μοῦ τὸ κάμης;
 Τὸν οὐρανὸ ἔβαλες κριτὴ καὶ τοὺς ἁγιοὺς μαρτύρους,
 ἂν τύχη πίκρα γῆ χαρὰ νὰ πᾶς νὰ μοῦ τὴ φέρῃς».

Ἄπο τὸ μυριανάθεμα καὶ τὴ βαρεῖα γατάρα,
 ἡ γῆς ἀναταράχτηκε κι' ὁ Κωσταντῆς ἐβγήκε.
 Κάνει τὸ σύγνεφο ἄλογο καὶ τᾶστρο χαλινάρι,
 καὶ τὸ φεγγάρι συντροφιά καὶ πάει νὰ τῆς τὴ φέρῃ.
 Πέρνει τὰ ὄρη πίσω του καὶ τὰ βουνὰ μπροστά του.
 Βρίσκει τὴν κ' ἐχτενίζονταν ὄξου ἴστο φεγγαράκι.

Ἄπο μακρὰ τῆ χαιρετῆ κι' ἀπο κοντὰ τῆς λέγει :

« Ἄιντε, ἀδερφή, νὰ φύγωμε, ἴσθι μάννα μας νὰ πᾶμε.

— Ἄλλοίμονο, ἀδερφάκι μου, καὶ τί εἶναι τούτη ἡ ὥρα ;

Ἄν ἴσως κ' εἶναι γιὰ χαρὰ, νὰ στολιστῶ καὶ νᾶρθω,

κι' ἄν εἶναι πίκρα πές μου το, νὰ βάλω μαῦρα νᾶρθω.

— Ἐλα, Ἄρετῆ, στὸ σπίτι μας, κι' ἄς εἶσαι ὅπως κι' ἄν εἶσαι».

Κοντολυγίζει τᾶλογο καὶ πίσω τὴν καθίζει.

Στὴ στράτα ποῦ διαβαίνανε πουλάκια κελαιδοῦσαν,

δὲν κελαιδοῦσαν σὰν πουλιά, μήτε σὰ χελιδόνια,

μόν' κελαιδοῦσαν κ' ἔλεγαν ἀνθρωπινὴ ὁμιλία :

« Ποιὸς εἶδε κόρην ὁμορφη νὰ σέρνη ὁ πεθαμένος ;

— Ἄκουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;

— Πουλάκια εἶναι κι' ἄς κελαιδοῦν, πουλάκια εἶναι κι' ἄς λένε».

Καὶ παρεκεῖ ποῦ πάγαιναν κι' ἄλλα πουλιά τοὺς λένε :

« Δὲν εἶναι κροῖμα κι' ἄδικο, παράξενο μεγάλο,

νὰ περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους !

— Ἄκουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια,

πῶς περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους.

— Ἀποῖλῆς εἶναι καὶ λαλοῦν καὶ Μάρης καὶ φωλεύουν.

— Φοβοῦμαι σ', ἀδερφάκι μου, καὶ λιβανιὲς μυρίζεις.

— Ἐχτὲς βραδὺς ἐπήγαμε πέρα στὸν Ἄη Γιάννη,

κι' ἐθύμισέ μας ὁ παππᾶς μὲ περισσὸ λιβάνι».

Καὶ παρεμπρὸς ποῦ πάγαιναν κι' ἄλλα πουλιά τοὺς λένε :

« Γιὰ ἰδὲς θᾶμα κι' ἀντίθαμα ποῦ γίνεται στὸν κόσμο,

τέτοια πανώρια λυγερὴ νὰ σέρνη ὁ πεθαμένος !»

Τᾶκουσε πάλι ἡ Ἄρετῆ κ' ἐρράγισε ἡ καρδιά της.

« Ἄκουσες, Κωσταντάκη μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;

— Ἄφησ', Ἄρέτῶ, τὰ πουλιά κι' ὅ,τι κι' ἄν θέλ' ἄς λέγουν.

— Πές μου, ποῦ εἶναι τὰ κάλλη σου, καὶ ποῦ εἶν' ἡ λεβεντιά σου,

καὶ τὰ ξανθὰ σου τὸ μαλλιά καὶ τὸ μορφο μουστάκι ;

— Ἐχω καιρὸ π' ἀρρώστησα καὶ πέσαν τὰ μαλλιά μου».

Αὐτοῦ σιμά, αὐτοῦ κοντὰ ὅσπιν ἐκκλησιὰ προφτάνουν.
 Βαρυὰ χτυπᾷ τάλου του κι' ἀπ' ἐμπροστὰ της χάθη.
 Κι' ἀκούει τὴν πλάκα καὶ βροντᾷ, τὸ χῶμα νὰ βοῖζη.
 Κινάει καὶ πάει ἡ Ἄρετὴ ὅστο σπῖτι μοναχὴ της.
 Βλέπει τὸ μπάλαμο ξερό, τὸ καρνοφύλλι μαῦρο.
 Βλέπει μπροστὰ ὅσπιν πόρτα της χορτάρια φυτρωμένα,
 κει τὰ σπιτοπαράθυρα σφιχτὰ μανταλωμένα.

Χτυπᾷ τὴν πόρτα δυνατὰ, τὰ παραθύρια τρίζουν.

«Ἄν εἶσαι φίλος διάβαινε κι' ἄν εἶσαι ἐχθρὸς μου φῦγε,
 κι' ἄν εἶσαι ὁ Πικροχάρωντας, ἄλλα παιδιὰ δὲν ἔχω,
 κ' ἡ δόλια ἡ Ἄρετοῦλα μου λείπει μακριὰ ὅστα ξένα.

— Σήκω, μαννοῦλα μου, ἄνοιξε, σήκω, γλυκειὰ μου μάννα.

— Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποῦ μοῦ χτυπάει καὶ μὲ φωνάζει μάννα;

— Ἄνοιξε, μάννα μου, ἄνοιξε κ' ἐγὼ εἶμ', ἡ Ἄρετὴ σου».

Κατέβηκε, ἀγκαλιάστηκαν κι' ἀπέθαναν κ' οἱ δύο.

Δημῶδες

Ἄπο τὸ Κρητικὸν ποίημα «Ἐρωτόκριτος»

Ἄ Ο Κρητικὸς νεκρὸν τὸν Καρναμνέτην

Ὅς εἶδεν ὁ Σπιδόλιοντας τὰ αἵματα καὶ τρέχον'
 ὅστο στήθος του καὶ ὅστο μερὶ καὶ τὸ κορμί του βρέχον',
 ἐμούγκρισ' ἐταράχτηκε καὶ σὰ λιοντάρι ἀγριεύγει
 καὶ νὰ βαρῆ!) τοῦ Κρητικοῦ τόπο νὰ βοῆ γυρεύγει.
 Μηδὲ ποτὲς τὸ πέλαγος ἔτοιμας λογιῆς μανίξει")
 ὅστ' ἀνεμικαῖς τοῦ Γεναριοῦ, ὅντε βροντᾷ κι' ἀφρίζει,
 ὅς καιρὸ ποῦ ἀνεκατώνεται μὲ ταραχὴ μεγάλη
 κι' ὅντε σκορπᾷ τὰ κύματα ὅξω ὅστο περιγιαλί.

1) νὰ κτυπήση.

2) θυμώνει, μαίνεται.

Σὰν ἦκαμ' ὁ Σπιδόλιοντας στὰ αἵματα ποῦ θώρει
 καὶ τρέχαν, καὶ νὰ γδικιωθῆ¹⁾) ἀκόμη δὲν ἐμπόρει,
 ἐδάγκανε τὰ χεῖλη του, μέσα ἢ καρδιά του βράζει,
 δράκοντα κι ὄχι ἀνθρωπινὸ τὸ πρόσωπό του μοιάζει,
 κ' ἤσυρε μουγκαλησματιὰ²⁾) ἔτσι πολλὰ μεγάλη
 ποῦ τὸ πατάρι σείστηκε ἔπο μιὰ μεριὰν ὡς ἄλλη
 κ' ἐφάνη κ' ἦτονε βροντή, ποῦ ἀπ' τὰ ὕψη ἀρχίζει
 καὶ κάνει ταραχὴ πολλή, τὰ νέφαλα ξεσκίζει
 καὶ μὲ πολὺ συχαλασμὸ³⁾) στὰ βάρη κατεβαίνει·
 ἐδέτσι κι ἀπ' τὸ στόμα του ὁ μουγκρισμὸς ἐβγαίνει·
 μονίζει μὲ τὰ χέρια του κατ' τὸ σπαθὶ του ψέγει,
 θωρῶντας τσι λαβωματιαῖς νὰ γδικιωθῆ γυρεύγει.
 Λέει· (ὁ Σπιδόλιοντας).

— «Θωρῶ δὲν ἔχω πλειὸ 'δὲ σπαθί, οὐδὲ χέρια,
 μὰ ὅλα μ' ἀπαρηθῆκασιν ἐτούτη τὴν ἡμέρα,
 ἀπήτις⁴⁾) κ' ἕνας Κρητικὸς τόση ὥρα μὲ μαλώνει
 κ' ἡ χέρια μου 'πιβούλεψε καὶ δὲν τόνε σκοτώνει».
 Ἐμάζωξε σὰν τὸ θεοῖο ὅλη τὴ δύναμή του
 κι ὅσο μπορεῖ ψηλὰ ψηλὰ σηκώνει τὸ σπαθὶ του,
 κι ἀπόκει τρέχει ἀπάνω του μὲ τ' ἀγριωμένο χέρι
 κ' ἐξάμωσε⁵⁾) νὰ τοῦ βαρῆ ἔς τῆ κεφαλῆς τὰ μέρη.
 Κι ὁ Κρητικὸς ὀγλίγορος σηκώνει τὸ σκουτάρι,
 βάνει το ἔπρὸς τὴν κεφαλὴ τὴν κοπανιὰ⁶⁾) νὰ πάρη,
 κ' ἐβλέπησε⁷⁾) τὴν κεφαλὴ γιατί ἀπομπρὸς τὸ βάνει
 καὶ δίδει του μιὰ κοπανιὰ ποῦ μέσα ἔς δυὸ τὸ κάνει.
 Καὶ πέφτει κάτω τὸ μισό, τὸ ἄλλο μισὸ πομένει

1) ἐκδικηθῆ.

2) μυκηθμὸν (ιδίᾳ ἐπὶ βοῶν).

3) μεγάλη ταραχὴ.

4) ἀφοῦ.

5) ἐσκόπευσε.

6) κτύπημα.

7) ἐπροφύλαξε.

κ' εὔρεθ' ἡ χέρα του λιγάκι λαβωμένη.
 Τὴν κοπανιά τρομάξασι ὅλοι οἱ ἀπομεινάροι¹⁾
 νὰ δοῦν νὰ κόψη μέσα ἔς δυὸ τὸ σιδερὸ σκουτάρι.
 Τότες σὰν εἶδε ὁ Κρητικὸς καὶ τὸ σκουτάρι χάσε
 εἰς ἄλλο μὸδο²⁾ πολεμᾷ κι ἄλλη βουλήν ἐπιάσε.
 Πλιά δυνατὸς ἐγίνηκε καὶ πλι' ἄφοβα μαλώνει,
 ζάλο δὲν κάνει ὀπίσω πλειό, μ' ὄλο κι ὀμπρὸς σιμώνει.
 καὶ δὲν τοῦ φαίνεται καιρὸς νὰ στέκη ν' ἀνημένη,
 πόδας τὸν πόδαν ἤμπωθε³⁾ καὶ πάντα μέσα μπαίνει.
 Στρέφεται χάμαι καὶ θωρεῖ καὶ τὸ κορμὶ μουλλώνει⁴⁾
 καὶ μὲ μεγάλη μαστοριά ἔστα πόδια τοῦ ξαμώνει.
 Ἐθάρρεψε ὁ Σπιδόλιοντας κ' ἐκεῖ θὲ νὰ τοῦ δώση
 καὶ χαμηλώνει τ' ἄρματα νὰ μὴν τότε λαβώση.
 Ἐτότες τοῦ Χαρίδημου τοῦ ἑφάνη νᾶν ἡ ὄρα
 νὰ δώση τέλος τῆ μαλιᾶς,⁵⁾ νὰ κατατάξῃ⁶⁾ ἡ χώρα,
 καὶ σήκωσεν ὡς ἀστραπὴ τὸ γλίγορό του χέρι
 ὡσὰν τὸν εἶδεν ἀνοιχτὸ ἴσ τῆ κεφαλῆς τὰ μέρη
 καὶ μπήκει του ὄλο τὸ σπαθὶ εἰς τὸ λαιμὸ ἀποκάτω,
 ὕπνο τὸν ἀποκοίμισε, παντοτινὰ ἔκοιμάτο.
 Ἦπεσε κάτω τὸ θεριό, τ' ἄμμάτια του γουλώνει,⁷⁾
 φαρμάκι φτεῖ μὲ τοὺς ἀφρούς, κλάμη ἀναδακρύνει.
 κ' ἐμουγκαλίστη τρεῖς φορὲς τὸ φοβερό του στόμα
 κ' ἐβρόντηξεν ὁ οὐρανὸς κ' ἐσκίστηκε τὸ χῶμα
 καὶ μὲ ταραχὴ πολλὴ καὶ μουγκρισμὸν ὀμάδι
 ἐπῆ ἡ ἄγρια του ψυχὴ στὸ μαυρισμένον ἄδη
 κ' ἐκεῖνος ποῦ ἔτο φοβερός κι ἀπ' ὄλοι τὸν ἐτρέμα',

1) ἀπομένοντες παριστάμενοι.

2) τρόπον.

3) ἔσπρωχνε.

4) κύπτει, χαμηλώνει.

5) μάλωμα, ἔρις.

6) νὰ ἠσυχάση

7) γουρώνει.

σήμερον ἐκυλίστηκε ἴσ τὸ σάρκες του τὸ αἷμα·
καὶ σήμερο κείνη ἡ ψυχὴ τοῦ ἄθρωπο δὲν ἐδεΐλια
πάει νὰ δῆ τοῦ Χάροντα τὰ μαυρισμένα σπῆλια.

Μονομαχία Ἐρωτοκρίτου καὶ Ἀρίστου

Φοροῦσιν ἄρματα διπλά, σκουτάρια σιδερένια,
καὶ τὸ σημάδι τῆ μαλιᾶς ἐστέκαν κι ἀνημένα'.
Σήμερο πολεμοῦσανε, σήμερο καλεστικα',
δυὸ παληκάρια τοῦ ἴστη γῆς ταῖρι τους δὲν ἀφῆκα'.
Κι ὡς ἐγροικῆσαν κ' ἤπαιξε ἡ σάλπιγγα ἡ πρώτη,
ἐσείστη κ' ἐλυγίστηκεν ἡ ὁμορφὴ τους νιότη·
στὴ μιὰ μεριά ἴστεκεν ὁ γεῖς, στὴν ἄλλη ἄλλος τοῦ κάμπου
χιλιμιντριζοῦν τὰ φαριά¹⁾ καὶ τ' ἄλογά τους λάμπου'.
Χτυποῦν τὰ πόδια τους ἴστη γῆς, τὴ σκόνη ἀνασηκῶνου',
τὸ τρέξιμο ἀναζητοῦ, ἀφρίζουν καὶ δριμώνου',²⁾
'Ἡ γλῶσσα μέσ' ἴστο στόμα τους παίζει τὸ χαλινάρι
τό νὰ καὶ τ' ἄλλο ἀγρίευγε, σὰν κάνει τὸ λιοντάρι.
Τ' ἀρθούνια³⁾ τους καπνίζουνε, συχνὰ τ' αὐτιά σαλεύγου'
καὶ νὰ κινήσου' βιάζονται, νὰ τρέξουσι γυρευού'.
'Ἡ σάλπιγγα δευτέρωσε τῆ μάχης τὸ σημάδι
κ' ἐφάνιστή σου⁴⁾ ὁ θάνατος τήνε φουσαῖ στὸν ἄδη,
κ' ἦτονε χάρος ἡ λαλιά, ἡ ἀντιλαλιά ὅλον αἷμα
τοῦ ἀνεδακρυῶσ' οἱ Βασιλιοὶ καὶ τὰ φουσσαῖα τρέμα'.
'Σ ἕναν καιρὸ τὰ δυὸ θεριά, μὲ μάνιτα κινήσα'
τοῦ φοβηθήκασι πολλὰ στὸν κάμπο ὅσοι κι ἂν ἦσα'.
'Ἡ σκόνη πάει ἴστα σύνεφα ψηλὰ κ' ἡ γῆς ἐσείστη,
κ' ἐφώνιας ὅλος ὁ λαὸς κ' ἤκλαψε κ' ἐθρηνίστη.

1) φαρί= ἵππος (ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ faras).

2) δυναμώνουν.

3) ρουθούνια

4) θὰ ἐνόμιζες.

Θωροῦσι δυὸ χρυσοῦς ἀητοὺς πρῆπιά¹⁾ ὅστην οἰκουμένην,
κατέχουν κ' ἕνας ἀπ' αὐτοῦς σήμερον ἀποθαίνει
καὶ πασανεῖς παρακαλεῖ συχνὰ τὸ ριζικό του
νὰ τοῦ βοηθήσουν οἱ Οὐρανοὶ ὀγιά τὸν ἐδικό του.
Σὰν ὄντε μεσοπέλαγα δυὸ ἀνέμοι σηκωθοῦσι
ἀξάφνου καὶ μὲ τὴ βροντὴ φυσώντας πολεμοῦσι,
μάχονται μὲ τὴ θάλασσα, μανίζου' καὶ φουσκώνου',
τοὶ ψιγαλίδες τοῦ γιालοῦ ὅστα νέφαλα σηκώνου',
ἕνας φυσᾷ ἀπ' Ἀνατολὴν καὶ ἄλλος ἀπὸ τὴ Δύση,
πάσκει ὁ βορηᾶς καὶ μάχεται τὸ νότο νὰ νικήσῃ,
ὁ κάμπος ἔτσι βρόντησε κ' εἰς τὰ βουνὰ γροικήθη
ὄντε τσι πρῶτες κονταριεὲς ἐδῶκαν εἰς τὰ στήθη.

² Ἀπὸ τὴν Κρητικὴν τραγωδίαν «Ἐρωφίλη» τοῦ Γ. Χορτάτζη

Ὁ χρυσοῦς αἰὼν

᾿Ω πλεῖσα²⁾ καλορροϊζικὴ καὶ πλεῖσα
χαριτωμένη τύχη τῶν ἀνθρώπων
ὀποῦ στὸν κόσμον ἐτοῦτο ἄλλοτες ἦσα¹⁾
τότες ὄντας ἢ γῆς μὲ δίχως κόπον
μὲ διχαστὰς πληγὴν νὰ γνώθῃ ἀκόμη
τὰ πωρικὰ τ' ἐγέννα ἕς κάθε τόπον·
καὶ τόσοι βασιληάδες, τόσοι νόμοι
τόσ' ἄρματα δὲν ἦσανε σιμά τους,
τόσ' ἄδικοι πολέμοι, τόσοι τρόμοι.
Κοινὴ ἔχασι τὴ γῆν ἀνάμεσά τους
καὶ τόση ἀναγάλλιαση γροικοῦσαν
ποῦ τὸν καιρὸν ἐκεῖν' ὀνοματοῦσαν

1) κόσμημα.

2) περίσσια.

χρυσό, μὲ πᾶσα δίκη κι ὅλοι δμάδι
 συχνὰ τὸν οὐρανὸν εὐχαριστοῦσαν.
 Γιατὶ δὲν ἦτον τότες ἐκ τὸν Ἄδη
 ἴστὸν κόσμον ἢ Περηφάνεια ἐρχομένη
 βλάβιμο τ'ς ἴδιας φύσης καὶ σκονάδι¹⁾
 Πόση καλομοιριά δοκιμασμένη,
 πόση πολλὴ χαρὰ, πόση γλυκότη
 ἴστη γῆ ἔχαν οἱ ἀνθρώποι γνωρισμένη!
 Χαρὰ ἴστα γερατιά, χαρὰ ἴστη νιότη
 δίχως τὴν ἐρχομένη αὐτὴ τὴν τόση
 γεμάτη ἀπὸ φαρμάκια καὶ πικρότη!

Ἐγκώμιον τῆς τόλμης τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄπ' ὅσαις χάραις ὁ οὐρανὸς γῆ ἢ μπορεμένη²⁾ φύση
 γιὰ στόλισιν ἐβάλληκε τ' ἀνθρώπου νὰ χαρίση
 πλεῖ' ἄξια καὶ πλεῖα καλύτερη δὲν τῶδωκε σὰν ἰεῖνη
 τ'ς ἀδυνατῆς ἀποκοτιᾶς³⁾, κρίνω σ' ἀληθοσόνη.
 Γιατὶ δὲν εἶναι μηδεμιὰ σὰν τούτη νὰ ψηλῶνη
 τ'ς ἀνθρώπους γρηγορότερα καὶ νὰ τοῖ μεγαλῶνη·
 τὸν ἤκουσε κ' ἐμάζωξε τὰ δέντρα κ' ἔκαμένα
 καράβια κ' εἰς τῆ θάλασσαν τοῖ στραταῖς ἔβαλέντα·
 τούτη τοῖ ποταμοὺς περνᾷ καὶ τὰ βουνὰ ἄνεβαίνει,
 τούτη μὲ πλούσια δύναμι τοῖ ξένους τόπους μπαίνει,
 τούτη τὰ κάστρη πολεμᾷ, τούτη νικᾷ καὶ τούτη
 μόνη⁴⁾ τῆ δίδει τοῖ τιμαῖς καὶ τὰ μεγάλα πλούτη,
 τούτη τὸ φόβο δὲν ψηφᾷ, τὸν ἄδη δὲ φοβᾷται
 κα ὅπως τὴν ἔχει, ζωντανὸς μόνου στὴ γῆ λογᾶται.⁵⁾

1) καταστροφὴ, ὄλεθρος.

2) ἢ ἰσχυρά.

3) τόλμη, θράσους.

4) μόνη

5) λογίζεται.

Ῥῆνος πρὸς τὸν Ἥλιον

Ἄκτινα τ' οὐρανοῦ χαριτωμένη
 ὁποῦ μὲ τὴ φωτιά σου τὴ μεγάλη
 σ' ὄλη χαρίζεις φῶς τὴν οἰκουμένη,
 τὸν οὐρανὸ στολίζεις ἕς μιὰ κ' εἰς ἄλλη
 μεριά κι ὄλη τὴ γῆ ἢ πορπατηξιά σου
 δίχως ποτὲ τὴ στράτα τση νὰ σφάλῃ
 κι ὄντας μᾶς μακραινῆς τὴ θωριά σου
 μὲ χιόνια καὶ βροχὲς τὴ γῆ ποτίζεις
 γιὰ νὰ μπορούν νὰ ζοῦν τὰ πλάσματά σου
 καὶ πάλι σὰ σιμώσης κι ἀρχινήσης
 τὰ χιόνια νὰ σκορπῆς καὶ νὰ ξεσταινῆς
 τὸν κόσμον, ὄλη τὴ γῆ μ' ἄθους γεμίσεις,
 τὰ φύτρ' ἀναγαλλιᾶς, καρποὺς πληθαίνεις,
 μεστώνεις πορικὰ, γεννᾶς λιθάρια
 πολλῶ λογιῶ κ' εἰς δόξα πάντα μένεις !

Ἥλιος Μηνιάτης

Ὁ μεγαλύτερος τῶν θρησκευτικῶν ρητόρων τῆς νέας Ἑλλάδος εἶναι ὁ Ἥλιος Μηνιάτης.

Ὁ Μηνιάτης εἶδε τὸ φῶς τῆς ζωῆς εἰς τὸ Ληξοῦρι τῆς Κεφαλληνίας κατὰ τὸ ἔτος 1669 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Πάτρας τὸν Αὐγούστου τοῦ 1714. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰσηλθεν εἰς τὸ Φλαγγινιανὸν Φροντιστήριον τῆς Βενετίας, ὅπου ἐμαθήτευσεν ἐπὶ δεκαετίαν, διδασκῶν παρὰ τοῦ Φραγγίσκου Σκούφου τὴν ἐκκλησιαστικὴν ρητορικὴν. Ἀπέκτησεν εὐρεΐαν μόρφωσιν εἰς τὴν θεολογίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἀξιοθαύμαστος δὲ ἦτο ἡ γλωσσομάθειά του.

Ὁ Μηνιάτης ἦτο λεπτοφυῆς μὲ συμπαθητικὴν μορφήν, ζωηροῦς ὀφθαλμοῦς καὶ στάσιν μεγαλοπρεπή. Ἦτο εὐπροσῆγορος, ταπεινὸς καὶ εἰς τὴν ὀξύτητα τοῦ πνεύματος συνεδύαζε καὶ τῆς ψυχῆς τὴν ἄπειρον ἀγαθότητα. Ἦτο εἰλικρινὴς καὶ εἰς τὰς συναναστροφὰς διεκρίνετο διὰ τὴν εὐστροφίαν τοῦ πνεύματος του. . .

Εἰς τὰ πρῶτα Ἑλληνικὰ κηρύγματα ὁ Μηνιάτης ἐμιμήθη τὸν ἐκκλησιαστικὸν ρήτορα τῆς Ἰταλίας Σένιερη καὶ τὸν διδάσκαλόν του Φριγγίσκον Σκουφρον· ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ φανῆ ὑπέρτερος.

Ὅταν ὁ Τουρκοβενετικὸς πόλεμος εἶχεν ἐνθουσιάσῃ τοὺς Ἕλληνας, καὶ μάλιστα τοὺς Ἑπτανησίους, ὑπὲρ τῶν Χριστιανικῶν ὄπλων, ὁ Μηνιάτης, ἐκπροσωπῶν τὸν γενικὸν ἐνθουσιασμόν, ἐξεφώνησε πανηγυρικὸν λόγον ὑπὲρ τοῦ τυραννουμένου γένους. Αἱ κατανοκτικαὶ τοῦ Μηνιάτη δεήσεις συνεκίνησαν κάθε Ἑλληνικὴν ψυχὴν καὶ ἀνεπτέρωσαν τὸ ἐθνικὸν φρόνημα.

Ἄπειρα καὶ ἐκφραστικὰ εἶναι τὰ ρητορικὰ σχήματα τῶν ἀντιθέσεων, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται ὁ Μηνιάτης εἰς τὸ προσίμιον τοῦ Πάθους τῆς πρώτης τεσσαρακονθημέρου περιόδου.

«Γνωρίζω ἐκεῖ, εἰς τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἓνα ἔργον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐστεφάνωσεν ὅλα του τὰ ἔργα ὁ Θεός· καὶ γνωρίζω ἐδῶ, εἰς τὸ Πάθος τοῦ Χριστοῦ, μίαν ἀνομίαν, μὲ τὴν ὁποῖαν ἐπλήρωσεν ὅλας του τὰς ἀνομίας ὁ ἀνθρώπος. Ξανοίγω ἐκεῖ μίαν ἄπειρον ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀνθρώπον, ἐδῶ μίαν ἄπειρον ἀχαριστίαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, καὶ δὲν ἠξεύρω τί περισσότερον νὰ θαυμάσω ἢ τί περισσότερον νὰ ἐλέγξω. Τοῦτο ἠξεύρω, πῶς ἐξ ἴσου πρέπει νὰ κλαύσω καὶ τὸν Θεόν, ὅπου τόσα ἔπαθε, καὶ τὸν ἀνθρώπον, ὅπου τόσα ἐτόλμησεν. Ἐγὼ δὲν ξεχωρίζω τὸν ἓνα ἀπὸ τὸν ἄλλον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν δακρύων μου. Ὅταν μετρῶ ταῖς πληγαῖς, ἐγὼ εὐρίσκω τὰ χέρια οὐοῦ ταῖς ἀνοίξαν. Ὅταν θεωρῶ ἐκείνον ὅπου ἐσταυρώθη, θεωρῶ καὶ ἐκείνον ὅπου τὸν ἐσταύρωσα· καὶ εἰς τὸν θά-

νατον ἐνὸς ἀδικροφνευμένου Θεοῦ, ἐγὼ ξανοίγω ἄνθρωπον τὸν φονέα ! »

Δὲν εἶναι μικρὰ ἡ ρητορικὴ ἐπιτηδειότης τοῦ Μηνιάτη εἰς τὴν χρῆσιν τῶν παρομοιώσεων. Ὡραία παριστάνει τὸν πλούσιον, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ δὲν συλλογίζεται τὸν θάνατον, βλέπει τὴν ἀπροσδόκητον καταστροφὴν τῆς ζωῆς του.

«Φοβερὸς εἶναι ὁ θάνατος εἰς ἐκείνους ἑποῦ δὲν ἐνθυμοῦνται τὸν θάνατον. Εἶναι τινες τῶν ἐποίων τοὺς φαίνεται πῶς εἶναι εἰς τὸν κόσμον ὡσὰν κάποια μεγάλα δένδρα· δένδρα ἑποῦ μετὰς ρίζαις βαθεῖα ἀπλωμέναις, εἶναι πιασμένοι ἀπὸ τὴν γῆν. Αὐτὰ τὰ δένδρα δὲν φοβοῦνται τοὺς ἀνέμους καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν συλλογίζονται τὸν θάνατον. Μὰ ἔταν ἐξαίφνης φυσήσῃ σφοδρὸς βορέας καὶ ρίψῃ τὸ δένδρον καὶ ξανασπασθῶσιν αἱ ρίζαι του καὶ τιναχθῶσι τὰ φύλλα του καὶ ἀφανισθῇ ἡ σκιά του καὶ ξηρανθῶσιν οἱ κλώνοί του, ποῦ κατανατίνει τὸ μέγα ἐκεῖνο δένδρον ; Εἰς στάκτην. Ἦγουν ἔταν ἔλθῃ ὁ θάνατος ἔταν δὲν τὸν ἀναμένῃ ἐκεῖνος ὁ μάταιος, ἔταν ἔλθῃ καὶ ξανασπάσῃ μίαν ψυχὴν, ἑποῦ κρατεῖται τόσον σφιχτὰ ἀπὸ τοῦτον τὸν κόσμον, καὶ ρίψῃ μέσα εἰς τὸν τάφον τόσον μεγάλην φαντασίαν, ὦ ! τί βία, τί πόνος, τί πρᾶγμα φοβερὸν ! »

Ὁ Μηνιάτης ἐγνώριζε τὴν τέχνην νὰ συγκινηῇ καὶ νὰ ἐνθουσιάσῃ τοὺς ἀκροατὰς του. Τὸν διακρίνει σαφήνεια, φυσικότης καὶ ἀδιάσπαστος ὕψος. Ἡ φράσις του εἶναι ἀπλὴ καὶ ἀφελὴς καὶ ὑπὸ μορφὴν ποιητικὴν σκεπάζει ἠθικὰ διδάγματα.

Ἄξιθαύμαστος εἶναι ἡ ζωηρότης τῶν περιγραφῶν του. Εἰς τὸ προϊμίον τοῦ περὶ Κολάσεως λόγου περιγράφει μὲ μεγάλην ἀλήθειαν τὸν σπαραγμὸν τοῦ θανάτου τοῦ Ἀδεσσαλώμ, ὁ ὁποῖος ἐκρέμτο ἀπὸ τὸ δένδρον, ἔταν ὁ Ἰωᾶθ τοῦ ἐδύθισε τρία βέλη εἰς τὴν καρδίαν.

«Τινάζεται, στρέφεται, σπαράσσεται, δέρνει μὲ τοὺς πόδας του τὸν ἀέρα, τρέχει μὲ τὰ χέρια, τώρα εἰς τοὺς δεσμοὺς καὶ τώρα εἰς τὴν πληγὴν. Ἀναγυρίζει μὲ ἀγριωμένον βλέμμα τὰ μάτια, στενάζει θλιβερά, βιάζεται ἕως τὴν ὕστερην πνοήν,

Κωνστ. Παπαγεωργόπουλος

Γεράσιμος Μακροδῆς

Δημήτριος Βικέλας

Γεώργιος Σουρῆς

Στέφανος Μαρτζώκης

Ἀριστομένης Προβελῆγγιος

δὲν δύνανται μήτε ν' ἀποθάνῃ μήτε νὰ ζῆ καὶ ἕως τόσον ὅπου δὲν λαμβάνει ἓνα τέλειον θάνατον δοκιμάζει τὴν ἀγωνίαν μυρίων θανάτων».

Ἡ φαντασία του εἶναι ζωηρὰ καὶ γόνιμος εἰς τὰς περιγραφάς, τὸ ὕψος του ἀρμονικόν.

Γνωρίζει νὰ ἐξεγείρῃ τὸν ἐνθουσιασμόν, τὸ πνεῦμα τῆς θρησκείας τὸν ἐμψυχώνει καὶ τὸν φλογίζει.

Μαρῖνος Σιγοῦρος

Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια

Τὸ γεφύρι τῆς Ἄρτας

Σαράντα πέντε μάστοροι κ' ἐξήντα μαθητάδες
γιοφῦριν ἐθεμέλιωναν ἴστῆς Ἄρτας τὸ ποτάμι.

Ὀλημερίς τὸ χτίζανε, τὸ βράδυ ἐγκρεμιζόταν.

Μοιρολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες :

« Ἀλλοίμονο ἴστους κόπους μας, κρῖμα ἴτες δούλεψες μας,
ὀλημερίς νὰ χτίζουμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμίζεται ».

Πουλὰκι ἐδιάβη κ' ἔκατσε ἀντίκρου στὸ ποτάμι,
δὲν ἐκελαΐδε σὰν πουλί, μηδὲ σὰ χελιδόνι,

παρὰ ἐκελαΐδε κ' ἔλεγε, ἀνθρωπινὴ λαλίτσα :

— « Ἄ δὲ στοιχειώσετε ἀνθρώπο γιοφῦρι δὲ στεριώνει »

καὶ μὴ στοιχειώσετε ὄρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,

παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὄμορφη γυναῖκα,

πῶρχειται ἀργά, τ' ἀποταχύ, καὶ πάρωρα τὸ γιόμα ».

Τ' ἄκουσε ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.

Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μὲ τὸ πουλί τ' ἀηδόνι :

Ἄργα ντυθῆ, ἀργὰ ἀλλαχτῆ, ἀργὰ νὰ πάῃ τὸ γιόμα,

ἀργὰ νὰ πάῃ καὶ νὰ διαβῆ τῆς Ἄρτας τὸ γιοφῦρι.

Καὶ τὸ πουλὶ παράκουσε καὶ ἄλλοιῶς ἐπῆγε καὶ εἶπε :

— «Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἄλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα, γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῆς τῆς Ἄρτας τὸ γιοφῦρι».
 Νὰ τηνε καὶ ἔξανάφανε ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα.
 Τὴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ραγίζεται ἡ καρδιά του.
 Ἄπὸ μακρὰ τοὺς χαιρετᾷ καὶ ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει :

— «Γειά σας, χαρά σας, μάστορη καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες·
 μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας καὶ εἶναι βαργωμισμένος ;
 — Τὸ δαχτυλίδι τῶλεσε ἵσθην πρώτη τὴν καμάρια
 καὶ ποιὸς νὰ μπῆ καὶ ποιὸς νὰ βγῆ τὸ δαχτυλίδι ναῦρη ;
 — Μάστορη, μὴν πικραίνεσαι καὶ ἐγὼ νὰ πᾶ' στὸ φέρω,
 ἐγὼ νὰ μπῶ, καὶ ἐγὼ νὰ βγῶ τὸ δαχτυλίδι ναῦρω».

Μηδὲ καλὰ κατέβηκε μηδὲ ἵσθι μέσ' ἐπῆγε,
 — «Τράβα, καλέ μ', τὸν ἄλυσσο, τράβα τὴν ἄλυσσιδα,
 τί ὄλον τὸν κόσμον ἀνάγειρα καὶ τίποτε δὲν ἤϋρα» .
 Ἕνας πηχάει μὲ τὸ μυστρί, καὶ ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,
 παίρνει καὶ ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο.
 — «Ἀλλοίμονο ἵσθι μοῖρα μας, κρῖμα ἵσθι ριζικό μας !
 Τρεῖς ἀδερφάδες ἤμαστε καὶ ἢ τρεῖς κακογραμμένες,
 ἢ μιὰ ἔχτισε τὸ Δούναβη καὶ ἢ ἄλλη τὸν Ἄφρατη
 καὶ ἐγὼ ἢ πλιὸ στερνότερη τῆς Ἄρτας τὸ γιοφῦρι
 καὶ ὡς πέφτουν τὰ δενδρόφυλλα νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες.
 — Κόρη τὸν λόγον ἄλλαξε, καὶ ἄλλη κατάρα δῶσε,
 πῶχεις μονάκριβο ἀδερφό, μὴ λάχη καὶ περάση».
 Κι' αὐτὴ τὸν λόγον ἄλλαξε καὶ ἄλλη κατάρα δίνει :
 — «Ἄν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νὰ τρέμη τὸ γιοφῦρι,
 καὶ ἂν πέφτουν τ' ἄγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες,
 τί ἔχω ἀδερφό ἵσθι ξενητεία, μὴ λάχη καὶ περάση».

Ἡ Ἄνοιξις

Τώρα εἶν' Ἀπρίλης καὶ χαρά, τώρα εἶναι καλοκαίρι !
 τὸ λὲν τ' ἀηδόνια ἔστα κλαριά, κ' ἦ πέρδικες ἔστα πλάγια,
 τὸ λὲν οἱ κοῦκοι ἔστα ψηλά, ψηλά ἔστα καταρράχια,
 πάν' τὰ κοπάδια ἔστα βουνά, νὰ ξεκαλοκαιριάσουν,
 πάν' καὶ κοντὰ οἱ τσοπάνηδες βαρῶντας τὴ φλογέρα,
 νὰ τὰ τυροκομήσουνε καὶ τὴ νομὴ νὰ βγάλουν
 καὶ νὰ γιορτάσουν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, νὰ ρίξουν ἔστο σημάδι,
 νὰ πιοῦν νερὸ ἀπ' τὰ βουνά, νὰ πάρουν τὸν ἀέρα.

Τὸ μοιρολόγι τῆς Πάργας

Γρία πουλιὰ ἀπ' τὴν Περέβεζα διαβήκανε ἔστην Πάργα,
 ὅνα κυττάει τὴν ξενητεία, τᾶλλο τὸν Ἁγίου Γιαννάκη,
 τὸ τρίτο, τὸ κατάμαυρο, μοιρολογάει καὶ λέει :
 — « Πάργα, Τουρκιὰ σὲ πλάκωσε, Τῶρκα σὲ τριγυρίζει
 ἐν ἔρχεται γιὰ πόλεμο, μὲ προδοσιὰ σὲ παίρνει
 θεζύρης δὲ σ' ἐνίκησε, μὲ τὰ πολλὰ τ' ἀσκέρια,
 φευγαν οἱ Τοῦρκοι, σὰ λαγοί, τὸ Παργινὸ τουφέκι
 οἱ Λιάπηδες δὲν ἤθελαν νᾶρτουν νὰ πολεμήσουν.
 εἶχες λεβέντες σὰ θεριά, γυναῖκες ἀντρειωμένες
 ἔτρωγαν βόλια γιὰ ψωμί, μαροῦτι γιὰ προσφάγι.
 Ἦ ἄσπρα πουλῆσαν τὸ Χριστό, τᾶσπρα πουλοῦν καὶ σένα.
 Πάρτε μαννάδες τὰ παιδιά, παπάδες τοὺς ἁγίους,
 ἴστε λεβέντες τ' ἄρματα, ἀφήστε τὸ τουφέκι.
 θάψτε πλατεία, σκάψτε βαθειὰ ὅλα σας τὰ κιβούρι,¹)
 καὶ τ' ἀντρειωμένα κόκκαλα ξεθάψτε τοῦ γονιοῦ σας.
 Τοῦρκοι δὲν ἐπροσκύνησαν, Τοῦρκοι μὴν τὰ πατήσουν».

1) τάφους.

Τὸ πέρασμα τοῦ Χάρου

Γιατί 'ναι μαῦρα τὰ βουνὰ καὶ στέκουν βουρκαωμένα ;
 Μὴν ἄνεμος τὰ πολεμᾷ, μήνα βροχὴ τὰ δέρνει ;
 Κι' οὐδ' ἄνεμος τὰ πολεμᾷ κι' οὐδὲ βροχὴ τὰ δέρνει,
 μόνε διαβαίνει ὁ Χάροντας μὲ τοὺς ἀπεθαμένους.
 Σέρνει τοὺς νιοὺς ἀπὸ μπροστά, τοὺς γέροντες κατόπι,
 τὰ τρυφερὰ παιδόπουλα ἴσῃ σέλλα ἀραδιασμένα.
 Παρακαλοῦν οἱ γέροντες κ' οἱ νέοι γονατίζουν
 καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα τὰ χέρια σταυρωμένα.
 — Χάρε μου, διάβα ἀπὸ χωριό, κάτσε σὲ κρῦα βρύση
 νὰ πιοῦν οἱ γέροντες νερὸ κ' οἱ νιοὶ νὰ λιθαρίσουν
 καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα λουλούδια νὰ μαζώξουν.
 — Ἄνε διαβῶ ἀπὸ χωριό, ἂν ἀπὸ κρῦα βρύση,
 ἔρχουντ' ἢ μάννες γιὰ νερό, γνωρίζουν τὰ παιδιά τους,
 γνωρίζονται τ' ἀντρώγυνα καὶ χωρισμὸ δὲν ἔχουν.

Μοιρολόγια

1

Τὸ νιὸ ποῦ συνεβγαίνομε τί ἔχουμε νὰ τοῦ ποῦμε ;
 Ποῦ ἔτον ψηλὸς σὰν ἄγγελος, λιγνὸς σὰν κυπαρίσσι,
 ποῦ ἔχε τὸ Μάη ἴσῃς πλάτες του, τὴν ἀνοιξὴ ἴστα στήθη,
 τ' ἄστρα καὶ τὸν αὐγερινὸ ἴστα μάτια καὶ ἴστα φρύδια
 ποῦ ἔτον ἴστος κάμπους τὸ βιολί, ἴσῃν ἐκκλησιὰ καντῆλι,
 ἦτανε καὶ ἴστο σπίτι του καράβι ἀρματωμένο.
 Καὶ τὸ βιολὶ τσακίστηκε καὶ τὸ καντῆλι ἐσβήστη
 καὶ τὸ καράβι τ' ὄμορφο κ' ἐκεῖνο ἀποκουπίστη.

2

Δὲ σὺπρεπε, δὲ σὺμοιαζε ἴστη γῆ κρεββατοστρώση,
 μόν' σὺπρεπε, μόν' σὺμοιαζε ἴστοῦ Μάη τὸ περιβόλι,
 ἀνάμεσα σὲ δυὸ μηλιές, σὲ τρεῖς νεραντζοποῦλες
 νὰ πέφτουν τ' ἄνθη ἀπάνου σου, τὰ μῆλα ἴστην ποδιά σου,
 τὰ κρεμεζογαρούφαλα τριγύρω ἴστὸ λαιμό σου.

3

Ἐγὼ γιὰ τὸ χατῆρι σου τρεῖς βάρδιες εἶχα βάλῃ.
 Εἶχα τὸν ἥλιο ἴστὰ βουνά καὶ τὸν ἀητὸ ἴστὸς κάμπους
 καὶ τὸ βορηᾶ τὸ δροσερὸ τὸν εἶχα ἴστὰ καράβια.
 Μὰ ὁ ἥλιος ἐβασίλευσε κι' ὁ ἀητὸς ἀποκοιμήθη
 καὶ τὸ βορηᾶ τὸ δροσερὸ τὸν πῆραν τὰ καράβια.
 Κ' ἔτσι τοῦ δόθηκε καιρὸς τοῦ Χάρου καὶ σὲ πῆρε.

Ἡ χροὸς τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ κάμπου

Ἦσυχὰ ποῦναι τὰ βουνά, ἦσυχοι ποῦναι οἱ κάμποι
 δὲν καρτεροῦνε θάνατο, γεράματα δὲν ξέρον, μόν' καρτεροῦν τὴν ἀνοιξη, τὸ Μάη, τὸ καλοκαῖρι,
 νὰ ἰδοῦν τοὺς βλαχοπιστικούς, νὰ ἰδοῦν τῆς βοσκοποῦλες,
 νὰ ἰδοῦν καὶ τὰ βλαχόπουλα μὲ τῆς μακρειῆς φλογέρες,
 νὰ βόσκουν γιδοπρόβατα στὰ πλάγια τοὺς τριγύρω,
 νὰ ἰδοῦν καὶ τὰ κλεφτόπουλα νὰ παίζουν, νὰ χορεῖουν,
 συχνὰ πυκνὰ νὰ ροβολοῦν ἴστὸς κάμπους τοῦ Φερσάλου,
 νὰ πιάνουν Τούρκους ζωντανούς, Κονιάρους κι' Ἀρβανίτες
 καὶ ν' ἀνεβαίνουν χαίροντας καὶ γλυκοτραγουδῶντας
 γεμάτοι ἀπ' ἄσπρα¹⁾ καὶ φλουριά, γεμάτοι περηφάνεια.

1) Ἐσπρα: χρήματα, ἐκ τοῦ λατινικοῦ asper, σημαίνοντος «τραχύς».

Σύγχρονο Μανιάτικο μοιρολόϊ

Υψηλὸν ὀρθοῦται τὸ Ταίναρον, καὶ μακρὰν ταλαντεύεται ἡ σκιά του ἐν μέσῳ τῶν μαινομένων κυμάτων. Ἡ χιὼν σκεπάζει τὰς ράχεις τοῦ βουνοῦ, καὶ ἡ ἀντανάκλασις αὐτῆς ἐν τῷ πελάγει συγγέεται μὲ τῶν κυμάτων τὴν ἀφρόν. Ἐν ἀγωνίᾳ παλαίει ὁ ναύτης ἐναγτίον τοῦ ἀγρίου στοιχείου. Τὸ ἀκάτιόν του κλυδωνίζεται καὶ προχωρεῖ βραδέως.

Ἡ νύξ ἐπερχομένη ἐπιταχύνει τὰς προσπάθειάς του νὰ φθάσῃ ταχύτερον εἰς τὸ πάτριον χωρίον, ὅπου φαντάζεται ἑορτασίμως ἐνδεδυμένους καὶ ἀναμένοντας αὐτὸν τοὺς οἰκείους. Ἀλλὰ μάτην διακρίνει τὰ φῶτα τῶν οἰκίσκων καὶ ἀκούει τὸν κῶδωνα τοῦ ἐκκλησιδίου, καλοῦντος τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν φαιδρὰν πανήγυριν τῶν Χριστουγέννων. Νομίζει ὅτι πλησιάζει, καὶ εἶναι ἀκόμη μακρὰν, πάντοτε μακρὰν. Φθάνει μόνον τὴν ὕστεραίαν. Ἔχει παρέλθει ἡ χαρμίσυνος ἑορτή. Ἀλλ' εὐρυσκεῖ τοὺς συγχωριανοὺς συνηθροισμένους. Εἶναι λυπηρὰ ἡ συνάθροισις. Εἶναι κατηφεῖς αἱ ὄψεις. Εἶναι περισσότεραι ἐκεῖ αἱ γυναῖκες καὶ ὀλίγοι οἱ ἄνδρες, ἡλιοκαεῖς πρεσβύται, στηριζόμενοι εἰς τὰς ράδδους των, ἄνδρες ἡλικιωμένοι, παιδία ἀνήλικα. Λείπουσιν οἱ νέοι.

Εἶναι λυπηρὰ εἰς τὰ Παχιάνικα, τὸ μικρὸν χωρίον του, ἡ συνάθροισις. Ἀνήμερα τῶν Χριστουγέννων τὴν ἑσπέραν ἤλθε μῆνυμα θλιβερόν καὶ λυπητερὰ σημαίνει σήμερον ὁ κῶδων τοῦ μικροῦ ναοῦ, καὶ ἀντιλαλοῖσι τοὺς θρηνώδεις του ἤχους αἱ βράχοι.

Ὁ Μῆτρος ὁ Λιβανῆς, ὅπου τὸν ἐκαμάρωναν ἔλοι εἰς τὸ χωρίον, «ἔφονεύθη ἀπὸ μίαν ὄβιδα ἐπάνω εἰς τὸ Μπιζάνικ», ἤλθε καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος τῶν κακῶν εἰδήσεων. Καὶ ἔπειτα προσέθηκε κινῶν τὴν κεφαλὴν, «καὶ ὁ Γεώργιος ὁ Κουβαράς ἀπὸ τὴν Κοκκάλαν, ὅπου εἶχε λαβωθῆ εἰς τὸ Σκραντάπορον, ἐκλείσει τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ παντός».

Ἡ μήτηρ τοῦ Κουβαρά ἀρχίζει νὰ μοιρολογῆ τὸν Λιβανῆν.

νά θρηγῆ τὸν ἴδιον υἱόν. Ἀλλὰ δὲν τοὺς κλαίει, τοὺς ψάλλει. Καί, ἀποτεινομένη πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Λιβανᾶ, λέγει περὶ τοῦ ἴδιου ἑαυτῆς υἱοῦ :

Ἔλα κοντά μου, Λιβανᾶ.
Ἐσὺ τὸ γνῶρίζεις καλὰ
ὅτι τὸ χαϊδανάστησα
καὶ τὸ ἐσπούδασα γιαιτρὸ
γιὰ τὰ καλὰ γεράματα,
κι' ἀπέτ¹⁾ μου τὸ σκοτώσασι
ἐκεῖ ἔσ' τὸ Σαραντιάπορο.
Χαλάλι του ὁ θάνατος
γιατὶ ἔλευτέρωσε λαό.

Καὶ μὲ τρεμούσας τὰς χεῖρας, μὲ κλονιζόμενα γόνατα προσέρχεται ἡ μάμμη τοῦ ὑπὲρ πατρίδος πεσόντος Λιβανᾶ. Καὶ θέλει ν' ἀρχίσῃ κ' ἐκείνη νά ψάλλῃ, ἀλλὰ κλαίει. Καὶ δικαιολογεῖ τὰ δάκρυά της λέγουσα :

Τὸ τί ἔναι τοῦτο ποῦ εἶπεκε²⁾
ὅτ' εἶναι ντρέπος³⁾ καὶ κακὸ
νά κλαῖμε τὰ παιδιὰ μας ;
Τὰ κλαῖσι τὰ παιδιὰ τους,
τὰ κλαῖσι κ' ἡ Σπαρτιάτισσες
κ' ἡ Μαυρομιχαλιάνισσες.

Ἄλλ³⁾ ἐκράτησε μίαν στιγμὴν τὰ δάκρυά της ἡ γηραιὰ μοιρολογίστρια καί, ρίπτουσα βλέμμα αὐστηρὸν πρὸς τοὺς παριστχμένους ἄνδρας, εἶπεν·

1) ἔπειτα.

2) εἶπες.

3) ἐντροπή.

Ἄντρες, ὅπ' ἔχετε ἄρματα
 γιὰ φεύγετε Ἵσὰ Γιάννενα·
 βοηθάτε τὰ παιδιὰ μας
 τοὺς Τούρκους νὰ νικήσουνε.

Σπ. Λάμπρος

Διονύσιος Σολωμός

Ἐγεννήθη τὴν ἐνάτην Ἀπριλίου τοῦ 1798 εἰς τὴν Ζάκυνθον, βλαστὴς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας. Οἱ πρόγονοί του, φεύγοντες τοὺς Τούρκους, μετηνάστευσαν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Κρήτην, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος. Ἐπαιδεύθη μὲ τὰ ἰταλικά γράμματα, ὅπως οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ, εἰς τὴν Ἐπτάνησον. Παιδίον μαθητεύει εἰς τὰ λύκεια τῆς Κρεμώνης καὶ τῆς Βενετίας. Ἀπὸ τοῦ 1815 μέχρι τοῦ 1818 ἐσπούδασεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Παβίας. Προωρισμένος διὰ τὴν ἐπιστήμην τοῦ Δικαίου ἐπανήλθεν ὄχι τόσον κάτοχος αὐτῆς, ὅσον πλούσιος ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν σοφίαν καὶ ποίησιν, τὴν λαμπρῶς ἀναθάλλουσαν τότε. Τὸ 1818 μετοικεῖ εἰς Κέρκυραν. Εἶχεν ἤδη γράψῃ τὰ πρῶτα εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν ποιητικὰ του δοκίμια. Ἀλλὰ διὰ τὴν Ἑλλάδα ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ ποιητὴς τῆς «Φαρμακωμένης».

«Τὰ τραγούδια μου τᾶλεγεσ ὅλα,
 τοῦτο μόνον δὲ θέλεις εἰπῆ...»

Ποῖος δὲν γνωρίζει τοὺς στίχους αὐτοὺς, τόσον ἀπλοῦς ὅσον καὶ ὑψηλοῦς, τοὺς εὐφραδεῖς ὡς ἀπολογία καὶ κάτανυκτικὸς ὡς προσευχή; Ἦτο ὁ ποιητὴς τοῦ «Ἕμνου πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν», τοῦ «ἄσματος τῶν ἄσμάτων», ὡς τὸν ἀπεκάλεσεν ὁ Τερτσέτης, τῆς πατριωτικῆς ἐμπνεύσεως τοῦ Ἕμνου, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ἡ λυρική φαντασία φέρεται ἀπὸ ἄλματος εἰς ἄλμα καὶ

ἀπὸ πτερυγίσματος εἰς πτερύγιομα καὶ ἀπηχεῖ ἔλα τὰ σαλπί-
σματα καὶ ἔλα τὰ κελαδήματα·

«Ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ ποῦ πλησιάζουν
μὲ πολλὴ ποδοβολή,
κι' ἄρματα ἄρματα ταράζουν ;
Ἐπετάχτημες Ἐσὺ !

Ἄ ! τὸ φῶς ποῦ σὲ στολίζει
σὰν ἡλίου φεγγοβολή
καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
δὲν εἶναι, ὄχι, ἀπὸ τῆ γῆ !

Λάμπριν ἔχει ὄλη φλογώδη,
χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός,
φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι
κι' ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς.

Τὸ σπαθί σου ἀντισηκώνεις
τρία πατήματα πατᾶς,
σὰν τὸν κύργο μεγαλώνεις
καὶ ἴστο τέταρτο χτυπᾶς ! »

Ἦτον ὁ ποιητὴς τοῦ «Λάμπρου», ὅπου τὸ τραγικώτατον πάθος δεῖχεται μὲ τὴν καταπληκτικὴν ἔντασιν τοῦ δράματος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τὸ ἄσμα τοῦ Σολωμοῦ, ἂν δὲν ἀντηχῆ εἰς ὄλων τὰ χεῖλη, ἀλλὰ τὸ ὄνομά του φέρεται εἰς ὄλων τὰ στόματα.

Ἡ Κέρκυρα τότε ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ γνησιωτέρα καθέδρα τοῦ νεοελληνικοῦ πνεύματος.

Ἐκεῖ ἀκμάζει ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία· τὸ ἄνθος τῆς ἑλληνικῆς μαθήσεως· ἐκεῖ διδάσκει· ξένοι φιλόλογοι διατηροῦν ἐκεῖ συνεχῆ τὴν ἐπικοινωνίαν τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς πρὸς τὴν πνευματικὴν

κίνησιν τῆς Δύσεως. Ὁ κόσμος οὗτος ἀρμόζεται καλύτερα πρὸς τὰς διανοητικὰς ἀνάγκας τοῦ Σολωμοῦ. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἰονίου ζητεῖ νὰ εὕρῃ ἄξιον ἄσυλον διὰ ν' ἀφιέρωσιν ἕλας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς του εἰς τὴν θεραπείαν τῆς Τέχνης. Ἐπὶ τριάντα συνεχῆ ἔτη ἔζησεν ἀνάμεσα εἰς τὴν ὠραίαν φύσιν, εἰς τὴν ἐκλεκτὴν κοινωνίαν ἐκείνην. Καὶ παρήγαγεν ἐκεῖ, ἂν ὄχι τὰ πλέον ἄρτια, ἀλλὰ τὰ πλέον μεγαλοφάνταστα ἔργα του. Συνεπλήρωσε τὰ ὠραιότερα τεμάχια τοῦ «Λάμπρου», ἐνεπνεύσθη τὸν «Κρητικὸν» καὶ τὴν «Φαρμακωμένη Ἰστον Ἄδην». Ἐσχεδιάσεν τὸ «Carmen Seculare», τὸν «Νικηφόρον Βρυέννιον», τὸν «Ἀνατολικὸν Πόλεμον»· τὴν ἔθνικὴν ἰδέαν ποικίλως καὶ πλουσίως ἐξητοῦσε νὰ συμβολίσῃ εἰς τὰ ποιήματα ταῦτα. Μετέφραζεν Ὀμηρικὰς Ραψωδίας. Ὑφαίνε καὶ ἐξῆφαινε καὶ κατέλυε καὶ ἀνέπλαττε, κάθε φορὰν καὶ τεχνικώτερον, τὴν μεγάλην ἐπικολυρικὴν σύνθεσιν τῶν «Ἐλευθέρων Πολιορκημένων», ἀποθέωσιν τῶν ἡρωϊκῶν ἀγώνων τοῦ Μεσολογγίου. Ἐκεῖ τέλος ἔγραψε τὸν «Πόρφυραν», τοῦ ὁποίου τοὺς ὀλίγους περισωθέντας στίχους διαπνέει θεῖα τις πνοή.

Ἐκεῖ μεταξὺ κοινωνίας ἀνεπτυγμένων, μεταξὺ κοινωνίας νεολαίας προσιτῆς εἰς τὰ δυσκολοπρόσιτα τῆς Τέχνης, ὁ Σολωμὸς δὲν ἐκτιμᾶται μόνον ὡς ἔξοχος ποιητής, ἀλλὰ τιμᾶται ὡς ἥρωὺς τοῦ πνεύματος. Οἱ νέοι τῆς Κερκίρας διεκδικοῦσιν ὡς δόξαν ἔστω καὶ ἀπλήν πρόκλησιν τοῦ δυσκολοκοινωνήτου ποιητοῦ· εἰς τὸν περίπατον, διὰ νὰ σταθοῦν παραπλεύρως του, εἰς τὴν οἰκίαν του, διὰ νὰ ὁμιλήσουν μαζί του.

Ὁ Ἰάκωβος Πολυλάς, μόλις ἐγύρισεν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν, ἐξοδεύει νύκτα καὶ ἡμέραν τὴν γερμανομάθειάν του διὰ νὰ μεταφράσῃ καὶ παραδίδῃ πρὸς ἀνάγνωσιν εἰς τὸν λατρευτὸν διδάσκαλον τόμους τοῦ Ἐγέλου καὶ τοῦ Σίλλερ. Καὶ αὐτὰς τὰς ὄχι ὀλίγας ἰδιοτροπίας τοῦ σέβονται ὡς νόμους οἱ φίλοι του. Ὁ Σπυρίδων Τρικουπῆς, περαστικὸς ἀπὸ τὴν Κέρκυραν, νεόνυμφος τότε, συναντᾷ καθ' ὁδὸν τὸν ποιητὴν, στενωτάτα συνδεμένον μαζί του. Τὸν παραλαμβάνει διὰ νὰ τὸν γνωρίσῃ μὲ

τὴν νεκρὰν σύντροφον τοῦ βίου του. Ἄλλ' ὁ παράξενος ποιητὴς δὲν πείθεται ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸν οἶκόν του καὶ μόνον συγκατανεύει νὰ σταθῇ ἀπέξω· ἐκεῖ κληθεῖσθ ὑπὸ τοῦ συζύγου κατήλθεν ἢ εὐγενῆς δέσποινα εἰς τὸν δρόμον, διὰ νὰ τὸν ἴδῃ καὶ νὰ τὸν χαιρετίσῃ. . .

Ὁ μέγας ποιητὴς τῆς συγχρόνου Ἰταλίας, ὁ Καρδούτσης, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Δάντη, εἶπεν· «Ἐφαλεν εἰς τὴν «Θεῖαν Κωμῳδίαν» του τὰ ὑψηλότατα τῶν ψυχῶν μυστήρια, ὄχι τῆς ἰδικῆς του, ἢ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ πάσης ψυχῆς».

Ὁ Σολωμὸς δὲν ἠτύχησε νὰ καταλίπῃ μέγα καὶ ὑπερτέλειον μνημεῖον, ὡς τὸ κληροδοτηθὲν εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπὸ τὴν Δάντην, ἀλλ' ἐφιλοδόξησε τὴν ποίησιν ὡς ὁ ὑψηλότατος ἐκεῖνος ποιητὴς. Διὰ τοῦτο ὁ στίχος καὶ τοῦ Σολωμοῦ ἀπευθύνεται πρὸς ὅλας ὁμοῦ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς· προϋποθέτει ἀριότητα πνευματικῶν χαρισμάτων ἢ πλήρης ἀντίληψις τοῦ κάλλους αὐτοῦ. Ὁ Σολωμὸς ἀνέβαλλεν ἐκάστοτε νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸ κοινὸν τὰ φωτεινότερα καὶ τολμηρότερα τῶν τέκνων του. Ἀγωνίζεται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελειότητα. Παλαίει διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὸ δυσκολοῦπότακτον ὕλικόν εἰς τὴν ἀπολυταρχίαν τῆς Τέχνης. Προβαίνει διὰ μεθοδικῆς διορθώσεως τῶν ἔργων του καὶ ἀναπλάσεως.

Ἀπὸ τὸ 1833 περιπλέκεται εἰς δίκην συγκινητικὴν· ἀσυγκρίτως περισσότερον· παρ' ὅσον αὕτη ἠπειλήσε τὴν ὕλικήν του ἄνεσιν, κατέφευγεν ἐναντίον του, ὡς λέγεται, καίριον ἠθικὸν τραῦμα. Καὶ τὴν μὲν δίκην ἐκέρδισε μετ' ὀλίγα ἔτη, ἀλλὰ μετὴν παντοεινὴν θυσίαν τῆς γαλήνης του. Βοημηδὸν ἢ δξυθυμία, ἢ μελαγχολία, ἢ φιλοποσία, ἢ μισανθρωπία, ἢ νευροπάθεια κρατοῦσιν ἰσχυρότερον αὐτοῦ· τέλος ἀποθνήσκει τὴν ἐνάτην Νοεμβρίου τοῦ 1857 εἰς τὴν Κέρκυραν, θῦμα ἐγκεφαλικοῦ παθήματος.

Μόλις ἠγγέλθη ὁ θάνατός του, ἡ Βουλὴ τῶν Ἰονίων διέκοψε τὴν συνεδρίασιν καὶ ἐκήρυξε δημόσιον τὸ πένθος. Ἐκλείσθησαν τὰ θέατρα. Ὁ λαὸς τῆς πόλεως καὶ τῶν προαστείων τυνέρρευ-

σεν εἰς τὴν κηδεῖαν, πάνδημον. Δώδεκα νέοι αὐθόρμητοι ζητήσαντες ὑπεβάσταζον μέχρι τοῦ τάφου τὸ φέρετρον...

Τὸ μέγιστον καὶ κάλλιστον ἴσως μέρος τῶν στίχων καὶ τῶν ρυθμῶν, ποῦ ἐξήρχοντο ἀπὸ τὰ χεῖλη του ὡς λειτουργία πρὸς δόξαν τοῦ αἰωνίου καλοῦ, ἀπέθανε μαζί του. Καὶ κατάπληξις ὀδυνηρὰ ἐκυρίευσε τοὺς φίλους καὶ τοὺς θαυμαστάς· διότι ἐγνώσθη ὅτι οἱ λόγιοι ἄνδρες οἱ ἀναλαβόντες τὴν ἐπιστασίαν τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἀπάντων του—χρόνον τινὰ μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου—δὲν εὔρον εἰς τὰ χειρόγραφα, ὅσα τοῖς παρεδόθησαν ὑπὸ τῶν συγγενῶν, τίποτε σχεδὸν ἄρτιον καὶ πλήρες ἀπὸ τὸν προσδοκώμενον θησαυρὸν. Λάμποντα μόνον συντρίμματα τῶν αἰθερίων κόσμων καὶ ἀνεπανόρθωτα χάσματα καὶ ἀπλήρωτον κενόν. Σχεδιάσματα εἰς τὸ πεζὸν ἰταλιστί, ἀτελείωτα τεμάχια, στίχους μεμονωμένους· ποῦ καὶ ποῦ ὀλιγόστιχα ἀποσπάσματα, στοχασμοὺς ἐπὶ στοχασμῶν, παραλλαγὰς ἐπὶ παραλλαγῶν· ἐρείπια φανταστικῶν ναῶν καὶ λείψανα μαγικῶν παλατιῶν· καὶ ἀντὶ τοῦ ὅλου ἔργου, ἐδραίως καὶ ἑναρμονίως συνηρμολογημένου, ἀραιὰ τινὰ μόνον κτίσματα αὐτοῦ καὶ δείγματα συσσωρευμένου ὕλικου. Ἐκ τούτων μόλις ἐννοοῦμεν ποῖον θὰ ἦτο τὸ οἰκοδόμημα. Καὶ τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐν μέρει μᾶς τὸ ἀποκαλύπτουν, ἐν μέρει μᾶς ἀφίνουν νὰ τὸ φαντασθῶμεν, οἱ ἐκδόται τῶν «Ἐύρισκομένων τοῦ Σολωμοῦ», ὡς ἐτυπώθησαν ταῦτα τῇ 1859 εἰς τὴν Κέρκυραν, μετὰ τὴν σοφὴν μελέτην τοῦ Πολυλά, προεπιχθεῖσαν τοῦ βιβλίου.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐχάθησαν, καὶ κατὰ τρόπον δυσεξιχνιάστον, τὰ ἔργα τοῦ μεγίστου τῶν ποιητῶν τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος, διὰ τῶν ὁποίων ἡ νέα μας ποίησις θὰ ἠδύνατο εὐτέλμως ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀλλοφύλους ἀδελφάς της. Ἴσως κακοῦργος ὑπολογισμὸς τὰ ὑπεξήρσεων· ἴσως χεῖρ ἑναγῆς τὰ κατέστρεψεν· ἴσως ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς ἐν στιγμῇ τίς οἶδε τίνος παροξυσμοῦ τὰ ἐξηφάνισεν· ἀλλ' ἢ οὕτως ἢ ἄλλως, ἢ μυστηριώδης τῶν ἔκλειψις εἶναι ὡς τὸ τελευταῖον κτύπημα ζοφερᾶς μοίρας, ἢ ὁποῖα κατεδίωκε τὸν ποιητὴν.

Καὶ ὅμως ἡ καταστροφή αὕτη ἐξηφάνισε μὲν τὸ μέγα ἀρχι-
τεκτονικὸν σύνολον καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀριότητα τῶν ἔργων
τούτων, ἀλλὰ προσέδωκεν εἰς ταῦτα, εἴτε συντρίμματα, εἴτε
ἀπλᾶ σχεδιάσματα, χάριν ἄφθαστον. . .

Ἐπιβάλλονται μὲ τὴν σεπτότητα τῶν ἐρειπίων καὶ μὲ τὸ
μυστήριον τῶν συμβόλων. Ἡ σκοτεινότης των δὲν εἶναι ἀποτέ-
λεσμα φραστικῆς ἀδυναμίας, ἀλλ' εὐγλωττίας σιωπηλῆς, ὡς
προσώπου τὸ ὁποῖον θὰ ἐσφράγιζε τὸ στόμα του καὶ θὰ μετε-
βίβαζεν. Ἐλην τὴν εὐφράδειαν τῆς γλώσσης εἰς τὴν λάμψιν
τῶν ὀφθαλμῶν.

Κ. Παλαμᾶς

Ἀπὸ τοὺς ἀποθανόντας Νεοέλληνας ποιητὰς

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Ἡ καταστροφή τοῦ Δράμακῆ

(Ἀπὸ τὸν Ἐθνικὸν Ὑμνον)

Στροφή 75

Τῆς Κορίνθου ἰδοὺ καὶ οἱ κάμποι
δὲν λάμπ' ἥλιος μοναχὰ
εἰς τοὺς πλάτανους, δὲν λάμπει
εἰς τ' ἀμπέλια, εἰς τὰ νερά.

76

Εἰς τὸν ἥσυχον αἰθέρα
τώρα ἀθῶα δὲν ἀντηχεῖ
τὰ λαλήματα ἢ φλογέρα,
τὰ βελάσματα τὸ ἀρνί

77

Τρέχουν ἄρματα χιλιάδες
 σὰν τὸ κῦμα εἰς τὸ γιᾶλό.
 Ἄλλ' οἱ ἄνδρεῖοι παλληκαράδες
 δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό.

78

ὦ τρακόσιοι! Σηκωθῆτε
 καὶ ξινάλθετε σὲ μᾶς.
 Τὰ παιδιὰ σας θέλ' ἰδῆτε
 πόσο μοιάζουνε μὲ σᾶς.

79

Ὅλοι ἐκεῖνοι τὰ φοβοῦνται
 καὶ μὲ πάτημα τυφλὸ
 εἰς τὴν Κόρινθο ἀποκλειοῦνται
 κι' ὅλοι χάνονται ἀπ' ἐδῶ.

80

Στέλνει ὁ ἄγγελος τοῦ ὀλέθρου
 πεῖνα καὶ θανατικὸ
 ποῦ μὲ σχῆμα ἑνὸς σκελέθρου
 περπατοῦν ἀντάμα οἱ δύο.

81

Καὶ πεσμένα εἰς τὰ χορτάρια
 ἀπεθαίνανε παντοῦ
 τὰ θλιμμένα ἀλομεινάρια
 τῆς φυγῆς καὶ τοῦ χαμοῦ.

82

Καὶ Ἐσὺ ἀθάνατη, Ἐσὺ θεία,
 ποῦ ὅ,τι θέλεις ἠμπορεῖς,
 εἰς τὸν κάμπο, Ἐλευθερία,
 ἴματωμένη περπατεῖς!

83

Ἵστὴ σκιὰ χερολιασμένες,
 Ἵστὴ σκιὰ βλέπω κ' ἐγὼ
 κρινοδάχτυλες παρθένες,
 ὅπου κάνουνε χορό.

84

Ἵστὸν χορὸ γλυκογουρίζουν
 ὄραϊα μάτια ἐρωτικά,
 καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν
 μαῦρα, δλόχρυσα μαλλιά.

85

Ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιᾶζει
 πῶς ὁ κόρφος καθεμιᾶς
 γλυκοβύζαστο ἐτοιμάζει
 γάλα ἀνδρείας καὶ ἐλευθερίας.

86

Μεσ' ἴστα χόρτα, ἴστα λουλούδια
 τὸ ποτήρι δὲν βαστῶ.
 Φιλελεύθερα τραγοῦδισα
 σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ.

Ἐπὶ τὰ κόκκαλα βγαλμένη
 τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερὰ
 καὶ σὺν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
 χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθερία!

Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι

(Ἀπόσπασμα)

Ἄκρα τοῦ τάφου σιωπὴ στὸν κάμπο βασιλεύει,
 λαλεῖ πουλί, παίρνει σπειρὶ κ' ἢ μάννα τὸ ζηλεύει.
 Τὰ μάτια ἢ πείνα ἐμαύρισε· σιὰ μάτια ἢ μάννα μνείει·
 στέκει ὁ Σουλιώτης ὁ καλὸς παράμερα καὶ κλαίει·
 Ἔρμο τουφέκι σκοτεινὸ, τί σ' ἔχω ἄγ' ἰδὸν ἐν χέρι;
 ὅπου σὺ μοῦγινες βαρὺ κι' ὁ Ἄγαρηνὸς τὸ ξέρει;

....

Ἄλλ' ἥλιος, ἄλλ' ἀόρατος αἰθέρας κοσμοφόρος
 ὁ στύλος φανερώνεται, μὲ κάτου μαζωμένα
 τὰ παλληκάρια τὰ καλὰ κι' ἐπάνου τῆ σημαία
 ποῦ μουρμουρίζει καὶ μιλεῖ καὶ τὸ Σταυρὸν ἀπλώνει
 παντόγυρα στὸν ὄμορφον ἄερα τῆς ἀντρίας
 κι' ὁ οὐρανὸς καμάρωνε κ' ἢ γῆ χειροκροτοῦσε·
 κάθε φωνὴ κινούμενη κατὰ τὸ φῶς μιλοῦσε
 κ' ἐσκόρπα τὰ τρισεύγενα λουλούδια τῆς ἀγάπης·
 «Ὁμορφη, πλούσια κι' ἄπαρτη καὶ σεβαστὴ κι' ἁγία!»

....

Καὶ βλέπω πέρα τὰ παιδιά καὶ τὲς ἀντρογυναῖκες
 γύρου στὴ φλόγα π' ἀναψαν καὶ θλιβερὰ τῆ θρέψαν
 μ' ἀγαπημένα πράγματα καὶ μὲ σεμνὰ κρεβάτια,
 ἀκίνητες, ἀστέναχτες, δίχως νὰ ρίξουν δάκρυ·
 Καὶ ἄγγιζ' ἢ σπῖθα τὰ μαλλιά καὶ τὰ λυωμένα ροῦχα.

....

Εἶν' ἔτοιμα ἴσθην ἄσπονδη πλημμύρα τῶν ἀρμάτων
 δρόμο νὰ σχίσουν τὰ σπαθιά, κι ἐλεύθεροι νὰ μείνουν,
 ἐκεῖθε μὲ τοὺς ἀδελφούς, ἐδώθε μὲ τὸ Χάρο!

Τὸ Μεσολόγγι

(ἀπόσπασμα)

Δὲν ἦταν τὴ μέρα τούτη
 μοσχολίβανα, ψαλμοί,
 νά, μολύβια, νά, μπαροῦτι,
 νά, σπαθιῶν λαμποκοπή.

Ἵστὸν ἀέρα ἀνακατώνονται
 οἱ σπιθόβολοι καπνοὶ
 καὶ ἀπὸ πάνου φανερώνονται
 ἦσκιαι θεῖοι, πολεμικοί.

Καὶ εἶναι αὐτοί, ποῦ πολεμῶντας
 ἐσκεπάσανε τὴ γῆ,
 πάνου εἰς τ' ἄρματα βροντῶντας
 μὲ τὸ ἐλεύθερο κορμί.

Καὶ ἀγκαλιάσματα ἐκεῖ πλήθια,
 δάφνες ἔλαβαν, φιλιά,
 ὅσα ἐλάβανε εἰς τὰ στήθια
 βόλια, τούρκικα σπαθιά.

ἽΟλοι ἐκεῖνοι οἱ πολεμάρχοι
 περιζώνουνε πυκνοὶ
 τὴν ψυχὴ τοῦ Πατριάρχη,
 ποῦ τὸν πόλεμο εὐλογεῖ.

Ἡ σκιά τοῦ Ὁμήρου

Ἐλαμπε ἀχνὰ τὸ φεγγαράκι, εἰρήνη
 ὄλην, ὅλη τὴ φύση ἀκίνητοῦσε,
 καὶ μέσ' ἀπὸ τὴν ἔρημη τὴν κλίνη
 τ' ἀηδόνι τὰ παράπονα ἀρχινοῦσε·
 τριγύρω γύρω ἢ νυχτικὴ γαλήνη
 τὴ γλυκύτατη κλάψα ἠχολογοῦσε.
 Ἀπάντεχα βαθὺς ὕπνος μὲ πιάνει
 κι' ὀμπροστά μου ἕνας γέροντας μοῦ ἐφάνη.

Στὸ ἀκρογιάλι ἀναπαύοτον ὁ γέρος·
 ἴστα παλαιὰ τὰ ροῦχα, τὰ γχισμένα,
 γλυκὰ τὸ φύσημα τοῦ ἀέρος
 τ' ἀργὰ μαλλιά του ἐσκορπιαε τ' ἀσπρισμένα,
 κι' αὐτὸς εἰς τὸ πολύαστρον τοῦ αἰθέρος
 τὰ μάτια ἐστριφογύριζε σβυσμένο·
 ἀγάλλι ἄγάλλι ἐσηκώθη ἀπὸ χάμου
 κι' ὡσὰν νᾶχε τὸ φῶς του ἦλθε κοντά μου.

Χριστὸς Ἀνέστη!

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
 τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερο ἀστέρι,
 σύγνεφο, καταχνιά, δὲν ἀπερνοῦσε
 τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
 κι' ἀποκεῖ κινημένο ἀργοφυσοῦσε
 τόσο γλυκὸ ἴστο πρόσωπο τ' ἀέρι,
 ποῦ λὲς καὶ λέει μεσ' ἄστῆς καρδιᾶς τὰ φύλλα·
 «Γλυκειὰ ἡ ζωὴ κι' ὁ θάνατος μαυροῖα».

Χριστὸς ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
 ὄλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἐτοιμαστῆτε·
 μέσα ἴστες ἐκκλησίες τὲς δαφνοφόρες
 μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχτῆτε·
 ἀνοίξετε ἀγκαλιὰς εἰρηνοφόρες
 ὀμπροστὰ στοὺς Ἁγίους καὶ φιληθῆτε·
 φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
 πέστε «Χριστὸς Ἄνέστη» ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι
 καὶ βρέφη ὠραῖα στὴν ἀγκαλιά ἢ μαννάδες·
 γλυκόφωνα, κυττῶντας ταῖς ζωγραφι-
 σμένες εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες·
 λάμπει τὸ ἀσῆμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
 ἀπὸ τὸ φῶς ποῦ χύνουνε ἢ λαμπάδες·
 κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἁγιοκέρι
 ὀποῦ κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΑΛΒΟΥ

Εἰς Σοῦλι

A

Φυσάει σφοδρὸς ὁ ἀέρας,
 καὶ τὸ δάσος κυμαίνεται
 τῆς Σελλαιίδος· φθάνουσι
 μακρὰν ἔδω, ὅπου κάθομαι,
 ρουσικὰ μέτρα.

Β

Ἐφροντίσταν ποιμένων
 σίχοι δὲν εἶνοι, ἢ γάμου,
 ἢ πανηγυριζόντων
 νέων γυναικῶν καὶ ἀνθρώπων,
 μήτε ἱερέων.

Γ

Ἄλλη λαμπρὸ πανήγυρις
 τὴν σήμερον ἐορτάζεται
 εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ ἄγγελος
 χορεύει τοῦ πολέμου·
 δάφνας μοιράζει.

Δ

Βράχοι ὑψηλοί, διαβόητοι,
 βουνὰ τοῦ τετραχώρου,
 ἀπὸ σᾶς καταβαίνουνσι
 πολλοὶ καὶ δυνατοὶ
 ἀδάμαστοι ἄνδρες.

Ε

Κάθε χέρι, κλαδί·
 κάθε κεφάλι φέρνει
 στέφανον· ἀπὸ βράχου
 πηδάουν εἰς βράχον ψάλλοντες
 πολέμιον ἄσμα.

Σ

« Μακρὰν καὶ σκοτεινὴν
 » ζωὴν τὰ παλληκάρια
 » μισοῦν ὄνομα ἀθάνατον
 » θέλουν καὶ τάφον ἔντιμον,
 » ἀντὶς διὰ στρωῶμα ».

Ζ

Οὕτως ἐβόουν συμφώνως
 τ' ἄρματά τους ἐβρόνταον
 καὶ τ' ἄντρα. . . — ὦ, δὲν ἀκούω
 πλέον παρὰ τὸν ἄνεμον
 καὶ τοὺς χειμάρρους. —

Η

Ἐσὺ ὅπου τρέχεις, πρόσμενε,
 ὦ στρατιῶτα· εἰπέ μου,
 καὶ ἄς μὴ σὲ κυνηγήσῃ
 βόλι τοῦ ἐχθροῦ, ποῦ ἐπῆγαν
 οἱ σύντροφοί σου;

Θ

« Λεῖπει ὁ καιρὸς. Ἄν ἔχῃς
 » ἑλαφρὰ τὰ ποδάρια,
 » καὶ τὸ στῆθος, ἀκολούθα με·
 » τρέξε καὶ σὺ μ' ἐμένα·
 » μᾶς φεύγει ἡ ὄρα ».

I

Γνωρίζω τὴν φωνήν σου.
 Ὅδηγει. — Οἱ βράχοι φεύγουσι
 τώρα ὑλὸ τὰ πατήματα
 συχνά, φεύγουν ὀπίσω
 σπήλαια καὶ δένδρα.

IA

Τῶν ποταμῶν πλατέα
 νερά, βαθέα λαγγάδια,
 ἔρημα μονοπάτια,
 δάση, βουνά, χωράφια,
 φεύγουν ὀπίσω.

IB

Ἴδου τὸ Καρπενῆσι
 αὐτοῦ ἀπὸ τὰ ψηλῶματα,
 ὅπου ἀναμένω, βλέπω
 κρυπτὸν στεφανωμένων
 σύνταγμα ἡρώων.

II

Καὶ ἀντίκρου τὰ ἀναθρέμματα
 τοῦ Ὄσμαν μὲ δίχως τάξιν,
 πλὴν χιλιάδας, χιλιάδας
 βλέπω συγκεχυμένων
 ἰεζῶν καὶ ἱππέων.

ΙΑ

Ὡς εἰς χώραν ἐορτάζουσαν
 συντρέχει μὲν ὁ κόσμος
 πολὺς, κλαγγὰς δὲ ὄργάνων,
 φωνὰς δὲ ἀνδρῶν χαιρόντων
 ἀκούεις καὶ κρότον.

ΙΕ

Οὕτω καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον
 τῶν βαρβάρων ἀκούεις
 κραυγὰς, τύμπανα, κτύπους·
 ὅμως ἀτρέμα ὁ Θάνατος
 στέκων τοὺς βλέπει.

ΙΣ

Ὡς τόσον τῆς ἡμέρας
 τὸ φῶς ἐγένηκ' ἀφαντον·
 τοὺς οὐρανοὺς σκεπάζει
 τὸ φοβερόν σου κάλυμμα
 ἱερὰ νύκτα.

ΙΖ

Μητέρα φρονημάτων
 ὑψηλῶν, συνεργὲ
 ψυχῶν τολμηροτάτων.
 νύκτα οὐρανία καὶ σύγχρονα
 δικαιοσύνης,

ΙΗ

Συχνὰ ἀπὸ σὲ παιδεύονται
 λαοὶ ἄφρονες, ἄσωτοι·
 συχνὰ καὶ τῶν τυράννων
 ἀλλάζεις τὴν χρυσοῦν
 ζώνην καὶ στάκτην.

ΙΘ

Τώρα ἐδῶ τὸ πυκνότερον
 σκότος σου χῦσε. Ἄνθρωπος
 ἄνθρωπον ἄς μὴ βλέπη,
 ἄς μὴ ξανοίγῃ μάτι
 χεῖρα ὀπλισμένην.

Κ

Τὸ πνεῦμα ταραγμένον
 τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος μου
 ἄς πλάσῃ φοβεροὺς
 γίγαντας, καὶ ἄς φαντάζεται
 παντοῦ μαχαίρας.

ΚΑ

Ἄκούω, ἀκούω τὸν θόρυβον
 ὡς ἀρχομένης μάχης·
 κουφοβροντάει τοιούτως,
 ὅτε ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους
 ρίχνεται ἡ θάλασσα.

ΚΒ

Δάσος βοάει τοιούτως,
 ὁπότε ἀπὸ τὰ σύγνεφα
 σκληρὸς τὸ δέρνει ὁ ἄνεμος·
 ξηρὰ τὰ φύλλα φεύγουσιν
       εἰς τὸν ἀέρα.

ΚΓ

Νά, τῶν σπαθιῶν ὁ κρότος
 προδήλως τώρα ἀκούεται·
 νά, πέφτουν ὡς οὐράνιαι
 βρονταί, πολλά, ἀπροσδόκητα
       βόλια θανάτου.

ΚΔ

Νά, πανταχοῦ σηκώνονται
 ὄμοι καὶ τῶν νικῶντων,
 καὶ τῶν νενικημένων
 ἢ φωναί, τρομερὴ
       φριχτὴ ἁρμονία.

ΚΕ

Ὡ ἄγγελοι, ὁποῦ ἐτάχθητε
 φύλακες τῶν δικαίων,
 τῆς Σελλαίδος σώσατε
 τὰ τέκνα καὶ τὸν Μπότσαρην
       διὰ τὴν Ἑλλάδα.

ΚϚ

Ἐπανσ' ἡ μάχη δλότελα,
 ἀναχωρεῖ καὶ ἡ νύκτα·
 ἰδοὺ ποῦ τ' ἄστρα ἀχνίζουσι,
 καὶ οἱ καθαροὶ λευκαίνονται
 αἰθέριοι κάμποι.

ΚΖ

Πυκναί, πυκναί ὡς δμίγλη,
 περνάουν ἀπ' ἔμπροσθέν μου
 τῶν ψυχῶν ἢ χιλιάδες·
 τὰ χέρια των ἀκόμα
 στάζουσιν αἷμα.

ΚΗ

Ἄνομοι, τὸν Σταυρὸν
 ἐχθρὸν ἐπῆραν καὶ ἄγγελος
 τοὺς ὀδηγεῖ εἰς τὸ πρόσωπόν·
 του λάμπει ἢ καταδίχη,
 ρομφαία εἰς τὸ χέρι.

ΚΘ

Ἴδοὺ ἀνὰ δεκάδας,
 πετάουν καὶ τῶν Ἑλλήνων
 τὰ πνεύματα ἔλαφρά·
 ἀστράπτουν ὡς ἡ ἀκτῖνες
 τοῦ πρώτου ἡλίου.

Λ

Φέρνει Σταυρόν καὶ βάρια
 ὁ πτερωμένος ἄγγελος
 ποῦ τοὺς ἡγεμονεύει·
 ψάλλοντες ἀναβαίνουσιν
 ὑπὲρ τὰ νέφη.

ΛΑ

Ψυχαὶ μαρτύρων, χαίρετε·
 τὴν ἀρετὴν σας, ἄμποτε
 νὰ μιμηθῶ εἰς τὸν κόσμον,
 καὶ νὰ φέρω τὴν λύραν μου
 μὲ σᾶς νὰ ψάλλω.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΛΩΡΙΤΟΥ

Ἡ δάφνη καὶ τὸ ἀηδόνι

(Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ)

Μαύρισε, κύμα, τὸν ἀφρὸ
 καὶ σεῖς, βουνά, τὸ χιόνι,
 γιὰτ' ἦλθε βαρυχειμωνιά
 καὶ δὲ λαλεῖ τᾶηδόνι,
 τᾶηδόνι ποῦ τραγούδησε
 εἰς τοῦ βουνοῦ τὴ ράχη.
 Κλάψτε, βουνά καὶ βράχοι,
 τᾶηδόνι δὲ λαλεῖ...

Καὶ σύ, δαφνοῦλα ἑλληνική,
 φυλλόχλωρη δαφνοῦλα,
 ἔσὺ ποῦ τ'ἀνθη σου ἔλουζες
 τῇ νύχτα στὴ δροσοῦλα,
 γιὰ νὰ σὲ βλέπη ὄμορφη
 καὶ νὰ σὲ καμαρώνη,
 πές μου γιατί τ'ἀηδόνι,
 δαφνοῦλα, δὲ λαλεῖ ; . . .

Τοῦ μύρισεν ἡ ἄνοιξη,
 ποῦ πλάκων' ἀπὸ πέρα,
 καὶ λαίμαργο θὰ σῶφυγε
 ψηλὰ μὲς 'στὸν αἰθέρα,
 πρῶτο νὰ πάγη νὰ τὴν βροῖ
 καὶ νὰ τὴν ἀπαντήση,
 γλυκὰ νὰ τὴν φιλήση
 καὶ ν'ἄλθουνε μαζί.

"Αχ ! πότε ν'ἄλθ' ἡ ἄνοιξη
 νὰ ἰδῆς ἂν θὰ γυρίση !
 "Αχ ! πότε τὸ τριαντάφυλλο,
 δαφνοῦλα μου, θ' ἀνθίση,
 νὰ πᾶς νὰ βροῖς τὰ φύλλα του,
 νὰ νιώσης τὴν ὁσμὴ του ! . . .
 Ποιὸς ξεύρει τὴν πνοή του
 μὴν εὔρης μέσα ἐκεῖ ;

"Αχ ! πότε ν'ἄλθ' ἡ ἄνοιξη,
 νὰ λιώσουνε τὰ χιόνια,
 νὰ πάψουν τ'ἀστρατόβροντα,
 ν'ἄλθοῦν τὰ χελιδόνια,
 γιὰ νὰ τοὺς πῆς, δαφνοῦλα μου,
 τὴν ἄσπλαχνή σου μοῖρα ;

Ποιὸς ξεύρει, μαύρη χήρα,
κ' ἐκεῖνα τί θὰ ποῦν.

Παρηγορήσου, δάφνη μου,
γιατὶ δὲν εἶσαι μόνη,
ποῦ καρτερεῖς τὸ φίλο σου,
ποῦ καρτερεῖς τᾶηδόνι.
Νᾶξευρες πόσα κόκκαλα
καὶ σπλάχν' ἀνδρειωμένα
στὸ μνήμα ξαπλωμένα
μὲ σὲ τὸ καρτεροῦν.

Τὸ λάλημά του τ' ἄκουσαν
σὴν πρώτη παρουσία
σὰν τοῦ πολέμου σάλπιγγα,
σὰν ἄλλη τρικυμία,
κ' εὐθὺς ἐπάνω σι' Ἄγραφα
βροντοῦν ἀστροπελέκια,
ἀνάφτουν τὰ τουφέκια,
καὶ λάμπουν τὰ σπαθιά.

Κ' ἐκεῖ ποῦ πολεμοῦσανε
οἱ μαῦρ' οἱ πεθαμένοι,
τᾶηδόνι μὲ τὸ λάλημα
τὸ αἷμα τους ζεσταίνει,
καὶ σὰν ἐμοιρολόγαι,
καὶ σὰν ἐτραγουδοῦσε
ἡ δάφνη πάντ' ἀνθοῦσε,
ἀνθοῦσε κ' ἡ μυρτιά.

Ὁ φοβερὸς του ἀντίλαλος
στὸ Μεσολόγγι φθάνει

τὴν ὥρα ποῦ τοῦ κλούσανε
τὰ μάτια νὰ πεθάνη,
τὴν ὥρα ποῦ ὁ δεσπότης του
φλόγα, καπνὸ ντυμένος,
ἀνέβαινε καμμένος
στὸν οὐρανὸ ψηλά.

Ἐπέρασε τὸ λάλημα
λόγγους, βουνά, λιβάδια,
καὶ τὸ νεράκι, πῶτρεχε
κρυφὰ μές' ἴστα λαγγάδια,
χαρούμενο σὰν τᾶκουσε
μέσ' ἴστον ἀφρὸ τὸ παίρνει
καὶ τρέχοντας τὸ φέρνει
στὸ κῆμα τοῦ γιαιλοῦ.

Κ' εὐθὺς τὸ κῆμα φούσκωσε,
ἐμάνιωσε, θεριεύει,
βλέπει τὴ γῆ ἐλεύθερη
καὶ βυάζει καὶ ζηλεύει.
Βογγάει καὶ ἀνδρειεύεται,
ἀφρίζει, μεγαλώνει
καὶ τὴν κορφή ψηλώνει
σὰν τὴν κορφή βουνοῦ.

Ἄχ! τότε πόσα βλέμματα,
π' ἀστράφταν σὰν ἀστέρια,
ἐκύτταζαν τὴ θάλασσα
καὶ πόσα, πόσα χέρια,
σὰν νᾶταν ἀπὸ μάρμαρο
βαρειά κι' ἀνδρειωμένα
ἐδείχναν τεντωμένα
τὸ κῆμα στὸ γιαιλό.

Γιατὶ κρυφὸς χτυπόκαρδος
 τοὺς εἶπε πῶς θὰ ἰδοῦνε
 μιὰ μέρα ν' ἀνεμίζουνε,
 στ' ἀγέρι νὰ πετοῦνε
 φλάμπουρα γαλανόλευκα,
 σὰν κύματ' ἀφρισμένα
 περήφαν' ἀπλωμένα
 σὲ πέλαγο ἔθνικό.

ΚΩΣΤΑ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ

Ἡλιοθεοσεύματα

Πίσω ἀπὸ μακρινὲς κορφὲς ὁ ἥλιος βασιλεύει
 καὶ τ' οὐρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βιφὲς ἀλλάζουν,
 πράσινες, κόκκινες, ξανθές, ὀλόχρυσες, γαλάζιες
 κι' ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρός, λαμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης.
 Τὴν πύρη τοῦ καλοκαιριοῦ τὴ σβυεῖ γλυκὸ ἀγεράκι
 ποῦ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποῦ φέρνουν τ' ἀκρογιαλῖα.
 Ἀνάφηρα τὰ κλωνάρια του κουνίει ὁ γέρο πεῦκος
 καὶ πίνει καὶ ρουφάει δροσιὰ κι' ἀχολογάει καὶ τριίζει
 ἢ βρύση, ἢ χορταρόστρωτη, δροσιίζει τὰ λουλούδια
 καὶ μ' ἀλαφρὸ μουρμουρητὸ γλυκὰ τὰ νανορίζει
 θολώνει πέρα ἢ θάλασσα, τὰ ριζοβούνια ἡσκιώνουν,
 τὰ ζάλογγα μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια οἱ βράχοι
 κ' αἱ κάμποι γύρω οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιάζουν.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΜΑΡΚΟΡΑ

Περιγραφή τῆς νύκτας

Εἶχε νυκτώση.—Τ' οὐρανοῦ βαθύτατη μαυρίλα
 τῆ γλῶη τοῦ κάμπου ἐσκέπαζε καὶ τοῦ βουνοῦ τὰ φύλλα·
 μαυρολογοῦσαν τὰ νερὰ κ' οἱ βράχοι τῆς θαλάσσης·
 ἄστρο γλωμὸ δὲν ἔφεγγε ἴσῆν ἐρημιὰ τῆς πλάσης
 καὶ μόνον ἔκανε, κρυφὰ περνῶντας, τὸ φεγγάρι
 μίαν ἄκρη ἀπὸ τὰ σύννεφα λάμψη ἀργυρῆ νὰ πάρη.
 Φωνὴ δὲν ἄκουες, πούπετα δὲν ἔβλεπες διαβάτη·
 εἶχε τὸν ὕπνο ἀποδεχτῆ καλύβι καὶ παλάτι.

Δὲν ἐσπαρνοῦσαν τὰ πουλιά, ποῦ σύσκοτα εἶχαν βάλῃ,
 σκέπη θερμῆ, τὴν ἴδια τους φτεροῦγα στὸ κεφάλι.

Ἦταν τὸ χόρτο, τὸ κλαρὶ κι' ὁ ἀνθὸς τὴν ὥρα ἐκεῖνη,
 τοῦ μαμμουδιοῦ προσκέφαλο, τῆς πεταλούδας κλίνη.

Τ' ἀρνὶ ἴσῆ μάντρα ἐπλάγιαζε, τ' ἀγρίμι ἴσῆ μονιά του,
 ὄλα τὰ πλάσματα, Θεέ, ἴσῆτον ἦσκιο σου ἀποκάτου !

Ἡ ἐσπέρα

Ἡ ἴμέρα σβνέται. Ὅπου κυττάξης, ὅπου
 τ' αὐτί σου γύρη, ἀσάλευτη γαλήνη
 ποῦ καὶ ἴσῆ στῆθος τοῦ καημένου ἀνθρώπου
 γλυκὰ-γλυκὰ τὸ βάλσαμό της χύνει.

Ὡ κάμε ἀπ' τὸν κόσμο, ἀγάπης ὥρα,
 νὰ πάψη καθ' ἀφωρεσμένη μάχη !

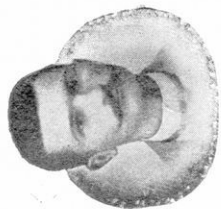
Νά, πλαστήκανε ἀντίπαλοι καὶ τώρα
 γλυκοφιλιῶνται ἀπὸ τὸ κῦμα οἱ βράχοι.

Γεώργιος Βιζυηνός

Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης

Κώστας Κουστέλλης

Κωστής Παλαμᾶς

Ἀνδρέας Καρακάβιτας

Γεώργιος Θεοδωρίδης

Δέχεται ὁ κρίνος τὸ χρυσὸ μέλισσι,
 ποῦ τὴν πρώτη γλυκάδα εἶχε του πάρη·
 μέσ' ἴστον κόρφο του, ἰδὲς νὰ ξενυχτίση
 γενναῖα τοῦ δίνει εὐωδιαστὸ κλινάρι !

Ἐστὸν οὐρανὸ κάθε λουλοῦδι χύνει
 λιβάνισμα λατρείας, ἐδῶθε κάτου,
 καὶ ὁ γαλάζιος ναὸς μ' εὐγνωμοσύνη
 τ' ἄνθια ποτίζει μὲ τὴ θεία δροσιά του.

Ἡ θάλασσα γελάει τὴν ἀργυρώνει
 τὸ φεγγάρι ποῦ πάει κατὰ τὴ δύσι·
 λὲς καὶ γιὰ τοῦτο ἀπὸ χαρὰ φουσκώνει,
 δίχως αὔρα καμμία νὰ τὴ βοηθήση.

Ἀπάνου, κάτου ὅπου κυττάξης, ὅπου
 τ' αὐτί σου γύρη, ἀσάλευτη γαλήνη
 ποῦ καὶ ἴστο στῆθος τοῦ καημένου ἀνθρώπου
 γλυκὰ-γλυκὰ τὸ βάλσαμό της χύνει.

ΔΑΥΡΕΝΤΙΟΥ ΜΑΒΙΛΗ

Ἡ Καλλιπείρα

— Ἀρχόντισσα Ροδίτισα, πῶς μπῆκες ;
 Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
 ἐδῶθε». — « Ἐχω ἓνα ἀνίψι, τὸν Εὐκλέα,
 τρία ἀδέρφια, γυιό, πατέρα, Ὀλυμπιονίκης.
 Νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, Ἑλλανοδίκες,
 κ' ἐγὼ νὰ καμαρώσω μέσ' ἴστα ὠραῖα
 κορμιά, ποῦ γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
 παλαίβουν, θαυμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.

Μὲ τὶς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια·
 ὅστων αἰῶνα τὸ σόι μου θὰ φαντάζη
 μὲ τῆς ἀντρεῖᾶς τ' ἀμάραντα προνόμια.
 Μὲ μάλαμμα γραμμένος τὸ δοξάζει,
 σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου,
 ὕμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου».

ΙΟΥΛΙΟΥ ΤΥΠΑΛΛΟΥ

Ἡ τελευταία εὐχή τοῦ κλέφτη

Ἔχετε ῥγεία, ψηλὰ βουνὰ καὶ κρυσταλλένιες βρούσες,
 χαράματα μὲ τὲς δροσιές, νύκτες μὲ τὸ φεγγάρι,
 καὶ σεῖς, μαῦρα κλεφτόπουλα ποῦ τὴν Τουρκιὰ ἐτρομάζετε !
 Ἄρρώστεια δὲ μ' ἐπλάκωσε καὶ πηαίνω νὰ πεθάνω.¹⁾
 κι' ἂν πάρῃ βόλι τὸ κορμί, πάλ' ἢ ψυχὴ ἀπομένει.
 Μαῦρο πουλάκι θὰ γενῶ, μαῦρο χελιδονάκι,
 νάρθῶ τὸ γλυκοχάραμμα νὰ ἰδῶ ποῦ πολεμάτε
 καὶ σὰ σκολάση ὁ πόλεμος καὶ βγῆ τὰχνὸ φεγγάρι
 πάλι θεὸ νάρθῶ νὰ σταθῶ σ' ἓνα κυπαρισσάκι,
 τὰ λίγα τὰ κλεφτόπουλα ποῦ βρῶ ὅστι γῆ νὰ κλάψω
 μέσα ὅστις νύκτας τὴν ἐρμιά, ὅστων ὕπνο ποῦ κοιμῶνται
 ν' ἀκούσουν ἢ μαννάδες τους νὰ τὰ μοιρολογήσουν !
 — Γιὰ ἰδές, ἢ θύρα τοῦ Πασσᾶ, καὶ πᾶψε τὸ τραγοῦδι !
 Ἔχετε ῥγεία, ψηλὰ βουνά, τρεχοῦμενα ποτάμια !
 Ἄδέρφια, νὰ μὲ θάψετε σὲ μιὰ ψηλὴ ραχοῦλα
 ν' ἀκούω τὰηδόνια ποῦρχονται καὶ φέρουν τὸν Ἀπρίλη.
 Κι' ὅταν ἀπ' τὴν Ἁγιά Σοφιά, τὸ Μέγα Μοναστήρι,

1) εἶχε συλληφθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἀτήγετο εἰς τὸν Πασσᾶν
 νὰ φονευθῆ.

ἔβγουν τὰ μοσκολίβανα μὲ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη,
λευκὸ πουλάκι θὰ γενῶ ἴστην Πόλη νὰ πετάξω!

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΑΡΤΖΩΚΗ

Εἰς τὸν Ὅμηρον

Γιὰ σέ, γέρο τυφλέ,¹⁾ ποῦ πάντα ἔμπρός μου
σὰν ἄλλον ἥλιο βλέπω καὶ θαυμάζω,
γιὰ σέ φτερὰ λαβαίνει ὁ λογισμὸς μου
ὅταν τὸν κόσμο πῶπλασες κυττάζω.

Ἀναπνοὴ γροικῶ μεγάλου κόσμου
κ' αἰσθάνομαι πῶς ζῶ κι' ἀναγαλλιάζω.
Τὸν Ἐκτορά σου βλέπω καὶ τὸ φῶς μου
θαμπώνεται μὲ μιᾶς κι' ἀνατριχιάζω.

Μιὰ μόνη δὸς μου φωτεινὴ σου ἀχτίδα
ἀφ' τὸ φῶς ποῦ τὴν ὄψη σου στολίζει
καὶ θεία λαμπράδα χύνει ἴστην Πατρίδα.

Γέρο τυφλέ, τὸ φῶς ποῦ πλημμυρίζει
τὸ μάτι τοῦ θνητοῦ, ποτὲ δὲν εἶδα
μόνο ἢ δική σου λάμψη μὲ φωτίζει.

1) ὁ ποιητὴς ἀκολουθεῖ τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν ὁ Ὅμηρος ἦτο τυφλός.

Ἕ σεισμὸς

Ἐφεγγε τὸ φεγγάρι θολωμένο
 μέσ' ἄστ' οὐρανοῦ τῆ μαγεμένη ἀγκάλῃ,
 μέσα σὲ νέφη δλόασπρα τυλιγμένο
 τὸ θωροῦσες σκιασμένο νὰ προβάλλῃ,
 μ' δλόχρυσο στεφάνι στολισμένο
 εἶχε τ' ἀχνὸ καὶ φωτεινὸ κεφάλι
 καὶ λυπημένο ἐκύτταζε τὴν κτίση
 ἔπου ἀπὸ φῶς ποτάμια ἔχει σκορπίση.

Ἦταν νύκτα γεμάτη ἀπὸ γαλήνη,
 ἀλλ' ὁ θνητὸς εἶναι γεμάτος τρόμο·
 μὲ πρόσωπο σβυμένο μέσ' ἄστ' ἐπὶ κλίνη
 τὸν κουρασμένο ἐγύριζε τὸν ὄμο.
 Πότε δειλὸς τὰ στρώματά του ἀφίνει
 κι' ἀνήσυχος πετιέται μέσ' ἄστ' ἐπὶ δρόμο,
 πότε ἄστ' ἐπὶ σπῆτι μπαίνει ἀγάλλ' ἀγάλλ' ἄλλ' ἄλλ'
 γιὰ νὰ γύρῃ λίγο τὸ κεφάλι.

Ρυάξουνται οἱ σκύλοι δγλήγορα κι' ἀρχίζου
 νὰ χλημητῶ¹⁾ τὸ ἄλογο ἀφορισμένο,
 ὁ πετεινὸς λαλεῖ κι' ἀργὰ μουγκρίζει
 τὸ βῶδι μέσ' ἄστ' ἐπὶ χῶμα ξαπλωμένο.
 Μὰ ἓνα λιοντάρι ἀδάμαστο λακτίζει
 μέσα ἄστ' ἐπὶ γῆς τὰ βάθη ἀλυσσωμένο·
 τὴ χαίτη του κινεῖ, λυσομανάει,
 ἀφανιστὸ καὶ θάνατο σκορπáει.

1) νὰ χρομετίζῃ.

Σπίτια, καλύβες, ἐκκλησιές, παλάτια
 συντρίμμια ἐδῶ κ' ἐκεῖ μὲ μιᾶς ξαπλώνει,
 βροντοῦν στὸ χῶμα ἀμέτρητα κομμάτια,
 μαῦρο τῆ γῆ σκοτάδι περιζώνει·
 ἀνοίγουν ἴσθι στιγμὴ χιλιάδες μάτια
 στὴν τόση συφορὰ ποῦ τὰ πλακώνει,
 κανεῖς πνοὴ ἴστα στήθη του δὲν ἔχει
 κι' ὡσὰν νᾶχη φτερὰ πηδᾶ καὶ τρέχει.

Ἄλλος πασπατευτὰ ἴστα σκότη πηαίνει
 κι' ὅπου στραφῆ κλονίζεται, σκοντάφτει,
 ἄλλου ἢ στέγη μόλις κρεμασμένη
 πέφτει μ' ὄρμη καὶ μέσα τότε θάφτει,
 ἄλλος γλωμὸς καὶ μ' ὄψη ἀγριωμένη
 ὀλότρεμος τὰ βρέφη του ξεθάφτει.
 Κλάψες, φωνές, παράπονα, φοβέρα
 ἀντιβοοῦν ἴστον ἄπειρον αἰθέρα.

Μιὰ μάννα ἐδῶ ἓνα παιδί ἀγκαλιάζει
 καὶ σὰν τρελλὴ ἴστο δρόμο παραδέρνει,
 μιὰν ἄλλη ἐκεῖ βοήθεια πάντα κρατίζει
 καὶ τὸ σῶμα ἴσθι γῆ σὰ φεῖδι σέρνει,
 μιὰν ἄλλη ἐδῶ ὅλη τρομάρα ἀρπάζει
 τὸν τοῖχο ποῦ διὰ μιᾶς τὴ συνεπαίρνει.
 Ἐδῶ τῆ γῆ θωρεῖς γεμάτη σκότος,
 τῆς κόλασης ἐκεῖ γροικιέται ὁ κρότος.

Μιὰν ἄλλη ἐδῶ τρομακτικὰ γυρεύει
 νὰ βρῆ μέσ' ἴστο σκοτάδι τὰ παιδιά της
 καὶ μὲ τὸ χάρο πάντοτε παλεύει
 ἢ μητρικὴ κι' ἀπέραντη καρδιά της.
 Μὲ χέρια καὶ μὲ πόδια πασπατεύει
 ὀπάνου, κάτω, γύρω της, ἴμπροστά της,

κανένα εμπόδιο εμπρός της δὲ γνωρίζει,
σὰ σίφουνας συντριβει καὶ γυρίζει.

Μὲ πόνο ἢ μάννα τὸ παιδί γυρεύει,
κανεὶς ποῦ πάει, ποῦ βρίσκεται δὲν ξέρει.
κι' ὅπου στραφῆ τὸ θάνατο ἀγναντεύει.
Τρέχουν μαζί παιδιά, γυναῖκες, γέροι,
βουίζει ἡ γῆ κι' ἀδιάκοπα παλεύει,
οἱ δρόμοι πλημμυρίζουνε ἀπ' ἀσκέρι,
ἐδῶ κ' ἐκεῖ πηδοῦν ἀπάνου, κάτω,
κορμιὰ γυμνὰ μὲ ὄψη τοῦ θανάτου.

Καὶ μέσ' ἴστην τόση ἀνέλπιστη φοβέρα,
μέσα ἴστης γῆς τὴν τρομερὴ τὴν πάλη,
τὸ πρῶτο φῶς ἴτὸ γαλανὸν αἰθέρα
ἀγαλινὰ θωροῦσες νὰ προβάλλη·
ἐπρόβαινε ὀλοφώτιστη ἡμέρα
νὰ μᾶς δείξη τὰ μύρια της τὰ κάλλη
καὶ γιὰ νὰ πῆ στὰ λυπημένα στήθια
πῶς ὄνειρο δὲν ἦσαν παρὰ ἀλήθεια.

Ἀπὸ τοὺς ἀποθανόντας Νεοέλληνας πεζογράφους

Ρωμαϊκὸν δεῖπνον

Οἱ Ρωμαῖοι, μέγιστοι ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῶν, διέσωσαν ἅπαν τὸ μεγαλεῖον καὶ ἐν τῇ παρακμῇ. Τὸ δραστήριον καὶ ἀθλητικὸν ἐκείνο ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ κλέους ὄριον, ἀφ' οὗ κατέπεσε, διετήρησε τὰ πάθη καὶ τὰς παραφορὰς αὐτοῦ καί, ὅπως ἄλλοτε ἥρωικῶς ἐζήτει τὴν δόξαν, ἥρωικῶς ἐξηκολούθησε νὰ ζητῆ τὰς ἡδονάς.

Ὁ Ρωμαῖος ἦτο ἀνὴρ πάντοτε, καὶ ὅτε δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ παῖξῃ τὴν ζῶν ἑαυτοῦ εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἄρεως, ἔπαιζεν αὐτὴν εἰς τοὺς κύβους μετὰ τὸ πέρας τῶν συμποσίων, οὐδέποτε ὠχειῶν, οὐδέποτε θλιβόμενος καὶ ἀπαθέστατα ἀτενίζων τὸν θάνατον. Διὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἔθνος παρουσιάζει τοσοῦτο σκοτεινὴν ἄμα καὶ μεγαλοπρεπῆ εἰκόνα διαφθορᾶς, ὡς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος, καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἐκτὸς Ρωμαίου παρεκάθησέ ποτε εἰς τὸ δεῖπνον εἰς ὃ παρουσιαζόμεθα.

Τὸ συμπόσιον τοῦτο δὲν προσφέρει ὁ Καλλιγούλας, ὅστις ἄλλοτε δι' ἓν γεῦμα ἐδαπάνησε δύο ἑκατομμύρια δραχμῶν· ὄχι, δὲν εἶναι αὐτοκράτορος, δὲν εἶναι στρατηγοῦ κήπος αὐτός, ἀλλ' ἀπλοῦ ἰδιώτου. Ἐν τῷ μέσῳ παραδείσου, εἰς τοῦ ἐποίου τὰ δένδρα εἰσὶν ἀνηρτημένοι φανοί, ὧν αἱ διαφανεῖς πλευραὶ ἀποτελοῦνται ἐκ κεχρωματισμένων κεράτων, ἀπλοῦτα ἢ στρογγύλη τράπεζα. Περί αὐτὴν ἐν εἶδει ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ σίγμα, ὡς ἡμικύκλιον, κεῖται κλίνη παχεῖα, ἐννεὰ ἀναμένουσα δαιτυμόνας. Ἐπὶ τραπέζης ἀπλοῦνται ἀνθοδέσμαι ἐκ τῶν σπανιωτέρων ἀνθέων τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γνωστῆς γῆς ἐντὸς ἀγγείων ἀλαβαστρίνων· κλωδὸς μέγιστος περικλείων μικρὰ δένδρα καὶ θάμνους, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναπαύονται πολυειδῆ πτηνὰ, ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ παραδείσου. Ἡ ἀηδὼν ψάλλει. Κάτωθεν τοῦ κλωδοῦ εἰς δεξαμενὴν φέρουσαν θαλάσσιον ὕδωρ πλέουσιν ἰχθύες ποικίλων χρωμάτων. Πέραν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κήπου ὑπάρχει ἡ μουσικὴ καὶ γλυκυτάτην ἁρμονίαν ἀποτελοῦσιν ὁ χέλυσ, ἡ λύρα, ἡ ἄρπις, ὁ μόναιλος, τὸ κρόταλον. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς τραπέζης ἀγαλμάτιον ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἀνίσταται· εἶναι ἡ Λύδα καὶ ὁ κύκνος· παρὰ τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο εἶναι ὁ Διόνυσος ἐκ δεξιῶν, ἡ Ἀφροδίτη ἐξ ἀριστερῶν· οἱ πίνακες, ἡ λεκάνη, οἱ κύλικες, οἱ δίσκοι στίλβουσιν ἐκ τοῦ ἀργύρου· χρυσοῖ δὲ εἰσὶν οἱ κύαθοι, αἱ φιάλαι, τὰ σκαφία.

Ἴδου ἔρχονται οἱ δαιτυμόνες. Οἱ δραστήριοι καὶ ρωμαλέοι ἐκεῖνοι Ρωμαῖοι, ὧν ἡ λιτότης ἐν τῷ πολέμῳ, τὸ ἀκάματον αὐτῶν, ἡ

καρτερία εἰς τὰς κακουχίας ἐπροξένουν τρόμον εἰς τοὺς πολεμίους τῆς Ρώμης, ἤδη κομίζονται ὡς παραλυτικοὶ ἐπὶ φορείων, βαρυνόμενοι νὰ βιδίσωσι, βαρυνόμενοι νὰ σείσωσι τὴν χεῖρα. Ἐκαστος αὐτῶν ἀκολουθεῖται ἀπὸ μακρὰν συνοδείαν δούλων, ὧν οἱ μὲν ἀερίζουσι τὸν δεσπότην, οἱ δὲ ἀποδιώκουσι τὰς μυίας, ἄλλοι χαριεντίζονται ἵνα προκαλέσωσι τὸν γέλωτα τοῦ δεσπότη, ὅστις βαρύνεται καὶ νὰ γελάσῃ καὶ μόλις ἐλαφρῶς μειδιᾷ. Ὁ ὁμηρικὸς γέλως πρὸ πολλοῦ ἐξέλιπεν. Ἄλλοι τέλος ἀκόλουθοι κομίζουσι χρηματοκιβώτια. Κάθηνται παρὰ τὴν τράπεζαν καὶ ἐνῶ ὀπισθεν αὐτῶν τάσσονται οἱ προγεῦσαι, οἱ οἰνοχόοι καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ συμποσίου θεράποντες, ὁ κύβος ἀναδεικνύει τὸν συμποσίαρχον. Ἀρχεται ἡ πρώτη τράπεζα ἐν ᾗ ἀρωματίζεται ἡ ἀτμοσφαῖρα διὰ θυμιαμάτων.

Ποικιλία φαγητῶν ἀμύθητος, τέχνη σπανία, ὁ μάγειρος ἀποθαυμάζεται ἤδη τοσοῦτον ἕσον πάλαι ὁ Κικέρων, ἀμείβεται δὲ πολὺ περισσότερον. Ἡ μαγειρικὴ ἀνυψώθη εἰς ἐπιστήμην, ἰχθύες φυλασσόμενοι ζωντανοὶ ἐντὸς θαλασσίων ὑδάτων παρασκευάζονται ἀπέναντι τῆς τραπέζης ἐνώπιον τῶν δαιτυμόνων, οἵτινες ἀπλήστως περιεργάζονται αὐτοὺς σπαίροντας. Δι' ἕκαστον μαγειρεύεται ἴδιον φαγητόν, κατὰ τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ὑπὸ ἰδιαιτέρου μαγείρου. Ὅλων τῶν κλιμάτων πτηνὰ παρατίθενται. Φέρεται ἀκέραιος χοῖρος, ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ ὀπίου ὑπάρχουσι ζωντανὰ κίχλαι, αἵτινες ἀνίπτανται ἅμα ἠνεώχθη. Καρικεύματα παράδοξα ἀλλὰ νόστιμα, ποικίλα καὶ ἀφθονα περιάγονται. Ἴδου ὄλος ἀγριόχοιρος ἐπὶ δίσκου ἀργυροῦ κομίζεται ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι φασιανοὶ τῆς Σκυθίας, ἐν τοῖς φασιανοῖς ὄρυγες, οἱ ὄρυγες περιέχουσι συκοφάγους. Κατακερματιστὴς ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Τρυφεροῦ, διαδοχῆς μαγείρου Ρωμαίου, διδάσκοντος δημοσίᾳ τὸ κατακερματίζειν, τέμνει τὸν ἀγριόχοιρον. Τὰ κεκορεσμένα αὐτῶν χεῖλη μόλις θίγουσι τὰ φαγητά, δι' ἃ ἔδαπανήθησαν τόσαι χιλιάδες δραχμῶν, ἐνησχολήθησαν τόσοι βραχίονες καὶ τόσοι ἐκινδύνευσαν ἄνθρωποι.

Ὁ συμποσίαρχος ἐγείρεται· πληροῦνται τὰ σκαφία. Ἡ πρώτη τράπεζα λήγει· εἰς τὴν δευτέραν τράπεζαν διανέμουσι τὰς ὀπώρας

καὶ τὰ γλυκίσματα. Ἡ τέχνη τῶν μαγείρων ἐδῶ διακρίνεται. Ἄν τις δὲν ἐπέτυχεν, ὁ δεσπότης αὐτοῦ διατάττει δι' ἑνὸς βλέμματος καὶ δι' ἑνὸς ἐκφραστικοῦ σχήματος καὶ ὁ μάγειρος φονεύεται. Ἡ δευτέρα τράπεζα λήγει, ἀλλὰ δὲν λήγει τὸ δεῖπνον. Ἐμοῦσιν ἕνα τρώωσιν. Ἡ τράπεζα καὶ ἡ ἀποσκευὴ ἀνακαινίζονται, φέρονται νέα ἄνθη, ἄρχεται νέα μουσικὴ καὶ ἐπαναλαμβάνεται τὸ δεῖπνον.

Ἦδη ἐπῆλθε τὸ μεσονύκτιον· βαρεῖς καὶ καταβεβλημένοι κομίζονται εἰς μαρμαρίνην στοάν· εἰς τὰς πλευρὰς ὑφούνται τὰ ἐγάλματα τῶν προγόνων καὶ τὸ φῶς καταπίπτον ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῶν ὁμοιάζει ἐρύθημα. Φέρονται αἱ τράπεζαι καὶ οἱ ἀστράγαλοι καὶ οἱ κύβοι· ὁ χρυσοῦς καὶ οἱ πολύτιμοι λίθοι ἀπλοῦνται ἐπὶ τῶν τραπεζῶν καὶ κυκλοφοροῦσιν ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα. Ὁ νεώτερος τῶν δαιτυμόνων ἀποσύρεται, οὐδὲ ὀβολὸν ἔχει πλέον. Πᾶσα ἡ περιουσία αὐτοῦ τὴν προτεραίαν μετεβλήθη εἰς χρυσίον καὶ τὴν νύκτα ταύτην περιῆλθεν εἰς τὸν μᾶλλον εὐτυχῆ.

— Δὲν ἔχεις πλέον χρυσοῦς, Μαύλιε ;

— Δὲν ἔχω, δὲν ἔχω.

Οἱ ἐπίλοιποι λαλοῦσι κρυφίως καὶ μετ' ὀλίγον προτείνουσιν εἰς τὸν Μαύλιον νὰ παίξῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς κύβους.

— Θὲς αὐτὴν διὰ χιλίους χρυσοῦς, Μαύλιε· ἂν ἀποτύχῃς, θὰ αὐτοκτονήσῃς διὰ ξίφους, ἐδῶ, ἐνώπιον ἡμῶν.

— Θέλω δύο χιλιάδας χρυσῶν.

— Δύο χιλιάδας, λέγει ὁ συμποσίαρχος μετὰ φωνῆς συρμμένης· ζωὴ ἄνευ χρημάτων εἶναι θάνατος, εἶναι τι φοβερώτερον τοῦ θανάτου· οὐδὲ ὀβολὸν ἀξίζει.

— Ἐστω διὰ χιλίους χρυσοῦς, εἶπεν ὁ Μαύλιος πεισθεῖς.

Ρίπτει τοὺς κύβους, ἀλλὰ ἡ βολὴ εἶναι ἡ λεγομένη τοῦ κυνός· ἀπώλεσεν· ἀστραπὴ χαρᾶς διέλαμψεν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἐπιλαίπων συμποτῶν. Ἀληθῶς πλήρες τὸ δεῖπνον θὰ λήξῃ μὲ αἷμα, καὶ τὸ τοιοῦτον εἶναι πολύτιμον ἐπιδόρπιον. Ὁ Μαύλιος,

ὄν ἡ τύχη κατεδίκασεν εἰς θάνατον, ἀνέμενον ἀτάραχος τὴν διαταγὴν.

Ἡ ἡμέρα ἤρχιζεν ἤδη νὰ ὑποψώσκη, ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ἦτο ἡ ὥρα τοῦ ὕπνου. Οἱ κύβοι καὶ οἱ ἀστράγαλοι δὲν ἐκύλιον πλέον ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ὁ Μαύλιος ἀνέλαβε τὸ ξίφος. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς στοᾶς ἴσταται ἀναμένων τὸ σύνθημα. Ὁ συμποσίαρχος ἀνατείνει τὴν χεῖρα καὶ ὁ Μαύλιος βυθίζει τὸ ξίφος εἰς τὰ στήθη, παρὰ τὸν ἀριστερὸν θώρακα· πίπτει, ἀλλὰ δὲν ἔπεσε χαριέντως. Ὁ συμποσίαρχος παρατηρεῖ τοὺς λοιποὺς δαιτυμόνας. Τὸ σῶμα σπαίρει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· ψιθυρισμοὶ δυσαρεσκείας ἀκούονται· μειδιῶσιν οἰκτείροντες τὴν ἀνεπιτηδειότητα καὶ συρίζουσι τὸν Μαύλιον, οὗτινος τὸ αἷμα ἐκάλυψε τὸ μωσαϊκὸν τῆς στοᾶς. Ἐρχονται οἱ δοῦλοι καὶ ἀναλαμβάνουσι τὸν νεκρὸν διὰ νὰ θάψωσιν αὐτὸν εἰς τοὺς τάφους τῆς οἰκογενείας του καὶ ἐν ᾧ ἀπέρχεται ἡ θλιθερὰ ἐκείνη συνοδεία, οἱ ἐπίλοιποι κατακλίνονται εὐτυχεῖς διὰ τὴν ζωηρότητα τοῦ δείπνου. Οἱ δοῦλοι ἀναπεταννύουσι μεγάλα ὑφάσματα, φέροντα τερατώδεις εἰκόνας πρὸς ἀποδίωξιν τῶν πτηνῶν· δὲν πρέπει οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον νὰ ταραχθῇ ὁ ὕπνος αὐτῶν.

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ συνήθη συμπόσια τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας.

Α. Κ. Παπαρηγόπουλος

Τ' ἀγνάντεμμα.

Ἐπάνω ἑστὸν βράχο τῆς ἐρήμου ἀκτῆς, ἀπὸ παλαιοῦς λησμονημένους χρόνους, εὕρισκω κτισμένον τὸ ἐξωκκλησι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ὅλον τὸν χειμῶνα παπᾶς δὲν ἤρχετο νὰ λειτουργήσῃ. Ὁ βορρηᾶς μαινεται καὶ βρυχᾶται ἀνὰ τὸ πέλαγος τὸ ἀπλωμένον μαυρογάλανον καὶ βαθύ, τὸ κύμα λυσσᾶ καὶ ἀφρίζει ἐναντίον τοῦ βράχου. Κι' ὁ βράχος ὑψώνει τὴν πλάτην του μέγας, ἀκλόνητος, στοιχειῶ ριζωμένον βαθιὰ

ἴστην γῆν καὶ τὸ ἐρημοκλήσι λευκὸν καὶ γλαρόν, ὡς φωλεὰ θαλασσοαετοῦ, στεφανώνει τὴν κορυφὴν του. Ὅλον τὸν χρόνον παπᾶς δὲν ἐφαίνετο καὶ καλόγηρος δὲν ἤρχετο νὰ δοξολογήσῃ. Μόνον τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων κατέβαιναν ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ βραχώδους βουνοῦ, ἀπὸ τὸ λευκὸν μοναστηράκι τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, σεβάσμιος, μὲ φτερούγιζοντα κάτασπρα μαλλιά καὶ κυματίζοντα βαθειὰ γένηια, ἕνας γέρων ἱερεὺς «ὡς νεοττὸς τῆς ἄνω καλιᾶς τῶν Ἀγγέλων», διὰ νὰ λειτουργήσῃ τὸ παλαιὸν λησμονημένον ἐρημοκλήσι. . .

Τὸν ἄλλον καιρὸν ἤρχοντο, συνήθως τὴν ἀνοιξιν, γυναῖκες ναυτικῶν καὶ θυγατέρες, κάτω ἀπὸ τὴν χώραν, μὲ σκοπὸν ν' ἀνάψουν τὰ κανδήλια καὶ παρακαλέσουν τὴν Παναγίαν τὴν Κατευσδῶτραν νὰ ὀδηγήσῃ καὶ κατευσδώσῃ τοὺς θαλασσοδαρμένους συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των. .

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔαρος, παραθάνια γυναικῶν, φουσατά γυναικῶν ἀνεῖρπον, ἀνέθαινον, ἀνῆρχοντο ἐπάνω ἴστην ρεμματιάν, τὸ ρέμμα-ρέμμα, τὸν ἐλικοειδῆ δρομίσκον, ὅστις διαχαράσσεται ἀνὰ τοὺς λόφους τοὺς τερπνοὺς, μὲ τὰς χιλιάδας τῶν ἐλαιοδένδρων, τὸν ἀειθαλῆ πρασινόφαιον στολισμὸν τῆς μεγάλης κοιλάδος μὲ τὰς ράχεις, μὲ τὰς κορυφάς, μὲ τὰς ἐσοχὰς καὶ ἐξοχὰς, ἀνετώτερον ἀπὸ τὴν κυματίζουσαν ποδιάν τῆς βοσκοπούλας τοῦ βουνοῦ, πολυπτυχώτερον ἀπὸ τὴν χρυσοκέντητον ἐσθῆτα τῆς νύμφης. Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου βορεινῆς ἀκτῆς, πλησίον εἰς τὸ λησμονημένον παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευσδῶτρας, ἐκεῖ ἐγένετο τὸ μάζεμμα τῶν γυναικῶν καὶ ἡ σύναξις ἡ μεγάλη. . .

Οἱ ὄρμαθοὶ τῶν γυναικῶν, ὀμάδες-ὀμάδες, συγγενολόγι, διεσπείροντο εἰς μικροὺς ὄχθους, εἰς πτυχὰς τοῦ βράχου, ἀνάμεσα εἰς θάμνους καὶ χαμόκλαδα, εἰς μέρη ὑψηλὰ καὶ εἰς μέρη ὑπῆνεμα· ἤρχοντο μὲ τὰ καλαθάνια τους, μὲ τὰ μαχαιριδιὰ τους. . . διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἠσχολοῦντο νὰ βγάλουν ἀγριολάχανα. . . μὲ τὰ προγεύματά τους τὰ σαρακοστινά, καὶ ἀφοῦ εἶχαν ἀνάψῃ τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας, ἀφοῦ εἶχαν κἀνή.

μετάνοιες πολλές στρωτές, κ' είχαν κολλήση αφιερώματα εἰς τὴν εἰκόνα... ἐστρώνοντο ἐκεῖ εἰς τὴν δροσερὰν χλόην καὶ ἀγνάντευαν κατὰ τὸ πέλαγος...

Ἰδοὺ τὸ βροῖκι τοῦ Καπετὰν Λιμπέριου, τοῦ Ἀιμνηγοῦ· εἶχε σηκωθῆ ἴστα πανιά ἀργὰ τὴν νύκτα· μὲ τὸ ἀπόγειο τῆς νυκτὸς ἦρε τὸ ρέμμα καὶ ἀπεμακρύνθη κ' ἐχώνεψε.

Κατεύδειο καλό! Ἡ προσευχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν του ἄς εἶναι ὡς πνοὴ ἴστα πανιά, ἴστα ξάρτια τοῦ καρδιοῦ σας ἴστο καλό, ἴστο καλό!

Ἰδοὺ τὸ καρδί τοῦ Καπετὰν Σταμάτη, τοῦ Σύρραχου. Ὑπερήφανα, καμαρωμένα, ἀδελφωμένα τὰ δύο, αὐτὸ κι' ὁ πλοίαρχός του, πᾶνε νὰ μᾶς φέρουν καλά, νὰ μᾶς φέρουν στολίδια. ἴστο καλό, πουλί μου, ἴστο καλό!

Ἰδοὺ γαί ἡ γολέττα τοῦ Καπετὰν Μανώλη, τοῦ Χατζηγάννου... Ἡ ψυχὴ μου, ἡ πνοὴ μου νὰ εἶναι πάντα ἴστα πανιά σου, ὡσὰν λαμπάδα τοῦ Ἐπιταφίου, νὰ διώχνη νὰ μαῦρα, τὰ κατακόκκινα τελώνια, πρὶν προφθάσουν νὰ κατακαθίσουν ἴστα πανιά σου. Σῦρε, πουλί μου, ἴστο καλό καὶ ἴστην καλὴ τὴν ὥρα! ἴστο καλό!

Νὰ κ' ἡ σκοῦνα τοῦ Καπετὰν Ἀποστόλη, τοῦ Βιδελνᾶ, καινούργιο σκαρί, ἡ τετάρτη ἢ πέμπτη, τὴν ὁποῖαν κατορθώνει ἐντὸς δεκαετίας νὰ σκαρώσῃ μ' ὄλην τῆς τύχης τὴν καταδρομὴν. Ἐπεσε πολὺ γιαιλό, δὲν τὴν ἦρε καλὰ τὸ ἀπόγειο κι' ἄργησε. Διακρίνεται τὸ πλήρωμα, οἱ ἄνθρωποι σὰν φύλλοι, τοῦ πηδοῦν ὀμπρὸς κι' ὀπίσω ἴστην κουβέρτα. Δούλευέ τα, καπετάνιο μου! Παναγιά, μπροστά σας, ἴστο καλό! ἴστο καλό!...

... Ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνε κατὰ τὸ βουνόν, τὰ πρῶτα πλοῖα εἶχαν γίνῃ ἄφαντα πρὸ ὥρας· καὶ ἡ τελευταία γολέττα, μικρὸν κατὰ μικρόν, ἐχώνευεν εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὰ συγγενολόγια καὶ τὰ φουσαῖα τῶν γυναικῶν, μὲ τὰ καλάθια καὶ τὰ μαχαιράκια τους, διεσπάρησαν ἀνὰ τοὺς λόφους κ' ἐβγαζαν καυκαληθρες καὶ μυρόνια κ' ἔκοφταν φτέρες καὶ ἀγριομάραθα. Σιγά, σιγά, κατέβη ὁ ἥλιος εἰς τὸ βουνόν καὶ αὐταὶ κατῆλθον εἰς τὴν πολί-

χνην. Ἡ νυκτερινὴ αὔρα ἐσύριζεν εἰς τὰ δένδρα καὶ οἱ λογιῶμοὶ τῶν γυναικῶν ἐπετοῦσαν μαζί της καὶ ἔστελλαν πολλὰς εὐχὰς εἰς τὰ κατάρτια, εἰς τὰ πανιά καὶ εἰς τὰ ἐξάρτια τῶν караβιῶν. Καὶ βαθιά, εἰς τὴν σιωπὴν τῆς νυκτός, τίπτετε ἄλλο δὲν ἠκούσθη εἰμὴ τὸ λάλημα τοῦ νυκτερινοῦ πουλιοῦ καὶ τὸ ἄσμα μιᾶς τελευταίας συντροφιάς ναυτικῶν μελλόντων ν' ἀναχωρήσωσιν αὔριον.

— Σῦρε, πουλί μου, ὅτὸ καλὸ καὶ ὅτὴν καλὴ τὴν ὥρα!

Ἄλ. Παπαδιαμάντης.

Εἰς ἓν μικρὸν πλοῦον

Μὲ τ' ἀνοιχτὸ πανάκι σου
καθὼς σὲ βλέπω πέρα
ν' ἀσπρολόγῃς, νὰ χάνεσαι
μέσ' στὸν πλατὺν αἰθέρα,

Ὅτὸ κύμα ποῦ ἀνατάραχο
διπλώνεται καὶ τρέμει,
κρινόφυλλο μοῦ φαίνεσαι
ποῦ σέρονουν οἱ ἀνέμοι.

Μ. Μαλακάσης.

Ἄλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ὁ Παπαδιαμάντης ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκιάθον τὴν 4 Μαρτίου 1851 καὶ ἐκεῖ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα. Ἐζήτησεν εἰς τὸ νησί δεκαεῖς χρόνους καὶ συχνὰ ξαναγύριζε κατοπιν, νοσταλγὸς τοῦ νησιοῦ, καθὼς ἔλεγε, μένων ἐκεῖ μῆνες καὶ χρόνους κάποτε μὲ συντροφιά τοῦ παλαιοῦ του φίλου, μέσα εἰς

τοὺς γνωρίμους δρόμους καὶ κοντὰ εἰς τοὺς πωθητοὺς ἀγροὺς καὶ τ' ἀγαπημένα του ἀκρογιάλια. Συνομιληκὸς του, ὀλίγους μῆνες μεγαλύτερος, συμμαθητὴς καὶ φίλος τῆς νεότητός του ἦτον ὁ ἄλλος Σκιαθίτης διηγηματογράφος Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης. Κατάγονται μάλιστα κ' οἱ δύο ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἀρχοντικὴν τῆς Σκιάθου οἰκογένειαν Μωραΐτη — ὁ Μωραϊτίδης ἀπ' εὐθείας καὶ ὁ Παπαδιαμάντης ἀπὸ τὴν μητέρα του.

Εἶναι δὲ ἡ οἰκογένεια Μωραΐτη ἀπὸ τὸν Μιστράν τῆς Πελοποννήσου, πιθανώτατα Βυζαντινὴ παλαιόθεν, καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Σκιάθον φέρουσα χρηματικὸν πλοῦτον κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς πρώτης Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀρλώφ. Οἱ Μωραΐται τῆς Σκιάθου, προστοί, κτηματῖαι καὶ ναυτικοί, ὡς λέγεται δὲ φιλοκτῆμονες καὶ δυναστικοί, διετήρησαν ἐπὶ γενεᾶς τὴν ὑπεροχὴν των, ἔχοντες καὶ τὴν σχετικὴν τῶν παλαιότερων χρόνων μόρφωσιν, ἰδίως τὴν θρησκευτικὴν. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ὑπῆρξαν ἱερεῖς καὶ ἓνας των ἔκτισε πρὸ ἐνὸς αἰῶνος τὴν μονὴν τῆς Εὐαγγελιστρίας εἰς τὴν Σκιάθον. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ πατρικὸν γένος τοῦ Παπαδιαμάντη πολλοὶ ἔγειναν κληρικοί, δύο μεγάλοι θεῖοι τοῦ συγγραφέως καὶ ὁ πατέρας του, ἔχοντες ὅλοι καθῶς καὶ οἱ λαϊκοὶ συγγενεῖς των φήμην καλῶν ἀλλ' ἰδιορρυθμῶν καὶ ὀξύχολων ἀνθρώπων. Τὴν ἰδιορρυθμίαν των καὶ τὸ ὀξύχολον, ἀλλὰ καὶ τὸ φιλόφρησκον καὶ τὴν ἀγαθότητα ἐκκληρονόμησεν ὁ Παπαδιαμάντης.

Δωδεκαετῆς ἀπόφοιτος τοῦ Σχολαρχείου τὸ 1863 ὁ Παπαδιαμάντης, ὁ πρῶτος μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν του εἰς τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τἄλλα μαθήματα, πλὴν τῶν μαθηματικῶν ποὺ τὸν ἐξάλειξαν, ἔμεινε κατόπιν τέσσαρα ἀκόμη χρόνια εἰς τὴν Σκιάθον, μὴ ἔχων μέσα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς σπουδὰς του. Καὶ εἰς τὸ διάστημα τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἔφηδος ὀρμητικὸς, ἀνυπότακτος, φίλος τῶν ἐκδρομῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἑορτῶν, ὡς τὸν ἐνθυμοῦνται οἱ σύγχρονοί του, φκίνεται νὰ ἔλαβε πολλὰς ἐντυπώσεις τῶν πραγμάτων, τῶν τόπων καὶ τῶν συμβάν-

των πού αποτελοῦν τὸν πλοῦτον τῶν περισσοτέρων διηγημάτων του. Ἀργότερα ὅταν ἐπὶ μῆνας ἢ χρόνους ἔμενον εἰς τὴν πατρίδα του συνεπλήρωσε τὰς γνώσεις του ἐκείνας, μ' ἐπίγνωσιν πλέον καὶ κατὰ σύστημα παρατηρῶν, πληροφοροῦμενος ἐπεισόδια καὶ παραδόσεις, ἐξακριβῶνων φράσεις λαϊκὰς, ὀνόματα καὶ τοπωνυμίας, μελετῶν λαϊκοὺς καὶ ἀγροτικοὺς τύπους, ψυχολογῶν πρόσωπα κ' ἐξακριβῶνων συμβάντα διὰ νὰ τὰ συμπλέξῃ καὶ τὰ συναρμόσῃ κατόπιν εἰς τὰ διηγήματά του, πού ἐκρατοῦσε δι' αὐτὰ σημειώσεις ἢ ἔγραφε προσχέδια, ὅλα ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Τόσον πολὺ, ὥστε διὰ τοὺς Σκιαθίτας πολλὰ διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη εἶναι ἐξιθανικευμένα περιγραφαὶ καὶ ἀφηγήσεις διὰ γνωστὰ τοὺς πρόσωπα, τοπεῖα καὶ συμβάντα. Καθὼς δὲ μοῦ ἔλεγεν ἓνας Σκιαθίτης, γνώριμα τοὺς εἶναι ὅλα· ὅμως ἓνα πράγμα τοὺς συγκινεῖ καὶ τοὺς θαμβῶνει τώρα πού μὲ τὴν ὑστεροφημίαν ἐπρόσεξαν περισσότερο τὸν Παπαδιαμάντην: τὸ πῶς ἔχουν τόσες ὠμορφίαι καὶ τόσην σπουδαιότητα πράγματα, πού πρωτίτερα τοὺς ἐφαίνοντο ἀσήμαντα. Ἡ ποιητικὴ ψυχὴ τοῦ Παπαδιαμάντη τὰ ἐλάμπρυνεν, ἢ τέχνη του τὰ ὠμόρφισεν καὶ ὡς ροδίζουσαι ἀκτῖνες αὐγῖνοῦ ἡλίου ἔπεσαν ἐπὶ τῶν ἀφανῶν πραγμάτων αἱ λάμπεις τῆς διανοίας καὶ «περιεβάλλοντο τὸ φῶς ὡς ἱμάτιον, βύσσος δὲ καὶ πορφύρα ἔλαχε κόσμος αὐτοῖς».

Ἡ Σκιάθος, μικρόνησος ἀπλωμένη εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πορθμοῦ Τρίκερι, πού χωρίζει τὴν Εὐβοίαν ἀπὸ τὸ Πήλιον, εἶναι γόνιμος, πολύφυτος καὶ γραφικὴ. Μ' ἓνα πολύμορφον πετροβοῦνι, μὲ μικρὰν βαθεῖαν λίμνην δυσμικὰ καὶ μὲ λιμνοθάλασσαν ἀνατολικὰ τῆς πολίχνης, ἰχθυοδριθῆ, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Παπαδιαμάντη, μὲ τὸν ποταμὸν τῆς Κεχροῖας πού τὰς ὄχθας του στολίζουν μεγάλοι πλάτανοι καὶ θάμνοι καὶ βρύα, μ' ἓνα κόλπον καὶ δύο ὄρμους—τρίκολπον τὴν ὀνομάζει κάπου ὁ Παπαδιαμάντης—μ' ἓνα εὐρορον νησάκι καὶ δύο ξερόνησα πρὸ τοῦ κόλπου, μὲ ἀκρωτήρια βραχώδη καὶ ἀκρογιάλια μαλακὰ, μ' ἓνα

μικρὸν ἐπιμήκη κάμπον καὶ μὲ κοιλάδας ἄλλας καὶ ρεύματα καὶ χαράδρας—ὄλα εἰς ποικιλίαν καὶ ἐναλλαγὴν ἁρμονικὴν—εἶναι ἡ Σκιάθος ἀληθινὴ χαρὰ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων γοητεία. Ἡ ἐλαία πυκνοστολίζει τ' ἀνηφόρια, τὰ κλήματα ἀπλώνονται εἰς τὴν μικρὰν πεδιάδα καὶ μερικὰ σπαρτὰ χλοάζουν ἢ χρυσίζουσι εἰς τὰς κοιλάδας. Περιόβλια καὶ κῆποι ἐκτείνονται πλησίον τῆς πολίχνης, πευκῶνες σκεπάζουσι τὴν κατωφέρειαν τοῦ βουνοῦ, πλάτανι καὶ πιελέαι παισιώνουσι τὰ ρεύματα καὶ σχοῖνοι, μελίαι, βάτοι, θάμνοι, δάφναι καὶ θύμωι πυκνώνονται εἰς τὰ πετρώδη ψηλῶματα καὶ εἰς τὰς χαράδρας, ὅπου βόσκουσι τὰ γιδοπρόβατα τῶν νησιωτῶν. Χωρὶα δὲν ἔχει ἡ Σκιάθος καὶ μόνον 100—150 βοσκαὶ καὶ δραγάτες μένουσι εἰς τοὺς ἀγρούς. Ναῖσκι ὅμως κ' ἐρημοκλήσια καὶ χαλάσματα μοναστηρίων ὑπάρχουσι πολλά, κατεσπαρμέναι εἰς κάθε περίοπτον ὕψωμα καὶ κάθε ὑπήνεμον κοιλότητα, ἓνα δὲ μοναστήρι, τῆς Εὐαγγελιστρίας, συντηρεῖται ἀκόμη. Τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς πρὸς βορρᾶν πολίχνης, τοῦ Κάστρου, ποὺ ἀντικρύζουσι ἀπὸ ἀνοικτὸν πέλαγος τὸν Ἄθω, καταρρέουσι καὶ ἀφανίζονται σιγὰ-σιγὰ. Ἐκεῖθεν φαίνεται τὸ Ἁγιῶνουμον Ὄρος καὶ εἰς αἰθρίας ἡμέρας διακρίνονται λευκάζοντα τὰ μοναστήριά του. . . .

Ἡ τωρινὴ πολίχνη, κτισμένη πρὸ ἐνὸς περίπου αἰῶνος, ἀπλώνεται ἀμφιθεατρικῶς εἰς τὴν ἀντίθετον, μεσημβρινὴν παραλίαν. Μία μικρὰ προεξοχὴ πρὸς τὴν θάλασσαν σχηματίζει τὸν λιμένα καὶ τοὺς δύο ὄρμους ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευράν. Ἐκεῖ εἶναι τὸ ναυπηγεῖον, ὁ Τυρσανῆς, ποὺ τόσον συχνὰ τὸν ἀναφέρει καὶ τὸν περιγράφει ὁ Παπαδιαμάντης. Ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ παραλιακοῦ συνοικισμοῦ ὑπάρχουσι πετρώδεις λόφοι, ὅπου ἀραιότερα εἶναι κτισμέναι οἰκίαι. Ἀπὸ τοῦ ἀντιθέτου δὲ μέρους ὑψώνεται ἐπίσης λόφος μὲ συνοικισμὸν ἀμφιθεατρικῶς κτισμένον. Καὶ ὅπως γράφει ὁ Παπαδιαμάντης, ἡ ὄλη πόλις εἶναι κτισμένη ἐπὶ δύο λόφων καὶ μεσαζούσης κοιλάδος. Εἰς τὴν κοιλάδα, ἐπὶ στενοῦ δρόμου ἀφ' ὅπου δὲν φαίνονται ἡ θάλασσα καὶ

οὐ ἀγροί, εὐρίσκειται τὸ πατρικὸν σπίτι, ὅπου ἐγεννήθη, ἔζησε πολλοὺς χρόνους καὶ ἀπέθανε ὁ συγγραφεὺς.

Κατὰ τὰ τρία ἔτη ποὺ ἔμεινε εἰς τὴν πατρίδα του, ἀπόφοιτος τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, ὁ Παπαδιαμάντης ἔμαθεν αὐτοδίδακτος γαλλικὰ καὶ ὀλίγα ἀγγλικά, εἰς τὰ ὁποῖα κατόπιν μόνος του ἐτελειοποιήθη, ὥστε νὰ συζητῆ φιλολογικῶς, ὅπως μὲ ἔλεγε ὁ Μωραϊτίδης, μὲ Ἄγγλους φιλόλογους περὶ τῆς γλώσσης των. Διὰ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς εἶχεν ἀνέκαθεν μέγα ἐνδιαφέρον καὶ πολὺν ἐνθουσιασμόν. Προικισμένος μὲ μνήμην ἑκτακτον ἐγνώριζεν ἀπὸ στήθους μαθητῆς ἀκόμη τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου ὀλοκλήρους ραψωδίας τοῦ Ὀμήρου. Εἶχε δὲ καὶ καταπληκτικὴν ἔκτροτε ἀντίληψιν, σχεδὸν ἔνστικτον αἴσθησιν τῆς ἐννοίας τῶν ἀρχαίων λέξεων καὶ διαίσθησιν τῆς καλῆς χρήσεως τῶν κλασσικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν φράσεων—χαρακτηριστικὰ οὐσιώδη καὶ τὰ δύο τοῦ κατόπιν φιλολογικοῦ ὕφους του.

Φίλος τρίτος καὶ συμμαθητῆς τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ τοῦ Μωραϊτίδη ἦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἓνας ἄλλος Σκιαθίτης, ὁ Νικόλαος Διανέλλος, τὸν ὅποσον ὀνομαστὶ ἀναφέρει εἰς τὰ διηγήματά του ὁ συγγραφεὺς. Μαζὶ ἔκαμναν ἐκδρομὰς καὶ σχέδια νὰ ἀσκητεύσουν, καταλαμβάνοντες ἐν ἀπὸ τὰ ἔρημα μοναστήρια τοῦ νησιοῦ. Ἄλλ' ὁ Παπαδιαμάντης εὐχαριστούμενος εἰς τοὺς μυστικοπαθεῖς ρεμβασμοὺς καὶ τὰ καλογηρικὰ σχέδια, εἰρωνεύετο συγχρόνως τοὺς συντρόφους του καὶ τοὺς ἐπέιραζεν ὅταν τοῦ παρήρχετο ὁ στιγμιαίος ἐνθουσιασμός. Καὶ ἐνῶ κατόπιν αὐτὸς ὡς λογογράφος ὑπῆρξεν ὁ ἐνθουσιασμένος ραψωδὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας, ὁ Μωραϊτίδης ὑπῆρξε πάντοτε τυπικώτατος χριστιανός, καὶ μόνος ὁ Διανέλλος εὐθὺς ὡς ἀπεφοίτησεν ἔγεινε μοναχὸς εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος μετονομασθεὶς Νήφων. Ἐκεῖθεν ἔγραφε περὶ τῶν ἡρέμων ἀγαθῶν τῆς καλογηρικῆς ζωῆς εἰς τὸν Παπαδιαμάντην, ποὺ ἐν τῇ μεταξὺ εἶχε μεταβῆ κ' ἔμεινε εἰς Χαλκίδα, μαθητῆς τοῦ Γυμνασίου. Καὶ

εις μίαν στιγμήν θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὁ Παπαδιαμάντης παραιτῶν τὰ μαθήματα τῆς τρίτης γυμνασιακῆς τάξεως ἀνεχώρησεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἔμεινε μὲ τὸν φίλον του Νήφωνα τὸν μοναχὸν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, χωρὶς ὅμως νὰ θελήσῃ νὰ γείνη καὶ αὐτὸς μοναχός, διότι, ὡς ἔλεγεν ἔπειτα, ἦ ἐκ τοῦ πλησίον γνωριμία μὲ τὴν καλογηρικὴν ζωὴν τοῦ ἔδωκε πολλοὺς δισταγμούς.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Σκίαθον ἦλθε μετ' ὀλίγον εἰς Ἀθήνας, εἰκοσαετῆς περίπου. Ὁ Μωραϊτίδης τὸν ὑπεδέχθη, ὑπῆρξεν ὁ ξεναγός του καὶ διὰ κάμποσους μῆνας συγκάτοικός του. Μετὰ ἔν ἔτος ἐπῆρε τὸ ἀπολυτήριόν του καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλολογικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου ὑπὸ τ' ὄνομα Ἀλέξανδρος Ἀδαμαντιάδης. Ἀργότερα ὅταν ἐνθυμεῖτο τὸ νεανικὸν αὐτὸ διόρθωμα τοῦ ἐπωνύμου του ἐγελοῦσε· καὶ εἰς ἓνα διήγημα εἰρωνεύεται τὴν ἀρχαιοπρεπῆ κατάληξιν -ίδης, μὲ τὴν ὁποίαν τόσον συχνὰ οἱ Ἕλληνας ἐξευγενίζουσιν τὸ ἐπώνυμόν τους.

Ὁ Μωραϊτίδης εἰς τὸ μεταξὺ ἐνῆ ἦτο ἀκόμη φοιτητῆς εἶχε γείνει καὶ δημοσιογράφος, ἐργαζόμενος εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τοῦ Κορομηλά», ὡς συντάκτης ἰδίως τῶν πρακτικῶν τῆς Βουλῆς· φίλεργος δὲ καὶ εὐσυνείδητος, ὅπως ἦτον, ἔλκυσε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν προϊσταμένων του, τοῦ Κορομηλά καὶ τοῦ Γ. Καμπούρογλου. Εἰς αὐτοὺς ἐδύστησε καὶ τὸν Παπαδιαμάντην, πρὸς μ' ἐπιμέλειαν τότε κατεγίνετο εἰς τ' ἀγγλικά, μελετητῆς καὶ θαυμαστῆς τοῦ Σαίξπηρ, καὶ ἔκτοτε χρονολογεῖται ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόλησίς του εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ὡς μεταφραστοῦ, κατόπιν δὲ καὶ ὡς λογογράφου. Παραλλήλως μὲ τὴν δημοσιογραφικὴν του ἐργασίαν ἠσχολεῖτο εἰς μελέτην τῆς κλασσικῆς καὶ ἀνάγνωσιν τῆς νεωτέρας, ἰδίως τῆς Ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς φιλολογίας. Ἡ ἀνάγνωσίς του ἐγίνετο τυχαίως καὶ εἰς ἔργα τῶν μᾶλλον φημιζομένων τότε συγγραφέων, ἦτον ὅμως συνεχῆς καὶ ἐπίμονος. Ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Αἰσχύλος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἦσαν δι' αὐτὸν τὰ ἄφθαστα πρότυπα τέχνης καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων μετὰ τὸν Σαίξπηρ ὁ Θεοβάλντες καὶ ὁ Δίκενς

τοῦ ἦσαν ἀγαπητοί. Εἰς τὸ δωμάτιόν του τὸ συνήθως πενιχρὸν ὑπῆρχεν ἀπαραιτήτως ἓνα κιβώτιον μὲ βιβλία κ' ἓνα κερί. Ἀργότερα προσετέθη εἰς αὐτὰ κ' ἓν δέμα χειρογράφων του, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον ποιήματά του ἑλληνικὰ καὶ γαλλικὰ, ἓνα δρᾶμά του γραφὲν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ φιλολογικοῦ του σταδίου καὶ πλῆθος σημειώσεων. Μεταξὺ τῶν μονίμων βιβλίων του, διότι τ' ἄλλα τὰ ἐδανείζετο ἢ σπανίως ἀγοράζων τὰ ἀντήγλασσαν, εὐρίσκοντο ἓνας Ὅμηρος, μία Ἁγία Γραφή καὶ ἓνας Μίλτων μὲ γαλλικὴν μετάφρασιν, παλαιὸν δῶρον τοῦ Μωραϊτίδη.

Ὅταν ὡς μεταφραστὴς καὶ ἰδιωτικὸς διδάσκαλος ἔφθασε νὰ εἶχῃ τὴν συντήρησίν του, μετοίκησεν εἰς ἄλλο δωμάτιον μόνος. Φιλομαθὴς πάντοτε, ἤσχολεῖτο τοὺς χρόνους ἐκεῖνους καὶ εἰς μελέτην τῶν κλασσικῶν συγγραφέων, ἔμαθε ἀρκετὰ λατινικὰ καὶ ἰταλικά, ἐνῶ παραλλήλως ἔκαμνε τὰς πρώτας συγγραφικὰς ὑποπείρας του, συνθέσας καὶ ἓν ἱστορικὸν μυθιστόρημα Ἑλληνικῆς ὑποθέσεως ἐπὶ Βενετοκρατίας μὲ τὸν τίτλον «Οἱ ἔμποροι τῶν ἔθνων». Τὸ μυθιστόρημα τοῦτο ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον εἰς τὸν «Νεολόγον Κωνσταντινουπόλεως», εἶναι δὲ βεβαίως τὸ ἄλλον ἄτεχνον τῶν ἔργων τοῦ Παπαδιαμάντη, ἐπηρεασμένον ἀπὸ ἀναγνώσεις τῆς ξένης φιλολογίας καὶ ἀπὸ τὰς μυθιστορικὰς ὑπθέσεις τῶν Ἑλλήνων λογίων τῆς ἐποχῆς.

Ἀργότερα, ὅταν συστηθεὶς ἀπὸ τὸν Μωραϊτίδη συνειργάσθη εἰς τὴν νεοσύστατον «Ἀκρόπολιν» τοῦ κ. Γαβριηλίδου, δημοσίευσεν ἐκεῖ τὸ δεύτερον μυθιστόρημά του, τὴν «Γυφτοῦλαν», μὲ ὑπόθεσιν πλεκομένην περὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὰς εἱρηπετείας τοῦ τελευταίου μεσαιωνικοῦ μας φιλοσόφου Πλήθωνος τοῦ Γεμιστοῦ. Ἡδῆ δὲ ἰσχυρὰ διακρίνονται εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἡ πρωτοτυπία, ἡ λυρική ἔμπνευσις, αἱ χριστιανικαὶ κρίσεις, ἡ δύναμις τῆς περιγραφῆς καὶ τὰλλα συγγραφικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Παπαδιαμάντη. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν συνέθεσε καὶ τὸ προμνησοῦν δρᾶμα, τὸ ὁποῖον ἔμεινεν ἀνεκ-

δοτον καὶ μέχρι τινὸς ὑπῆρχε μεταξύ τῶν χειρογράφων του, παλαιότερα δὲ ἀρκετοὺς στίχους γαλλικοὺς, διανοηθεὶς ἴσως νὰ κάμη ὅ,τι ἀργότερον ἔκαμεν ὁ Μωρεάς, μετὸν ὅποιον εἶχε πολλὴν γνωριμίαν. Πλὴν τοῦ Μωρεάου καὶ κατόπιν τοῦ κ. Γαβριηλίδου καὶ τοῦ Μητσάκη ἄλλας φιλολογικὰς γνωριμίας ἀπέφευγε τότε.

Ἐτυχε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Παπαδιαμάντης καὶ ὁ Μωραϊτίδης νὰ πληροφορηθοῦν τὴν ὑπαρξίν τοῦ ναύσκου τοῦ Ἁγίου Ἐλισσαίου παρὰ τὸν Παλαιὸν Στρατῶνα καὶ νὰ μάθουν ὅτι γίνονται κ' ἐδῶ ὀλονυκτίαι. Ἐκτοτε ἐσύχναζαν εἰς τὸ ἐκκλησιδίων, ἐφρόντιζαν διὰ τὰς ἀκολουθίας, καὶ ἔγιναν ὁ Παπαδιαμάντης δεξιὸς καὶ ὁ Μωραϊτίδης ἀριστερὸς ψάλτης. Ἐψαλλε δὲ ὁ Παπαδιαμάντης μετὰ κατάνυξιν καὶ μετὰ ἔκφρασιν, γνωρίζων ἀπὸ μνήμης ὅλα τὰ τροπάρια, τὰ κοντάκια, τοὺς ψαλμοὺς καὶ τοὺς κανόνας τῆς ἀκολουθίας καὶ διατελῶν ἐκ πείρας καλὸς γνώστης τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς. Τὰ τοῦ ναύσκου διεχειρίζετο μία γραῖα, τὴν ὅποιαν καὶ ἀλλαχοῦ μὲν, ἰδίως δὲ εἰς τὸ διήγημά του «Ἄλλος τύπος» ἀναφέρει καὶ περιγράφει ὁ Παπαδιαμάντης, ὅπως τὸν Κερκυραῖον φίλον του μπάρμπα - Σπύρον περιγράφει εἰς ἄλλο του διήγημα, «Πάσχα Ρωμαῖκο». Μέχρι τέλους δὲ τῆς ἐν Ἀθήναις διαμονῆς του τακτικῶς εἰς τὸν ναύσκον ἐκείνον ἐκκλησιάζετο καὶ ἔψαλλε.

Τὰ διηγήματά του ἔγραφεν ὅπου ἐτύχαιεν. Ἐνῶ δὲ πάντοτε ἐδιόρθωνε μ' ἐπιμέλειαν τὰ χειρόγραφα, ὥστε πολλάκις μίαν λέξιν ἢ μίαν φράσιν νὰ τὴν ἀντικαθιστᾷ δι' ἄλλης καὶ κατόπιν δι' ἄλλης (εἶδα δὲ τοιαύτας χειρογράφους διορθώσεις του), ὅταν ἐτυπώνοντο δὲν ἐφρόντιζε νὰ ἰδῆ διορθώσεις οὐδὲ κατόπιν τ' ἀνεγίνωσκεν. Ἐνθυμεῖτο ἐν τούτοις τὸν μῦθον καὶ περιγραφὰς ὀλοκλήρους ὄλων σχεδὸν τῶν διηγημάτων του.

Τοῦ ἤρρεσεν ἡ ζωγραφικὴ, ὅταν δὲ ἦτο νέος ἠσχολήθη εἰς αὐτὴν καὶ εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι αἱ πλεῖσταί του περιγραφαὶ τοῦτόπων καὶ φυσιογνωμιῶν ἔχουν τὴν ἀντίληψιν καὶ ἔξαρσιν τῶν

κυρίων και χαρακτηριστικῶν σημείων, ὅσα βλέμμα ζωγράφου δύναται ἰδίως νὰ διακρίνη.

Πρὸς τοὺς ὀλίγον γνωρίμους ἦτο πάντοτε ἐπιφυλακτικὸς μέχρι τοῦ σημείου νὰ στενοχωρῆται ἀπὸ τὰς φιλοφρονήσεις καὶ τοὺς ἐπαίνους των. Ὅταν δὲ εἰς τὸν κύκλον του προσήρχετο κανεὶς μὴ γνωστός του εὐθὺς ἐδυσθύμει καὶ ἐσιώπα.

Μία συνήθης στάσις του ἦτο νὰ σταυρώνη τὰς χεῖρας ὀλίγον κάτωθεν τοῦ στήθους καὶ νὰ κύπτῃ τὴν κεφαλὴν, κλίνουσαν πάντοτε πρὸς τ' ἀριστερά. Ἄλλοτε πάλιν, ὅταν ἦτο μόνος καὶ ὑπέψαλλε, βαρὺς καὶ ἀιερόσιτος τότε, συνήθιζε ν' ἀκουμβᾷ τὴν κεφαλὴν κύπτουσαν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς.

Εἰς τὴν Σκίαθον κατὰ τὴν τελευταίαν διαμονὴν του ἔγραψεν ἀρκετοὺς σατυρικοὺς στίχους ψαλλομένους ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν ἤχων, τρία δὲ τῶν τοιαύτων ποιημάτων του ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἓν Ἀθηναϊκὸν περιοδικόν. Κάποια γαλήνη καὶ πραεῖα εὐθυμία εἶχε φωτίσει τὰς τελευταίας πτωχὰς ἡμέρας του.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1910 προσεβλήθη ἀπὸ ἰνφλουέντσαν καὶ ἐξηντλημένος ὡς ἦτο κατεβλήθη ταχέως ὑπὸ τῆς νόσου, χωρὶς ὅμως νὰ μειωθῇ διόλου ἡ διάνοιά του. Τὴν ὑστάτην τῆς ζωῆς ὥραν ἀπεμάκρυνε τὰς ἀδελφὰς καὶ τοὺς ἄλλους οἰκείους του καὶ στραφεὶς ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐξέπνευσεν ὑποφάλλων τὸ τροπάριον τῆς ἐνάτης Ὁρας τῶν Θεοφανείων : «Τὴν χεῖρά σου τὴν ἀψαμένην...»

Ἀπέθανε τὴν 3 Ἰανουαρίου 1911.

Αὐταὶ ὑπῆρξαν αἱ χαρακτηριστικαὶ λεπτομέρειαι τῆς ζωῆς τοῦ Παπαδιαμάντη, τὰς ὁποίας περιέλαβα ἐδῶ ἵνα διασωθοῦν καὶ συμπληρωθοῦν τυχόν ὑπὸ τῶν γνωριζόντων. Τὸ δὲ φιλολογικὸν ἔργον του, ἂν μὴ λογίσωμεν τὰς βιοποριστικὰς μεταφράσεις μυθιστορημάτων, ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἐκτενῆ μυθιστορήματα, ὀλίγα ποιήματα, ἄρθρα θρησκευτικὰ δημοσιευθέντα εἰς τὴν «Φόρμιγγα», τῆς ὁποίας αὐτὸς καὶ ἔδωκε τὸν τίτλον, ἀπὸ ἀποδόσεις Ψαλμῶν τοῦ Δαυὶδ εἰς τὴν καθαρῆς, δημοσιευ-

θείσας εἰς τὸ περιοδικὸν «Σωτήρ», καὶ τέλος ἀπὸ τὴν μακρὰν σειράν τῶν διηγημάτων του, τὰ ὅποια ἐγράφησαν κατὰ καιροὺς εἰς τὸ διάστημα τριακονταετίας, συνήθως ἀπὸ αὐθόρμητον δημιουργικὴν ὄρμην καὶ κάποτε κατὰ παραγγελίαν. Ἐνῶ μόνον τὰ διηγήματά του ἀπαρτίζουν κυρίως τὴν ἔξοχον καὶ ἰδιότυπον συγγραφικὴν ὑπόστασιν τοῦ Παπαδιαμάντη, ἐνῶ ἡ ἄλλη του παραγωγή, καίτοι μὴ στερουμένη πρωτοτυπίας καὶ καλλιτεχνικότητος, συμβάλλει μᾶλλον εἰς ἐμφάνειαν τῆς ἐξελιξέως του καὶ εἰς ψυχολογίαν αὐτοῦ. Καὶ τὰ διηγήματά του δὲ δὲν εἶναι ὅλα ἴσης τινὸς ἀξίας οὐδὲ καὶ μὲ τὴν αὐτὴν ἐπιμέλειαν γραμμένα. Ὅλίγα ἐξ αὐτῶν εἶναι μᾶλλον χρονογραφήματα ἢ προσχέδια διηγημάτων, ἄλλα δὲ εἶναι ἀφηγήσεις ἐπεισοδίων, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα εἶναι διηγήματα πλήρη καὶ ἄρτια, θαυμάσια εἰς περιγραφὴν τόπων καὶ προσώπων, μ' ἓνα ἰσχυρὸν παλμὸν πρωτοτύπου καὶ κλασσικοῦ λυρισμοῦ, μὲ ψυχολογίαν ἀληθινὴν, ἐκδηλουμένην τεχνικὰ διὰ κινήσεων, μορφασμῶν, φράσεων τοῦ ψυχολογουμένου καὶ μὲ πλοκὴν μύθου φυσικὴν καὶ ἀβίαστον, ἐνθυμίζουσιν τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν τὰς ἐπεισοδιακὰς ἀφηγήσεις. Οὕτως ἡ σοφία τοῦ μύθου, τὸ σπανιώτατον αὐτὸ προσόν τῶν μεγάλων συγγραφέων, ὑπάρχει εἰς ὅλα τὰ διηγήματα τῆς ἀκμῆς τοῦ Παπαδιαμάντη. Μία ἀτημελησία τοῦ ὕφους ὄχι τυχαία, ὅπως δυνατόν ἴσως νὰ φανῆ ἐκ πρώτης ἀντιλήψεως, ἀλλ' ἐπιδιωκομένη ἀπὸ τὸν συγγραφέα καὶ προῖον ἰδικῶν του—ἀληθῶν ἴσως—ἀντιλήψεων περὶ τέχνης, παρέχει ἐντελῶς ἰδιότυπον μορφήν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἀριστοτεχνικὸς δὲ εἶναι συνήθως ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον ἤρχιζε τὴν διήγησιν, ὡσὰν συνέχειαν τῆς ζωῆς, καὶ θαυμάσιον πάντοτε εἶναι τὸ τέλος αὐτῆς, πέραν τοῦ ὁποίου ἐπίσης ὑποφαίνεται ἡ συνέχεια τῶν συμβάντων καὶ τῶν πλείστων προσώπων ἐκάστης διηγήσεως. Ἐνας ἐλαφρὸς τόνος μελαγχολίας ἀρμονίζεται μὲ ὅλας τὰς διηγήσεις του καὶ ὡς ἡρεμικὸς ἀντίλαλος τῆς ἐσωτέρας του σκέψεως εἶναι ἡ θλιψίς τῆς ζωῆς, ποῦ τὴν πικρίαν αὐτῆς πρᾶϋνει ἡ πίστις καὶ ἡ ἐγκαρτέρησις ἡ Χριστιανικὴ.

Χριστιανὸς ἐκ πεποιθήσεως, πιστεύων εἰς τὰ δόγματα τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ συγκινούμενος ἀπὸ τὰς τελετὰς καὶ τοὺς τύπους αὐτῆς, ἐγνώρισε πλέον παντὸς ἄλλου νὰ μεταγγίση τὴν πίστιν καὶ τὴν συγκίνησίν του μέσα εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης του, ποὺ τὰ ζωντανεῦει ὅλα καὶ τὰ φωτίζει καὶ τὰ φαιδρύνει τῆς θρησκευτικῆς γαλήνης ἢ χαρᾶς. Πολλὰ του διηγήματα πλέκονται εἰς παραμονὰς καὶ εἰς ἡμέρας ἑορτῶν καὶ τὰ πλεῖστα περιέχουν περιγραφὰς ἐκκλησιῶν, μοναστηρίων, ναῶσκων ἐρημιμῆνων. Συχνὰ πρόσωπα τῆς διηγήσεώς του εἶναι ἱερεῖς, ψάλται, καλόγηροι, γυναῖκες εὐλαβεῖς, συνήθη δὲ παρεντιθέμενα ἐπεισόδια εἶναι θρῦλοι, παραδόσεις καὶ συναξάρια θρησκευτικά. Ὅλ' αὐτὰ θαυμασίως συναρμολογημένα, δροσερά, ἡμερα ὡς ἡ Ἑλληνικὴ φύσις, γαλήνια ὡς ἡ θρησκεία τῶν πατέρων μας. Κανεὶς ποτὲ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς χρόνους ἕως τώρα δὲν ἔφθασε νὰ περιγράψῃ καὶ νὰ ψάλλῃ τὴν Ἑλληνικὴν Ὁρθοδοξίαν ὄχι ὡς ἰδέαν ἢ ὡς δόγμα, ἀλλ' ὡς κοινωνικὸν παράγοντα καὶ συντελεστὴν τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ μας καὶ τοῦ ἔθνους μας ὅσον αὐτός. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ὁ Παπαδιαμάντης εἶναι ὁ μεγάλος ραψωδὸς τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἀλλὰ παραλλήλως πρὸς τὸ βαθὺ χριστιανικὸν του αἴσθημα, τὸ ὅποσον τόσον ἠδυνήθη ν' ἀποδώσῃ, ἐν ἄλλο δυνατὸν ἐπίσης αἴσθημα ὑπῆρχεν εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ ἀπεδόθη λυρικώτατα ὑπὸ τῆς τέχνης του. Ζωηρὰ φυσιολατρεία, ὡσάν τῆς ἀρχαίας κλασικῆς ποιήσεως, τὸν ἐνέπνεεν αἰσθησις πανθεϊστικῆ σχεδόν, καὶ ἀγάπη τῶν ὠραιότητων τῆς φύσεως. Ἡ θάλασσα καὶ τὰ βουνά, οἱ ποταμοί, οἱ ἄγροί, τὰ δένδρα καὶ ἡ χλόη, αἱ πηγαί, οἱ βράχοι καὶ τ' ἀκρογιάλια τοῦ ἐπεδεικνυον ὅλας τὰς ὠραιότητας καὶ τὰς δυνάμεις των διὰ νὰ τὰς περιγράψῃ. Τοῦ ἐνιαυτοῦ αἱ ὄρμι καὶ αἱ μεταλλαγαί, τοῦ ἡλίου αἱ ἀνατολαὶ καὶ ζῦσεις, τῆς νυκτὸς καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν ἄστρων αἱ φεγγόβολαι καὶ τὰ σκότη, ἡ γαλήνη, ἡ θύελλα, τὸ κῦμα, ὁ φλοῦστος καὶ ἡ καταγιγίς, τὰ ἐρείπια, αἱ πηγαὶ καὶ τὰ σπήλαια τοῦ ἐφανέρωναν ὅλα τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωὴν τους, ἄρμονισμένην μὲ

τὴν ζωὴν τῶν ἡμετέρων ἀνθρώπων κατὰ συνδυασμοὺς καὶ συναφείας, πού ὁ φοιδοπληκτὸς κ' ἑταστικὸς νοῦς του ἔφθηνεν ὀρμεφύτως νὰ τὰς ἀντιλαμβάνεται καὶ νὰ τὰς ἱστορῇ. Ὡστε ἡ χρηστιανικὴ ἔκστασις, περιελισσομένη τὸν φυσιολατρικὸν λυρισμὸν μέσα εἰς τὴν μουσικοπαθῆ ψυχὴν τοῦ Παπαδιαμάντη, μᾶς ἔδωκεν ἔργα τέχνης καθαυτὸ ἔθνικὰ, σύγχρονα καὶ δυνατὰ συνυφασμένα μετὰ τὴν ἔθνικὴν μας ζωὴν. Ἔχουν καὶ, πολὺ μάλιστα, ἀπ' αὐτὴν τὴν ψυχὴν καὶ τὴν σημερινὴν ζωὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς χώρας.

Φίλος τῶν πτωχῶν, τῶν ἀπλοῦκῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων, εἰρωνευτὴς τοῦ πλούτου καὶ τοῦ ἀξιώματος, γνώστης τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ὑπαίθρου ὁ Παπαδιαμάντης, περιορίσας τοὺς τόπους τῆς ἀφηγήσεώς του μέσα εἰς τὰ σύνορα τοῦ νησιοῦ του καὶ μ' ἐπιφύλαξιν σπανίως προχωρῶν πέραν αὐτῶν διὰ νὰ διηγηθῆ κατὰ περὶ τῆς γειτονικῆς Εὐβοίας ἢ διὰ νὰ ἐξιστορήσῃ μικροεπεισόδια μιᾶς πενιχρᾶς Ἀθηναϊκῆς συνοικίας, ἀπέδωκεν ὁμως τὴν κίνησιν ὅλην καὶ τὴν ζωὴν τῆς στενῆς αὐτῆς χώρας τοῦ ὥστε κόσμος δλόκληρος προσώπων, ναυτικοὶ καὶ ἱερεῖς καὶ ποιμένες καὶ γεωργοὶ καὶ γραῖται καὶ παιδιά καὶ κορασίδες, γάμοι καὶ θάνατοι καὶ πανηγύρεις καὶ τύχαι καὶ συμφοραὶ πλέκονται ζωντανά, παραστατικώτατα καὶ ψυχολογημένα μέχρι μυχίων μέσα εἰς τὸν ἀπλοῦν πάντοτε καὶ ἀφελῆ μῦθον του. Καὶ ὅπως ὠραῖα, εἰς ἓνα βαθυστόχαστον λυρισμὸν ἐπιτάφιον τοῦ συγγραφέως, ἔγραψεν ὁ κ. Ζ. Παπαντωνίου: «ὑπῆρξεν ὁ Παπαδιαμάντης ὅπως τὰ δένδρα, τὰ ὁποῖα βυθίζουσι τὰς ρίζας των, μυριάδες κλωστής, εἰς βᾶθος καὶ εἰς πλάτος ἀφάνταστον, πού τὰ βλέπεις ἐδῶ καὶ αὐτὰ πίνουν ἀπὸ ἓνα πηγᾶδι εὕρισκόμενον εἰς ἀπόστασιν, εἰσχωροῦντα μετὰ τρίχας ριζῶν καὶ εἰς τὰς σχισμάδας ἀκόμῃ τῶν πετρῶν ὑπὸ τὴν γῆν».

I. Ζερβὸς

Τὸ κυπαρίσσι

Ἄγνάντια, τὸ παράθυρο· στὸ βάθος,
 ὁ οὐρανός, ὅλο οὐρανός καὶ τίποτ' ἄλλο.
 Κι' ἀνάμεσα οὐρανόζωστον, δλόκληρο,
 φιλόλιγνο ἓνα κυπαρίσσι· τίποτ' ἄλλο.
 Καὶ ἡ ξάστερος ὁ οὐρανός ἡ μαῦρος εἶναι
 στὴ χαρὰ τοῦ γλαυκοῦ, στῆς τρικυμιάς τὸ σάλο,
 ὅμοια καὶ πάντα ἀργολιγᾶει τὸ κυπαρίσσι,
 ἦσυχο, ὠραῖο, ἀπελπισμένο. Τίποτ' ἄλλο.

Κ. Παλαμᾶς

Ἀέθρις διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ

Χριστέ μου, δός του τὴ χαρὰ, τὴ μόνη ποῦ μπορούσε
 νὰ σοῦ ζητήση ἀπάνω κεῖ νοσταλγικά ἡ ψυχὴ του,
 κάνε τὸ θάμα, κι' ἄσε τον νὰ ζήση ὅπως ἐξοῦσε
 σὲ μιὰ μεριά ποῦ τάχατες νὰ μοιάζῃ τὸ νησί του.

Νᾶναι τὰ βράχια 'στὸ γκρεμὸ βαθειά, κουφαλισμένα,
 νᾶχη σωριάση ἡ θάλασσα 'στὴν ἀμμουδιά τὰ φύκια,
 κι' ἀράδα-ἀράδα στὸ γυαλὸ δεμένα, ἀποσταμένα
 νὰ σιγοτρίζουν τὰ φτωχὰ Σκιαθίτικα καίκια.

Νᾶν' ἡ νησιώτισσες ἡ γρηές, κ' ἡ νηές ἡ πεθαμένες,
 αὐτές, ποῦ τῆς θλιμμένες τους μᾶς ἔλεγε ἱστορίες·
 νὰ γνέθουν τὸ λινάρι ἡ γρηές 'στὴν πόρτα καθισμένες
 καὶ στὰ παράθυρα σιμὰ ν' ἀνθίζουν ἡ γαζίες.

Νὰ λυώνη ἀργὰ τὸ βραδυνὸ τὸ φῶς· τὰ κυπαρίσσια
 νὰ σκύβουνε σιγὰ-σιγὰ σὰ νὰ τὸ προσκυνᾶνε·

νά τότε περιμένουνε στὸν κάμπο τὰ ξωκκλήσια,
καὶ τὴν καμπάνα τους μακρὰ οἱ ἀγγέλοι νὰ χτυπᾶνε.

Δὸς του, Χριστέ μου, τὴ γλυκειὰ χαρὰ νὰ ἰδῇ καὶ πάλι
τὴ γνώριμή του τὴ ζωὴ νὰ τότε τριγυρίζῃ.

Ἄχ! ἔτσι ἄθῶα κ' ἔτσι ἄπλὰ κι' ἄγνὰ τὴν εἶχε ψάλλῃ
ὁποῦ μαζί τους, ἐκεῖ ψηλά, κι' αὐτὴ ν' ἀγιασθῇ ἀξίζει.

Δάμπρος Πορφύρας

Νικόλαος Γύζης

Ἡ ψυχὴ του, ψυχὴ μεγάλου ποιητοῦ, διαρκῶς ἐν λατρείᾳ
εἰς τὸν ναὸν τοῦ Καλοῦ.

Εἰς τὴν Τέχνην ἀνεζήτηε πάντοτε τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἀδιά-
κοπα ἐφτερουγίζεν ἢ φαντασία του, προσκολλημένη εἰς τὴν
ζηλευμένην αὐτὴν χώραν τοῦ φωτός, εἰς τὴν θείαν τῆς τέχνης
τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἀπλότητος, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐνεπνέετο.

Κάθε του λέξις καὶ μία εὐχὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα ἢ ἓνα παρὰ-
πονον· τὴν ἐποθοῦσε μεγάλην, τὴν ὠνειρεύετο ἔνδοξον, ὅπως
ἄλλοτε· καὶ τότε ἓνα δάκρυ μισοπνιγμένον ἐθόλωνε τὰ μάτια
του, δάκρυ πόνου καὶ λαχτάρας διὰ τὴν ἡλιόλουστον γωνίαν,
ποῦ κρύπτει μέσα τῆς τόσον μεγαλεῖον καὶ χίλια ὄνειρα...

Δὲν ἐλησμονοῦσε ποτέ, μέσα εἰς τὴν δόξαν ποῦ τὸν περιέ-
βαλλε, τὴν στενωπὸν τῆς ὁδοῦ Θεμιστοκλέους, ὅπου εὕρισκετο
τὸ εὐτυχισμένον πατρικὸν του σπίτι. Αὐτὸ ἐστέγασε πρῶτον τὸ τά-
λαντόν του. Εἰς ἓνα τρίγωνον δωμάτιον, ποῦ τὸ στολίζουν ἀκόμη
διάφορα σχεδιάσματα καὶ ἔργα του ἡμιτελεῆ, ἤρχισεν ὁ Γύζης
τὰ πρῶτα φτερουγίσματα τῆς τέχνης του, ἢ ὁποία ἦτο προωρι-
σμένη νὰ δοξάσῃ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα. Γύρω του αἱ ἡμιτελεῖς
συνθέσεις, αἱ ἐγκλείουσαι τὰς πρῶτας δονήσεις τῆς ἐμπνευσμένης

του ψυχῆς, ἐτόνιζαν σιγαλὸν ὕμνον εἰς τὸν ἐργαζόμενον πρεσβύτην.

Ἄκριβῶς τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην¹⁾ ἔδιδε τῆς τελευταῖες πινελιᾶς εἰς τὴν τελευταίαν τοῦ σύνθεσιν. Εἶχεν ἐμπνευσθῆ αὐτὴν ἀπὸ τροπάριον τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος.

«Ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός!»

— Βλέπετε, μοῦ ἔλεγε, δὲν ἔδαλα ρομφαίας. Ἐγὼ αἰσθάνομαι τὴν θρησκείαν μας μόνον μὲ ἀγάπην. Ἡ Ἀγάπη εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς.

Ἡ εἰκὼν ἐκεῖνη ἦτο τὸ κύκνειον ἄσμα τοῦ ποιητοῦ. Καὶ ὁ Νυμφίος εὔρε γρηγοροῦσαν τὴν μεγάλην τοῦ ψυχῆν.

Ἐνθυμοῦμαι, ἀκόμη ζωηρά, οὔτε θὰ λησμονήσω ποτέ, τὸ φιλόξενον σπίτι τοῦ μεγάλου Καλλιτέχνου. Ἡσθάνθη ἐκεῖ μέσα τὸ θάλπος τῆς Ἀγάπης καὶ συγχρόνως τῆς Τέχνης τὴν θείαν πνοήν. Αἱ δύο Ἐφέστιοι ἐσκόρπιζαν ἄφθονα τὴν χάριν των εἰς τὴν εὐλογημένην στέγην, χωρὶς ἐπίδειξιν, μὲ τῆς ἀληθείας τὴν ἀπλότητα. Ἀνεύρισκα παντοῦ γύρω μου τὴν καλωσύνην καὶ τὸ χαμόγελο. Τῆς ἀρχαίας φιλοξενίας τὴν ἀφέλειαν...

Ὁ Γύζης ἦτο κατ' ἐξοχὴν Ἕλληνας ζωγράφος. Τὰ ἔργα του ἀποπνέουν τὴν μελαγχολικὴν ποίησιν τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Ἐθίξε μὲ τὸν χρωστήρα τὰς λεπτοτάτας χορδὰς τῆς ψυχῆς τοῦ ἔθνους, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἦντλησε τὰ θέματα τῶν εἰκόνων του καὶ ἐνεπνεύσθη τὰ ἀριστουργήματά του. Φύσις ὑπέροχος, ποιητικὴ, εὐγενής, ἀνεῦρεν ὅ,τι ὑψηλὸν ἐγκλείει ἡ ἱστορία μας, ὅ,τι ὠραῖον ἔχει ὁ Ἑλληνικὸς βίος ὁ ἀπλοῦς, ὁ ἀπέριτος, ὁ ἀγνός. Σπανίως συγκινεῖ ἔργον καλλιτεχνικὸν τόσον βαθιὰ ὅσον τὸ «Τάμμα» τοῦ Γύζη. Ἡ θρησκεία, τὸ Παλλάδιον τῆς Ἑλλάδος δούλης, λάμπει μὲ ὅλον τὸ κάλλος τῆς εἰς τὰ πρόσωπα μάννας καὶ κόρης, ποῦ εἶχαν ἀφιερῶση εἰς αὐτὴν τῆς ζωῆς των ἐν ὄνειρον. Δύναμις ὑπερτέρα, ἢ ὁποῖα ποτέ δὲν ἐγκατέλιπε τὸν Ἕλληνα, ὁδηγεῖ τὰς δύο γυναῖκας εἰς τὸν μα-

1) κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1900.

κρὸν δρόμον των, ὑπὸ τὸ παρήγορον φῶς ἀναμμένης λαμπά-
δος. Καὶ εἰς τὸ τέρμα, ὠραῖον ὡς ἡ Ἀλήθεια, σελαγίζει πέραν
ἐκεῖ ἓνα σύμβολον ἁγιασθὲν δι' ἑνὸς θανάτου.

Εἰς τὸ «Κρυφὸ Σχολεῖο» ἀδελφωμένα ζωγραφίζονται ὁ
πόνος τῆς σκλαβιάς τοῦ βαρύνει τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ ἡ
λευκάζουσα μακρόθεν ἐλπίς τῆς Ἐλευθερίας...

Ἄλλ' εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Γύζη ἐπιτελεῖται ὁλονὲν κάτι
ἐξόχως ὠραῖον. Αἱ γραμμαὶ τῶν βουνῶν τῆς Ἑλλάδος, αἱ ὁποῖαι
πρῶται ἔθελξαν τὸ ὄμμα τοῦ Γύζη, ζοῦν βαθιὰ χαραγμέναι
μέσα του. Ὑπὸ τὸν ὀμιχλώδη γερμανικὸν οὐρανὸν ἀποκαλύπτει
τὸ κάλλος τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ τῆς ἑλληνικῆς φύσεως.

Κίμων Μιχαηλίδης

Γιὰ τὸν τάφο τοῦ ζωγράφου Γύζη

Τεχνίτη Χάρε,

τὸ συντριμμένο του συμμαζώξε κοντύλι
μέσ' ἀπὸ τῆς αὐγῆς τὰ χρυσοστέφανα
καὶ μέσ' ἀπὸ τῆς Δύσης τὴν πορφύρα·

τὸ συντριμμένο του κοντύλι
εἶτανε σὰ βαθύφωνη μιὰ λύρα.

Οἱ ὀλόφωτες Κυκλάδες, οἱ γεννητρες του.

Τεχνίτη Χάρε,

τὸ πιὸ λευκὸ Κυκλαδικὸ μάρμαρο πάρε
τὸν κοιμισμένο ἀνάστησε ζωγράφο
σιτὸν ἄξιο τάφο.

Καὶ σκάλισε αὐτοῦ πέρα
σὲ ἀμίλητο φιλι τὴ γῆ καὶ τὸν αἰθέρα
καὶ σκάλισε ὅλα

ὅσα ἱστοροῦσε τοῦ ζωγράφου τὸ κοντύλι,
καὶ σπεῖρε ἀνάμεσα, κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ, παντοῦ,
ρόδα παρμένα ἀπὸ πρωτόφαντον Ἀπρίλη.

Καὶ κάτου-κάτου

σκάλισε ἀκόμα

ἀναβρυσμένο ἀπὸ τὸ πάτριο χῶμα

τὸ μέγα ὄραμα, τὴ Δόξα.

Καὶ ᾠτὸ βιβλίου της κλιτὴ στοχαστικὰ

ᾧς γράφη ἡ Δόξα τ' ὄνομά του !

Κ. Παλαμᾶς:

5

Εἰς τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων

Γεώργιον τὸν Α'.

Χαῖρε, ἀκριβέ! Σὰν ἄγγελος

πῶχει ᾠτὴ γῆ νὰ φέρῃ

ὅσα ὁ Θεὸς τοῦ πρόσταξε

μηνύματα ἱερά,

ἐπάτησες τὰ μέρη

πὸν σ' ἔκραξαν θερμά!

Μὲ θάρρος ἀνοιχτόκαρδο
 ὅτι δέυτερη Παιρίδα
 καμμιὰ δὲν πῆρες δύναμη
 ἀλλόφυλον στρατοῦ·
 εἶναι δική σου ἀσπίδα
 ἢ Ἀγάπη τοῦ λαοῦ!

Γεράσιμος Μακροῶς

Ἡ θάνατος τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α΄.

Ὁ Γεώργιος Α΄ ἀπέθανεν ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων· ἀπέθανε φέρων τὴν σημαίαν πρὸς τὰ ὄνειρευτὰ σύνορα τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Πατρίδος· ἀπέθανε καρφώνων τὸ σκήπτρόν Του ἐπὶ τῆς ἑρᾶς γῆς τῆς πατρώας κληρονομίας· ἀπέθανεν ὡς βασιλεὺς, ὡς ἥρωας καὶ ὡς στρατιώτης.

Ἐπὶ τῆς περιμαχίτου Μακεδονικῆς γῆς, ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῆς τῆς ἐπαγγελίας, πρὸς τὴν ὁποίαν γενεαὶ ἀλυτρώτων καὶ ἐλευθέρων ἐκράτησαν προσηλωμένα, μετὰ τὴν δίψαν τῶν μεγάλων εὐγενικῶν ὀνείρων, τὰ ἀκόμητα βλέμματα τῶν ψυχῶν, ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῆς, φρουρὸς τῶν ἰδανικῶν καὶ τῶν δικαιομάτων τοῦ Γένους ἀπέθανεν ὁ Βασιλεὺς τῶν Πανελλήνων.

Ἐπεσε βαδίζων πρὸς τὰ νέα σύνορα τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Πατρίδος· ἔπεσεν ἀτενίζων πρὸς τὸν μακρινὸν ὀρίζοντα μιᾶς Νέας Μεγάλης Ἑλλάδος· ἔπεσε μετὰ τὴν πατρικὴν χειρονομίαν τοῦ ἐλευθερωτοῦ πρὸς τοὺς ἀπελευθέρους· ἔπεσεν ἄγωνιζόμενος ὁ Βασιλεὺς, ὡς στρατιώτης ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων.

Εἰς τὸ περίλαμπρον στέμμα τῶν Ἑλληνικῶν θριάμβων, τὸ κεντημένον μετὰ τοὺς τιμίους λίθους τῶν θυσιῶν, τῶν ἡρωισμῶν καὶ τῶν μαρτυριῶν, ἀνέλαμψεν ἀπὸ τῆς χθῆς¹⁾, εἰς αἰώνιαν καὶ ἄφθιτον ἀκτινοβολίαν, ὁ μέγας βασιλικὸς ἀδάμας.

1) Τὸ ἄρθρον ἐγράφη τὴν ἐπαύριον τῆς δολοφονίας τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Α΄.

Φέρων υπερήφανα τὰ βασιλικά του βήματα ἐπὶ τῆς ὥραιας χώρας ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔσπευσε νὰ καρφώσῃ τὸ ἐλευθερωτικόν Του σκῆπτρον μὲ τὰς ἰδίας Του βασιλικὰς χεῖρας, ἐθαύμαζε, λέγουν, ὁ Βασιλεὺς τὰς ὥραιας Μακεδονικὰς δύσεις καί, εἰς ὥραιας μεταρσιώσεις ἐθνικῶν ἐρώτων, ἐρρέμβαζεν ἐμπρὸς εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ Ἥλιου, στολισμένον μὲ τὴν βασιλικὴν ἀλουργίδα, τὴν βαμμένην εἰς τὸ παλαιὸν καὶ νέον αἶμα.

Ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῆς εἶχε γραφῆ νὰ δώτῃ μέσθ εἰς τὸν ἴδιον πορφυροῦν θρίαμβον τοῦ φυσικοῦ ἄστρου τὸ γλυκύτατον ἄστρον τῆς βασιλείας του.

Μία ἠρωϊκὴ δύσις καὶ αὐτὴ εἰς τὰς φλογώδεις ἀποθεώσεις τοῦ Μακεδονικοῦ ἐρίζοντο.

Παῦλος Νιοβάνας

Ἀπὸ τοὺς ἐνδόξους πολέμους τοῦ 1912 — 1913

Ἡ κατάληψις τῆς Θεσσαλονίκης

(27 Ὀκτωβρίου 1912)

Ἡ ἡμέρα διηλθεν ἐν τῇ μέσῳ διαρκοῦς ἀνυπομονησίας πότε θὰ προχωρήσωμεν πρὸς τὰ ἐμπρὸς. Διάφοροι, ποικίλοι καὶ ἀντιφατικαὶ φῆμαι ἠϋξάνον τὴν ἀγωνίαν μας. Μία ἀναγνώρισις ἔφερε τὴν πληροφορίαν ὅτι ἡ πρὸς τὴν Νητσέγκου γέφυρα κατεστράφη μερικῶς παρὰ τοῦ ὑποχωροῦντος ἐχθροῦ. Ἡ Θεσσαλονίκη μᾶς ἀντίκρυζε σκεπασμένη ἀπὸ τὴν ροδίνην ἀτμοσφαῖραν μᾶς θαυμασίας Ὀκτωβριανῆς ἡμέρας.

Πεντάωρος πορεία εἰς ἀνοικτὴν καὶ καλλιεργημένην πεδιάδα μᾶς ἔφερε τὴν 19 Ὀκτωβρίου εἰς τὸ χωρίον Τσινάφορον. Ἐδῶ ἄλλαι συγκινήσεις, ἄλλαι κακουχίαι μᾶς ἀνέμενον. Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας μέχρι τῆς ἑσπέρας ἀπαύστως ἠκούοντο κρότοι πυ-

ροβόλων. Τὸ ἀριστερὸν ἐμάχητο, ἐνῷ ἡμεῖς εἶχομεν ἀκόμη νὰ διατρέξωμεν πολὺ διάστημα διὰ νὰ συναντήσωμεν τὸν ἐχθρὸν.

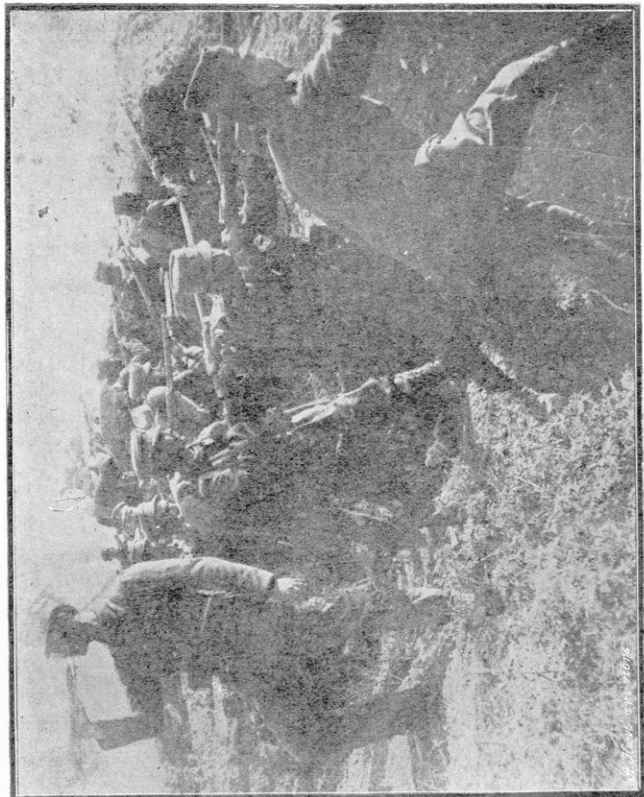
Ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῆς ἱερᾶς πόλεως τῶν Γιαννιτσῶν εἶχεν ἀρχίσει. Ἀνήσυχτοι ἐπεριμένναμεν νὰ μάθωμεν τὰ τῆς μάχης ἐκείνης, ἢ αἰεὶ ἐκθασίς τῆς ὁποίας θὰ ἐσημείωνε τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐναντίον τῆς Θεσσαλονίκης προκαταρκτικῆς δράσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος.

Τὴν ἡμέραν τῆς ἀγωνίας διεδέχθη νύξ ἀγρία. Ραγδαία καὶ ἀδιάκοπος βροχὴ μετὰ κεραυνῶν καὶ βροντῶν μᾶς ἐπνίξε μέσα στὴ ἀντίσκηνά μας. Τὸ πρῶτ' μᾶς εὔρεν ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει, ἀλλὰ καὶ ἐτοιμοὺς νὰ προχωρήσωμεν πρὸς τὸ Καραζμάκι, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ζευχθῆ διὰ νὰ γείνη δυνατὴ ἢ αὐθημερὸν διάβασις καὶ προέλασις πρὸς τὸ χωρίον Γιαννιτσιῶδες, ὅπου θὰ εὕρισκομεν τὴν πρώτην ἐχθρικήν ἀντίστασιν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην, 20 Ὀκτωβρίου, τὰ δύο εὐζωνικά τάγματα ἐδάδισαν ἐννέα ὥρας ὑπὸ ἀδιάκοπον βροχήν, εὕρισκόμενα διαρκῶς ἐντὸς ἐλῶν, τελμάτων καὶ λάσπης ἄνω τοῦ ἡμίσεος μέτρου.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης μέχρι τῆς 24ης Ὀκτωβρίου βαδίζοντες μὲ ὑπεράνθρωπον ἀντοχὴν ὑπέστημεν ὅλα τὰ μαρτύρια τοῦ πολέμου, ἠγωνίσθημεν, ἐχάσαμεν ἀνθρώπους, ἐπεράσαμεν ποτάμια, ἐβραχήκαμεν ἕως τὸ κόκκαλο καὶ ἐστεγνώσαμεν εἰς τὸν παγωμένον ἀέρα τῆς νυκτός, εἶδομεν πολλοὺς νὰ φεύγουν, ἄλλους νὰ γονατίζουν, μερικοὺς νὰ κρύδονται καὶ νὰ μᾶς κτυποῦν, ἄλλους νὰ μᾶς προδίδουν, σπίτια νὰ καίωνται, ἀποθήκας νὰ ἀδειάζουν, ὅπως μία δεξαμενὴ ξεχειλισμένη ποῦ σὲ λίγα λεπτὰ τῆς ὥρας χάνει τὸ νερὸ τῆς.

Ἐπὶ τέλους τὴν ἑσπέραν τῆς 23ης Ὀκτωβρίου εἰς τὸ σπίτι ἐνὸς Μακεδόνοιο παλληκαριοῦ στὴν Κουλακιά, ἔξω ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην, ἐνόησα ὅτι δικὴ μας θὰ ἦτο ἡ πόλις τοῦ Φιλίππου. Ἀπὸ τὸ μικρὸ τετράγωνο παράθυρο τοῦ ἀσβεστωμένου δωματίου, μὲ τὰ ξύλινα ράφια, μὲ τὸ χαμηλὸ τζάκι, ποῦ γύρω του ἀπλώνοντο στρώματα, ἕνα δάκτυλο μοῦ τὴν ἔδειξε. Ἦταν αὐτὴ!

Ἐφοδος τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν μάχην τῶν Γενιτσῶν

Μοῦ ἐφάνη σὰν Ἀφροδίτη ἀναδυομένη φοροῦσα κυανόλευκον διαφανῆ ἐσθήτα, φέρουσα τὸ στέμμα τοῦ Νικητοῦ, προσφέρουσα εἰς Αὐτὸν δάφνης καὶ μυρσίνης κλάδους.

Γονάτισα τότε ἔμπρὸς σὲ τρία εἰκονίσματα, ποῦ τὰ ἐστόλιζαν ξηρὰ βάρια καὶ τὰ ἐφώτιζε μία κανδήλα ἀοπροπράσινη, καρφωμένη σὲ μιὰ γωνία τοῦ δωματίου. Πίσω ἀπ' αὐτὰ ἦσαν κρυμμένες ἢ βασιλικῆς εἰκόνες. Τὸ σπαθί τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ποῦ θαυματουργὸν ἐπεβλήθη πάντοτε καθ' ὄλην τὴν μακραίωνα δουλείαν, ἐδυνάμωνε μὲ τὴν θεϊαν ἰσχύν του τὸ ξίφος τοῦ Λυτρωτοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἶδα γιὰ πρώτη φορὰ, στῆς ἱερῆς φυσιογνωμίας τῶν Ἁγίων, Ἑλληνικῆ τῆ Θεσσαλονίκῃ.

Ἡ Ἑλληνικὴ στρατιὰ ἐλόκληρος τὴν 24ην Ὀκτωβρίου ἐβάδισε πρὸς τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν καὶ ἔξευξε αὐτὸν διὰ δύο γεφυρῶν.

Ὅταν τὴν 2αν ἀπογευματινὴν ὥραν τῆς 24ης Ὀκτωβρίου καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς ζεύξεως τοῦ Ἀξιοῦ διήλθομεν τὰς δύο του γεφύρας, ὑπὸ τὰς εὐχὰς ἐλοκλήρου τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ταξιαρχίας τοῦ ἵππικοῦ, καὶ ἠκούσαμεν τὴν φράσιν «Ἐμπρὸς, παιδιὰ! Ὁ Θεὸς μαζί σας!» προσφερομένην παρὰ ἑκατοντάδων ἀξιωματικῶν καὶ χιλιάδων ὀπλιτῶν, οἱ ὅποιοι θὰ διήρχοντο κατόπιον ἡμῶν, στηριζόμενοι εἰς ἡμᾶς, βεβαίως δὲν ἐφανταζόμενη γιὰ μᾶς τοιαύτην ἔκδασιν.

Ἡ Θεσσαλονικὴ ἀπέναντί μας, προκλητικὴ καὶ μελαγχολικὰ φωτιζομένη ἀπὸ μερικῆς ἀκτίνης ἡλίου, ποῦ ἔφευγαν μέσα ἀπὸ τὰ πολλὰ σύννεφα, ἐφαίνετο ὅτι θὰ ἐγίνετο Ἑλληνικὴ.

Τὰ ἐχθρικὰ πυροβολεῖα, τὰ καὶ διὰ γυμνοῦ ἀκόμη ὀφθαλμοῦ φαινόμενα ἐπὶ τῶν πέριξ λόφων, αἱ ἐπ' αὐτῶν φανεραὶ κινήσεις τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων ἤμουν βέβαιος ὅτι εἰς τὸ ἀνοικτὸν πεδίου θὰ θέριζαν πολλοὺς ἀπὸ μᾶς, βεβαιότατος ὅμως ὅτι ἐπάνω μας θὰ περνοῦσε ἀναριθμητὸς κατακτητικὸς στρατός, ποῦ θὰ ἐκυρίευε καὶ θὰ ἔκλυνε δικήν του τὴν πόλιν τῶν δνεύρων μας.

Ἡ στιγμή τῆς διαβάσεως τοῦ Ἀξιού καὶ ἡ ἀνάπτυξις μας πρὸς μάχην, γιὰ ὄσους πρῶτοι πέρασαν καὶ τοὺς κατοπιν ἐρχομένους, ἦτο μία ἀπὸ τὰς συγκινητικωτέρας τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ στρατοῦ μας.

Ἡ διάβασις τοῦ ποταμοῦ ὑπὸ συνεχῆ βροχὴν ὑπῆρξε μακρὰ καὶ ἐπίπονος, ἀνωτέρα δὲ πάσης περιγραφῆς ἢ συγκίνησις, ἢ χαρὰ, τὸ καρδιοκτύπι ποῦ ἤσθάνθημεν.

Τὴν νύκτα τῆς 24ης τὴν ἐπεράσαμε μέσα εἰς τὰ χανδάκια τὰ ἐκατέρωθεν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τεκελῆ—Θεσσαλονίκης, ἔτοιμοι νὰ δεχθῶμεν καὶ ν' ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν πῦρ, ἐνῷ ἔδρεχε δυνατὰ καὶ τὸ μισθὸ σῶμα μας εὕρισκετο μέσα εἰς τὸ νερό, τὸ ὁποῖον εἶχαν μαζεύσει τὰ χανδάκια.

Ἡ διαταγὴ τοῦ Στρατηγεῖου ὥριζε τὴν ἐπίθεσιν διὰ τὴν πρωΐαν τῆς 26 Ὀκτωβρίου. Ἄλλ' ἐνῷ ταῦτα εἶχον ἀποφασισθῆ καὶ ἀνεμένομεν τὴν στιγμήν τῆς ἐκκινήσεως, αἴφνης οἱ παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Τεκελῆ—Θεσσαλονίκης παρατεταγμένοι λόχοι μας παρετήρησαν ἐρχομένην ἐκ Θεσσαλονίκης ἀμαξοστοιχίαν φέρουσαν λευκὴν σημαίαν καὶ τῆς ὁποίας ὁ ὄξυς συριγμὸς περιέργως ἀντήχησεν εἰς τὰ ὦτα μας.

Ἡ ἀμαξοστοιχία, συμφώνως μὲ τὴν δοθεῖσαν διαταγὴν: «οὐδεὶς νὰ διέρχεται τῆς γραμμῆς μὴ ἀνήκων εἰς τὴν παράταξίν μας», ἐκρατήθη μόλις ἐπλησίασε τὰς πρώτας προφυλακὰς μας, ἕνα εἰδοποιηθῆ ὁ ταξίαρχος Κωνσταντινόπουλος.

Μόλις λαθὼν γινῶσιν αὐτος, φθάνει ἔφιππος πρὸ τῆς ἀμαξοστοιχίας. Ἡ στιγμή ἦτο πράγματι ἐπιδητικὴ. Σιγὴ βαθυτάτη ἐπεκράτησε κατ' ἀρχάς. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν τεσσάρων προσένων, παρασημοστόλιστος καὶ ἐν μεγάλῃ στολῇ ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Ταξίν στρατηγὸς Σεφίκ πασσὰς ἕστατο ἐκφραστικῶς συγκινημένος.

Τότε ἀμέσως διακόψας τὴν σιωπὴν ὁ Γάλλος Πρόξενος ἐξήχησε τὴν ἀδειαν νὰ ἐπιτραπῆ, ὅπως ἡ ἀμαξοστοιχία διέλθῃ διὰ τῆς γραμμῆς.

Ἡ ἀδεια δὲν ἐχορηγήθη. Ὁ ταξίαρχος, ἔχων ὑπ' ὄψει τοῦ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἔτι ἢ διὰ τῆς γραμμῆς διέλευσις θὰ καθίστα φανεραν εἰς τὸν Τοῦρκον στρατηγόν, τοῦ ὁποίου οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν ἔπαυαν διαρκῶς νὰ στρέφονται πρὸς ἄλλα τὰ σημεῖα, δλόκληρον τὴν παράταξίν μας, καὶ ἔχων νὰ ἐκτελέσῃ ὅλως ἀντιθέτους ἐμπιστευτικὰς διαταγὰς, ἐν προφυλακαῖς μάχης εὐρισκόμενος, ἀνήγγειλεν εὐγενῶς εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους ὅτι ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ τοὺς κρατήσῃ μέχρις οὗ συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ Στρατηγεῖου.

Οἱ ἀπεσταλμένοι, βέβαιοι ἴσως ὅτι ἡ ἐμφάνισις των θὰ παρέλυε κάθε διαταγὴν καὶ ὅτι, πρὸ τῆς ἰδέας ὅτι δὲν θὰ ἐπολεμοῦσεν, ὄχι μόνον τὰ πάντα θὰ ἐθυσίαζεν ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ἀλλὰ καὶ τεμενάδες θὰ ἔκαμνε, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρύψουν τὴν ἀξίαν τῆς ὥραιας καὶ ὑπερηφάνου στάσεως τοῦ Ἑλλήνου συνταγματάρχου ἐντύπωσίν των.

Μετὰ τοῦτο ἀμέσως ὁ συνταγματάρχης Κωνσταντινόπουλος τάξας τιμητικὴν φρουρὰν ἀνήλθεν ἐπὶ τῆς ἀτμομηχανῆς καὶ κατηυθύνθη εἰς Τοπσί, ὅπου τὸ Στρατηγεῖον.

Μετὰ τρίωρον ἐπανήλθεν εἰς Τεκελῆ, καὶ εἰσελθὼν ἀμέσως εἰς τὸ αὐτὸ μὲ τοὺς ἀπεσταλμένους διαμερίσμα ἔδωκε διαταγὴν νὰ προχωρήσῃ ἡ ἀμαξοστοιχία. Ἡ συνοδεία αὕτη, θὰ ἐστενοχώρησεν ὀλίγον τὸν Σεφίκα πασσάν, νομίσαντα ὅτι θὰ ἔμενεν ἐλεύθερος νὰ παρατηρῆ καὶ νὰ σημειώῃ, διὰ νὰ γνωρίζῃ κάτ' ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τῶν διαπραγματεύσεων.

Βραδέως ἢ τὴν ἀνακωχὴν ζητοῦσα ἀμαξοστοιχία διήλθε διὰ τοῦ σταθμοῦ Τεκελῆ προχωροῦσα ἐλευθέρως εἰς Τοπσί.

Πάντες οἱ πρὸ τοῦ σταθμοῦ ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται, ἐχαίρετίσαν τιμητικῶς, ἐνῶ πρὸ τῆς θύρας τοῦ διαμερίσματος τῶν ἀπεσταλμένων καὶ πρὸς τὴν πλευρὰν τῆς παρατάξεώς μας ἔστατο φραγμὸς ἀδιαφανῆς καὶ ἀδιαπέραστος, τὸ ἐπιβλητικὸν ἀνάστημα τοῦ ταξιάρχου Κωνσταντινοπούλου.

Ταῦτα συνέβησαν τὸ ἀπόγευμα τῆς 25ης Ὀκτωβρίου. Τὴν 26ὴν τὸ πρωί, μόλις ἐπέστρεψεν ὁ ἀρχηγὸς ἐκ Τοπσί, ὅπου εἶχε μεταβῆ μετὰ τῶν ἐκ Θεσσαλονίκης ἀπεσταλμένων τὴν

προηγούμενην, ἐξεκινήσαμεν διὰ Θεσσαλονίκην, διέβημεν δὲ τὸν Γαλλικὸν ποταμὸν βρεχόμενοι μέχρι γονάτων.

Μόλις ἀπεμακρύνθημεν τοῦ ποταμοῦ, οἱ ἔξωθι τῆς Θεσσαλονίκης Τούρκοι ἐπετέθησαν. Ἡ ἐπίθεσις αὕτη μᾶς ἔκαμε νὰ ἀνοιχθῶμεν, ἔτοιμοι πρὸς μάχην, καὶ κατόπιν νὰ προχωρήσωμεν ἀπροφασιστικοί. Δὲν εἶχομεν ὅμως βχδίσει παρὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας καὶ ἀγγελιαφόρος τοῦ Στρατηγεῖου ἀνήγγειλεν εἰς ἡμᾶς ὅτι ἡ πόλις παρεδόθη. Ἡ εὐτυχὴς αὕτη εἶδησις συνωδεύετο καὶ μὲ τὴν διαταγὴν νὰ προχωρήσωμεν διὰ νὰ καταλάβωμεν τὴν πόλιν μένοντες τὴν νύκτα ἔξωθεν αὐτῆς.

Καταλασπωμένοι, αὔπνοι, βρεγμένοι ἀπὸ τὴν τελματώδη ὑγρασίαν, ἐχαιρετίσαμεν τὴν ἔνδοξον αὐγὴν τῆς 27ης Ὀκτωβρίου 1912.

Προτοῦ ἀκόμη προφθάσωμεν νὰ συνέλθωμεν ὀλίγον, εὐρέθημεν περικυκλωμένοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Θεσσαλονίκης. Μὲ τὰ ξημερώματα, ἀστραπιαίως διεδόθη εἰς τὴν πόλιν ὅτι μίαν ὥραν ἔξωθεν αὐτῆς διενυκτέρευσεν Ἑλληνικὸς στρατός.

Τότε ὄλοι ἔσπευσαν πρὸς αὐτόν, ὅπως καὶ ἂν εὐρέθησαν. Μισοενδεδυμένοι, ἀσκεπεῖς, μὲ παντοῦφλες, ἀπλυτοὶ, τρελλοὶ ἀπὸ χαράν, ἤλθαν εἰς τὸν καταυλισμὸν μᾶς καὶ ἐναγκαλιζόμενοι ἡμᾶς ἐφώναζον :

— Χριστὸς Ἀνέστη! Κκλῶς ἤλθατε, ἀδέλφια τῆς ποθητῆς ἐλευθερίας! Ζήτω ἡ Ἐλευθερία! Ζήτω ὁ γενναῖος Ἑλληνικὸς Στρατός!

Ἐν διαστήματι μιᾶς ὥρας ὁ χῶρος τοῦ καταυλισμοῦ μᾶς ἐπληρώθη ἀπὸ χιλιάδας ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδιῶν.

Ἄμαξαι, κάρρα, μεταγωγικά, ἵπποι, ὄνοι μετέφεραν διαρκῶς ἐνθουσιώδη κόσμον.

Ἄλληλοσπρωχνόμενοι καὶ στοιβαζόμενοι γύρω μᾶς δὲν μᾶς ἄφιναν νὰ κινηθῶμεν.

Ἦτο ἀδύνατον νὰ προφέρωμεν μίαν λέξιν, χωρὶς αὐτὴ νὰ προκαλέσῃ τὰς ζητωκραυγὰς τοῦ ὄλον ἐν αὐξανόμενου πλήθους.

Ἐπιστήμονες, ἔμποροι, πολῖται πάσης τάξεως καὶ θέσεως, πλούσιοι, πτωχοί, θαυμαστικῶς μᾶς παρετήρουν.

Τὸ κουρασμένο τουφέκι μας, ὁ λασπωμένος ντουλαμάς, ἡ ρυπαρὰ βλαχόκαλτσα, τὰ τρυπημένα τσαρούχια, τὸ βρεγμένο φέσι μας, ἀπετέλουν ἀντικείμενα θεῖου καὶ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ.

Οἱ ἄνδρες τῶν δύο εὐζωνικῶν ταγμάτων τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἦσαν ἱεροὶ διὰ τοὺς Θεσσαλονικεῖς. Αἱ σημαῖαι μας περικυκλώθησαν παρ' αὐτῶν καὶ ἐξεδιπλώθησαν χωρὶς καὶ νὰ ἐρωτηθῶμεν.

Ρίγος κατέλαβε τοὺς πάντας. Συγκίνησις παραλύουσα κάθε δύναμιν ἐδούβανε πρὸς στιγμὴν ὅλους ἀποκαλυφθέντας καὶ γονυπετήσαντας.

Κατόπιν ὅμως τὰ «Ζήτω» καὶ αἱ φωναὶ ἐδόνησαν τὸν ἀέρα.

Ὑπερήφανα ἠτένιζαν οἱ ἐλεύθεροι πλέον Ἕλληνες τὰ τέκνα τῆς μητρὸς των καὶ κλαίοντες ἐφώναζαν :

— Νὰ μᾶς ζήσετε ! Ἐμπρός, ὅλοι μαζί, πᾶμε στὴν πόλι μας ! Σᾶς περιμένουν ! Ἐμπρός !

Ἡ ἐπίσημος εἰσοδὸς μας εἰς τὴν πόλιν εἶχε προσδιορισθῆ διὰ τὴν 2αν μ. μ.

Ἀπὸ τοῦ καταυλισμοῦ μας μέχρι τοῦ Διοικητηρίου, καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τοὺς στρατῶνας, ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ὥρας, ἐβαδίζομεν ἀποθεωτικῶς.

Κυριολεκτικῶς ἀλλόφρονες ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν οἱ κάτοικοι, ἐξητωκραύγαζαν, ἐφώναζαν, ἐτραγουδοῦσαν Μακεδονικὰ τραγούδια.

Ἀπὸ τοὺς ἐξώστας, τὰ παράθυρα, τὰς στέγας, τὰ ἱκρίωματα τῶν κτιρίων, ἐρρίπτοντο ἀνθοδέσμαι, κουφέτα, περιστέρια, κορδέλλαι λευκαὶ καὶ γαλαζῖαι. Ἦτο ἀδύνατον ἐλευθέρως νὰ βαδίσωμεν εἰσελθόντες εἰς τὴν πόλιν. Ὅλοι ἠθέλον νὰ βαδίσουν κοντὰ μας, ὅλοι κάτι νὰ μᾶς ρωτήσουν, ὅλοι νὰ μᾶς δώσουν τὸ χέρι.

Χειροκροτήματα, ἄσματα, εὐχαὶ ἐξάλλου καὶ φρενιτιώδους

ἐνθουσιασμοῦ, ἐκφράσεις προδίδουσαι συναισθήματα ἱεροῦ πατριωτισμοῦ, τρελλαὶ καὶ ζωηρότεραι κάθε φυσικοῦ αἰσθήματος κινήσεις τῶν χειρῶν, μᾶς συνώδευαν καὶ μᾶς παρηκολούθουν.

Οἱ σαλπικταὶ μας ἦτο ἀδύνατον νὰ σαλπίσουν ἀπὸ τὰς ζητωκραυγὰς τοῦ κόσμου καὶ τὸν συνωστισμὸν ποῦ ἐγένετο γύρω των.

Δὲν ἔμεινε λευκὸν καὶ κυανοῦν ὕφασμα, ποῦ νὰ μὴ μετασχηματίσθῃ εἰς σημαίαν καὶ κονκάρδας, νὰ στολίσῃ τὰ μπαλκόνια, τὰ παράθυρα καὶ τὰ στήθη τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης.

Ὑπὸ οὐρανὸν σημαῖων, ὑπὸ βροχὴν ἀνθέων καὶ ζαχαρωτῶν, ἐν ἀουλλήπτῳ καὶ ἀνεκφράστῳ θορύβῳ χαρᾶς καὶ εὐτυχίας, πρῶτα τὰ δύο εὐζωνικὰ ἐβάδισαν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως.

Ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τὴν μεγάλην παραλιακὴν ἑδὸν, ἤναγκάσθημεν νὰ σταματήσωμεν. Τὸ θέαμα ἦτο ἀληθῶς μοναδικὸν καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ὑπερδαίνει κάθε περιγραφὴν.

Ὅλοι οἱ ἐξῴσται καὶ τὰ παράθυρα τῶν μεγάλων ξενοδοχείων, αἱ προθήκαι τῶν καταστημάτων, αἱ θύραι τῶν καφενειῶν ἦσαν σημαιοστολισμέναι. Κόσμος ὠραῖος, κόσμος ἄσχημος, κυρίαί χαριτωμέναι καὶ θελκτικώταται, κύριοι, παιδιὰ τὰ εἶχαν ἀσφυκτικῶς ὑπερπληρώσει.

Καὶ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν ἤκουε κανεὶς παρὰ φωνές, «ζήτω» καὶ ἤχους τοῦ ἐθνικοῦ μας ὕμνου, μαζὶ ὅλα ἀποτελοῦντα πανδαιμόνιον.

Καπέλλα καὶ μανδήλια ἐκινούντο δαιμονιωδῶς. Ἀσπασμοὶ ἐστέλλαντο.

Μέσα στὸ τρομερὸν αὐτὸ στοίβαγμα τῶν ἀνθρώπων, στὸ ἀλληλοσκούντημα Ἑλλήνων, Ἑβραίων, Τούρκων, Εὐρωπαίων κάθε φυσιογνωμία ἐπρόδιδε συγκίνησιν.

Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, ὁ εἰσελθὼν πρῶτος εἰς τὴν Θεσσαλονίκην δὲν ἐβάδιζεν, ἀλλ' ἐπέτα. Ἦτο υπερήφανος διότι ἐξεπροσώπει τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ σύνολον ἀνδρείας στρατιᾶς

Ἐξεπροσώπει ἔλους ὅσοι ἐκλήθησαν ἵν' ἀγωνισθεῖν ὑπὲρ
τῶν δικαίων τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Μιλτιάδης Λιδωρίκης

Δέσεις εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον

Ἐσὺ ποῦ θρόνος Σου ἢ Θεσσαλονίκη,
Μακεδονίτη, Ἄκριτα καβαλλάρη,
φώτισέ μας τὸ δρόμο πρὸς τὴ νίκη.

Τοῦ μήνα ποῦ γιορτάζει Σε εἶν' ἡ χάρη·
βάρβαρος τότε ὀχτρός σου· Τοῦρκος τώρα.
Μὰ τὸ βαρβαροφάγο Σου κοντάρι

χίλιασέ το κι' ἀρμάτωσε τὴ χώρα.
Ἄς ἀκουσῆ ξανά τὸ πρόσταγμα Σου
ἵστα καράβια μας, τὰ θησαυροφόρα·

«Ἀρμενίστε, καράβια!» Μὰ ἡ χτυπιὰ Σου
ἄς χτυπήσῃ ὄχι πιά μὲ τὴ σφεντόνα,
μὲ τὸ βόλι ἄς θερίζῃ. Δεόμεθά Σου

Βάλε μας τοῦ θριάμβου τὴν κορῶνα!

Κ. Παλαμᾶς

Ὁ γυρισμὸς τοῦ πολεμιστοῦ

Καὶ μέσ' ἄσ'τὸ σπίτι τοῦ χωριοῦ, ποῦ ἀπ' τὴ σκεπὴ
κρέμονται ρόδια γέρικα, στεγνὰ κυδώνια,
μαζεύονται οἱ γειτόνοι γύρω χαρωποὶ
(Ποιὸς λογαριάζει σήμερα σπαρτὰ κι' ἁλώνια ;)
κι' ἀκοῦνε τὸ λεβέντη ποῦ τοὺς λέει πολλά,
πολλά...σὰ νᾶχαν νὰ ἰδωθοῦν χρόνια καὶ χρόνια.

Κι' ὁ γέρος ὁ πατέρα, του κρυφογελαῖ
καὶ καμαρών' ἢ μάννα του καὶ κρυφοκλαίει
κι' ἡ σαστικιά του τὸν θωρεῖ δειλὰ - δειλὰ.
Καὶ σταματᾷ κι' ἡ χήνα ποῦ στ' αὐλάκι πλέει
κι' ὁ σκύλος ποῦ κοντὰ του τὴν εὐρὰ κουνᾷ
τὰ δυό του αὐτιά τεντώνει σὰ ν' ἀκούη τί λέει.

Μὰ ξάφνου τοῦ χωριοῦ ὁ παπαῖς, ἀπ' τὸ σκαμνὶ
ἀναπηδῶντας μ' ὅλα τὰ γεράματά του,
— «Γειά σου λεβέντη!» κράζει μὲ βαρεῖα φωνή.
Σηκώνουν τὰ ποτήρια, πίνουν ἴσ'τὴν ὑγεία του.

Ἰ. Πολέμης

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

περὶ τῶν διαφορῶν εἰδῶν τοῦ μέτρου

εἰς τὴν Νεοελληνικὴν ποίησιν

Στιχουργία εἶναι ἡ τέχνη τῆς συνθέσεως τοῦ λόγου με
ρυθμὸν ἠχητικόν, ἧται κατὰ στίχον. Ρυθμὸς δὲ ὀνομάζεται ἡ
τακτικὴ ἐπανάληψις ἐπαισθητῶν χρονικῶν μορίων, οὕτως ὥστε
ν' ἀπαρτίζεται ἐν σύνολον ἁρμονικόν. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλη-
νικὴν ποίησιν ὁ στίχος βασιίζεται ἐπάνω εἰς τὸν συνδυασμὸν
συλλαβῶν μακρῶν καὶ βραχειῶν καὶ καλεῖται μετρικός. Εἰς
τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν τὰς μακράς καὶ τὰς βραχείας συλ-
λαβάς ἀντικατέστησαν αἱ τονούμεναι καὶ αἱ μὴ τονούμεναι
συλλαβαί. Καὶ ὡς μακραὶ μὲν θεωροῦνται αἱ τονούμεναι (ἔστω
καὶ ἂν αὗται εἶναι φύσει βραχεῖαι), διότι ὁ τόνος παρατείνει
τὴν ἐκφώνησιν, βραχεῖται δὲ αἱ μὴ τονούμεναι, ἔστω καὶ ἂν
αὗται εἶναι φύσει μακραί. Ὡστε εἰς τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν
ὁ ρυθμὸς εἶναι τονικός, ὁ δὲ στίχος συλλαβικός, διότι ἀντὶ νὰ
μετρῶνται αἱ συλλαβαί, ἀριθμοῦνται.

Εἰς τοὺς στίχους καὶ εἰς τὸν πεζὸν λόγον αἱ συλλαβαὶ δὲν
μετροῦνται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Εἰς μὲν τὸν πεζὸν μετροῦν-
ται διὰ τῶν δακτύλων, εἰς δὲ τοὺς στίχους διὰ τῆς ἀκοῆς : π.χ.

«Βράχε, μὲ λένε Ἐκδίκησι, μ' ἐπότισεν ὁ χρόνος»

ἂν μετρηθῇ ὡς πεζὸς λόγος, ἔχει 16 συλλαβάς, ὡς στίχος
δμως εἶναι δεκαπεντασύλλαβος. Κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν συλλα-
βῶν διακρίνομεν διάφορα εἶδη στίχων, ἀπὸ τοῦ δισυλλάβου, ἧτοι
τοῦ συγκειμένου ἐκ δύο συλλαβῶν, μέχρι τοῦ δεκαεπτασυλλά-

βου, ἦτοι τοῦ ἀποτελουμένου ἐκ δεκαεπτὰ συλλαβῶν. Τὰ ποιήματα τοῦ Ἀκριτικοῦ κύκλου, τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ἀπαρτίζονται ἀπὸ δεκαπέντε συλλαβᾶς.

Συνήθως πάντες οἱ στίχοι τοῦ ποιήματος εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἀνήκουσι μέτρον (ὀκτασύλλαβοι, ἐνδεκασύλλαβοι κ.τ.λ.). Εἶναι δυνατόν ὅμως ποιήμα τι ν' ἀπαρτίζεται ἀπὸ στίχους ἀνομοίους μετρικῶς, τοιοῦτοτρόπως ὅμως πρὸς ἀλλήλους συνδεδεμένους, ὥστε ν' ἀποτελῆται τέλειόν τι καὶ ἁρμονικὸν ὅλον. Τοιαῦτα εἶναι π. χ. τὰ ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ ποιήματα «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ», «Ἡ δύο θρησκείες», «Ὁ Χάρος ἴστην ἐρημιά».

Ἐν ἐκ τῶν οὐσιωδεστέρων γνωρισμάτων τοῦ νεοελληνικοῦ στίχου εἶναι ἡ ὁμοιοκαταληξία, ἦτοι ἡ ὁμοιόμορφος συμφωνία εἰς τὸ τέλος δύο ἢ περισσοτέρων στίχων. Αὕτη χωρὶς νὰ εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον τοῦ ποιήματος, οὐχ ἦττον συντελεῖ πολ-
 ᾶκίς εἰς τὴν καλλονὴν καὶ τὴν ἁρμονίαν τῶν στίχων.

ΣΥΝΤΟΜΟΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΠΑΡΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΤΑ ΤΕΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΤΟΜΟΥ

Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ 1824, ἀνήκων εἰς παλαιὰν ἀρματολικὴν οἰκογένειαν ἐκ Βαλαώρας τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, μεταναστεύσασαν εἰς Ἑπτάνησον ἕνεκα καταδιώξεως τῶν Τούρκων καὶ προστατευθεῖσαν ὑπὸ τῶν Βενετῶν. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρα, διδασθεὶς καλῶς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, καὶ ἐσπούδασεν εἶτα τὰ Νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ.

Ἐνωρίτατα ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν, ἣτις καὶ ἦτο ἔκτοτε μέχρι τοῦ θανάτου του ἡ κυρία ἀσχολία τῆς ζωῆς του. Τῷ 1845 ἐξέδωκε τὸν πρῶτον τόμον τῶν ποιημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Στιχουργήματα», μετὰ δώδεκα δὲ ἔτη (1857) τὰ «Μνημόσυνα», τὰ ὁποῖα κυρίως τῷ ἔδωκαν τὴν ἀναγνώρισίν του ὡς ποιητοῦ καὶ πανελλήνιον φήμην. Τῷ 1867 τέλος ἐδημοσίευσεν ἑμῶ τὴν «Κυρὰ Φροσύνην», μακρὸν ποίημα ἀναφερόμενον εἰς τραγικὰ γεγονότα τῆς τυραννίας τοῦ Ἀλη πασσᾶ ἐν Ἠπείρῳ, καὶ τὸν «Ἀθανάσιον Διάκον», ἐπικολυρικὸν ποίημα μὲ θέμα τὸν δμῶνυμον ἥρωα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐν τῷ μεταξύ, καθὼς καὶ κατόπιν, ἐδημοσίευσεν ποιήματά τινα ἐν περιοδικῶς, ἐποίησε δὲ καὶ ἀπήγγειλεν ἐντολῇ τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου τὸ γνωστὸν ποίημα «εἰς τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε΄».

Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν διετέλεσεν ὡς βουλευτὴς τοῦ Ἴονίου κοινοβουλίου θερμὸς ὑπέρμαχος τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος καὶ, συντελεσθεῖσης τῆς ἐνώ-

σεως, ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τινα χρόνον νὰ εἶναι βουλευτής, διακρινόμενος διὰ τὴν φλογερὰν πατριωτικὴν εὐγλωττίαν του καὶ τὰ φιλελεύθερα φρονήματά του.

Ἄποσυρθεὶς ἔπειτα ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἔμμενε σχεδὸν διαρκῶς εἰς τὸ κτῆμα του Μαδουρῆ εἰς τὴν Λευκάδα, καταγινόμενος εἰς ἱστοριοδιφικὰς μελέτας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν προεπαναστατικῶν ἰδίως καὶ τῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως χρόνων καὶ συνθέτων τὸ τελευταῖον αὐτοῦ ποιητικὸν ἔργον «Φωτεινός», μὲ θέμα ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Βενετοκρατουμένης Ἑπτανήσου. Τὸν «Φωτεινόν» δὲν ἐπρόφθασε νὰ συμπληρώσῃ, διότι πάσχων ἤδη ἀπὸ καρδιακὸν νόσημα ἀπέθανεν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του, τῷ 1879, καὶ ἀτελείωτον τὸ ἔργον ἐκείνο ἐδημοσιεύθη μετὰ θάνατον (τῷ 1891).

Τὰ «Ἄπαντα» τοῦ Α. Βαλαωρίτου, ἔμμετρα καὶ πεζά, ἐξεδόθησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην Μαρασλή, εἰς τρεῖς τόμους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος εἶναι μακρὰ λεπτομερῆς βιογραφία τοῦ ποιητοῦ.

Βάμβας Νεόφυτος. Λόγιος Ἑλλήν κληρικὸς γεννηθεὶς ἐν Χίῳ τῷ 1770 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1855. Μεταδὰς εἰς Παρισίους ἐδοθήθη τὸν Κοραῖν πρὸς ἔκδοσιν τῶν συγγραμμάτων του. Ἐπανελθὼν εἰς Χίον διηύθυνε τὴν ἐκεῖ Σχολὴν καὶ ἐκεῖθεν μεταδὰς εἰς Ὑδραν ἐνεθάρρυνε διὰ τῶν λόγων του τοὺς μοχομένους. Ἀργότερα ἐγένετο καθηγητὴς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας καὶ εἶτα καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου μέχρι τοῦ 1853. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Ρητορικὴ» (1813), «Στοιχεῖα τῆς φιλοσοφικῆς ἠθικῆς» (1818), «Τεχνολογικὸν» (1820), «Συντακτικὸν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης» (1828), «Στοιχεῖα φιλοσοφίας» (1838) καὶ τέλος «Ἐγχειρίδιον ἠθικῆς» (1853).

Δάφνης Στέφανος. (Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Θρασυ-

βούλου Ζωϊοπούλου). Ἐγεννήθη ἐν Ἄργει τῷ 1882. Ποιητής, θεατρικὸς συγγραφεὺς καὶ καθηγητὴς, ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ ἰδιαίτερους τόμους ποιητικὰς σειρὰς ὑπὸ τοὺς τίτλους «Φθινοπωρινὸς Ἄρπες», «Ρόδακες καὶ Ἀνθέμια», «Ἑλληνικοὶ Ἀγῶνες», «Ὁ Ἀνθισμένος Δρόμος» καὶ ἄλλας. Ἐβραβεύθη δις εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς τῶν ποιημάτων τοῦ Στρατοῦ καὶ τῶν «Στρατιωτικῶν Διηγημάτων». Ἐκ τῶν θεατρικῶν του ἔργων σπουδαιότερον εἶναι τὸ βραβευθὲν «Πατρικὸ Σπίτι».

Ζερβὸς Ἰωάννης. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν τῷ 1874 ἐκ γονέων Κεφαλλήνων, ἀνήκων εἰς παλαιὰν διακεκριμένην οἰκογένειαν τῆς Ἐπτανήσου. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρα, ἐσπούδασε δὲ τὰ Νομικὰ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ βραδύτερον διήκουσε φιλολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἐν Παρισίοις.

Νεώτατος ἔγραψε διηγήματα καὶ ποιήματα, διατελέσας ἐπὶ τινα χρόνον καὶ δημοσιογράφος ἐν Ἀθήναις καὶ εἶτα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ἤσκησε καὶ τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα.

Μετὰ διαμονὴν του ἐπὶ τινα ἔτη ἐν Εὐρώπῃ ἐπανήλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀφωσιώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ γράμματα. Τῷ 1910 ἐδημοσίευσεν τὸ ὑπὸ λυρικήν μορφήν φιλοσοφικὸν ἔργον του «Ἱστορία τῆς Ἰδέας» καὶ ἓνα τόμον πρωτοτύπων διηγημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Μῦθοι τῆς Ζωῆς. Ἱστορίαι τοῦ Δισκεψίου καὶ τοῦ Τρισκεψίου». Τῷ δὲ 1916 ἐδημοσίευσεν φιλοσοφικὴν μελέτην του «Αἰ ὕλιστικαὶ θεωρίαι». Ἐγραψε πρὸς τούτοις πολλὰ διηγήματα καὶ ποιήματα δημοσιευθέντα εἰς φιλολογικὰ περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια καὶ φιλοσοφικὰς κριτικὰς, ἰδίως εἰς προλόγους τῶν εἰς τὴν Λογοτεχνικὴν βιβλιοθήκην Φέξη δημοσιευθέντων τόμων. Διευθύνων τὴν ἔκδοσιν τῆς Φιλοσοφικῆς καὶ τῆς Λογοτεχνικῆς βιβλιοθήκης Φέξη, ἐφιλοτέχνησεν ὁ ἴδιος πολλὰς μεταφράσεις, ἐν αἷς ὁ «Προμηθεὺς» καὶ οἱ «Πέρσαι» τοῦ Αἰσχύλου, ἡ «Ἰλιάς», ὁ Θουκυδίδης, ἡ «Ἀθη-

ναίων Πολιτεία» τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ «Ἴδε ὁ ἄνθρωπος» τοῦ Νίτσε, ὁ «Ὁφελιμισμὸς» τοῦ Στούαρτ Μίλλ κλπ.

Θεοτόκης Νικηφόρος. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρα τῷ 1736 καὶ ἀπέθανεν ἐν Μόσχα τῷ 1800. Νεὸς ἔτι μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ μαθηματικά. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἐχειροτονήθη (1762) ἱερομόναχος λαθῶν τὸ ὄνομα Νικηφόρος, ἐνῶ πρότερον ἐκαλεῖτο Νικόλαος. Ἐδίδασκεν ἐν Κερκύρα φιλοσοφίαν καὶ μαθηματικά, κηρύττων συγχρόνως καὶ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος. Μεταβάς εἶτα εἰς Ἰάσιον τῆς Ρουμανίας ἐγένετο διευθυντὴς τῆς αὐτόθι σχολῆς. Τῷ 1779 προεχειρίσθη ὑπὸ τῆς Ρωσικῆς Συνόδου ἀρχιεπίσκοπος. Ὁ Θεοτόκης ὑπῆρξεν εἰς τῶν πολυμαθεστέρων καὶ φιλοπονωτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων τοῦ 18 αἰῶνος, πρόμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἐνθερμος πατριώτης· κατέλιπε πολλὰ πρωτότυπα καὶ ἐκ μεταφράσεως συγγράμματα. Τὰ κύρια αὐτοῦ ἔργα εἶναι τὰ «Κυριακοδρόμια», ἧτοι ἠθικαὶ καὶ ἐρμηνευτικαὶ ὁμιλίαι ἐπὶ τῶν Κυριακῶν Εὐαγγελίων (1796), καὶ τὰ «Στοιχεῖα μαθηματικά» (1798-9).

Καϊρης Θεόφιλος. Ἐγεννήθη ἐν Ἄνδρῳ τῷ 1781 καὶ ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὴν ἀκμάζουσαν τότε σχολὴν τῶν Κυδωνιῶν ἐχειροτονήθη εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν διάκονος, μεταλλάξας κατὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ Θωμᾶ εἰς Θεόφιλον. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ φυσικὰς καὶ μαθηματικὰς ἐπιστήμας γενόμενος σοφώτατος, ἀπέβη δὲ περιώνυμος διὰ τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ καινοτομίας.

Μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, εἰς ἣν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος, ἴδρυσεν τῷ 1834 Ἐκπαιδευτήριον (ἁῖ Ὁρφανοτροφεῖον) ἐν Ἄνδρῳ, ὅπερ ἔσχε μεγίστην φήμην καὶ τοῦ ὁποιοῦ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἀνῆλθε καὶ μέχρις ὀκτακοσίων. Ἐνεκα τῶν φιλελευθέρων θρησκευτικῶν αὐτοῦ δοξασιῶν κατεδιώχθη ὡς αἰρετικὸς

ἐκλείσθη τὸ σχολεῖον αὐτοῦ καὶ καταδικασθεὶς τὸ πρῶτον μὲν εἰς ἔξορίαν τέλος δὲ καὶ εἰς φυλάκισιν ἀπέθανε τῷ 1853 ἐν τῇ φυλακῇ καὶ ἐτάφη ἐν Σύρῳ. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ συγγενεῖς ἐξεκάλεσαν τὴν καταδικαστικὴν κατὰ τοῦ Καΐρη ἀπόφασιν εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, ὅστις ἀνήρρεσεν αὐτήν. Ὁ Καΐρης ὑπῆρξεν ἐνθουσιώδης καὶ εὐγλωττος ρήτωρ, συγγραφεὺς δὲ πολυγραφώτατος. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν: «Στοιχεῖα φιλοσοφίας», «Θεοσέβεια», «Προσευχαί», μένουσι δ' ἀνεκδοτα: «Ἀριθμητικὴ», «Γεωμετρία», «Ποσοτικὴ» (ὡς ἐκάλει τὴν Ἀλγεβραν, «Φυσικὴ», «Φιλοσοφία», «Ποιητικὴ», «Γραμματικὴ», «Θρησκολογία».

Κάλβος Ἀνδρέας. Διαπρεπῆς ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1792 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1867. Νεώτατος ἔτι συνέθεσε δύο τραγωδίας, αἵτινες, κατὰ τὸν ἐπιφανῆ ποιητὴν Φώσκολον, ἐπρόδιδον τὴν ἔσοχον τοῦ ἀνδρὸς διάνοιαν. Ἄλλὰ τὸ κύριον ἔργον του εἶναι αἱ εἴκοσι ᾠδαί του, δημοσιευθεῖσαι τὸ πρῶτον ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἄδύρα», καὶ ἐσχάτως μετὰ βιογραφίας τοῦ ποιητοῦ ἐν τῇ Λογοτεχνικῇ βιβλιοθήκῃ Γ. Φέξη. Ἡ γλῶσσα τοῦ Κάλβου εἶναι ἀνώμαλος, ἀρχαΐζουσα μᾶλλον, δανειζομένη ἔμως τοῦ καὶ που λέξεις ἀπὸ τὴν δημοτικὴν. Τὸ μέτρον δὲ τῶν στίχων του ἰδιορρυθμον, ἀνευ ὁμοιοκαταληξίας καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μετρικῆς, ἦν ἐπίτηδες συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε μετὰ τῶν ᾠδῶν του. Ἐνεκα δὲ τῆς γλώσσης του καὶ τοῦ μέτρου οὐδέποτε ἔγινε γνωστὸς εἰς τὸ πολὺ κοινόν, μολοντί τὰ ποιήματά του εἶναι ἐκ τῶν ὑψηλετεστέρων τοῦ νεοελληνικοῦ Παρνασσοῦ.

Ὁ ποιητὴς διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ ποιητοῦ Φωσκόλου, εἶτα διδάσκαλος ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐπὶ τινα χρόνον καθηγητὴς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, μεθ' ἧ ἀναγκασθεὶς νὰ παραιτηθῇ μετέβη πάλιν εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Κορνάρος Βικέντιος. Ἐγεννήθη εἰς Σιτίαν τῆς Κρήτης, φέρεται δὲ κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην ὡς ὁ ποιητῆς τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

Κρυστάλλης Κώστας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου τῷ 1873 καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὰ Ἰωάννινα. Μόλις ἀπόφοιτος τοῦ Γυμνασίου ἐδημοσίευσεν τὸν πρῶτον τόμον ποιημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκιαὶ τοῦ Ἄδου». Καὶ εἰς τὸ πρωτόπειρον δὲ ἐκεῖνο καὶ σχετικῶς ἄτεχνον ἔργον του διαφαίνεται ἤδη ἡ ἐξαιρετικὴ ποιητικὴ ἰδιοφυΐα του. Καταδιωχθεὶς τότε ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς διοικήσεως ἕνεκα τοῦ πατριωτικοῦ περιεχομένου τῶν ποιημάτων του, ἔφυγε καὶ ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἔκτοτε καὶ μέχρι σχεδὸν τοῦ θανάτου του, ἄπορος ὢν, διήλθε ζωὴν στερήσεων καὶ ταλαιπωριῶν, ἐπαγγελθεὶς τὸν τυπογράφον πρῶτον, προσληφθεὶς ἔπειτα ὡς γραφεὺς εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ σιδηροδρόμου Πελοποννήσου καὶ κατόπιν ἄνευ ἐργασίας, ἀφ' οὔτου ἀδικαιολογῆτως ἐπαύθη. Εἰς τοιαύτας συνθήκας ζωῆς ἔγραψε τὰ ποιήματα καὶ τὰ διηγήματά του, τὸν «Καλόγηρον» πρῶτον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐν μέρει τῆς ποιητικῆς τεχντροπίας τοῦ Α. Βαλαωρίτου, καὶ κατόπιν τὰ «Ἀγροτικά» καὶ τὸν «Τραγουδιστὴν τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης», ποιήματα ἐν οἷς λαμπρῶς φανερώνεται ὄλη ἡ πρωτότυπος, ἰσχυρὰ καὶ γνησίως Ἑλληνικὴ ποιητικὴ ἔμπνευσις του. Ἐξ ἄλλου μία σειρά διηγημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Πεζογραφήματα» μὲ θέματα εἰλημμένα ἐκ τῆς Ἠπειρωτικῆς ζωῆς καὶ εἰς πλουσίαν, εὐχρον καὶ παραστατικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, ἐμφανίζουσιν αὐτὸν ὡς ἓνα τῶν δοκιμωτέρων νέων λογοτεχνῶν μας. Γενικῶς δὲ δύναται νὰ λεχθῆι περὶ τοῦ Κρυστάλλου ὅτι εἶναι, διὰ τὸν λαμπρὸν λυρισμὸν του, τὴν ἰκανότητα τῆς διατυπώσεως, τὴν τέχνην τοῦ στίχου, τὴν εὐλικρίνειαν καὶ πρωτοτυπίαν τῆς συνθέσεως καὶ τὴν καλαισθησίαν τοῦ λεκτικοῦ του, ἐκ τῶν ὀλίγων ποιητῶν ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὸ ἔργον ἢ πάροδος τοῦ χρόνου παρουνψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

σιάζει λαμπρότερον και προσφιλέστερον εις τοὺς μεταγενεστέρους.

Ἀσθενικὸς φύσει και συνεπιεία τῶν στερήσεων προσβληθεὶς ὑπὸ στηθικοῦ νοσήματος μετέβη πρὸς ἀνάρρωσιν εις Κέρκυραν και εἶτα εις Ἡπειρον, ἀπέθανε δὲ νεώτατος τῷ 1894.

Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ, ἐν οἷς και τινα ἀνέκδοτα, ἐξεδόθησαν εις δύο τόμους ὑπὸ I. Κολλάρου (1912) και χωριστὰ τὰ ποιήματά του εις τὴν Λογοτεχνικὴν Βιβλιοθήκην Φέξη (1913).

Λάμπρος Σπυριδῶν. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρα τῷ 1851 ἐξ οἰκογενείας καταγομένης ἐκ Καλαρρυτῶν τῆς Ἡπείρου. Καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Τὰ κυριώτερα αὐτοῦ ἔργα εἶναι :

Ἡ ἐκδόσις «Μιχαὴλ Ἀκομινάτου, τὰ σωζόμενα» (1879—1880), «Collection de romans grecs» (1880), «Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων» (1886—1908), «Λόγοι και ἄρθρα» (1902), «Μικταὶ σελίδες» (1905), «Λόγοι και ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ Βορῶ» (1909), «Ἀργυροπούλεια» (1910), τὰ «Ἐλευθέρια» (1911), «Παλαιολόγεια και Πελοποννησιακὰ» (τόμοι Α' και Β' 1912) κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1904 ἐκδίδει τὸν «Νέον Ἑλληνομνήμονα», τριμηνιαῖον περιοδικὸν ἀποκλειστικῶς συντασσόμενον ὑπ' αὐτοῦ.

Μετέφρασε πολλὰ ἱστορικὰ πρὸ πάντων ἔργα, ἐν οἷς τὴν «Ρωμαϊκὴν Ἱστορίαν» τοῦ Φραγκίσκου Βερτολίνη ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ μετὰ προσθηκῶν και βελτιώσεων (1893—1894), τὴν «Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν» τοῦ Ἐρνέστου Κουρτίου ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ μετὰ προσθηκῶν και βελτιώσεων (1896—1900), «Εἰσαγωγὴν εις τὰς ἱστορικὰς μελέτας τοῦ Lauglois και Seignobos» (1902), «Ἐγχειρίδιον Ἑλληνικῆς και Λατινικῆς Παλαιογραφίας» (1903), «Ἱστορίαν τῆς πόλεως Ἀθηνῶν» τοῦ Φ. Γρηγο-

ροβίου (1904—1906), «*Ἱστορίαν τῆς Φραγκοκρατίας*» τοῦ Οὐίλιαμ Μίλλερ (1909—1910) κ. ἄ.

Ἐπίσης ἐξέδωκε τὸν κατάλογον τῶν Ἑλληνικῶν Κωδίκων τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἰς δύο τόμους, ὡς καὶ τοὺς καταλόγους τῶν Κωδίκων πολλῶν ἄλλων βιβλιοθηκῶν.

Λιδωρίκης Μιλτιάδης. Λόγιος καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις. Ἐγραψε πολλὰ θεατρικὰ ἔργα καὶ ἐντυπώσεις ἰδίως ἀπὸ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912.

Λυκούδης Ἐμμανουήλ. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τῇ 1849. Διετέλεσεν ἐφέτης καὶ νομικὸς σύμβουλος τοῦ Κράτους, ἐκπονήσας πλεῖστα νομικὰ συγγράμματα: «*Περὶ ἀπεργιῶν*», «*Περὶ τῆς ἐκλογικῆς νομοθεσίας*» κτλ. Συνέγραψε μυθιστορήματα καὶ διηγήματα δημοσιευθέντα εἰς διάφορα περιοδικὰ, ἡμερολόγια καὶ ἐφημερίδας, ἐν οἷς τὰ κυριώτερα εἶναι: «*Κίμων Ἀνδρεάδης*», «*Ὁ διαχειριστὴς τοῦ Συντάγματος*», «*Ἡ ξένη τοῦ 1854*», «*Ὁ ἀπόστρατος μουσικός*», «*Ὁ Μαρασμός*» κτλ. Ἐπίσης εἰς τὸν Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων τὰ «*Καθήκοντα τοῦ Πολίτου*» καὶ τοὺς «*Μετανάστας*».

Μαβίλης Διονύσιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν τῇ 1858 καὶ ἀπέθανε μαχόμενος εἰς τὸ Δρίσκον τῆς Ἠπείρου κατὰ τὰ τέλη Νοεμβρίου 1912. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Μόναχον τῆς Γερμανίας φιλολογίαν καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα παρέμεινεν ἐν Κερκύρᾳ ἀσχολούμενος περὶ τὰ γράμματα. Ἦτον ἐπιστήμιος φίλος τοῦ Ἰακώβου Πολυλά. Ἐλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς τελευταίας ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης καὶ εἰς τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897. Μετασχὼν δὲ καὶ τοῦ τελευταίου Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου ὡς ἐθελοντῆς ἀξιο-

ματικὸς τοῦ σώματος τῶν Γαριβαλδινῶν ἐφρονεῦθη γενναίως μαχόμενος. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ, ἀποτελούμενα ἐκ τεχνικωτάτων ποιημάτων ἢ μεταφράσεων, ἐξεδόθησαν ἐσχάτως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 1913.

Μαλακάσης Μιλτιάδης. Ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1870. Ἐδημοσίευσε πολλὰ ποιήματα, ἐξ ὧν τὰ κυριώτερα αἱ συλλογαί: «ᾠραι», «Συντρίμμια», «Κυρὰ τοῦ Πύργου» καὶ πολλὰ ἄλλα εἰς διάφορα περιοδικά, ἰδίως εἰς τὰ «Παναθήναια».

Μαρκοῦς Γεράσιμος. Ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1826 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1911. Ἐκ τῶν ποιημάτων του διακρίνεται τὸ ἐπικολυρικὸν ποίημα ὁ «Ὅρκος» (1875), ἀναφερόμενον εἰς τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 καὶ εἰς τὴν τότε γενομένην ὀλοκαύτωσιν τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου. Ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιήσεις» ἐδημοσίευσεν ἄλλα ποιήματά του καὶ βραδύτερον ἐξέδωκε νέαν συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μικρὰ ταξίδια». Εἶναι ἐκ τῶν ποιητῶν τῶν ἀκολουθησάντων πιστῶς τὸ ὑπόδειγμα τῆς Σολωμικῆς ποιήσεως.

Μαριζώκης Στέφανος. Ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1858 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1913. Τὰ κυριώτερα αὐτοῦ ποιήματα εἶναι ἰταλιστὶ «Poesie» (1883), καὶ «Ore di tormento», ἑλληνιστὶ δὲ «Ballades» (1889), «Φοῖβος Ἀπόλλων» (1892) καὶ «Ποιήματα» (1901). Ἡ γλῶσσα του δημοτικὴ κλίνει πρὸς τὸ ἐπτανησιακὸν ἰδίωμα. Ο στίχοι του εἶναι τεχνικώτατοι. ε

Μηνιάτης Ἥλλας. Ἐγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ τῆς Κεφαλληνίας τῷ 1669 καὶ ἀπέθανε τῷ 1714. Εἶναι εἰς τῶν ἐπιφανε-

στάτων ἀνδρῶν τοῦ 17ου αἰῶνος καὶ τῶν διαπρεπεστάτων ρητόρων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Αἱ κατὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις τοῦ βίου αὐτοῦ γενόμεναι «διδαχαί» του, ἰδίᾳ δὲ καθ' ὄν χρόνον ἦτο ἱεροκῆρυξ καὶ Ἐπίσκοπος ἐν Πελοποννήσῳ. ἀποτελοῦσιν ἀληθῆ ρητορικὰ ὑποδείγματα καὶ ἀπέβησαν ἐθνωφελέστατον ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Μιχαηλίδης Κίμων. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τῷ 1868. Ἐγραψε «Σελίδας ἡμερολογίου» (1891), «Σὰν ζωὴ καὶ σὰν παραμῦθι» (διηγήματα καὶ ἐντυπώσεις) (1907). Ἐκ τῶν διηγημάτων του «Ἡ Ψυχὴ δημιουργός» μετεφράσθη ἰταλιστὶ καὶ ρωσιστὶ. Ἐγραψεν ἐπίσης διαφόρους αἰσθητικὰς μελέτας περὶ τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν.

Μωραϊτίδης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ τῷ 1851. Ἐσπούδασε τὴν φιλολογοίαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν σχολείοις καὶ γυμνασίοις. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι δράματα μὲν : «Ἡ Καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν» καὶ ὁ «Βάρδας Καλλέργης», διηγήματα δέ : ὁ «Δημήτριος ὁ Πολιορκητής», ἐκδοθεὶς ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλιαρίῳ, καὶ πλῆθος διηγημάτων δημοσιευθέντων κυρίως εἰς τὴν «Νέαν Ἐφημερίδα», «Ἀκρόπολιν» καὶ «Παναθήναια».

Νιρβάνας Παῦλος. (Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ συγγραφέως Πέτρου Ἀποστολίδου). Ἐγεννήθη ἐν Μαριανουπόλει τῆς Ρωσσίας τῷ 1866. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ διατελεῖ ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ τῆς Ἑλλάδος. Πλὴν τῶν πολλῶν αὐτοῦ χρονογραφημάτων εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐδημοσίευσεν καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα : «Ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν», «Τσερναγόρα», «Ὁ Θέμος Ἄν-

νινος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γελοιογραφία», πολλὰς καλλιτεχνικὰς καὶ φιλοσοφικὰς μελέτας καὶ τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «Παγὰ λαλέουσα». Ἐπίσης καὶ τὰ δράματα: «Ἀρχιτέκτων Μάρθας», «Χελιδόνι», «Ὅταν σπάσῃ τὰ δεσμά του», «Τὸ ἐλιξήριον τῆς νεότητος», «Μαρία ἡ Πενταγιώτισσα» κ.τ.λ.

ὑπὸ τὸ πραγματικὸν τοῦ ὀνομα Πέτρος Ἀποστολίδης ἐδημοσίευσεν μελέτας ἀναγομένας εἰς τὴν ψυχιατρικὴν.

Παλαμᾶς Κωστής. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Πάτρας τῷ 1859 ἀπὸ οἰκογένειαν καταγομένην ἐκ Μεσολογγίου. Νεώτατος ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ταχέως διεκρίθη ὡς ποιητὴς πρωτότυπος καὶ κατ' ἐξοχὴν λυρικός. Ἡ πρώτη συλλογὴ ποιημάτων τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τραγούδια τῆς πατρίδος μου» ἐδημοσιεύθη τῷ 1886, μετὰ τρία δ' ἔτη ἐδημοσιεύθη τὸ βραβευθὲν εἰς ποιητικὸν διαγωνισμὸν ποίημά του «Ὕμνος εἰς Ἀθηναῖν». Ἄλλα ποιήματά του ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου», ἐπίσης βραβευθέντα, ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1892. Ἐν τῷ μεταξύ, καθὼς καὶ κατόπιν, δημοσιογραφῶν ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Ἐφημερίδα», εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐστία» καὶ εἶτα εἰς ἄλλα φύλλα σειρὰν κριτικῶν καὶ ἄλλων φιλολογικῶν μελετῶν ἀξιολόγων καὶ σημαντικῶς συντελεσάντων εἰς μόρφωσιν αἰσθητικὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ κοινοῦ. Τῷ 1897 ἐδημοσίευσεν ἕτερον τόμον ποιημάτων «Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι» καὶ ὀλίγον κατόπιν τὸν «Τάφον», ποιήματα μεστὰ λυρικῆς ἐμπνεύσεως καὶ δονούμενα ἀπὸ βαθύτατον αἶσθημα, γραφέντα δὲ ἐπὶ τῇ θανάτῳ τοῦ υἱοῦ του.

Διὰ τῶν «Ἰάμβων καὶ ἀναπαίστων» καὶ τοῦ «Τάφου» ὁ ποιητὴς ἐμφανίζεται ὑπὸ νέαν ὅλως μορφήν, ἀπομακρυνόμενος πάσης ἐπιδράσεως τῶν παλαιότερων τοῦ νεοελλήνων ποιητῶν καὶ παρέχων αὐτὸς ὑποδείγματα λυρικῆς ἐκφράσεως σίχου καὶ γλωσσικῆς μορφῆς. Εἰς τὴν περίοδον δὲ αὐτὴν τῆς ποιητικῆς παραγωγῆς του καταλεχτέα καὶ τὰ «Σατυρικὰ γυμνάσματα»

γραφέντα ἴδια ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἀτυχοῦς πολέμου τοῦ 1897, δημοσιευθέντα δὲ τὸ πρῶτον εἰς τὸ περιοδικὸν «Νουμᾶς», καὶ «Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσης», σειρά λυρικῶν ποιημάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Μεσολόγγιον. Ἄλλα ποιήματά του, παρουσιάζοντα εἰς προΐουσαν ἐξέλιξιν τὴν δευτέραν ταύτην περίοδον τῆς ποιητικῆς δημιουργίας τοῦ κ. Παλαμᾶ, εἶναι «Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης», δημοσιευθέντες εἰς τόμον τῆ 1900, καὶ ἡ «Ἀσάλευτη ζωὴ», δημοσιευθεῖσα ἐπίσης τῆ 1904. Ὅλιγον πρὸ τῆς «Ἀσάλευτης ζωῆς» ἐξέδωκεν εἰς τόμον (1903) τὸ λυρικὸν δράμα τοῦ «Ἡ τρισεύγενη».

Μὲ τὸν «Δωδεκάλογον τοῦ γύφτου», ἐκδοθέντα τῆ 1907, παρουσιάζεται καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔμπνευσιν καὶ ὡς πρὸς τὴν μορφήν νέα ἐξέλιξις τοῦ ταλάντου τοῦ ποιητοῦ. Εἰς τὴν περίοδον δὲ ταύτην καταλεκτέον τὸ μέγα ἐπικολυρικὸν ποίημά του «Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλεῦς», δημοσιευθὲν τῆ 1910, καὶ τέλος ἡ σειρά τῶν ποιημάτων «Πολιτεία καὶ μοναξιά», δημοσιευθέντων εἰς τόμον τῆ 1912.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ ἀξιωμαθημονεύτων πεζογραφημάτων του ἐξαίρετον ἔχουσι θέσιν τὸ διήγημά του «Θάνατος παλληκαριοῦ», μεταφρασθὲν καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας, οἱ δύο τόμοι τοῦ «Κριτικαὶ μελέται», δημοσιευθέντες τῆ 1904 καὶ τῆ 1907, καὶ τὰ «Πρῶτα κριτικά», σειρά ἐκ τῶν παλαιότερων δημοσιευθεισῶν φιλολογικῶν κρίσεων περὶ Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ λογοτεχνῶν, περιληφθεῖσα εἰς ἓνα τόμον τῆς Λογοτεχνικῆς βιβλιοθήκης Φέξη (1915).

Ὁ ποιητὴς, γνωστὸς καὶ ἀνεγνωρισμένος καὶ ἐν τῇ ξένη λογοτεχνίᾳ, κρίνεται ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων ποιητῶν, εἶναι δὲ βεβαίως ὁ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἰσχυρότερον καὶ ἀμεσώτερον ἐπιδράσας ἐπὶ τῆς ποιητικῆς παραγωγῆς τοῦ Ἔθνους μας.

Ἦδη διατελεῖ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος. Ἐξοχος διηγηματογράφος γεννηθεὶς ἐν τῇ νήσῳ Σκιαθῶν τῷ 1851 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1911 ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην Γ. Φέξη ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Ἡ Γυφτοπούλα», «Ἡ Φόνισσα», «Ἡ Μάγισσες», «Πασχαλινά», «Χριστουγεννιάτικα» καὶ «Πρωτοχρονιάτικα» διηγήματα, «Ὁ πεντάρφανος», «Τὰ ρόδι' ἀκρογιάλια», «Ἡ χολεριασμένη», «Ἡ νοσταλγὸς» καὶ «Τὰ Χριστούγεννα τοῦ τεμπέλη».

Παπανδρέου Γ. Ἐγεννήθη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1888 εἰς Καλέντζι τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν. Ἐσπούδασε τὰ Νομικὰ καὶ γενόμενος διδάκτωρ τῷ 1909 μετέβη κατόπιν εἰς Εὐρώπην, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Ἐπιστρέψας τῷ 1914 διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως κ. Βενιζέλου, διορισθεὶς κατόπιν Νομάρχης Μυτιλήνης, ὅπου καὶ ἠγγήθη τῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἐθνικοῦ κινήματος, ὡς πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ λαοῦ Λέσβου, διορισθεὶς ἀμέσως καὶ Γενικὸς Διοικητής.

Ἐδημοσίευσε πολλὰς μελέτας καὶ ἄρθρα εἰς διαφόρους ἔφημερίδας καὶ περιοδικὰ, εἰς ἰδιαίτερον δὲ τεύχος μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «τὸ Ἑλληνικὸν μέλλον».

Παπαρηγόπουλος Δημήτριος. Ποιητής, υἱὸς τοῦ ἱστορικοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1843 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1873. Ἐδημοσίευσε «Ποιήσεις» (1867), «Χαρακτήρας» (1870), τὸ ἐπικολυρικὸν ποίημα ὁ «Ὀρφεὺς» καὶ πολλὰ ἄλλα ἐπίσης ἱστορικὰς καὶ φιλολογικὰς διατριβὰς καὶ σύντομον ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Τῷ 1895 ἐδημοσιεύθησαν τὰ «Ἀνέκδοτα» αὐτοῦ.

Παπαρηγόπουλος Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1815 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1891. Διε-

τέλεσε καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Τὸ θεμελιώδες αὐτοῦ ἔργον εἶναι ἡ πεντάτομος «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1860—1874. Συνέγραψεν ἐπίσης «Ἐγχειρίδιον Γενικῆς Ἱστορίας» (1849—1853) καὶ «Ἱστορικὰς Πραγματείας» (1858).

Πολέμης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τῷ 1862, ἐνωρίτατα δὲ ἔγινε γνωστὸς εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον ὡς ποιητὴς. Τῷ 1888 ἐδημοσίευσεν τὴν πρώτην ποιητικὴν συλλογὴν του ὑπὸ τὸν τίτλον «Χειμώνανθοι», ἣν ἐπηκολούθησαν τὰ «Ἀλάθαστρα» (1901), τὰ «Κειμήλια», τὰ «Ἐξωτικά», τὸ «Παλῆθ' βιολι» καὶ τὰ «Πρῶτα βήματα» (ποιήματα διὰ παιδιὰ).

Ἐγράψεν πρὸς τούτοις καὶ ἐδημοσίευσεν τὰ ἐξῆς δράματα : «Τὸ ὄνειρον» (1898), «Τὸ εἰκόνημα» (1900), «Στὴν ἄκρη τοῦ κρημνοῦ» (1901), «Καλιγούλας» (1901), «Τὸ στοίχημα», «Τὸ μαγεμένο ποτήρι», «Τοῦ βίγκας» (Tu vingas), «Πτωχοπρόδρομος», «Ὁ βασιλεὺς ἀνήλιαγος», «Ἡ γυναῖκα» κ. ἄ. Μετέφρασε δὲ ἐμμέτρως τὰ Εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου.

Ἐπὶ ἔτη διετέλεσε δημόσιος ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας καὶ εἶναι ἤδη γραμματεὺς τοῦ Πολυτεχνείου.

Πορφύρας Λάμπρος. (Ψευδώνυμον τοῦ ποιητοῦ, οὗ τὸ ἀληθὲς ὄνομα εἶναι Δημήτριος Σύψωμος). Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τῷ 1879. Ἐδημοσίευσεν εἰς διάφορα περιοδικὰ ποιήματα μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τὰ ἐξῆς : «Lacrimae rerum», ὁ «Χάρος», «Τὸ στερνὸν παράμυθι», «Τὰ καράβια», «Ἐνα λιμάνι», «Ὁ διαβάτης», «Τ' ἀκρογιαλί», «Τὸ κάστρο» καὶ τὸ «Εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη».

Προβελέγγιος Ἀριστομένης. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον τῷ 1850 καὶ ἐσπούδασεν τὴν φιλολογίαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου ἐπὶ ἔτη διέτριψε. Διετέλεσε γραμ-

ματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ βραδύτερον ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν ἔγινε βουλευτὴς. Πρὸ τινων ἐτῶν ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς διὰ τὴν ἑκτακτον ἔδραν τῆς νεωτέρας φιλολογίας.

Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1870 ἔγινε γνωστὸς ὡς ποιητὴς δημοσιεύσας τὸ ἐπικολυρικὸν ποιήμα του «Θησεύς». Τῷ 1871 ἐξέδωκεν ἄλλο ἐκτενὲς ποιήμα του «Τὸ μῆλον τῆς Ἐριδος» καὶ τῷ 1872 τὸ ποιήμα «Ἀδὰμ καὶ Εὐα». Ἐκτοτε συνεργάτης τῶν καλυτέρων φιλολογικῶν περιοδικῶν καὶ ἡμερολογίων ἐδημοσίευσε πλεῖστα λυρικά ποιήματα. Τινὰ ἐξ αὐτῶν περιλαμβάνονται εἰς ἄλλον τῷ 1897 ἐκδοθέντα τόμον του «Λυρικά ποιήματα». Ἐξ ὧν δὲ μεταγενέστερον ἔγραψε τὰ πλεῖστα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ περιοδικὸν «Παναθήναια», τὸ ἡμερολόγιον Σκόκου καὶ τὴν ἐφημερίδα «Ἐστία», ἐκδοθέντα τῷ 1916 καὶ εἰς ἴδιον τόμον μετ' ἄλλων νέων ποιημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιήματα». Ἐγραψε πρὸς τούτοις πολλὰ δράματα, ἐν οἷς ὁ «Ρήγας» (1897), «Ἡ κόρη τῆς Λήμνου» (1901), «Ἡ ἐπιστροφή τοῦ Ἀσώτου», ἡ τραγωδία «Νικηφόρος Φωκᾶς» κ. ἄ., μετέφρασε δὲ τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκαίτε καὶ τὸν «Λασκόντα» τοῦ Λέσσιγγ.

Ὁπαδὸς τῆς καθαρευούσης εἰς τὰ πρῶτα ποιητικὰ ἔργα του καὶ τὰς μεταφράσεις του, μετέστη βαθμηδὸν πρὸς τὴν δημοτικὴν, γράψας τὰ τελευταῖα ἰδίως λυρικά ποιήματά του εἰς ἀπλὴν ὠμιλημένην γλῶσσαν. Διακρίνεται διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ εὐρυθμίαν τῶν στίχων του καὶ τὴν ἀπλότητα τῆς ἐκφράσεως.

Σιγοῦρος Μαρίνος. Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1885. Ἐδημοσίευσε πολλὰ ἔμμετρα καὶ πεζά, ἰδίως ἱστορικὰς μελέτας περὶ Ἐπτανήσου καὶ κριτικὰς, εἰς ἢ τοῦ Ἡλία Μηνιάτου, I. Πολυλά, Α. Λασκαράτου. Νῦν ὑπηρετεῖ ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος.

Σκοῦφος Φραγκῖσκος. Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἐνετίᾳ Ἑλληνικοῦ σχολείου, ἀναδειχθεὶς ἔνθερμος πατριώτης καὶ φλογερὸς ρήτωρ. Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ «Τέχνη Ρητορικῆς» (1681) γεγραμμένον ἐν ἀπλῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ.

Σολωμὸς Διονύσιος. Ὁμολογεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν ποιητῶν τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, γνωστὸς πανελληνίως ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἐθνικὸς ποιητής. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τῆς 1798. Ἡ πατρικὴ του οἰκογένεια εὐπορος καὶ ἀρχοντικὴ κατήγετο ἀπὸ τὴν Κρήτην. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη εἰς τὴν πατρίδα του ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς ἰδίως διδασκάλους καὶ εἰς ἡλικίαν δεκαεπτὰ ἐτῶν μετέβη εἰς τὴν Πάδοβαν τῆς Ἰταλίας πρὸς σπουδὴν τῆς Νομικῆς εἰς τὸ ἐκεῖ διάσημον Πανεπιστήμιον. Φύσει ὁμῶς κλίνων πρὸς τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν κατέγινεν ἐκεῖ μᾶλλον εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἰταλικῆς καὶ γενικώτερον τῆς Εὐρωπαϊκῆς δημιουργικῆς φιλολογίας καὶ ἐνωρίτατα ἔγραψεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν ποιήματα, τὰ ὅποια εἴλκυσαν τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἐκτίμησιν ἐπιφανῶν Ἰταλῶν λογίων τῆς ἐποχῆς. Πρὸς τινὰς τούτων ἔκτοτε συνεδέθη διὰ φιλίας.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του «ὄχι τόσον κάτοχος τῆς ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου ὅσον πλούσιος ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν σοφίαν καὶ ποίησιν» ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου ἔκτοτε σχεδὸν διαρκῶς μέχρι τοῦ θανάτου του διέμενεν. Ἐκεῖ δ' ἔγραψε τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων του.

Τὰ πρῶτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ποιήματά του ἦσαν σατυρικὰ καὶ τινὰ λυρικά, διακρινόμενα διὰ τὴν τρυφερότητα τοῦ αἰσθηματος καὶ τὸ ὑγιὲς γλωσσικὸν αἶσθημα.

Ἄλλ' ἡ ἐκδήλωσις τοῦ μεγάλου ποιητικοῦ ταλάντου τοῦ Σολωμοῦ προέκυψεν ὀλίγον βραδύτερον ὡς συνέπεια τοῦ θερμοῦ πατριωτικοῦ του ἐνθουσιασμοῦ καὶ τοῦ θαυμασμοῦ του πρὸς τὰ

κατορθώματα και πρὸς τοὺς ἥρωας τοῦ Ἀγῶνος τῆς Ἀνεξαρτησίας. Ἐγραψε τότε τὸν «Ἕμνον πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν», τὸ λαμπρὸν και ἀντάξιον τοῦ μεγάλου ἀγῶνος ποίημα, ὅπερ βραδύτερον τονισθὲν ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου μουσικοῦ Μαντζάρου ὤρισθη δικαίως ὡς Ἐθνικὸς Ἕμνος. Συνεχίζων τὴν πατριωτικὴν ποίησίν του ὁ Σολωμὸς συνέθεσεν ἔπειτα τὸν Ἕμνον ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Βύρωνος και τοὺς «Ἐλευθέρους πολιορκημένους», ἣδὲν ἐξυμνοῦσαν τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν πολιορκίαν και τὴν ἐξοδὸν τοῦ Μεσολογγίου. Ἄλλα ποιήματά του εἶναι ὁ «Κρητικὸς», τὸ θαυμάσιον ἐπιγράμμα εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρρῶν, ὁ «Λάμπρος», «Ἡ φαρμακωμένη», «Ἡ τρελλὴ μάννα» κλπ. Πρὸς τοῦτοις πολλὰ ἄλλα εὐρέθησαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ ἀσυμπλήρωτα, καθὼς και στίχοι μόνυ, στοχασμοὶ φιλοσοφικαὶ και σχεδιάσματα εἰς τὸ πεζόν, ἰδίως ἰταλιστί.

Τὰ τελευταῖα τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ, ὡς και πολλὰ ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια ἀπέμειναν ἀτελεῖ, παρουσιάζουσι φωτεινὴν και ἔντονον προσπάθειαν πρὸς τὰ ὑψηλότερα ἐπίπεδα τῆς σκέψεως και τῆς τέχνης. Ἡ ἐμβριθὴς σπουδὴ τῆς δημοτικῆς γλώσσης και ἀφ' ἐτέρου αἰ περὶ τὴν γερμανικὴν φιλοσοφίαν και ποίησιν μελέται του, εἰς ἃς ἐπεδόθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, συνετέλεσαν οὐχὶ ὀλίγον εἰς τοῦτο.

Ἡ ἔμπνευσις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι πλουσία και παραστατικὴ. Ἡ λυρική ἔκφρασις του εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μετρημένη, ἀπλὴ και ἀρτία. Ὁ στίχος του μελωδικός, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα ἰδίως τῆς ἰταλικῆς στιχουργίας, διακρίνεται διὰ τὴν καλὴν συνήθως και ἀβίαστον ὁμοιοκαταληξίαν. Ἡ γλῶσσα του δέ, ἂν και ἐνίοτε ἀνώμαλος, εἶναι ζωντανὴ και πλησιάζει πολὺ πρὸς τὴν γνησίαν δημοτικὴν μας γλῶσσαν.

Ὁ Σολωμὸς ἀπέθανεν εἰς τὴν Κέρκυραν τὴν 9 Φεβρουαρίου 1859 και εἰς τὸ ἀγγελμα τοῦ θανάτου του ἡ τότε Βουλὴ τῶν Ἴονίων διέκοψε τὴν συνεδρίασιν και ἐκήρυξε δημόσιον πένθος.

Τὰ ἅπαντα τοῦ ποιητοῦ συνελέγησαν ὑπὸ τοῦ φίλου και

μαθητοῦ του εἰς τὴν τέχνην Ἰακώβου Πολυλά και ἐδημοσιεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ μετὰ προλόγου, ἐξεδόθησαν δὲ εἶτα πολλάκις και τελευταῖον εἰς τὴν «Βιβλιοθήκην Μαρασλή» (1901) με κριτικὸν πρόλογον τοῦ κ. Κωστῆ Πα.

Τερτσέτης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τῷ 1800 ἐν Ζακύνθῳ και ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1874. Δικαστής, ὑπῆρξε φίλτατος τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ ὁποῦ μόνος αὐτὸς μετὰ τοῦ Πολυζωΐδου δὲν ὑπέγραψε τὴν εἰς θάνατον καταδίκην ἀργότερα, καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ γηραιοῦ στρατάρχου, ἔγραψε τὰ «Συμβάντα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς» (1851). Ἐχρημάτισεν ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης ἀπὸ τοῦ 1844 μέχρι τοῦ θανάτου του. Τὰ κύρια ποιητικὰ αὐτοῦ ἔργα εἶναι «Ἀπλῆ Γλῶσσα» (1847), «Κόριννα και Πίνδαρος» (1853) και οἱ «Γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου» (1856).

Τυπάλδος Ἰούλιος. Ἐγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ τῆς Κεφαλληνίας τῷ 1814 και ἀπέθανε τῷ 1883. Ἀπὸ τοῦ 1842—1847 ἐξέδιδεν ἐν Κερκύρᾳ νομικὸν περιοδικόν, τῷ δὲ 1856 ἐδημοσίευσεν ἐν Ζακύνθῳ συλλογὴν λυρικῶν ποιημάτων, μετέφρασε δὲ και τὴν «Ἐλευθερωμένην Ἱερουσαλήμ» εἰς τὴν δημοτικὴν, ἀλλ' ὀλίγα μόνον ἄσματα αὐτῆς ἐδημοσιεύθησαν. Τὰ ἐκδεδομένα ποιήματὰ του ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν Λογοτεχνικὴν βιβλιοθήκην Φέξη.

Χορτάτζης Γεώργιος. Ἐξοχος δραματικὸς ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Κρήτῃ και ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνος και τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου. Τὸ κύριον αὐτοῦ ἔργον εἶναι ἡ «Ἐρωφίλη», τραγωδία ἔμμετρος, γεγραμμένη εἰς τὴν δημοτικὴν Κρητικὴν διάλεκτον. Ἡ πρώτη αὐτῆς ἐκδοσις ἐγένετο τῷ 1637.

ΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

1

<i>Ἡ ἀγάπη, Νικηφόρου Θεοτόκη.</i>	σελ.	3
<i>Ἀγάπη, Ἄρ. Προβελεγγίου.</i>	>	6
<i>Ἡ μητρικὴ ἀγάπη τῆς Παναγίας, Ἡλία Μηνιάτη.</i>	>	7
<i>Ἡ ἐλεημοσύνη, Δημῶδες.</i>	>	10
<i>Τρεῖς ἀρεταί, Νεοφύτου Βάμβα.</i>	>	10
<i>Ὁ θρίαμβος τοῦ Διαγόρα, Στεφάνου Δάφνη.</i>	>	13

2

<i>Ἡ δύο θρησκείες, Ἄρ. Προβελεγγίου.</i>	>	16
<i>Γεννηθῆτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, Ἡλία Μηνιάτη.</i>	>	17
<i>Ὁ Χάρος ἑστὴν ἐρημιά, Γερασίμου Μαρκοῦ.</i>	>	20
<i>Τὰ πάθη τοῦ Ἰησοῦ, Ἡλία Μηνιάτη.</i>	>	21
<i>Εἰς τὸν Γολγοθᾶν, Ἄρ. Προβελεγγίου.</i>	>	23
<i>Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, Ἄρ. Προβελεγγίου.</i>	>	26
<i>Δέσεις εἰς τὸν Χριστὸν ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος, Φ. Σκούφου.</i>	>	29

3

<i>Ἡ ἔννοια τῆς Πατρίδος, Ἐμ. Λυκούδη.</i>	>	31
<i>Τί αἰσθάνομαι διὰ τὴν πατρίδα μου, Ἄρ. Βαλαωρίτου.</i>	>	34
<i>Ἡ ἐπιστροφή, Ἄρ. Προβελεγγίου.</i>	>	35
<i>Εἰς τὴν ἄνοιξιν, Λάμπρου Πορφύρα.</i>	>	37
<i>Ἑλλάδος καὶ Ἑλλήνων ἔπαινος, Φ. Σκούφου.</i>	>	38
<i>Εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ πνεύματος, Λ. Μαβίλη.</i>	>	41
<i>Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς τὴν Ἀνατολήν, Κ. Παπαρηγο- πούλου.</i>	>	42

Ἡ Ἑλληνική ψυχὴ, Ἄρ. Προβελεγγίου.	σελ.	46
Ἡ κηδεία τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, Α. Δ. Μωραϊτίδου.	»	49
Οἱ γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Γεωργίου Τραπέτη.	»	51
Νικηφόρος Φωκᾶς, Ἄρ. Προβελεγγίου.	»	53
Ἀπὸ λόγον ἐκφωνηθέντα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐπισημοσύνου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, Γ. Παπανδρέου	»	65
Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δημοῦδες.	»	69
Ὁ βράχος καὶ τὸ κύμα, Ἄρ. Βαλαωρίτου.	»	69
Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τοῦ Καπο- διστηρίου, Θεοφίλου Καίτη.	»	71
4		
Σύντομος ἱστορικὴ ἔκθεσις περὶ τῆς Νεοελληνικῆς Λογο- τεχνίας.	»	77
(Ἀπὸ τὸν Ἀκριτικὸν κύκλον)		
Ὁ κῆπος τοῦ Ἀκρίτα.	»	81
Ἡ Ἀμαζὼν Μαξιμῶ.	»	82
Τὸ ψυχορράγημα τοῦ Ἀκρίτα.	»	83
Ὁ θάνατος τοῦ Ἀκρίτα.	»	84
Ὁ Διγενῆς εἰς τὸν Ἄδην, Κ. Παλαμᾶ.	»	84
Ἡ μάννα μὲ τοὺς ἐννεὰ γιουούς, δημοῦδες.	»	85
(Ἀπὸ τὸ Κρητικὸν ποίημα «Ἐρωτόκριτος»)		
Ὁ Κρητικὸς νικᾷ τὸν Καραμανίτην.	»	88
Μονομαχία Ἐρωτοκρίτου καὶ Ἀρίστου.	»	91
(Ἀπὸ τὴν Κρητικὴν τραγωδίαν «Ἐρωφίλη»)		
Ὁ χρυσσοῦς αἰὼν.	»	92
Ἐγκώμιον τῆς τόλης τοῦ ἀνθρώπου.	»	93
Ἕγνος πρὸς τὸν Ἥλιον.	»	94
Ἡλίας Μηλιάτης, Μαρίνου Σιγούρου.	»	94
(Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγοῦδια)		
Τὸ γεφύρι τῆς Ἄρτας.	»	97
Ἡ Ἄνοιξις.	»	99
Τὸ μοιρολόι τῆς Πάργας.	»	99
Τὸ πέρασμα τοῦ Χάρου.	»	100
Μοιρολόγια.	»	100
Ἡ χαρὲς τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ κάμπου.	»	101
Σύγχρονον Μανιάτικο μοιρολόι, Σ. Λάμπρου.	»	102
Διονύσιος Σολωμός, Κ. Παλαμᾶ.	»	104

024000028191

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1920

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής